

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA

2016

Saturs

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā.....	6
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	6
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	7
1.3. Lauksaimniecības zemju izmantošana	14
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	15
2.1. Kopsavilkums	15
2.2. Piena un piena produktu ražošana	17
2.3. Cūkgaļas ražošana	21
2.4. Liellopu gaļas ražošana	28
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana.....	34
2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība	38
2.7. Zirgkopība	42
2.8. Graudu ražošana	44
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana.....	51
2.10. Kartupeļu ražošana	57
2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana	60
2.12. Biškopība.....	63
2.13. Netradicionālās lauksaimniecības nozares	65
2.14. Bioloģiskā lauksaimniecība	69
2.15. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	72
2.16. Traktortehnika	74
3. Pārtikas nozares attīstība	76
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	76
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas.....	81
4. Zivsaimniecība	84
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	90
5.1. Nacionālās subsīdijas	90
5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	91
5.3. Nodokļi	93
5.4. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts	95
6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	99
6.1. Tiešie maksājumi	99
6.2. Savstarpējā atbilstība	115
6.3. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	116
6.4. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	119
6.5. Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013. gadam.....	126

6.6. Valsts lauku tīkls	134
7. Ārējā tirdzniecība	138
7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	138
7.2. Ārējās tirdzniecības analīze	142
8. Izglītība, zinātne, konsultācijas	150

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

Abreviatūra vai saīsinājums	Paskaidrojums
a/s	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASEAN	Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
Att.	attēls
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	Brīvprātīgs saistītais atbalsts
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
CGRFA	FAO pārtikas un lauksaimniecības ģenētisko resursu Komisija
cnt	centners
CSDD	Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DNS	Dezoksiribonukleīnskābe
EIJZ	Ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
ENP	ekoloģiski nozīmīgas platības
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas ekonomiskā zona
eq	ekvivalents
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
L/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Bīskopības biedrība
LDC	valsts aģentūra „Lauksaimniecības datu centrs”
LEK	AREI Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs”
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma

NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
Tab.	tabula
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
utml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	Vietējās rīcības grupas
z/s	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

Latvijas ekonomikas izaugsme no 2011. gada līdz 2013. gadam sasniedza vidēji 4,4% ik gadu, kas bija viena no straujākajām Eiropas Savienībā. No 2014. gada līdz 2015. gadam ekonomikas pieauguma tempi palēninājās, ko noteica tendences ārējā vidē – ES lēnāka izaugsme, kā arī ekonomiskās situācijas pavājināšanās Krievijā. Tautsaimniecības attīstība turpmāk būs cieši saistīta ar eksporta paplašināšanas iespējām. 2015. gadā IKP pieauga par 2,7%. Pēc Ekonomikas ministrijas prognozēm, 2016. gadā IKP tiek prognozēts neliels pieauguma temps – 3% robežās.

Kopš 2013. gada, saistībā ar zemo pieprasījumu ārējos tirgos, preču un pakalpojumu eksporta dinamika ir mērena. Kopumā 2015. gadā preču un pakalpojumu eksporta apjomi pieauga par 1,4%. Lēno eksporta dinamiku ietekmēja Krievijas importa pieprasījuma būtisks samazinājums, ko pamatā veicināja Krievijas noteiktais importa embargo. 2015. gadā kopējie preču eksporta apjomi uz Krieviju bija par 24,3% mazāki nekā pērn.

Līdz ar ekonomiskās situācijas uzlabošanos, vērojamas pozitīvas tendences arī darba tirgū – samazinās bezdarbs un palielinās nodarbinātības līmenis. Bezdarba līmenis valstī 2015. gadā saruka līdz 9,9% un bija par 0,9 procentpunktiem zemāks nekā 2014. gadā. 2015. gadā nodarbināto skaits palielinājās par 1,3% un nodarbināti bija 896,1 tūkstotis iedzīvotāju. Salīdzinot ar 2014. gadu, nodarbinātības līmenis ir palielinājies par 1,7 procentpunktiem.

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2.red.A, fakt. cenās) pievienotā vērtība kopā, salīdzinot 2014. gadu, ir samazinājusies par 0,3%, savukārt tās īpatsvars kopējā IKP pievienotās vērtības struktūrā samazinājies par 0,1 procentpunktu, sasniedzot 3,2% (skat. 1.1. tab.).

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2013. - 2015. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2.red.)¹

Gads	2013		2014		2015	
Rādītāji	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	22 740 640	...	23 556 373	...	24 294 112	...
Pievienotā vērtība kopā	20 191 580	100	20 859 049	100	21 493 473	100
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (A01)	342 263	1,70	298 735	1,43	319 364	1,49
Mežsaimniecība un mežsaimniecība (A02)	321 358	1,59	358 908	1,72	339 013	1,58
Zivsaimniecība (A03)	24 197	0,12	24 610	0,12	22 103	0,10
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana (C10-11)	517 020	2,56	492 088	2,36	453 242	2,11

Avots: CSP

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2015. gada laikā ir samazinājies par 17 tūkst. iedzīvotājiem jeb 0,9%, sasniedzot 1,969 milj. iedzīvotāju. Laukos dzīvojošo skaits samazinājies par 6,5 tūkst. jeb 1%, savukārt pilsētās dzīvojošo skaits samazinājies par 10,6 tūkst. jeb 0,8%. Kopumā 2015. gadā laukos dzīvoja 32,0% no visiem Latvijas iedzīvotājiem.

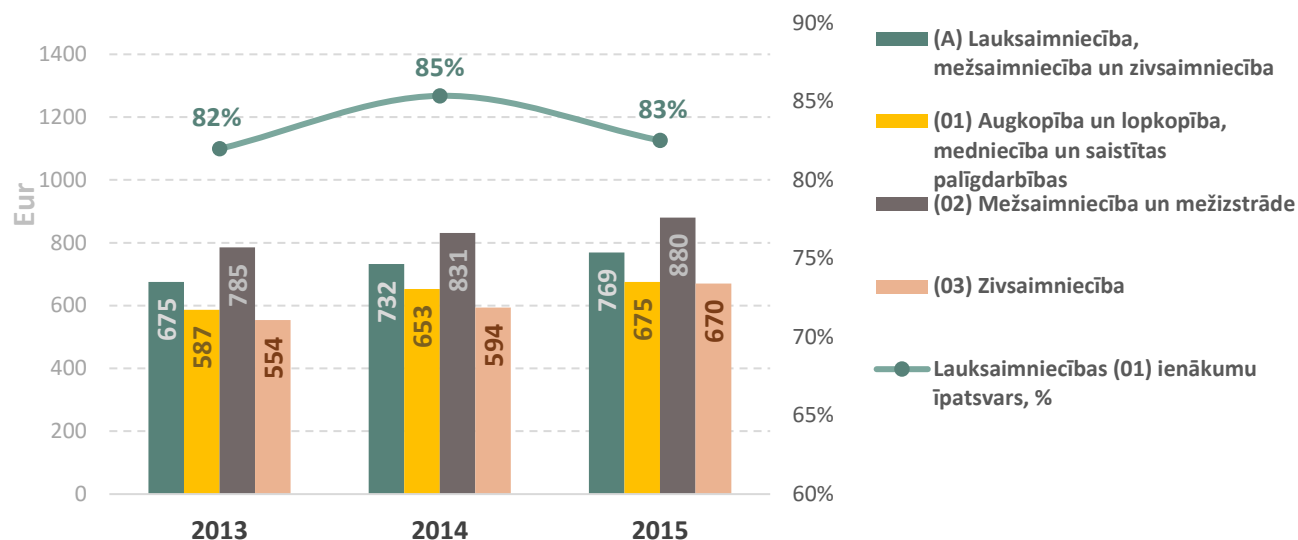
Situācija darba tirgū 2015. gadā turpināja uzlaboties. 2015. gadā bezdarba līmenis (vecumā no 15-74 gadiem) samazinājās līdz 9,9%, kas bija par 0,9 procentpunktiem mazāk nekā 2014. gadā. Bezdarba līmenis (vecumā no 15-74 gadiem) pilsētās sasniedza 8,9%, bet laukos 12,0%.

2015. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (NACE 2.red., A) nodarbināto skaits bija 71,1 tūkstotis, kas ir par 7,2% vairāk nekā 2014. gadā. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā

2013.-2015. gadu dati var tikt precizēti atbilstoši CSP aprēķinu metodikas izmaiņām.

un medniecībā (A01) pieauga par 3,4 tūkstošiem jeb par 7,2%. Lauksaimniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2015.gadā sastādīja 5,6%.²

Kopš 2010.gada mēneša vidējais atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties. 2015.gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa, salīdzinot ar 2014.gadu, palielinājās par 52 EUR jeb 6,8% un bija 818 EUR. Atalgojuma līmenis lauksaimniecībā (A) pieauga par 37 EUR jeb 5% un bija 769 EUR (skat.1.1.att.).

1.1.attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2013.-2015. gadā

Avots: CSP

1.2.Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

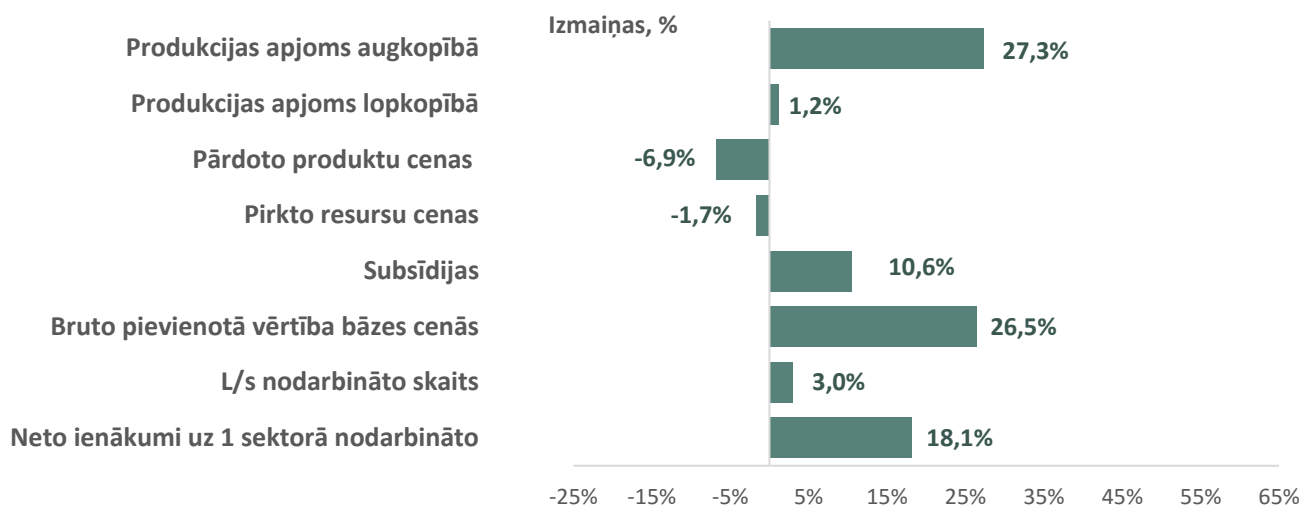
Lauksaimniecības sektora ekonomisko rādītāju analīze par 2015.gadu ir veikta, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, tajā skaitā arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām netiek veikta saimniecībā atsevišķa uzskaitē.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, nepieciešamības gadījumos veikts to pārprēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Datu precizēšanas rezultātā korigēti iepriekšējo gadu rādītāji.

Ienākumu analīzē, saskaņā ar ES pielietoto LEK metodiku, tiek izmantota galaprodukcijas vērtība, kura no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c.

2015.gada rezultāti lauksaimniecības sektorā apliecina, ka neraugoties uz krīzes situāciju atsevišķās lauksaimniecības nozarēs, it sevišķi piena ražošanā, 2015.gadā turpināja pieaugt lauksaimniecībā gūtā pievienotā vērtība, kura 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, kāpusi par 26,5%. Ienākumi vidēji uz vienu nodarbināto 2015.gadā ir palielinājušies par 18%. Saražotās produkcijas apjomi ir palielinājušies gan augkopībā, gan lopkopībā, kaut arī tendences abās šajās produktu grupās ir atšķirīgas – lopkopībā palielinājums ir tikai par 1,2% un augkopībā par 27%. Ieguvumu no produkcijas apjoma kāpuma mazināja cenu kritums – vidēji visai pārdotajai lauksaimniecības produkcijai cenas samazinājušās par 7%. Par 1,7% samazinājušās arī pirktu resursu cenas (skat.1.2.att.).

²Tautsaimniecības attīstības raksturojumam tostarp izmantota arī Ekonomikas ministrijas 2016.gada aprīļa informatīvajā ziņojumā „Informatīvais ziņojums par makroekonomisko situāciju valstī” iekļautā informācija.

1.2.attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2015./2014.gadā

Avots: AREI (LEK)

Kopumā sektora rezultāti 2015.gadā vērtējami pozitīvi, ņemot vērā nozīmīgo cenas samazinājumu gan augkopības, gan lopkopības produktiem.

Fizisko apjomu izmaiņas

Straujo apjomu kāpumu augkopībā (skat.1.2.att.) galvenokārt noteica graudaugu kopražas kāpums – graudaugu gala produkcija 2015.gadā palielinājās par 35,7%. Savukārt visstraujākais apjomu kāpums bija ziemas kviešu ražošanā, kas salīdzinājumā ar 2014.gadu pieaudzis trīs reizes. Arī rudzu kopražas palielinājums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija ievērojams – rudzu kopražas palielinājās par 39,7%. Graudu kopražas palielinājumu galvenokārt noteica vidējās ražības kāpums par 32% un graudaugu platības, kuras palielinājās par 2,6%. Graudu gala produkcijas izmaiņas bija atšķirīgas pa kultūrām: vasarāju labībām gala produkcijas apjoms samazinājās, tai skaitā miežiem par 10,0% un vasaras kviešiem par 31,6%.

Būtiska nozīme kopējā augkopības apjomu kāpumā bija arī rapšu kopražai un 2015.gadā tā palielinājās par 57,8%. Pākšaugu kopražas 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, palielinājās trīs reizes. Mazāka kopražas nekā iepriekšējā gadā bija: kartupeļiem par 1,7%, augļiem un ogām par 9,7%, bet dārzeņu kopražas palielinājās par 1,8%.

2014.gadu nevar uzskatīt par labu atskaites gadu ražu salīdzināšanai, jo daudzi ziemāju sējumi izsala vai tika ievērojami izretināti, tādēļ augkopības apjomi 2014.gadā bija salīdzinoši nelieli.

Lopkopības nozarēs kopējais apjomu kāpums ir niecīgs – 1,2%. Atšķirībā no augkopības, kur ikgadējās svārstības galvenokārt nosaka dabas apstākļi, lopkopībā ražošanā sezonālitate nav izteikta tāpēc ražošana visu gadu ir mērena un ir atkarīga galvenokārt no tirgus svārstībām. Lopkopības produkcijas ražošana kopš 2010.gada pakāpeniski palielinās un līdz šim lielākais lopkopības apjomu kāpums ir novērots 2014.gadā - 6%. 2015.gadā lopkopības produkcijas ražošanas apjomu kāpums vairs nav bijis tik straujš kā tas bijis iepriekšējos gados. Apjomu izmaiņas 2015.gadā galvenokārt ietekmēja olu un cūkgaļas ražošanas palielinājums par 7%. Savukārt putnu gaļas ražošana 2015.gadā samazinājusies par 1,6% un kažokādu ieguve samazinājusies par 3%. Piena ražošana, pēc iepriekšējo gadu nozīmīga kāpuma, palielinājusies tikai par 0,5%, bet liellopu gaļas ieguve ir saglabājusies iepriekšējā gada līmenī. Toties strauji palielinājusies vairāku mazāk nozīmīgu produktu, piemēram, medus un aitas gaļas ražošana – par 22%.³

³ AREI sniegtie dati par 2015.gadu var tikt koriģēti.

Cenu izmaiņas

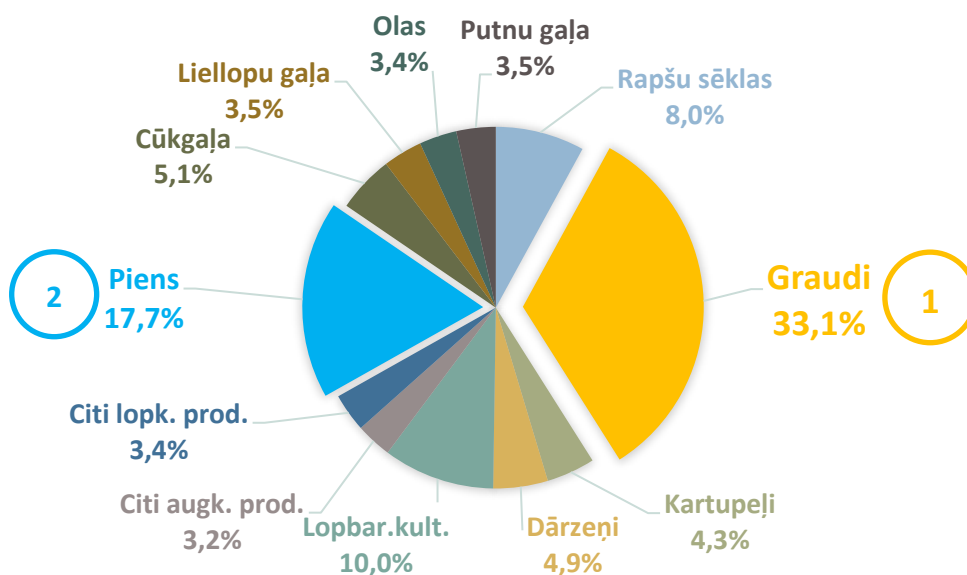
Jau kopš 2013.gada lauksaimniecības produktu vidējām cenām ir tendence samazināties: 2013.gadā par nepilniem 5%, 2014.gadā par 6%, bet 2015.gadā par 7%. Straujš cenu samazinājums 2015.gadā bija gan augkopības produktiem - vidēji par 5,5%, gan lopkopības produktiem - par 11,7%.

Graudaugu vidējās cenas 2015.gadā samazinājās par 7% un kviešu cena par 9%. Būtiski samazinājās kartupeļu cena – par 14%. Savukārt rapšu cena palielinājās par 8%, bet vidējās dārzeņu, augļu un ogu cenas saglabājās iepriekšējā gada līmenī.

Lopkopībā straujākais pārdošanas cenu samazinājums bija pienam – par 22%. Piena cenām ir lielākais kritums starp visiem nozīmīgajiem lauksaimniecības produktiem. Tā kā saražotais piena produkcijas īpatsvars kopējā saražotās produkcijas struktūrā ir viens no lielākajiem, piena cenu kritums negatīvi ietekmēja lauksaimniecības izaugsmi 2015.gadā. Piena cenu krituma dēļ piena lopkopības nozare zaudēja 55 milj. EUR ienākumus. Jau 2014.gada otrajā pusē piena cenas bija sākušas kristies, tomēr vidējais gada kritums, salīdzinājumā ar 2015.gada cenu kritumu, nebija tik liels – tikai 6%. Starp pārējām lopkopības nozarēm 2014.gadā nozīmīgs cenu samazinājums bija arī putnu gaļai - 10% un cūkgaļai par 7%. Arī cūkgaļas cena būtiski samazinājusies jau otro gadu pēc kārtas. Olu cenu izmaiņas nav būtiskas, bet liellopu gaļas cena palielinājusies par 6,5%.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ieskaitot produktu subsīdijas) 2015.gadā sasniedza 1 248 milj. EUR un salīdzinājumā ar 2014.gadu ir palielinājusies par 9%. No kopējās izlaides vērtības 63,4% sastādīja augkopība un 36,6% - lopkopība. Sakarā ar graudu rekordražu 2015.gadā, kā arī labām ražām citām augkopības kultūrām, augkopības īpatsvars kopējā produkcijas struktūrā 2015.gadā ir sasniedzis rekordu. Kopumā pēdējos 10 gados ir novērota augkopības īpatsvara palielināšanās, piemēram, 2006.gadā augkopības īpatsvars bija 52%. Galveno produktu īpatsvars 2015.gadā ir apkopots attēlā (skat.1.3.att.).

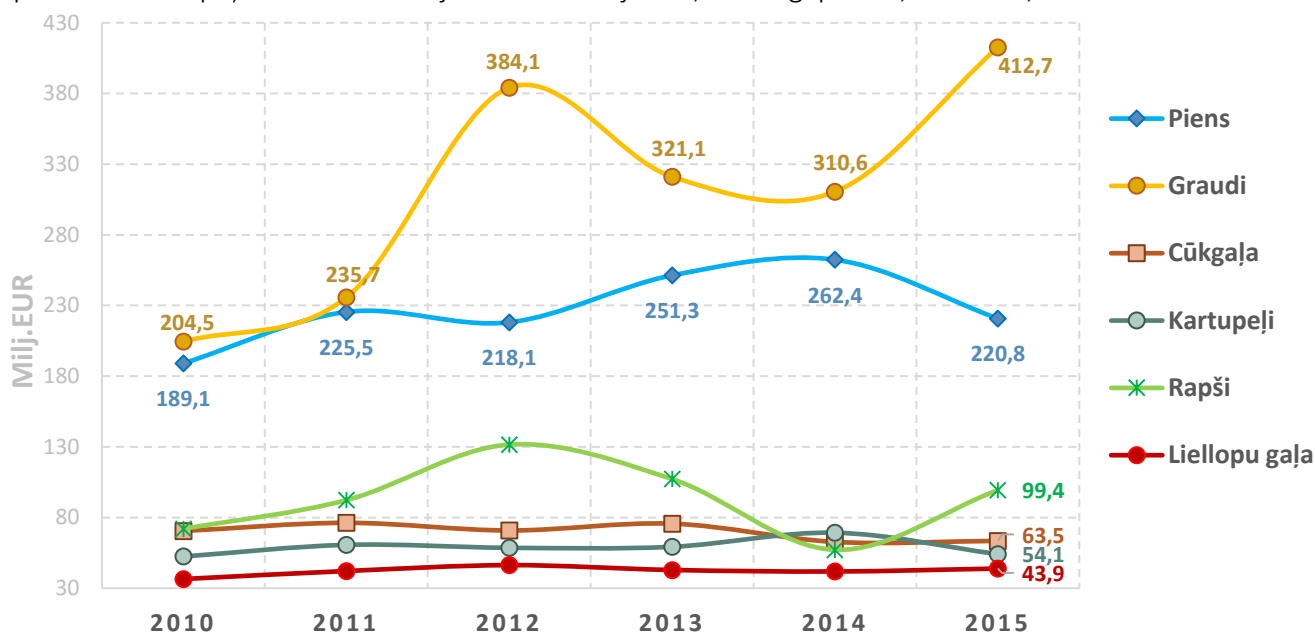
1.3.attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2015. gadā (bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūrā 2015.gadā visbūtiskāk ir mainīties graudu un piena īpatsvars. Graudu īpatsvars ir palielinājies par 5,9 procentpunktiem, sasniedzot rekordu, bet piena īpatsvars ir samazinājies par 5,3 procentpunktiem, sasniedzot mazāko līdz šim reģistrēto īpatsvaru. No 2007.gada līdz 2014.gadam piens veidoja vidēji 21,4% no lauksaimniecības preču kopējās vērtības. Būtiskas izmaiņas 2015.gadā bija vērojamas arī rapšu īpatsvaram, kas palielinājās

par 3 procentpunktiem, turpretī samazinājies ir kartupeļu, lopbarības kultūru un putnu gaļas īpatsvars attiecīgi par 1,7, 1,4 un 1,1 procentpunktiem.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas no 2010.gada līdz 2015.gadam apkopotas attēlā (skat.1.4.att.). 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, starp galvenajiem ražošanas produktiem būtiski palielinājusies graudu un rapšu vērtība, attiecīgi par 32,9% un 73,8%, savukārt piena un kartupeļu vērtība ievērojami samazinājusies, attiecīgi par 15,8% un 21,9%.

1.4.attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2010.-2015.gados (bāzes cenās, milj.EUR)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

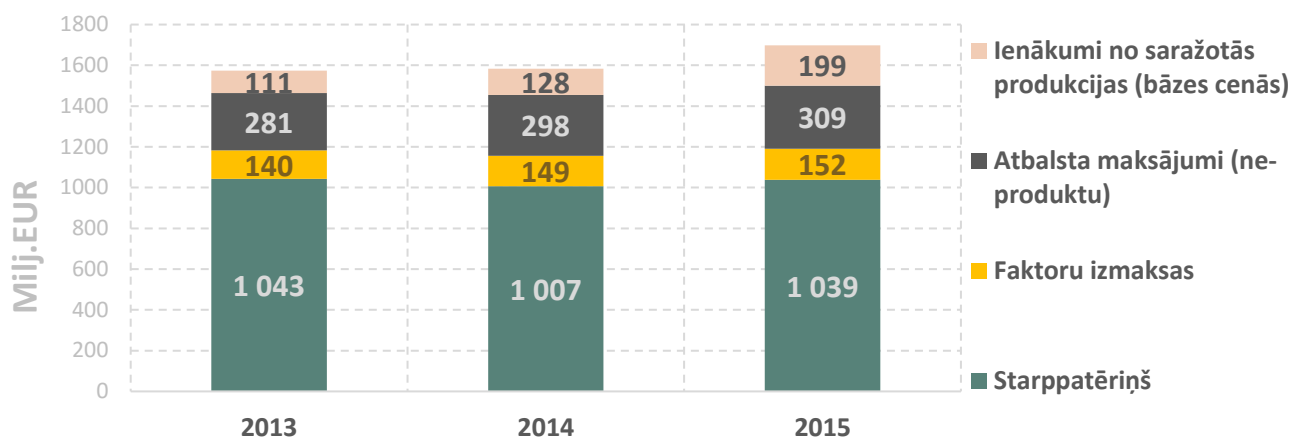
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un atbalsta maksājumiem, bet arī no ar ražošanu saistītajām izmaksām, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.4.attēlā atspoguļota ieņēmumu no lauksaimnieciskās darbības struktūra. 2015. gadā lauksaimnieku rīcībā esošie ieņēmumi, kurus veido ieņēmumi no saražotās produkcijas un atbalsta maksājumi, palielinājās par 81,5 milj. EUR (19%), ieņēmumi no produktu ražošanas palielinājās par 71 milj. EUR, bet ne-produktu atbalsta maksājumi palielinājās par 10,5 milj. EUR.

Arī izmaksu daļas jeb starppatēriņa vērtība 2015.gadā palielinājusies par 3%, ko var izskaidrot ar saražotās produkcijas apjomu palielinājumu par 3,8%, palielinājās arī izlietoto resursu apjoms. *Ziņojuma sastādīšanas laikā vēl nebija pieejami precīzi dati par resursu apjomu izmaiņām, tādēļ tie ir novērtēti, ņemot vērā ražošanas apjomu izmaiņas, pieņemot arī to, ka, veicot ieguldījumus, ražošana kļūst efektīvāka.*

2015.gadā minerālmēslu patēriņš palielinājies par 5,4% (2014.gadā – par 1%). Analizējot starppatēriņa cenu izmaiņas, postenis, kur tās ir nozīmīgi palielinājušās, ir elektroenerģijas izdevumi – palielinājums par 26,5%, savukārt nozīmīgākais cenu samazinājums ir motordegvielai – par 14%, apkures degvielai par 10%, kā arī sēklai un stādāmajam materiālam par 7%. Pārējiem resursiem cenu svārstības nepārsniedza 5%. No tiem nozīmīgākais cenu samazinājums ir lopbarībai – par 4,2%, bet palielinājums – augu aizsardzības līdzekļiem par 3,5%. Kopumā starppatēriņa resursu vidējās cenas ir samazinājušās par 0,6%, tai skaitā pirktu resursu cenas par 1,7%. Starppatēriņa īpatsvars nozares izlaidē 2015.gadā samazinājies par 3,7 procentpunktiem – no 78,4% līdz 74,7%.

Salīdzinot ar vidējo līmeni ES, Latvijā starppatēriņa īpatsvars produkcijas vērtībā ir augsts. 2014.gadā ES starppatēriņa īpatsvars vidēji sastādīja 60%.

1.5.attēls. Izmaksu apjoms lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2013.-2015.gados

*Faktoru izmaksas ietver: pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

Avots: AREI (LEK)

2015.gadā produkcijas un faktoru izmaksu izmaiņu rezultātā ienākumi no saražotās lauksaimniecības produkcijas, neskaitot atbalsta maksājumus, kuri nav tieši saistīti ar produktu ražošanu, ir palielinājušies par 55%, sasniedzot gandrīz 200 milj. EUR. 2015.gadā reālās lauksaimniecības darbības īpatsvars ienākumu veidošanā sasniedza samērā nozīmīgu daļu – gandrīz 40%, kas ir augstākais rādītājs kopš 2008.gada. Pārējo daļu sastāda atbalsta maksājumi, kas nav tiešā veidā saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan to saņemšanai nepieciešams izpildīt noteiktus nosacījumus. 2015.gadā, salīdzinot ar 2013.-2014.gada periodu, ir mazinājusies lauksaimnieku atkarība no atbalsta maksājumiem, tomēr lielāko daļu lauksaimnieku ienākumu nodrošinājušas subsīdijas, kas 2015.gadā sastādīja aptuveni 60% un tas ir vairāk nekā no 2005.gada līdz 2007.gadam, kad subsīdiju daļa ienākumos sastādīja aptuveni 50%.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, tiek iegūta bruto pievienotā vērtība (turpmāk - BPV), kas 2015.gadā sastādīja 351,2 milj. EUR un, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir palielinājusies par 27% un ir lielākā kopš 2007.gada. Salīdzinājumā ar 2014.gadu BPV ir par 10 milj. EUR jeb 3% lielāka. 1.2.tabulas dati apliecina, ka šāds rezultāts radies saražoto apjomu palielinājuma dēļ – produkcijas apjomu kāpumu kopumā radījis BPV palielinājums par 145 milj. EUR, bet cenu izmaiņu dēļ BPV samazinājusies par 72 milj. EUR. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (*faktorizmaksas rēķinātas bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu*) sasniegusi 531,6 milj.EUR, tādējādi palielinoties par 18%.

1.2.tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2013.-2015.gados

Rādītāji				Izmaiņas (+;-)	
Gads	2013	2014	2015 p	2014/2013	2015/2014
Augkopība	664,2	649,9	791,7	-2%	22%
Graudaugi	321,1	310,6	412,7	-3%	33%
Rapši	107,2	57,2	99,4	-47%	74%
Lopbarības kultūras	115,3	130,2	124,5	13%	-4%
Dārzeni	37,2	58,7	61,0	58%	4%
Kartupeļi	59,3	69,3	54,1	17%	-22%
Augļi un ogas	7,4	4,9	5,4	-34%	11%

1.2.tab.turpinājums

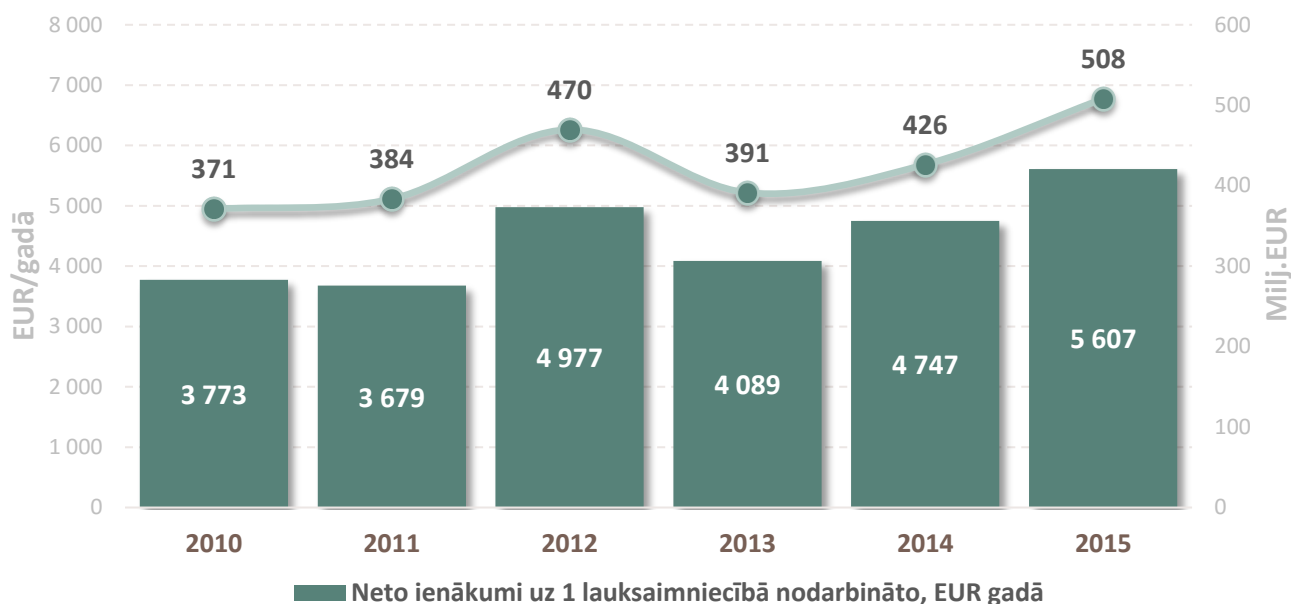
Citi augu produkti	16,6	19,1	34,7	15%	81%
Lopkopība	500,3	492,1	456,8	-2%	-7%
Piens	251,3	262,4	220,8	4%	-16%
Liellopi	39,4	41,8	43,9	6%	5%
Cūkas	75,7	62,7	63,5	-17%	1%
Mājputni	47,9	52,8	43,9	10%	-17%
Olas	38,1	38,9	41,8	2%	8%
Citi dzīvnieku produkti	47,9	33,4	42,8	-30%	28%
Lauksaimniecības preču izlaide	1 164,4	1 142,0	1 248,5	-2%	9%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1 159,1	1 120,4	1 201,9	-3%	7%
ar produktiem saistītas subsīdijas	5,3	21,5	44,9	305%	108%
Pakalpojumi	34,3	35,6	37,9	4%	7%
Neatdalāmās blakusdarbības	94,2	107,4	103,4	14%	-4%
Lauks. "nozares" izlaide	1 292,9	1 284,9	1 389,8	-1%	8%
Starppatēriņš	1 042,6	1 007,3	1 038,6	-3%	3%
Bruto pievienotā vērtība	250,3	277,6	351,2	11%	27%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	280,8	298,4	308,9	6%	4%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	14,5	15,2	15,5	5%	2%
Pamatlīdzekļu nolietojums	101,7	110,7	113,0	9%	2%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	415,0	450,0	531,6	8%	18%
Ārējās izmaksas	23,6	23,6	23,5	0%	0%
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības	391,4	426,4	508,1	9%	19%
Nodokļi no ienākuma	52,5	60,0	62,3	14%	4%
Algoto darbinieku ienākumi	83,0	89,9	93,3	8%	4%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	255,9	276,6	352,5	8%	27%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	82,9	77,2	79,5	-7%	3%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	4089	4747	5607	16%	18%

Avots: AREI (LEK)

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimnieciskās darbības 508,1 milj.EUR apmērā, kas ir par 19% vairāk kā 2014. gadā.

Ārējās izmaksas iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP), kuri saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajiem procentiem ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, kurus lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti EUR 17,1 milj. apmērā (2014. gadā – 19 milj.EUR).

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2015.gadā veidoja aptuveni 5 600 EUR gadā jeb 467 EUR vidēji mēnesī, kas ir par 18% vairāk kā 2014.gadā. Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, ievērtējot provizoriskās nodarbināto skaita izmaiņas. Iepriekšējais apsekojums tika veikts 2013.gadā, bet nākamais plānots 2017.gadā. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, 1.6.attēlā redzams, ka no 2013.gadā līdz 2015.gadam strauji pieauga ienākumi no lauksaimniecības, divu gadu laikā palielinoties par vairāk kā trešdaļu. Tas ir panākts, neraugoties uz cenu samazinājumu lauksaimniecības produktiem. Nozīmīgākie faktori, kuri veicināja ienākumu kāpumu, bija saražoto apjomu pieaugums, kā arī atbalsta maksājumu palielinājums.

1.6.attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2010.-2015.gadā

Avots: AREI (LEK)

Nemot vērā, ka Latvijā kopumā vidējā neto alga 2015.gadā sasniedza 603 EUR (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja tikai 77 % no vidējās neto darba samaksas tautsaimniecībā. Tā kā 2014.gadā šis īpatsvars bija tikai 70%, lauksaimnieku situācija relatīvi ir uzlabojusies. Jāņem arī vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp ienākumiem dažādās saimniecībās, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem.

Aprēķins salīdzināmās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (skat.1.3.tab.), aprēķināts, ka 2015.gadā ienākumu palielinājums radies pieaugušā ražošanas apjoma dēļ. Apjomu izmaiņas sekmējušas ienākumu kāpumu par 144,6 milj. jeb 34 %, bet cenu izmaiņu dēļ tie samazinājušies par 97,5 milj. jeb 17%. Cenu izmaiņu negatīvo efektu daļēji kompensēja atbalsta maksājumu kāpums par 35,6 milj. EUR. Līdz ar jaunu atbalsta maksājumu ieviešanu straujāk palielinājās ar produktu ražošanu saistīto maksājumu apjoms, piemēram, ar lopkopības produktiem saistīto maksājumu apjoms palielinājās par 14 milj. EUR, ar augkopības produktiem saistīto subsīdiju par 10 milj. EUR un ar produktiem nesaistīto subsīdiju apjoms palielinājies par 10 milj. EUR. Līdz ar to cenu un atbalsta maksājumu izmaiņu dēļ kopumā ienākumi samazinājās par 62,9 milj. EUR jeb 11% – un kopējais ienākumu palielinājums no lauksaimnieciskās darbības sastādīja 19 % (skat.1.2.tab.).

1.3.tabula

Apjomu un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2015.gadā Latvijā

Rādītāji	2014.g. (milj. EUR)	2015.gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2015./14. (milj. EUR)			Apjomu indeksi	Cenu indeksi
	Faktiskajās cenās	2014.gada cenās	2015.gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2015/14	2015/14
L/s "nozares" izlaide (bāzes cenās)	1284,9	1468,2	1389,8	104,9	183,3	-78,4	114,3%	94,7%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1263,4	1445,7	1344,9	81,6	182,4	-100,8	114,4%	93,0%
produktu subsīdijas	21,5	20,7	44,9	23,3	-0,8	24,1	96,3%	216,5%
Starpattēriņš	1007,3	1045,3	1038,6	31,3	38,0	-6,7	103,8%	99,4%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	277,6	422,9	351,2	73,6	145,3	-71,7	152,3%	83,0%
Faktoru izmaksas	149,5	150,2	151,9	2,4	0,7	1,8	100,5%	101,2%
Atbalsts (ne-produktu)	298,4	298,4	308,9	10,5	0,0	10,5	100,0%	103,5%
Ienākumi l/s "nozārē"	426,4	571,0	508,1	81,7	144,6	-62,9	133,9%	89,0%

Avots: AREI (LEK)

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

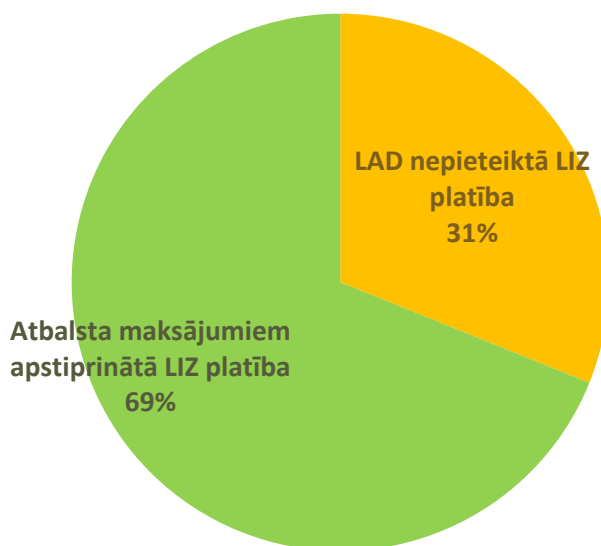
Saskaņā ar EUROSTAT datiem, Latvijā 2015.gadā ir konstatēts otrais lielākais lauksaimniecības ienākumu pieaugums uz vienu nodarbināto; ienākumi palielinājās par 22%, pirmajā vietā ES 2015.gadā saistībā ar lauksaimniecības ienākumu pieaugumu bija Horvātija. Latvijā 2015.gadā bija lielākais ražošanas apjoma pieaugums un tas sastādīja 16%, aiz Latvijas sekoja kaimiņvalstis: Lietuva ar 8% kāpumu un Igaunija ar 7% kāpumu. ES kopumā 2015.gads lauksaimniecībā nav bijis veiksmīgs, jo kopējie lauksaimniecībā saražotie apjomi samazinājušies par 0,9%, bet vidējie ienākumi par 3,2%. Ienākumu palielinājums tika konstatēts 15 valstīs, bet samazinājums – 13 valstīs. Vislielākais ienākumu kritums bija Vācijā - 37 %, Dānijā - 20% un Lielbritānijā - 19 %, savukārt straujš ienākumu kāpums, neskaitot Horvātiju un Latviju, vēl reģistrēts Grieķijā - 12 % un Francijā - 9 %. Lietuvā un Igaunijā 2015.gadā konstatēts mērens ienākumu kāpums – attiecīgi par 4,8% un 3,3%.

Laikā no 2005.gada līdz 2014.gadam lauksaimnieku vidējie ienākumi Latvijā bija palielinājušies daudz lēnāk nekā vidēji jaunajās dalībvalstīs. Latvijā vidējo ienākumu palielinājums sastādīja 25%, bet citās jaunajās dalībvalstīs (ES-12) 77%, savukārt vecajās (ES-15) dalībvalstīs vidējie ienākumi šajā laikā posmā bija palielinājušies par 18%.

1.3.Lauksaimniecības zemju izmantošana

Atbilstoši Lauku atbalsta dienesta (turpmāk - LAD) informācijai atbalsta maksājumiem apstiprinātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk - LIZ) platības 2015.gadā bija 1 620 031 ha, jeb 68,9% no visu nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupu LIZ novados. Atbilstoši Valsts zemes dienesta datiem novados kopā pa visām nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām lauksaimniecībā izmantojamā zeme uz 01.01.2016. bija 2 350 783,8 ha.

Secināms, ka atbalsta maksājumiem nepieteiktā lauksaimniecībā izmantojamā zeme 2015.gadā kopā pa novadiem ietvēra 730 752,4 ha jeb 31,1% no LIZ (skat.1.7.att.).

1.7.attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2015.gadā

Avots: LAD un ZM⁴

⁴ Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis - nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

2. Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1. Kopsavilkums

Augkopība

2015. gads uzskatāms par vienu no ražīgākajiem pēdējo 25 gadu laikā, jo tika pārsniegts 3 milj. tonnu graudu kopievākums un vidējā graudaugu raža visā Latvijā pirmo reizi vēsturē sasniedza 4,5 t/ha.

Latvijā graudkopība jau ilgā laika posmā ir viena no nozīmīgākajām lauksaimniecības produktu ražošanas nozarēm. Graudkopību Latvijā var uzskatīt par galveno pamatnozari, kas nodrošina iedzīvotājus gan ar pārtiku, gan arī spēkbarību lopkopības nozarē. Īpaši būtiska nozīme graudkopībai ir cūkkopības un putnkopības nozarēs.

Kopumā 2015. gadā tika apsēti 672,4 tūkst. hektāru, kas ir par 17,2 tūkst. hektāru jeb 2,6% vairāk nekā 2014. gadā. 2015. gadā graudu kopražā sasniedza 3,02 milj. tonnu. Lielākās sējumu platības 2015. gadā bija kviešiem. Gan ziemas, gan vasaras kvieši kopā aizņēma 2/3 no kopējās graudaugu platības. 2015. gadā ziemāju raža bija izcila, jo valstī tās ražība sasniedza 5,35 t/ha. No vasarājiem visražīgākie bija vasaras kvieši, un to ražība sasniedza 4,1 t/ha.

2015. gadā pieauga arī augļu koku un ogulāju kopējās platības. Salīdzinot ar 2014. gadu, pieaugums ir lielāks nekā 400 ha. No galvenajām augļu koku kultūrām platību pieaugums bija novērojams ābelēm, bet pārējiem augļaugiem: gan bumbierēm, gan ķiršiem, gan plūmēm bija vērojams platību samazinājums. Kopējo platību pieaugumu pamatā veidoja: ogulāji, jāņogas, upenes, krūmmellenes, smiltsērķšķi un krūmcidonijas.

No agroklīmatiskā viedokļa 2015. gads nebija labvēlīgs, jo maija mēnesis, kad intensīvi notiek augļu koku un ogulāju ziedēšana, bija auksts, kas neveicināja ziedu apputeksnēšanos un augļaižmetņu izveidošanos. Tā rezultātā 2015. gadā ražība bija aptuveni par 15% zemāka nekā 2014. gadā. Esošais platību pieaugums nekompensēja ražības kritumu, tādējādi kopražas samazinājums sastādīja 8,8%. Platību pieaugums ogulājiem bija saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Latvijas tirgū patērētājiem bija pieejami dažādi pārstrādes produkti - biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārījumi.

2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, Latvijas dārzeņu kopējā aizņemtā platība bija samazinājusies par 1,8%. Atklātā lauka platības samazinājās par 1,8%, bet siltumnīcu platības samazinājās par 4,6%. Šāda tendence novērojama jau trešo gadu pēc kārtas. Kaut arī dārzeņu platības 2015. gadā samazinājās, dārzeņu ražas palielinājās un tā rezultātā Latvijas dārzeņu kopražā 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, palielinājās par 1,8%. Dārzeņu audzēšana koncentrējas divos Latvijas reģionos – Zemgales un Pierīgas, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās un pamatā tas ir lielu pilsētu tuvums. Šobrīd dārzenkopības attīstību Latvijā kavē Krievijas noteiktais pārtikas embargo, kas ierobežo augļu un dārzeņu importu no Eiropas Savienības. Lielu konkurenci dārzeņu tirgū rada Polijā un citās rietumvalstīs ražotie dārzeņi, jo agroklīmatiekie apstākļi šajās valstīs ir daudz labvēlīgāki, un tādējādi produkcijas pašizmaksa ir krietni zemāka. Lielu atbalstu dārzeņu audzētājiem devis „zaļais iepirkums”, kas paredz pašvaldības un valsts iestādēm pirkt vietējo zemnieku produkciju, nevis lētāko pieejamo produkciju.

Kartupeļu audzēšanas platības katru gadu samazinās un 2015. gadā tās sastādīja 24,8 tūkst. ha, kas ir par aptuveni 2 tūkst. ha mazāk nekā 2014. gadā. Viens no iemesliem tam, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu samazinās, ir tas, ka kartupeļu audzēšana ir resursu ietilpīga, jo nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Latvijā darbojas divi lieli kartupeļu pārstrādātāji - SIA „Aloja Starkelsen”, kurā tiek ražota kartupeļu ciete un A/S „Latfood”, kurā tiek ražoti kartupeļu čipsi. Pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, kurā tiek audzēts ražošanas procesam

nepieciešamās kartupeļu šķirnes. Minētie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī šķirnes kartupeļu sēklkopību.

Ziemas rapša platības 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, bija lielākas, jo iepriekšējā 2013./2014.gada ziemā liela daļa ziemas rapša sējumu izsala. Izsalušo ziemas rapšu lauki tika pārsēti ar vasarāju labībām vai vasaras rapsi. 2014./2015.gada ziema bija agroklimatiski piemērota ziemas rapsim, tāpēc izsalušo platību bija maz. Savukārt 2015.gada vasara bija ļoti labvēlīga augstu ražu ieguvei, kā rezultātā ziemas rapša vidējā ražība sasniedza 3,65 t/ha. 2015.gadā ziemas rapša kopražs sastādīja 249,7 tūkst.t un veidoja 85% no visu rapšu kopražas.

Neskatoties uz to, ka Eiropā šķiedras linu sējumu platības palielinās, Latvijā jau vairākus gadus to audzēšana vairs nebija populāra un tā rezultātā līdz 2015.gadam novāktās šķiedras linu platības ik gadu samazinājās. Salīdzinājumā ar 2014.gadu, kad novāktās šķiedras linu platības bija 38 ha, 2015.gadā novāktās šķiedras linu platības ir palielinājušās līdz 61 ha. Kopumā izvērtējot desmit gadu periodu, šķiedras linu platības ir būtiski samazinājušās un tas ir izskaidrojams ar to, ka šķiedras linu audzēšana ir darbietilpīga un linu novākšanai ir nepieciešama specifiska novākšanas tehnika. Šķiedras linu ražību būtiski ietekmē arī meteoroloģiskie laika apstākļi. Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, lauksaimnieki izvēlas audzēt kultūras, kuru audzēšanas tehnoloģijas ir salīdzinoši vienkāršākas un nav atkarīgas no meteoroloģiskajiem apstākļiem kā arī rezultātā dod lielāku peļņu.

Arī eļļas linu platībām ir tendence samazināties, tomēr to kopējā platība 2015.gadā bija lielāka nekā garšķiedras liniem. Vērtējot industrijas attīstības tendences pasaulē, eļļas liniem varētu būt laba perspektīva nākotnē, jo tie ir vieglāk audzējami un to raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir jauna nozare un šīs nozares izaugsme bija vērojama līdz 2013.gadam. Pēdējo divu gadu laikā, izaugsme ir apstājusies un kaņepju platības sāk samazināties, un tas ir saistīts ar to, ka Latvijā nav kaņepju pārstrādes industrijas. Kaņepes tiek izmantotas ne tikai pārtikā un krāsu industrijā, bet arī mašīnbūvē un ekoloģiskajā būvniecībā.

Lopkopība

2015.gads piena nozarei bija smags, jo kopš 2014.gada augusta turpinājās Krievijas noteiktais piena produktu embargo, kas ietekmēja piena iepirkuma cenas. 2015.gadā tika atcelta Eiropas Savienības piena kvotu sistēma, un, savukārt, tas ietekmēja piena tirgus stabilitāti. Daudzām saimniecībām, kuras nodarbojās ar piena ražošanu, radās finansiālas grūtības, jo saimniecību ienākumi nesedza izdevumus, tāpēc daļa saimniecību vadītāju pieņēma lēmumu pārorientēt saimniecību uz citu nozari, piemēram, liellopu gaļas ražošanu.

Arī cūkkopības nozarei 2015.gads nebija viegls, jo cūkkopības nozari turpināja ietekmēt Āfrikas cūku mēra izplatība un Krievijas noteiktais embargo, kā rezultātā nozare zaudēja gan nozīmīgus eksporta tirgus, gan arī piedzīvoja cūkgaļas pārprodukciju un līdz ar to cūkgaļas cenu kritumu, kas nozarei radīja lielus zaudējumus. Neskatoties uz to, ka nozare jau divus gadus atrodas nelabvēlīgā situācijā, tā joprojām veido lielāko saražotās gaļas produkcijas daļu valstī.

Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. Liellopu gaļas ražošana Latvijā pakāpeniski attīstās - gaļas liellopu skaits palielinās un uzlabojas to produktivitātes rādītāji. Liellopu nozare ir nozare, kas piemērota bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai.

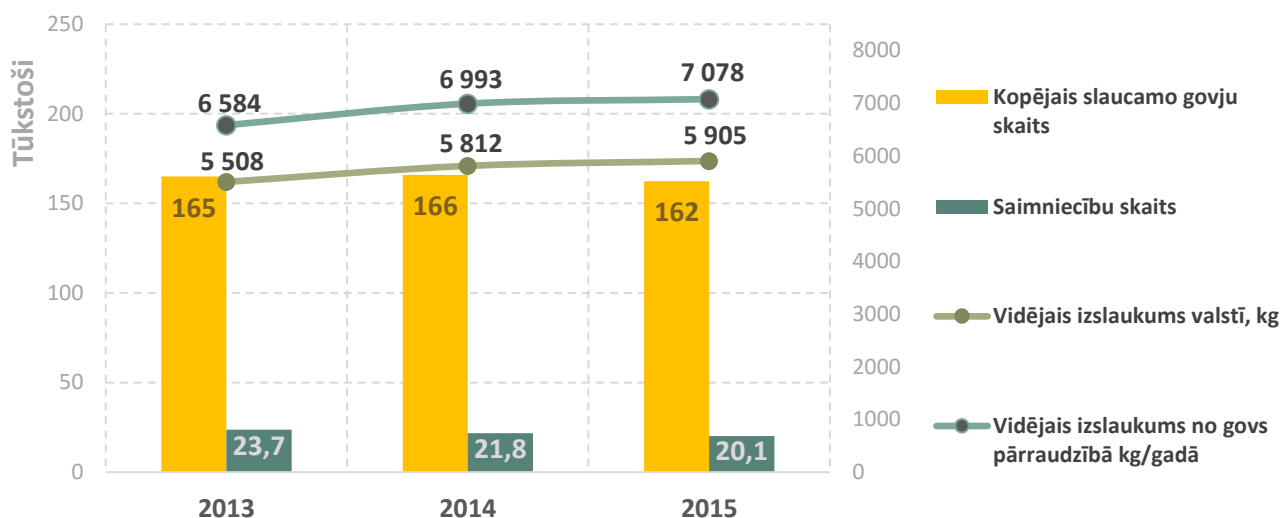
Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitū audzēšanas un pārstrādes nozari. Aitkopības nozare Latvijā attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitū skaita palielināšanās. Mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitū māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, līdz ar to ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā.

Kazkopības nozarē pēdējo gadu laikā nav notikušas būtiskas izmaiņas. Saimniecības ir nelielas un nodarbojas ar mājražošanu, lielākā daļa darbojas kā bioloģiskās saimniecības. Tā kā kazkopības produkcija ir specifiska un pārsvarā ir paredzēta vietējam tirgum, kazu piena un gaļas tirgus situācija ir stabila un to būtiski neietekmē globālie procesi.

Zirgkopības nozare veicina tradicionālu lauku dzīvesveida saglabāšanu, kā arī palīdz uzturēt sociālo vidi un infrastruktūru. Aktivitātes, kas saistītas ar zirgiem, iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu. Zirgkopība ir videi draudzīga nozare, jo zirgi ir vieni no labākajiem teritoriju noganītājiem un dabiskās ainavas uzturētājiem. 2015.gadā ir samazinājies zirgu un saimniecību. Latvijā zirgi galvenokārt tiek izmantoti jātnieku sporta veidu disciplīnās, kā arī tūrismā, atpūtā, reitērijā un robežsardzē.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

2015.gadā slaucamo govju saimniecību skaits samazinājies par 8% un slaucamo govju skaits par 2,1% (skat.2.1.att.). 2015.gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 162 414 slaucamās govys. Vidējais izslaukums no govys valstī 2015.gadā palielinājies par 1,6% un sasniedza 5 905 kg.

2.1.attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2013.-2015.gadā

Avots: LDC, CSP

Piensaimniecība Latvijā joprojām ir sadrumstalota - mazās saimniecības ar 1-5 govīm 2015.gadā aizņēma 77% no visām saimniecībām (skat.2.1.tab.). Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2015.gadā bija 8,1 govys (skat.2.1.tab.). Katru gadu mazo saimniecību skaits samazinās. Kopumā 2015.gadā darbību piena lopkopībā pārtraukušas 1 722 saimniecības.

46,4% govju tika turētas saimniecībās, kurās ir vismaz 50 govys - šādas saimniecības sastāda 2,7% lielu īpatsvaru no kopējā saimniecību skaita.

2.1.tabula

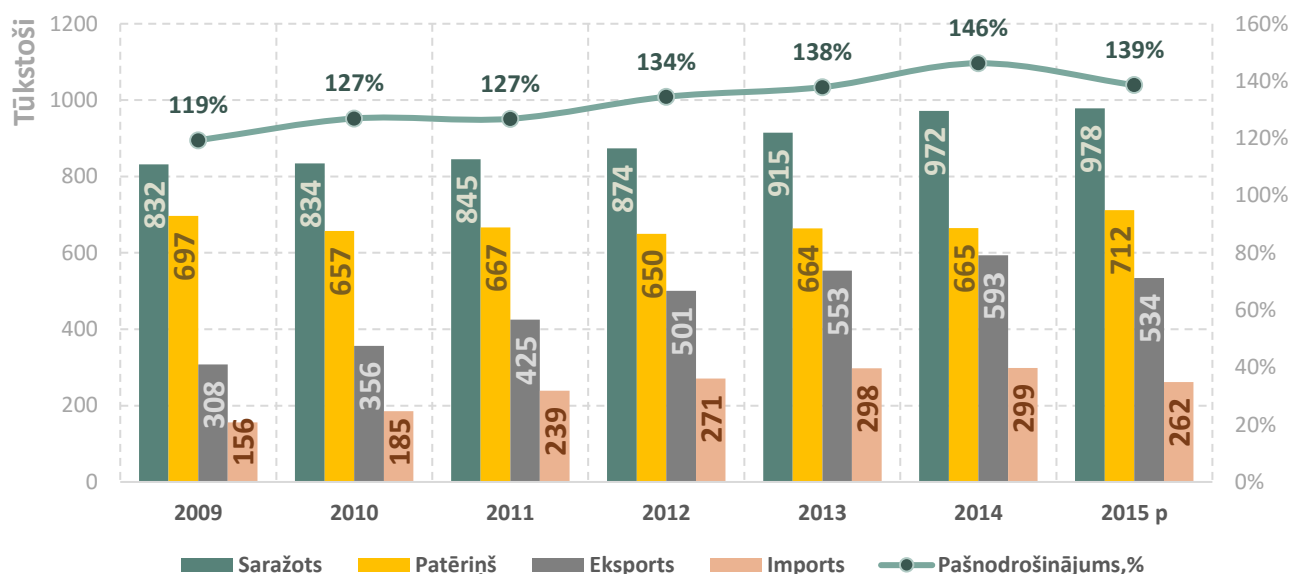
Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita												
Gads	01.01.2014.				01.01.2015.				01.01.2016.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govys grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govys grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govys grupā	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1	11 569	49%	11 569	7%	10 214	47%	10 214	6%	9 200	46%	9 200	6%
2	4 047	17%	8 094	5%	3 732	17%	7 464	4%	3 349	17%	6 698	4%
3-5	3 265	14%	12 080	7%	3 056	14%	11 322	7%	2 879	14%	10 716	7%
6-9	1 777	7%	12 958	8%	1 754	8%	12 775	8%	1 715	9%	12 473	8%
10-19	1 564	7%	20 988	13%	1 540	7%	20 589	12%	1 457	7%	19 635	12%

2.1.tab.turpinājums

20-29	531	2%	12 456	8%	532	2%	12 678	8%	525	3%	12 472	8%
30-49	451	2%	16 789	10%	448	2%	16 974	10%	419	2%	15 904	10%
50-99	329	1%	22 748	14%	312	1%	21 439	13%	316	2%	21 364	13%
100-199	140	1%	19 518	12%	122	1%	16 476	10%	130	1%	17 606	11%
200-299	28	0%	6 830	4%	41	0%	9 812	6%	36	0%	8 704	5%
> =300	43	0%	20 981	13%	49	0%	26 163	16%	52	0%	27 642	17%
Kopā:	23 744	100%	165 011	100%	21 800	100%	165 906	100%	20 078	100%	162 414	100%

Avots: LDC

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (skat.2.2.att.), piena ražošana (ieskaitot kazu pienu ražošanu) 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, ir pieaugusi par 1%, bet patēriņš par 7%. Eksporta apjoms samazinājies par 10%, bet imports - par 12%.

p - prognoze

2.2.attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance 2009.-2015.gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas trīs šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība, Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts”.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības sastāvā 2015.gadā darbojās 32 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2015.gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 5 067 piena šķirņu govus un 133 piena šķirņu vaislas bullus (no piena šķirņu govīm 2 373 ir sarkano šķirņu grupas govus, 2 035 - melnraibo šķirņu grupas govus, 7 - Latvijas zilās, 1 - kombinēto šķirņu govus; no vaislas bulliem 51 ir sarkano šķirņu grupas, 77 - melnraibo šķirņu grupas, 1 - Latvijas zilais, 1 – Džersejas un 3 - kombinēto šķirņu grupas).

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2015.gadā sertificēja melnraibo šķirņu grupā 92 vaisliniekus, sarkano šķirņu grupā – 86 vaisliniekus, Latvijas zilās grupā – 4 vaisliniekus, piena gaļas šķirņu grupā (kombinētā) – 5 vaisliniekus. Lineāri novērtētas 39 358 piena šķirņu govus. Novērtētas 1 313 bullu pārbaudes meitas. Veikta pāru atlase 534 ganāmpulkos, sastādīti 101 689 pārojumi. Kopā ar ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijām veikta vaislas bullīšu izlase ES valstīs, izbraucot uz attiecīgo valsti un izlasot ciltsdarba programmām atbilstošus dzīvniekus. Izvērtēta ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas staciju vaislinieku kvalitāte un spermas krājumi, klientu uzdevumā organizēta un praktiski nodrošināta vaislas telīšu iepirkšana. Noorganizēta Eiropas Savienības sarkano govju šķirņu audzētāju konference. Speciālisti paaugstinājuši kvalifikāciju starptautiskā dzīvnieku

eksterjera vērtētāju seminārā. Iegūtās zināšanas pielietotas seminārā, kas reizi gadā tiek organizēts Latvijas piena šķirņu govju vērtēšanas ekspertiem.

Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijas (turpmāk - Holšteinas asociācija) sastāvā 2015.gadā darbojās 17 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Holšteinas asociācijas speciālisti 2015.gadā ciltsgērmatā ierakstīja 5 291 govī, izsniedza 34 vaislinieku izmantošanas sertifikātus, pagarināja 27 vaislinieku izmantošanas sertifikātus, kā arī izsniedza 46 izcelsmes sertifikātus. Lineāri novērtētas 10 910 govīs.

Holšteinas asociācija 2015.gada decembra sākumā sadarbībā ar SIA „Vidzemes Veterinārais serviss” organizēja semināru un praktiskās apmācības 15 lielo piena lopkopības saimniecību īpašniekiem no visas Latvijas par darbaspēka vadību piena lopkopības saimniecības. Šīs mācības vadīja lektors no Amerikas Savienotajām Valstīm.

2015.gadā LPKS „ABC Projekts” ciltsgērmatā ierakstījis 145 piena šķirnes liellopus.

2015.gadā nedaudz palielinājies pārraudzībā esošo govju skaits. Kopumā 2015.gadā pārraudzībā bija 81% no visām slaucamajām govīm. Salīdzinot govju produktivitāti pēdējos divos gados, 2015.gadā vidējais izslaukums pārraudzībā esošām govīm ir palielinājies, vidēji no govīs izslaucot 7 078 kg piena, t.i., par 85 kg vairāk kā iepriekšējā pārraudzības gadā (skat.2.2.tab.).

2.2.tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte 2013.-2015.gadā

Rādītāji	2013	2014	2015
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	124,2	130,7	131,4
Vidējais izslaukums no govīs kg/gadā*	5508	5812	5905
Vidējais izslaukums no govīs pārraudzībā kg/gadā	6584	6993	7078
Piena tauki govīm pārraudzībā %	4,15	4,17	4,16
Piena olbaltums govīm pārraudzībā %	3,31	3,34	3,34

Avots: LDC, *CSP

Vislielākais vidējais izslaukums no vienas govīs 2015.gadā bija Holšteinas melnraibās šķirnes govīm – 7 865 kg. Šīs šķirnes govīs ir skaitliski lielākā šķirne Latvijā (skat.2.3.tab.).

2.3.tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2013.-2015.gadā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīs, kg/gadā			Piena olbaltums, %			Piena tauki, %		
Govju šķirne/gads	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Latvijas brūnā	44281	38698	34616	6017	6129	6329	3,33	3,34	3,34	4,33	4,33	4,35
Holšteinas melnraibā	41852	42007	44004	7376	7543	7865	3,19	3,21	3,22	3,98	3,98	3,96
Angleras	302	408	428	6103	6232	6361	3,33	3,35	3,32	4,35	4,35	4,39
Dānijas sarkanā	1943	2321	2469	6132	6400	6622	3,37	3,38	3,38	4,41	4,38	4,39
Zviedrijas sarkanraibā	805	808	807	6453	6451	6474	3,34	3,35	3,35	4,38	4,37	4,40
Holšteinas sarkanraibā	4026	6401	8308	6597	6565	6898	3,26	3,29	3,31	4,13	4,19	4,21
Latvijas zilā	479	439	401	4955	5002	5134	3,33	3,35	3,34	4,23	4,25	4,25

Vislielākās izslaukuma pieaugums 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, ir Holšteinas sarkanraibās šķirnes govīm par 333 kg. Visaugstāko piena olbaltuma procentu rādītāju 2015.gadā uzrādīja Dānijas sarkanās šķirnes govīs (3,38%), bet visaugstākais piena tauku procentu rādītājs ir Zviedrijas sarkanraibās šķirnes govīm (4,40%).

2015.gadā Latvijas labākie pārraudzības ganāmpulki laktācijas laikā pārsniedza 13 000 kg izslaukumu. Savukārt labākās sarkano šķirņu govīs izslaukums pārsniedz 17 000 kg laktācijas laikā, bet labāko Holšteinas melnraibo govju ražība pārsniedza 21 000 kg.

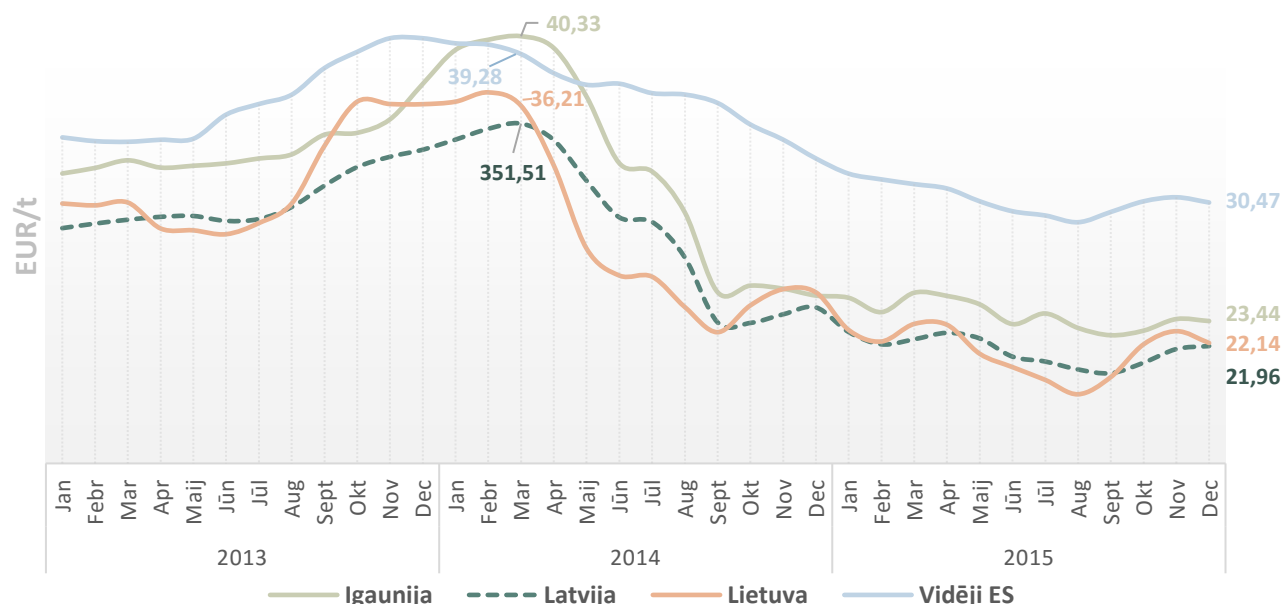
Cenas

Piena iepirkuma cenu tendences pārskata periodā no 2013.gada līdz 2015.gadam kopumā vērtējamas kā negatīvas, kas izskaidrojams ar cenas lejupslīdi sākot no 2014.gada 2.ceturkšņa (skat.2.3.att.). Laika posmā līdz 2014.gada martam cena Latvijā turpināja pieaugt, sasniedzot augstāko cenu pārskata periodā – 351,51 EUR/t. Sākot ar 2014.gada aprīli piena iepirkuma cena sāka kristies, ko izraisīja nestabilitāte piena produktu tirgū pasaulē. Krasāku piena cenas kritumu 2014.gada otrajā pusē izraisīja Krievijas valdības noteiktais importa aizliegums ES lauksaimniecības produktiem, kas stājās spēkā 2014.gada 7.augustā. Embargo iespaidā visbūtiskākais cenu samazinājums bija Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. ES vidējās piena iepirkuma cenas kritums bija salīdzinoši mazāks nekā Baltijas valstīm. Kopumā cenas samazinājums Latvijā turpinājās līdz pat 2015.gada beigām.

Pēc Eiropas Komisijas datiem laika posmā no 2013.gada janvāra līdz 2015.gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā samazinājusies par 24,1%. Savukārt, laika posmā no 2014.gada marta līdz 2015.gada decembrim cena bija samazinājusies par 38%.

Krievijas importa embargo ietekmē laikā no 2015.gada augusta līdz 2015.gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā samazinājās par 25%.

ES vidējā piena iepirkuma cena pārskata periodā no 2013.gada janvāra līdz 2015.gada decembrim samazinājās par 11%, bet 2015.gadā no janvāra līdz decembrim – par 5%.

2.3.attēls. Piena iepirkuma cenu attīstība 2013.-2015. gadā Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un vidēji ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

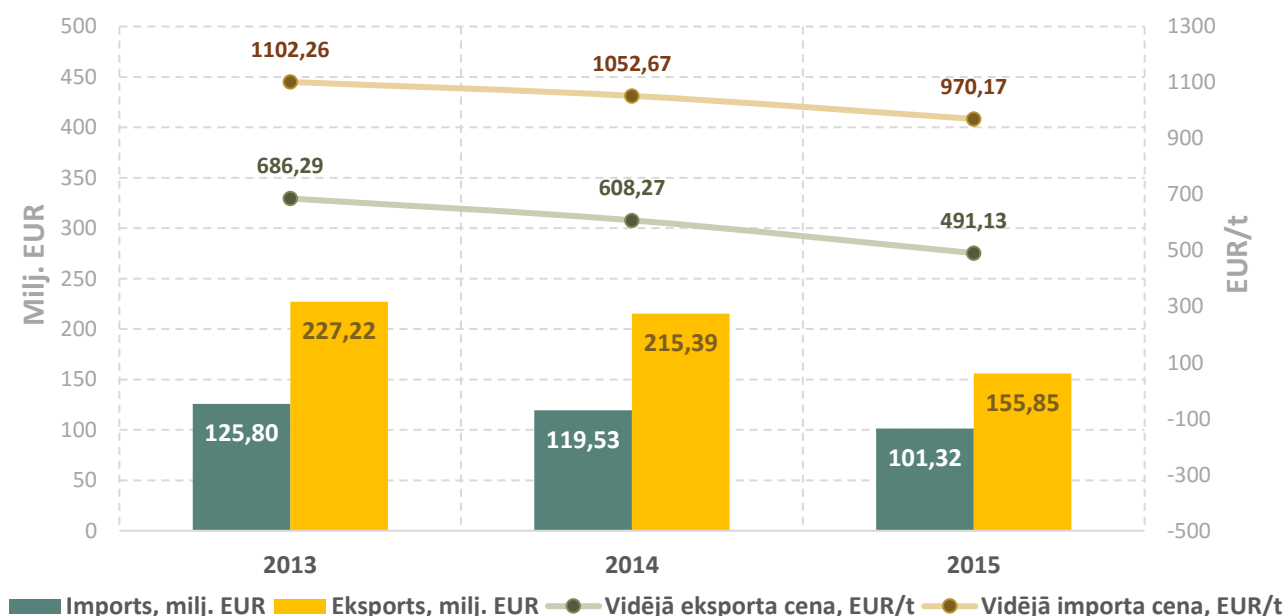
Saskaņā ar CSP datiem vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2015.gadā bija 216,06 EUR/t, kas bija par 26% zemāka nekā 2014.gadā un par 25% zemāka nekā 2013.gadā.

Ārējā tirdzniecība

Piena produktu ārējai tirdzniecībai laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam bija lejupslidoša tendence. 2013.gadā, pateicoties labvēlīgai cenu un pieprasījuma situācijai pasaules tirgū, turpinājās tirdzniecības plūsmu pieaugums. 2015.gadā tirdzniecības apjomi sāka samazināties un cenas kristies, ko noteica pieprasījuma sarukums Ķīnas tirgū un Krievijas noteiktais importa aizliegums, tādējādi izraisot piedāvājuma spiedienu iekšējā tirgū.

Latvijas piena un piena produktu tirdzniecības apmēri (vērtības izteiksmē) laikā no 2013.gada līdz 2015.gadam kopumā ir ievērojami samazinājušies – eksporta plūsmā par 31,4% un importa plūsmā par 19,5% (skat.2.4.att.).

Piena produktu vidējā eksporta cena laikā no 2013.gada līdz 2015.gadam samazinājusies par 28,4%, bet vidējā importa cena - par 12%.

2.4.attēls. Piena un piena produktu eksports un imports Latvijā 2013.-2015.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

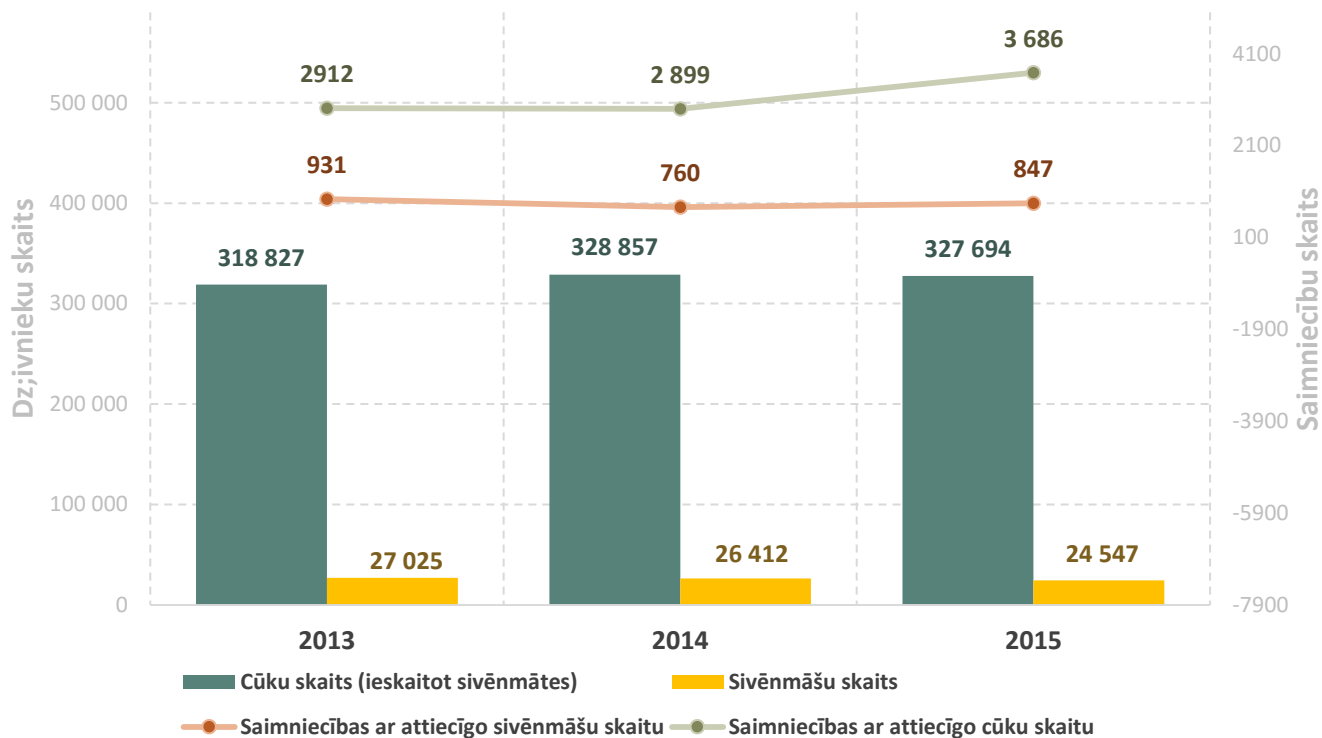
Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (80% vērtības izteiksmē 2015. gadā, 76% 2014.gadā un 82% 2013.gadā). Savukārt piena un piena produktu imports joprojām pamatā ieplūst no ES dalībvalstīm.

Lielākais īpatsvars piena un piena produktu eksportā ir **pienam un krējumam**. 2015.gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 266,03 tūkst. tonnas un 63,8 milj. EUR vērtību jeb 40,9% no kopējās piena un piena produktu eksporta vērtības. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir **sieri un biezpiens** ar eksporta apjomu 16,02 tūkst. tonnu un eksporta vērtību 46,16 milj. EUR 2015. gadā, aizņemot 29,6% no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā par 68% pieaudzis **piena pulveru un iebiezināta piena** eksporta apjoms, sasniedzot 14,36 tūkst. tonnu. Savukārt par 43% samazinājies sviesta eksporta apjoms, kas laikā no 2013.gada līdz 2015.gadam sarucis līdz 2,54 tūkst tonnām.

Importa plūsmā **sieri un biezpiens** joprojām ir piena un piena produktu nozares lielākā importa produktu grupa vērtības izteiksmē, ar apjomu 14,1 tūkst. tonnas un vērtību 43,1 milj. EUR, kas bija 43% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā 2015.gadā. Savukārt **piena un krējuma**, kas vērtības izteiksmē ir otra lielākā piena produktu importa grupa, 2015.gadā importētais apjoms bija 72,8 tūkst. tonnu un vērtība 30,3 milj. EUR jeb 29% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā.

2.3.Cūkgaļas ražošana

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir vērojams neliels kopējā cūku skaita samazinājums par 0,3%, savukārt cūku saimniecību skaits ir pieaudzis par 27% (skat.2.5.att.).

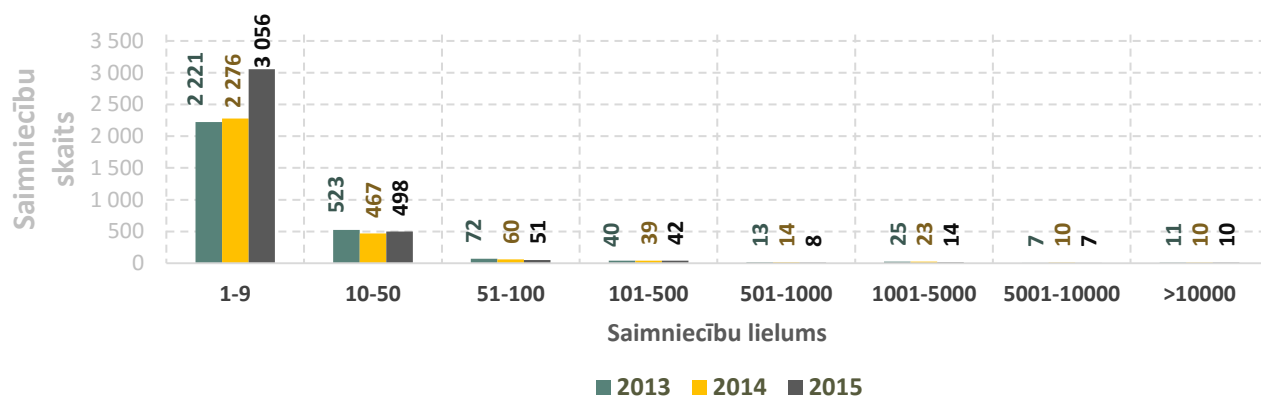
2.5.attēls. Cūku un ganāmpulku kopējais skaits 2013.-2015.gadā (datu stāvoklis par iepriekšējo gadu uz kārtējā gada 1.janvāri)

Avots: LDC

Analizējot 2015.gada datus par cūku audzēšanas saimniecību skaitu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita (skat.2.5.un 2.6.att.), ir vērojamas atšķirīgas tendences dažādās saimniecību grupās.

2015.gadā gan cūku, gan saimniecību skaita pieaugums ir vērojams trīs saimniecību grupās. Saimniecību grupā no 1 līdz 9 cūkām cūku skaits ir pieaudzis par 28%, bet saimniecību skaits par 34%, bet saimniecību grupā no 10 līdz 50 cūkām cūku skaits pieaudzis par 8% un saimniecību skaits par 7%. Savukārt saimniecību grupā no 101 līdz 500 cūkām – saimniecību pieaugums ir par 8%, bet cūku skaits pieaudzis par 46%. Saimniecību grupā no 10 000 un vairāk cūku – saimniecību skaits nav mainījies, bet cūku skaits ir pieaudzis par 22%.

Pārējās saimniecību grupās ir vērojams gan saimniecību, gan cūku skaita samazinājums vidēji par 30%. Visvairāk gan saimniecību, gan cūku skaits ir samazinājies saimniecību grupā no 501 līdz 1000 cūkām, attiecīgi par 43% un 32%.

2.6.attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita 2013. – 2015.gadā

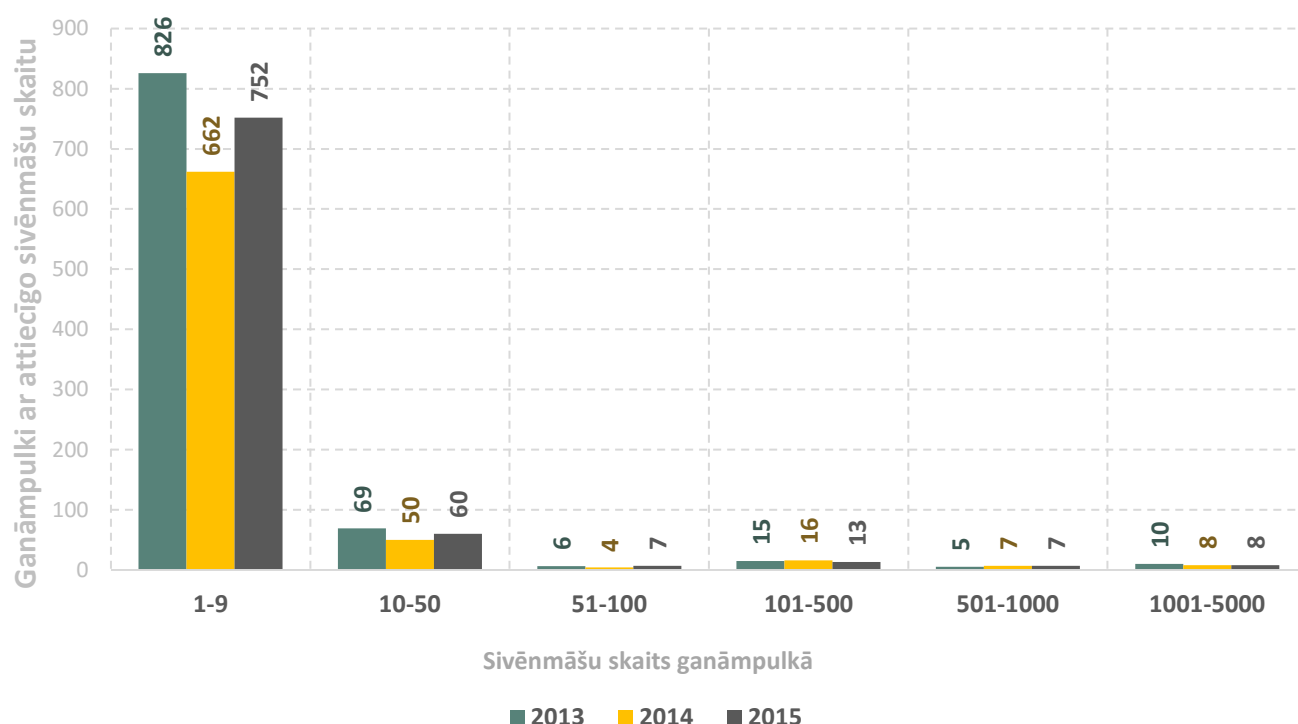
Avots: LDC

2015.gadā kopējais sivēnmāšu saimniecību skaits ir pieaudzis par 11%, bet sivēnmāšu skaits samazinājies par 7%.

Analizējot 2015.gada datus un salīdzinot ar 2014.gadu, lielākais sivēnmāšu saimniecību un sivēnmāšu skaita pieaugums attiecīgi par 75% un 98% ir vērojams sivēnmāšu saimniecību grupā no 51 līdz 100 sivēnmātēm, savukārt saimniecību grupā no 1 līdz 9 sivēnmātēm par 14% ir vērojams sivēnmāšu saimniecību skaita pieaugums, bet sivēnmāšu skaits ir pieaudzis par 13%. Vēl saimniecību skaits ir palielinājies sivēnmāšu saimniecību grupā no 10 līdz 50 sivēnmātēm, bet sivēnmāšu skaits šajā grupā ir samazinājies par 3%.

Nemainīgs saimniecību skaits ir palicis saimniecību grupā no 501 līdz 1000 sivēnmātēm, bet sivēnmāšu skaits šajā grupā ir palielinājies par 8%. Savukārt saimniecību grupā no 1001 līdz 5 000 sivēnmātēm saimniecību skaits ir palicis nemainīgs, bet sivēnmāšu skaits ir samazinājies par 12%.

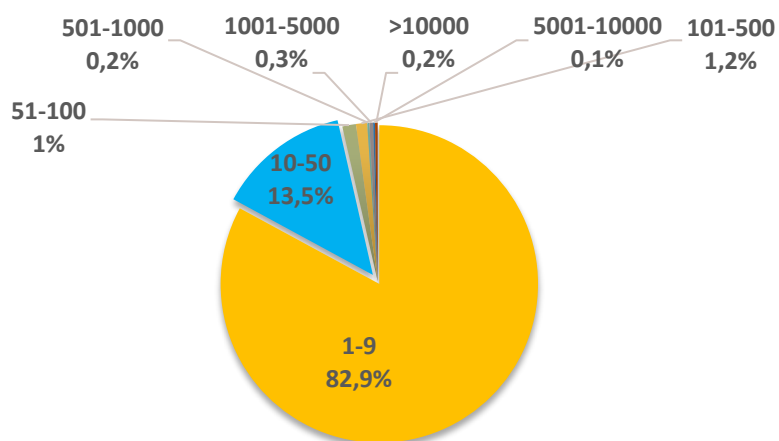
Vislielākais saimniecību un sivēnmāšu skaita samazinājums 2015.gadā ir vērojams saimniecību grupā ar sivēnmāšu skaitu no 101 līdz 500, kur gan saimniecību, gan sivēnmāšu skaits ir samazinājies attiecīgi par 19% un 22% (skat.2.7.att.).

2.7. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita 2013. – 2015.gadā

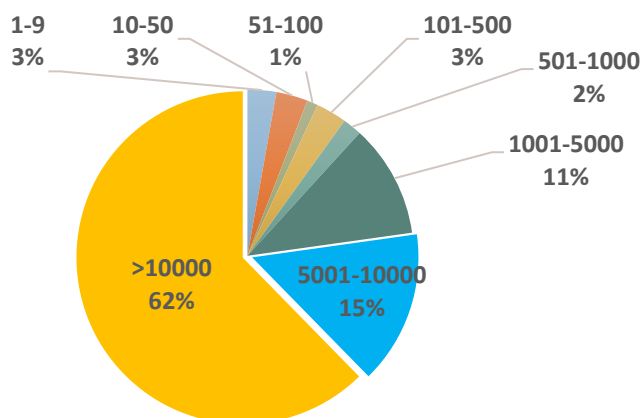
Avots: LDC

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem arī 2015.gadā cūkkopības nozarē būtiskas strukturālās izmaiņas saimniecību grupās nav notikušas. Joprojām lielāko saimniecību daļu sastāda mazās saimniecības ar cūku skaitu no 1 līdz 100 cūkām – 98%, bet lielās saimniecības ar cūku skaitu no 101 un vairāk cūkām kopā sastāda tikai 2%. Savukārt lielākais cūku skaits 93% tiek audzēts saimniecību grupā no 101 un vairāk cūkām, bet mazajās saimniecībās no 1 līdz 100 cūkām tiek audzēti tikai 7% cūku (skat.2.8. un 2.9.att.).

2.8.attēls. Saimniecību īpatsvars ar attiecīgo cūku skaitu 01.01.2016.

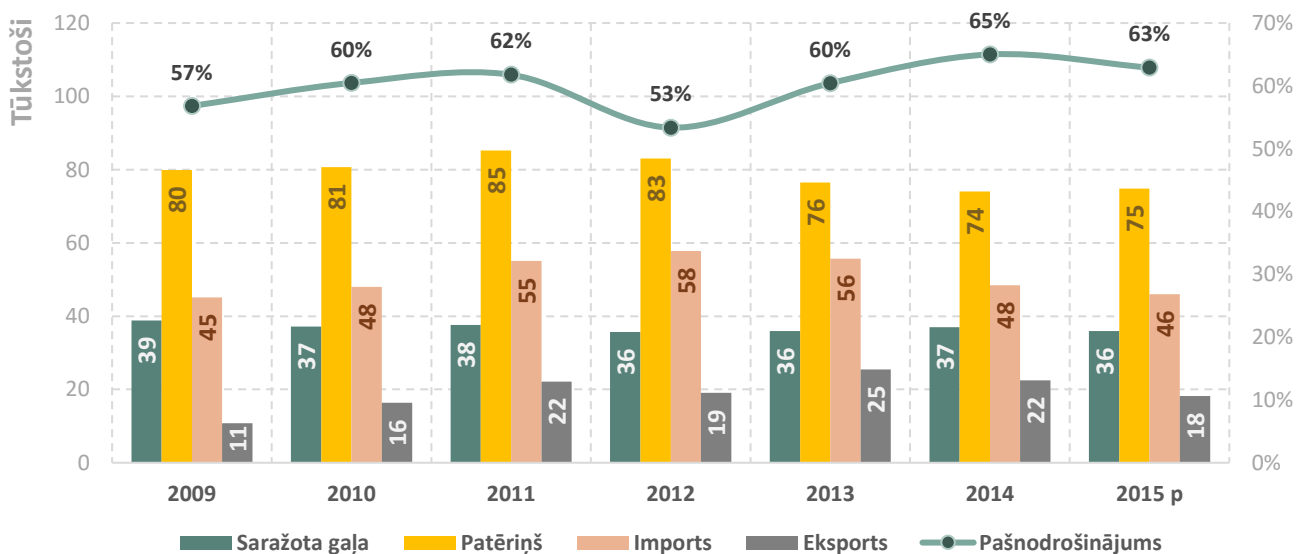
Avots: LDC

2.9.attēls. Cūku īpatsvars attiecīgā lieluma saimniecībās 01.01.2016.

Avots: LDC

Cūkgaļas un tās produktu bilanci, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu gaļas ražošanas apjoms samazinājies par 3%, savukārt patēriņš ir pieaudzis par 1%. Bija vērojams samazinājums cūkgaļas ārējā tirdzniecībā – imports kritās par 5%, bet eksports par 19% (skat.2.10.att.).

p - prognoze

2.10.attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2009.-2015. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā ir divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas SIA „Cūku ciltsdarba centrs” un SIA „Agrosels” (turpmāk – organizācijas), kuras koordinē ciltsdarba pasākumus cūkkopības nozarē. Organizācijām ir izveidojusies laba savstarpējā sadarbība, tās realizē Latvijā audzēto cūku selekcijas programmu un sniedz ciltsdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. Arī šajā gadā organizācijas piedalījās Latvijas Lauksaimniecības universitātes veiktajā pētījumā „Selekcionējamo pazīmju fenotipisko un ģenētisko parametru vērtēšana Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku populācijā”.

Cūku selekcijas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības un audzēt kvalitatīvu vaislas materiālu. 2015.gadā šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu Latvijā ir ieguvušas 12 saimniecības, kuras audzē Landrases, Jorkšīras, Pjetrenas, Djurokas un Lielās Baltās cūku šķirnes. Šajā gadā pārraudzībā bija 76 cūku saimniecības, kas ir par divām saimniecībām vairāk kā 2014.gadā.

Pēc 2015.gada pārraudzības datiem Landrases cūkas ir ar labu reprodukcijas spēju, to auglība ir 13,4 sivēni metienā, kas ir par 0,3 sivēniem metienā vairāk kā Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm. Labus rezultātus uzrāda Landrases šķirnes sivēnmātes ar gadā iegūto sivēnu skaitu, kas ir 25,9 sivēni, savukārt no Jorkšīras sivēnmātēm iegūst 25,6 sivēnus gadā. Pēc pārraudzības rezultātiem 2015.gadā sivēnmāšu auglība, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palikusi iepriekšējā gada līmenī Landrases šķirnes cūkām, bet samazinājusies Jorkšīras šķirnes cūkām.

Pēc 2015.gada jauncūku testa rezultātiem Landrases šķirnes dzīvnieki 100 kg dzīvmasu sasniedz 157 dienās, bet to spēka biezums ir 9,3 mm, liesās gaļas īpatsvars ķermenī ir 61,0%, jauncūku dzīvmasas pieaugums testā ir 858 g diennaktī. Jorkšīras šķirnes jauncūkas 100 kg dzīvmasu sasniedz 165 dienās, spēka biezums ir 9,0 mm, liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos ir 61,6%, dzīvmasas pieaugums testā ir 807 g diennaktī. Salīdzinot ar 2014.gadu, jauncūkām abās šķirņu grupās turpina samazināties vecums, kurā tās sasniedz 100 kg dzīvmasu. 2015.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, testētajām Jorkšīras šķirnes jauncūkām liesās gaļas īpatsvara pieaugums kautķermenī ir par 0,1%, savukārt Landrases šķirnes jauncūkām tas ir samazinājies par 0,8%. Jauncūku dzīvmasas pieaugums salīdzinot ar 2014.gadu ir palielinājies Landrases šķirnes cūkām, bet nedaudz samazinājies Jorkšīras šķirnes cūkām (skat.2.4.tab.).

2.4.tabula

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2014. – 2015.gadā

Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, sasniedzot 100 kg		Jauncūku spēka biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums,%		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Gads	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Landrases	13,4	13,4	26	25,9	166	157	9,4	9,3	61,4	61,0	830	858
Jorkšīras	13,3	13,1	25	25,6	168	165	10,1	9,0	60,6	61,6	811	807

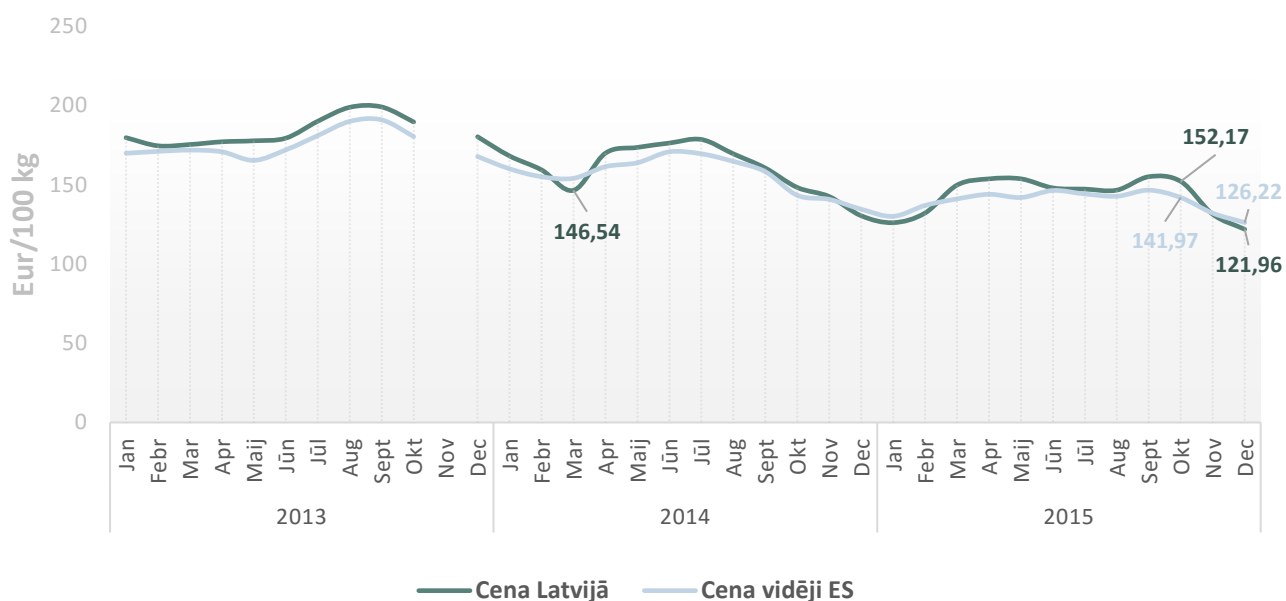
Avots: SIA „Cūku ciltsdarba centrs”

Selekcijas darbam cūkkopībā ir nozīmīga loma, jo, izmantojot kvalitatīvus vaislas dzīvniekus, ir iespējams saimniekot efektīvāk un samazināt ražošanas pašizmaksu.

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2013.gada līdz 2015.gadam kopumā bijusi stabila ar tendenci samazināties. Cūkgaļas cenas attīstībā vērojams cikliskums – kā jau katru gadu, arī 2015.gada trešajā ceturksnī cena izteikti paaugstinājās un pēc tam sekoja tikpat izteikts samazinājums. Iepirkuma cenas vidējais kritums pārskata periodā bija gan ES, gan Latvijā – attiecīgi 25,7% un 32,2%.

Cenas Latvijā lielākoties saglabājušās augstākas nekā vidēji ES, izņēmums ir 2015.gada pirmie un pēdējie divi mēneši, kad cena nokritās zemāk par ES vidējo cūkgaļas cenu.

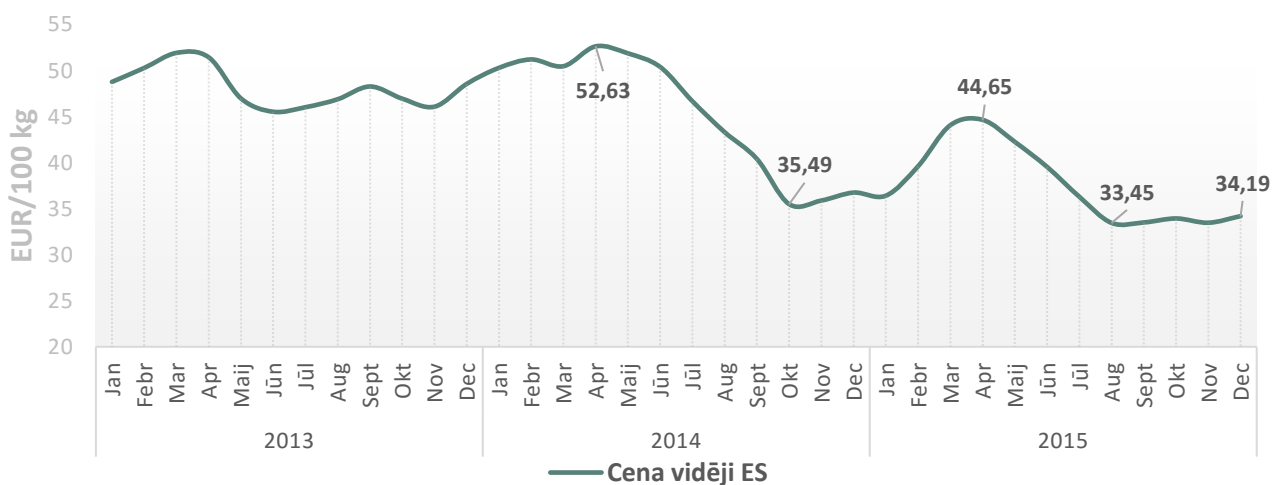
2.11.attēls. Cūkgaļas iepirkuma cenas Latvijā un ES 2013.-2015. gadā, EUR/100 kg (2013.gada novembrī Eiropas Komisija mainīja cūkgaļas klasificēšanas sistēmu)

Avots: Eiropas Komisija

2015.gada cūkgaļas iepirkuma cenu svārstības var izskaidrot ne tikai ar ikgadējām cikliskajām svārstībām, bet arī ar Krievijas embargo ietekmi un nepieciešamību nozarei pārorientēties uz jauniem tirgiem, kas savukārt izdarīja iepirkuma cenas korekcijas ES iekšējā tirgū.

Negatīvu ietekmi uz nozari kopumā atstāja Āfrikas cūku mēra (turpmāk - ĀCM) uzliesmojums Latvijā, kura rezultātā tika ieviesti dažādi tirdzniecības ierobežojumi. Tādējādi 2015.gadā cūkgaļai tika iedarbināts privātās uzglabāšanas mehānisms, lai stabilizētu tirgus cenas un mazinātu iekšējā tirgus spiedienu. Latvijas uzņēmēji šo mehānismu neizmantoja, bet tā kā šo mehānismu izmantoja citas ES dalībvalstis, tad cenas kopumā stabilizējās arī Latvijā.

Pārskata periodā no 2013.gada līdz 2015.gadam lielākās dzīvu sivēnu iepirkuma cenu svārstības ES bija vērojama 2014.gada otrajā pusgadā, kas bija saistītas ar Āfrikas cūku mēra (ĀCM) uzliesmojumu Latvijā, Lietuvā un Polijā (skat.2.11.att.).

2.12.attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cenas ES 2013.-2015. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

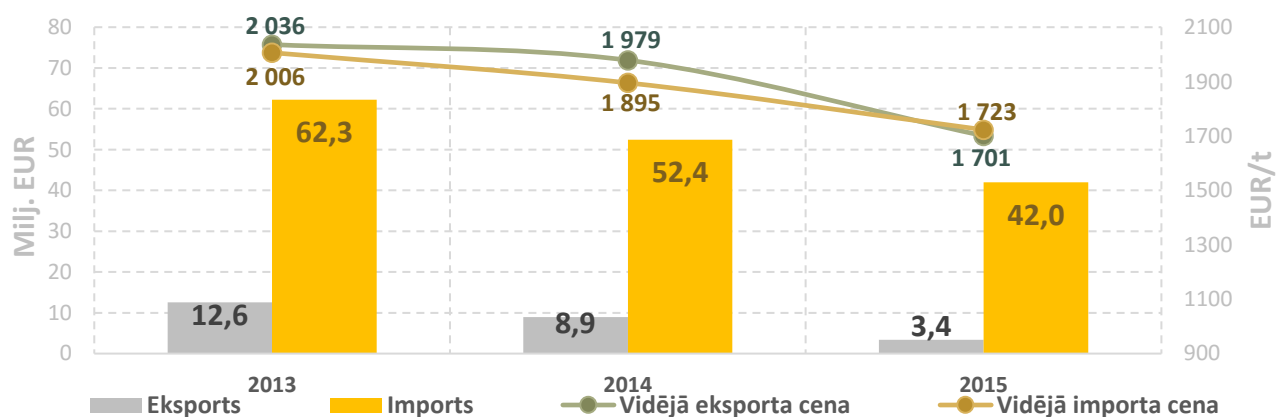
2015.gada otrajā ceturksnī sivēnu cenas nostabilizējās, tomēr trešajā ceturksnī cenas atsāka samazināties un augusta mēnesī tās atkal nostabilizējās. Sākot ar augusta mēnesi, līdz gada beigām dzīvu sivēnu cenas palika praktiski nemainīgas - 33 €/100kg - ar tendenci pieaugt (skat.2.12.att.).

Laikā no 2013.gada janvārim līdz 2015.gada decembrim ES dzīvu sivēnu iepirkuma cenas samazinājās par 29,9%, bet 2015.gadā no janvāra mēneša līdz decembrim cena samazinājās par 6,1%. Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja. Cūkgaļas eksports ir neliels ar tendenci katru gadu samazināties. Pēdējos gados Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ir kritusies un šāda tendence saglabājas arī 2015.gadā. 2015.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, eksporta vērtība kritās par 73%, bet, salīdzinot ar 2014.gadu - par 62,1%. Savukārt vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata perioda beigās nokritās par 16,5%.

Pārskata periodā ir samazinājusies cūkgaļas importa vērtība par 32,5%. Importa vērtības samazināšanās tendence ir izteikta pēdējos trīs gados. Importa vērtība 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir samazinājusies par 19,9%. Vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 14,1% (skat.2.13.att.).

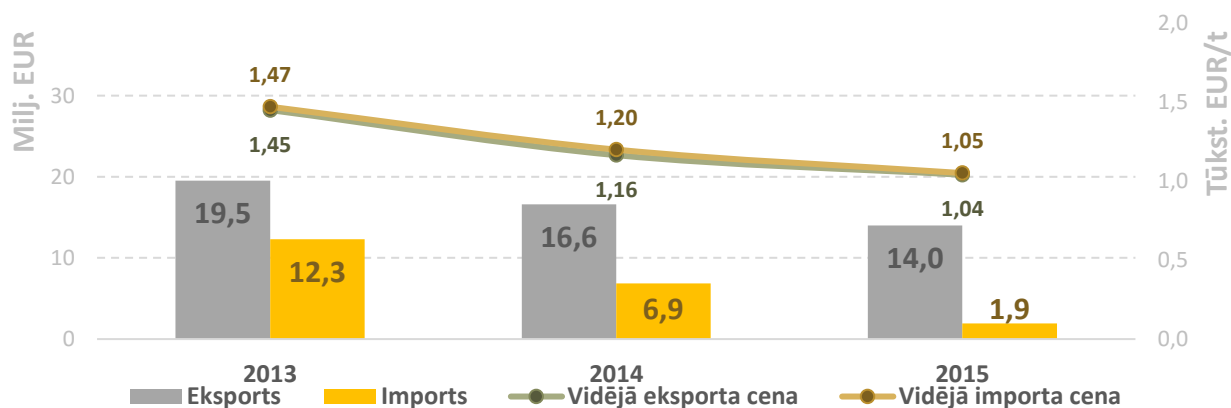

2.13.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2015.gadā dzīvu cūku eksporta rādītāji turpināja samazināties. Šāda tendence vērojama jau kopš 2012.gada marta, kad Krievija noteica dzīvu cūku importa aizliegumu ES dalībvalstīm. Tā rezultātā Latvijas cūkaudzētājiem nācās pārorientēties uz citiem ārējiem tirgiem, tomēr iepriekšējo gadu eksporta apmērus sasniegt vēl nav izdevies. Salīdzinot ar 2013.gadu, 2015.gadā atkal bija vērojams dzīvu cūku eksporta vērtības kritums par 28,2%, savukārt, salīdzinot ar 2014.gadu, cūku eksporta vērtība kritās par 15,6 % (skat.2.14.att.).

Dzīvu cūku vidējā eksporta cena pārskata periodā kritās par 28,3%.

2.14.attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2013.-2015. gadā

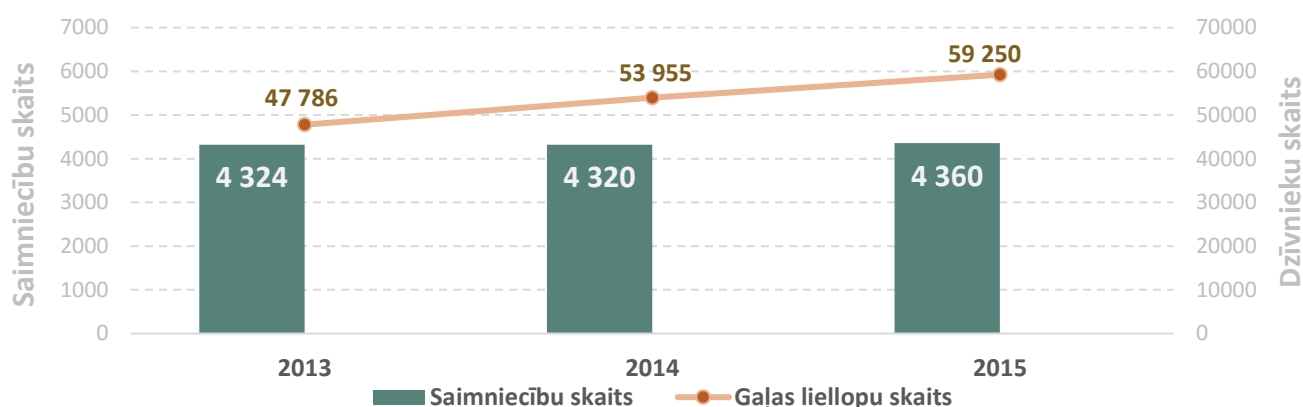
Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir kritusies par 84,3%, kā arī ir kritusies to vidējā importa cena par 28,5%. Tāda pati tendence vērojama arī salīdzinājumā ar 2014. gadu – importa vērtība kritās par 71,8 % un importa cena par 12,4% (skat.2.14.att.).

2.4.Liellopu gaļas ražošana

Latvijā gaļas liellopu nozares galvenais mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

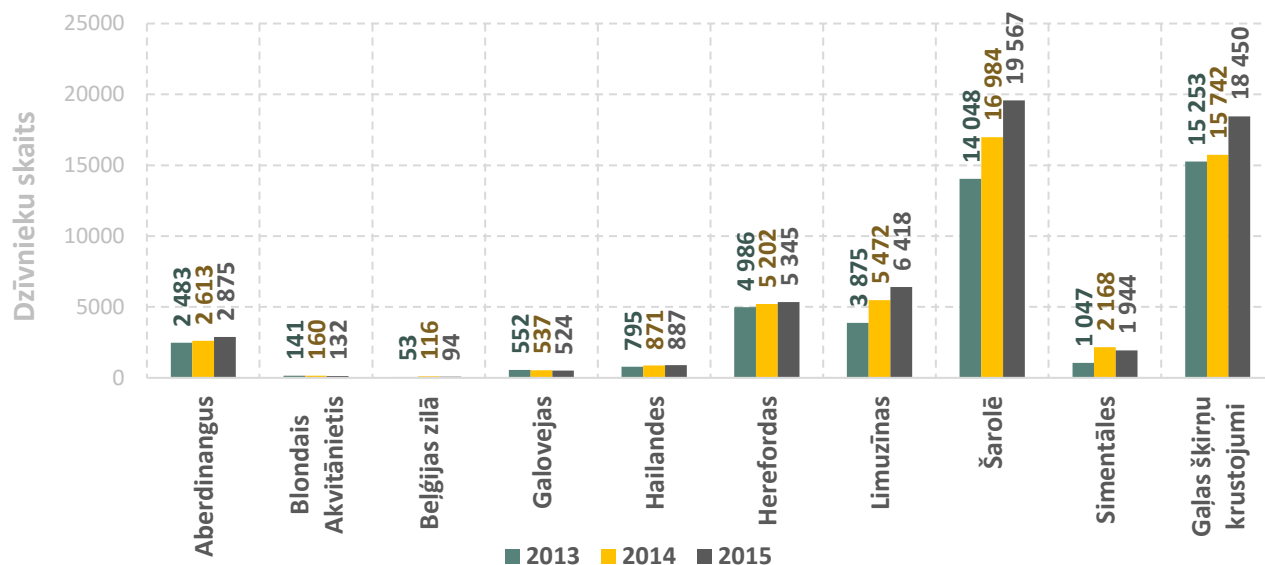
Saskaņā ar Lauksaimniecības datu centra datiem, dzīvnieku reģistrā 2015.gadā bija reģistrētas 27 229 saimniecības ar 419 084 liellopiem, kas ir par 0,7% liellopu mazāk, nekā 2014.gadā. No kopējā liellopu skaita 2015.gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēti 59 250 gaļas liellopi (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), kas ir par 9,8% vairāk nekā iepriekšējā gadā (skat.2.15.att.).

2.15.attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku skaits 2013.-2015.gadā

Avots: LDC

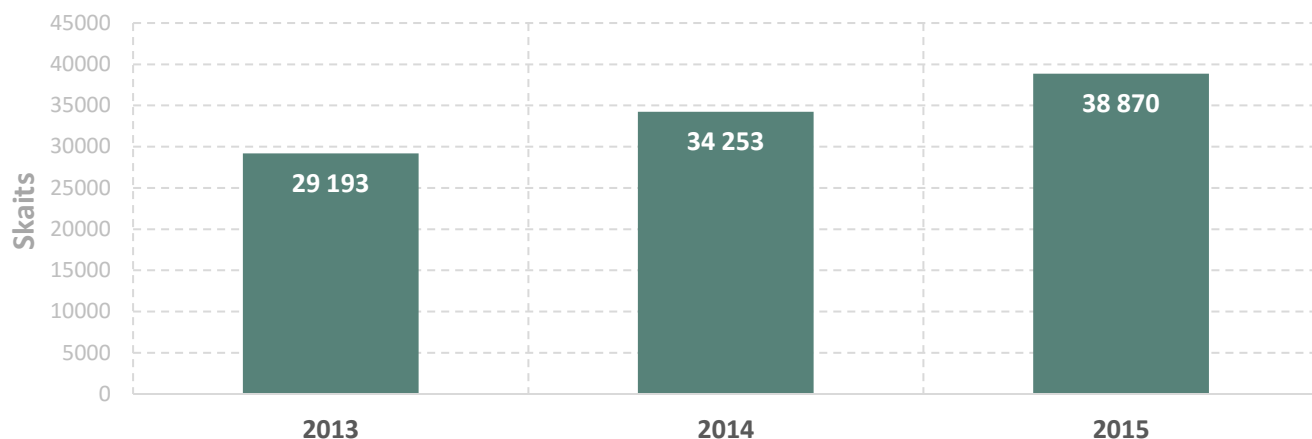
2.16. attēlā var redzēt, ka ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu un tādu specializēto gaļas šķirnes liellopu kā Šarolē, Limuzīnas, Herefordas un Aberdinangus skaits. No piena – gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Simentāles šķirnes liellopi. Analizējot 2.16. attēla datus, var secināt, ka 2015.gadā Latvijā visvairāk audzēja Šarolē šķirnes liellopus, kuru skaits, salīdzinot ar 2014.gadu, palielinājies par 15,2%.

2.16.attēls. Gaļas liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2013.-2015.gadā

Avots: LDC

Zīdītāgovju skaits katru gadu palielinās. 2015.gadā salīdzinājumā ar 2014.gadu zīdītāgovju skaits ir pieaudzis par 13,5% (skat.2.17.att.).

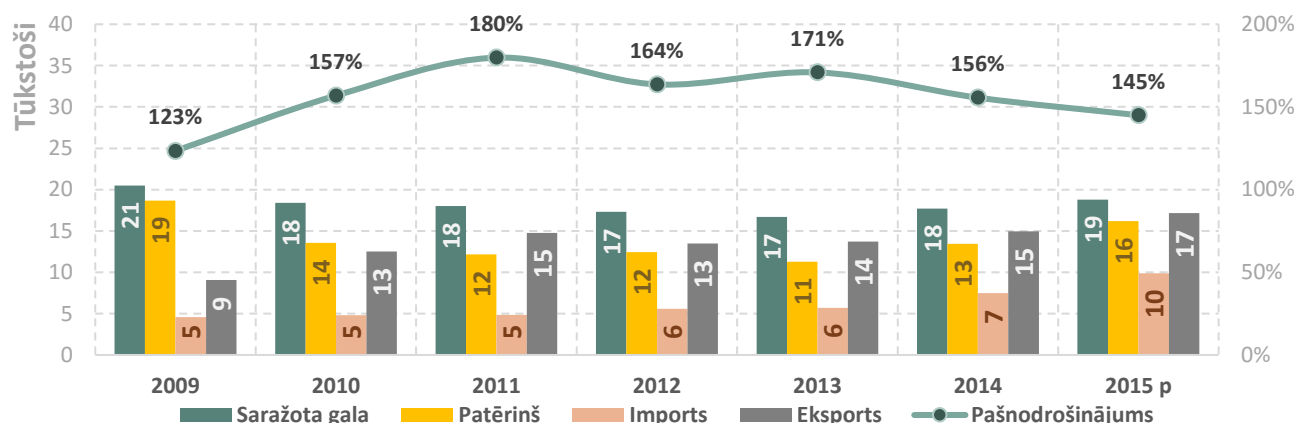

2.17.attēls. Zīdītāgovju skaits 2013.–2015.gadā

Avots: LDC

Iepriekš minētie dati liecina, ka Latvijā pakāpeniski palielinās saimniecībā turēto gaļas šķirnes liellopu un zīdītāgovju skaits. Gaļas liellopu skaita pieaugums liecina par liellopu gaļas ražošanas nozares attīstību.

Liellopu gaļas un tās produktu bilanci redzams, ka liellopu gaļas ražošana, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājusies par 6%, savukārt patēriņš pieaudzis par 20%. Imports pieauga par 32%, savukārt eksports pieauga par 15% (skat.2.18.att.). *p - prognoze*

p - prognoze

2.18.attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2009.- 2015. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī 2015.gadā koordinēja šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” (turpmāk – LGLA), Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts” (turpmāk - ABC Projekts) un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība” (turpmāk - Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība).

LGLA 2015.gadā sadarbojās ar 43 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un divām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. LGLA speciālisti 2015.gadā sagatavoja un izsniedza 183 šķirnes dzīvnieku sertifikātus, sertificēja 393 vaisliniekus, un ciltsgrāmatā ierakstīja 135 šķirnes dzīvniekus. 2015.gadā LGLA speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā, Polijā, Igaunijā, Zviedrijā un Lietuvā. Kopā uz Latviju atvestas 50 Šarolē un sešas Hailandes šķirnes teles, kā arī 24 Šarolē un trīs Limuzīnas šķirnes vaislas buļļi.

LGLA pārstāvji 2015.gadā apmeklēja starptautisko gaļas šķirņu liellopu vaislinieku izsoli Vācijā, kurā tika nodibināti kontakti ar tīršķirnes gaļas liellopu audzētājiem un tos pārstāvošām organizācijām no Vācijas, Čehijas, Kazahijas un Polijas. Noorganizēja pieredzes apmaiņas braucienus uz Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzēšanas saimniecībām, kā arī apmeklēja lauksaimniecības izstādi Lietuvā.

LGLA ir piedalījies Rāmavas izstāžu kompleksā rīkotajās lauksaimniecības un tehnikas izstādēs pavasarī un rudenī. Sadarbībā ar Lauksaimniecības datu centra un Pārtikas un veterinārā dienesta speciālistiem noorganizēja divus seminārus par aktualitātēm ciltssdarba jomā, kā arī par gaļas liellopu slimībām un veterināro situāciju Latvijā.

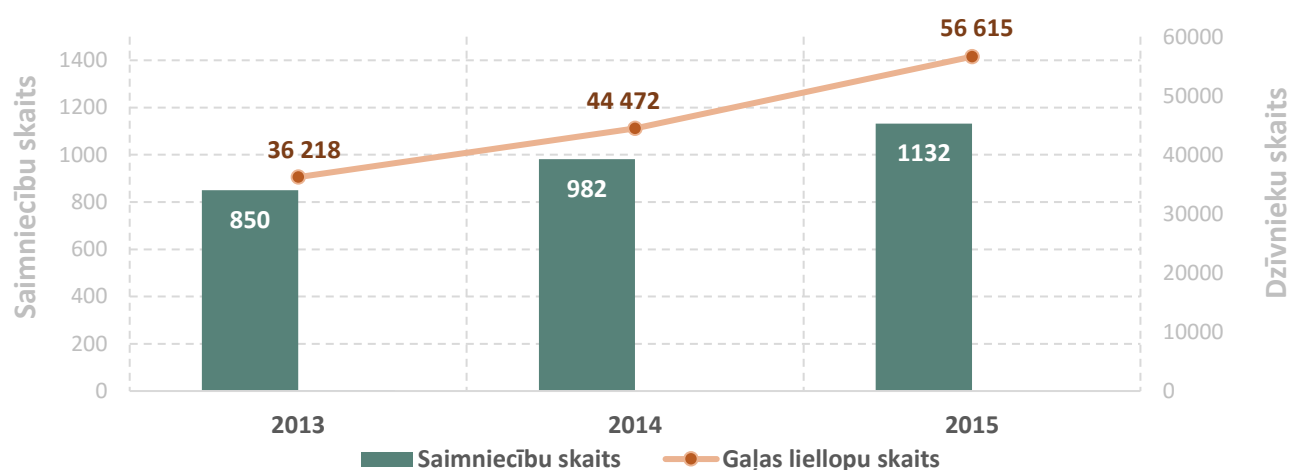
2015.gadā ABC Projekts sniedza ciltssdarba pakalpojumus 34 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām divām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. ABC Projekts speciālisti 2015.gadā sagatavoja un izsniedza 283 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 245 vaisliniekus, un ciltssgrāmatā ierakstīja 407 šķirnes dzīvniekus.

ABC Projekts noorganizēja semināru par gaļas liellopu vērtēšanu, kā arī pieredzes apmaiņas braucienu uz Šveici, kur norisinājās gaļas liellopu liemeņu vērtēšanas demonstrējumi. Pasākumu organizēja Šveices šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija, kura piedāvāja iespēju pasākuma apmeklētājiem apskatīt un iegādāties augstvērtīgus tīršķirnes gaļas šķirņu vaislas dzīvniekus.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība 2015.gadā sniedza ciltssdarba pakalpojumus sešām šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2015.gadā izsniedza 32 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 147 vaisliniekus un ciltssgrāmatā ierakstīja 52 gaļas šķirnes govus un 24 gaļas šķirnes bulļus, kā arī kopā ar šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecību speciālistiem sagatavoja ganāmpulku izkopšanas plānu.

2015.gadā gaļas liellopu audzētāji turpināja sadarbību ar Šveices partneriem pie projekta „Baltic Grassland-Beef”, kas ir kopprojekts ar Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzētāju organizācijām un Šveices uzņēmumu VIANCO.

2015.gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 1 132 saimniecības (skat.2.21.att.), kas ir par 150 saimniecībām vairāk nekā 2014.gadā. Salīdzinot ar 2014.gadu, pārraudzībā esošās saimniecībās gaļas liellopu skaits 2015.gadā ir palielinājies par 27,3%.

2.19.attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulas sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2015.gadā vislielākais dzimšanas svars no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm ir Šarolē un Saleras šķirnes dzīvniekiem, attiecīgi 42,0 un 40,2 kg. Vislielākais atšķiršanas svars salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm ir Šarolē šķirnes dzīvniekiem – 260,0 kg.

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

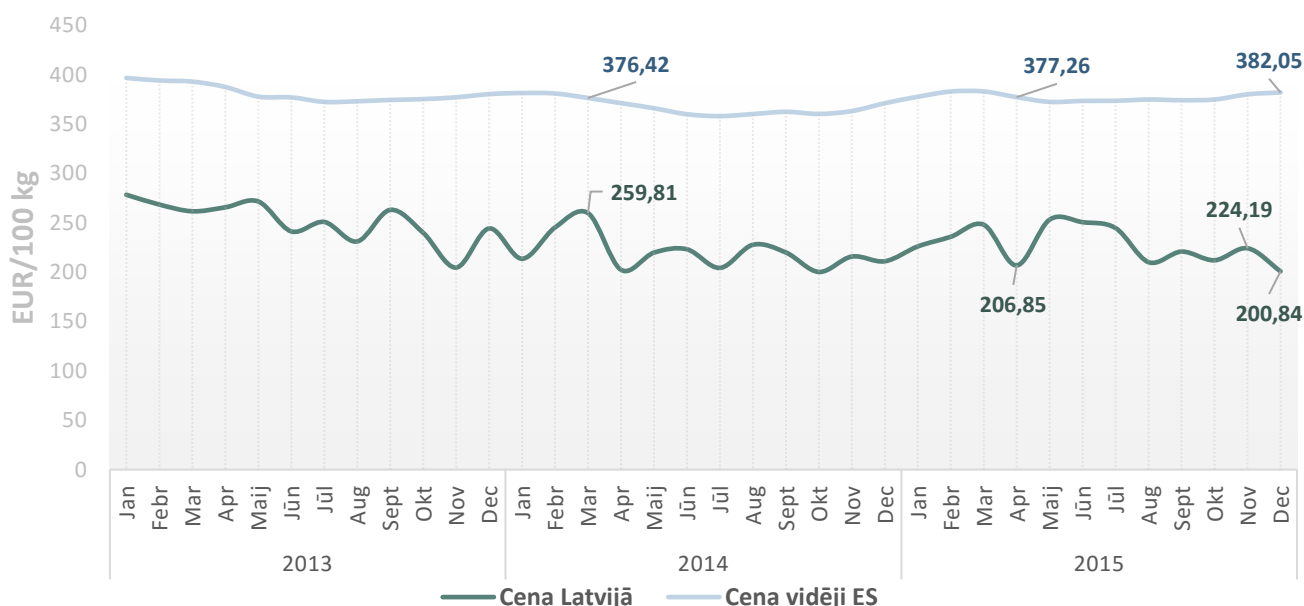
Šķirne	Dzimšanas svars, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svars, kg (koriģētais)			Gada svars, kg (koriģētais)		
Gads	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Aberdinangus	34,3	35,5	35,8	211	213	204	236,9	199,0	207,5	326,2	329,8	309,4
Belģijas zilā	39,6	36,3	38,3	211	214	216	222,8	219,2	253,2	383,5	367,8	344,1
Blondais Akvitānietis	-	38,8	35,0	-	213	208	-	231,8	254,6	-	353,7	396,5
Aubrak	-	36,0	-	-	240	-	-	259,5	-	-	-	296,1
Galovejas	31,6	29,9	34,8	214	204	210	196,2	194,9	200,8	224,7	259,1	252,8
Hailandes	25,0	26,2	28,0	211	219	218	154,1	161,4	174,9	245,6	229,6	258,2
Herefordas	38,4	39,4	39,1	217	214	214	229,8	240,1	232,6	329,5	334,6	318,9
Limuzīnas	39,0	39,4	39,1	212	208	203	244,3	249,7	248,0	326,7	334,5	336,7
Saleras	39,2	35,8	40,2	244	232	-	198,0	199,2	-	-	-	-
Simentāles	37,9	36,4	39,0	216	215	216	145,3	252,9	259,0	342,6	351,6	355,1
Šarolē	40,9	41,4	42,0	210	214	212	265,1	265,7	260,0	354,3	366,0	356,5
Tiroles pelēkā	41,6	48,6	-	212	-	-	226,6	-	-	-	343,1	-
Gaļas šķirņu krustojumi	39,0	39,4	39,8	211	214	208	250,8	250,8	254,2	339,7	349,8	341,2
Krustojumi	37,8	38,7	38,8	209	210	207	250,4	260,0	248,6	337,4	344,6	337,1
Vidēji	27,1	27,5	24,8	146	148	122	154,5	157,1	136,5	184,7	208,6	205,4

Avots: LDC

Kopumā var secināt, ka ciltsdarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu ganāmpulkos ir bijuši veiksmīgi, jo turpina pieaugt pārraudzībā esošo saimniecību skaits, kā arī pieaug pārraudzībā esošo dzīvnieku skaits un uzlabojas to produktivitātes rādītāji.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir zemākas nekā ES, tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā, kas Latvijā ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. Cenu tendence Latvijā, pretēji ES rādītājiem, laikposmā no 2013.gada līdz 2015.gadam uzrādīja lielāku kritumu. 2013.gadā liellopu gaļas cenu ietekmēja lopbarības cenu lejupslīde, bet 2015.gadā cenu lejupslīde daļēji skaidrojama ar nelabvēlīgo situāciju piena nozarē. Latvijā cenu svārstības ir izteiktākas nekā vidēji ES (skat.2.20.att.).

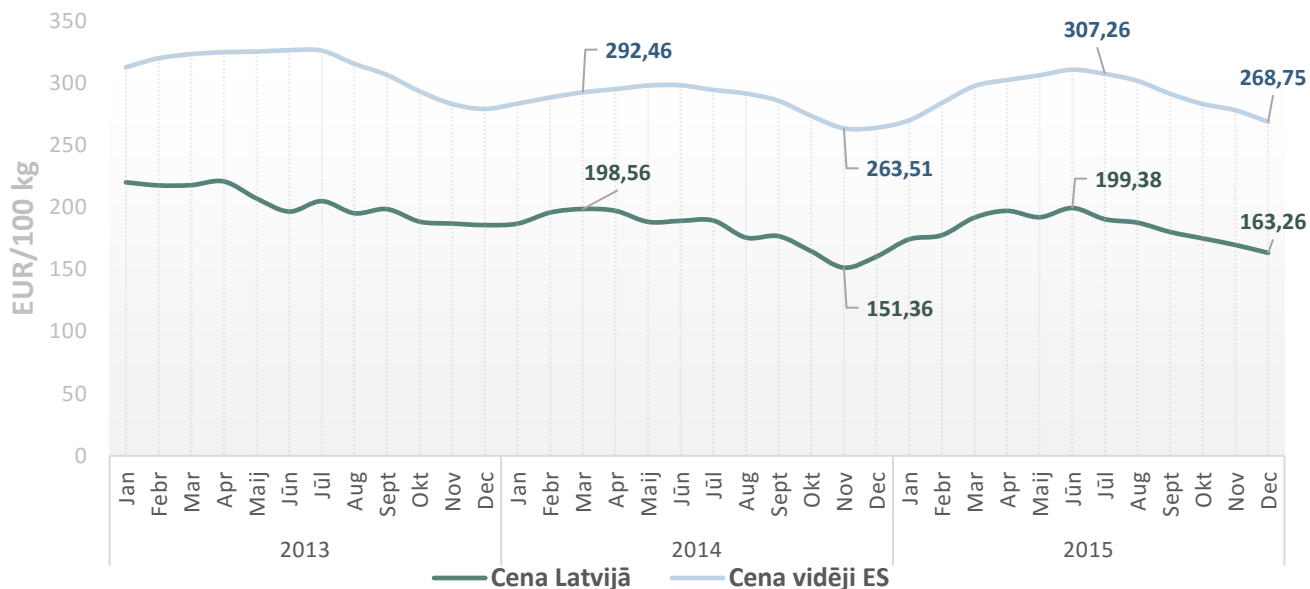

2.20.attēls. A kategorijas (bulļi) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2013.-2015.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā no 2013.gada janvāra līdz 2015.gada decembrim kritusies par 27,9%, bet ES – par 3,7%. Savukārt 2015.gadā no janvāra līdz decembrim bulļu liemeņu cena Latvijā kritās par 11,2%, savukārt ES šajā laikposmā cena ir pieaugusi par 1,2% (skat.2.20.att.).

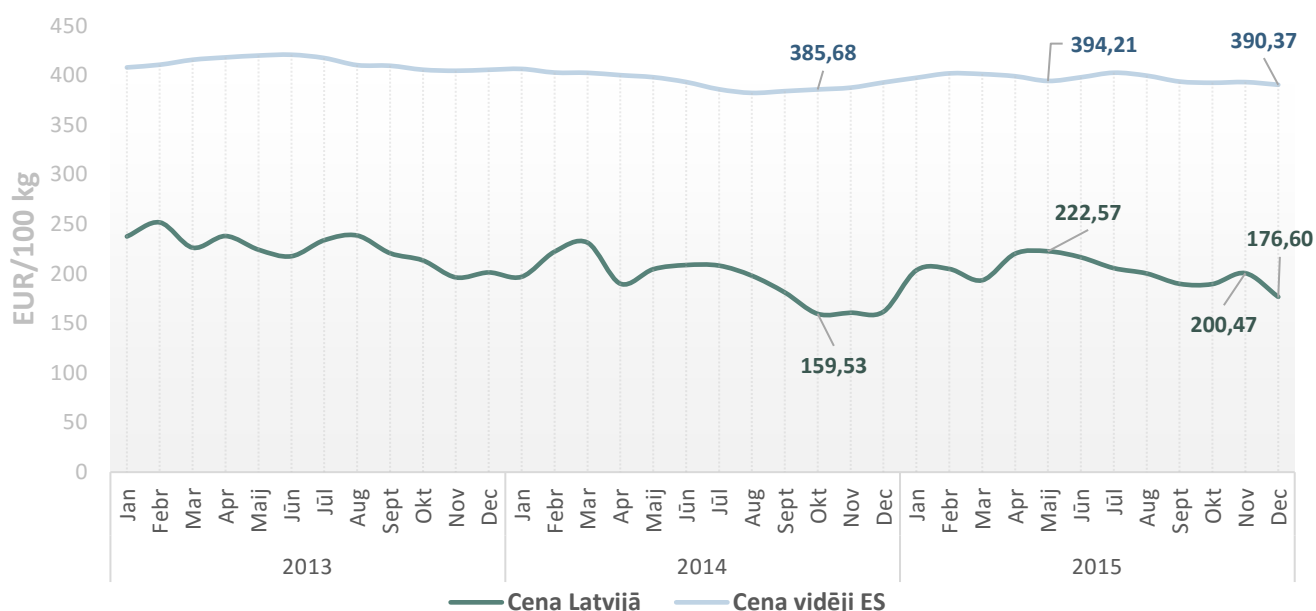
D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā no 2013.gada janvāra līdz 2015.gada decembrim kritusies par 25,8%, bet ES – par 14%. 2015.gadā no janvāra līdz decembrim govju liemeņu cena Latvijā pazeminājās par 6,3%, savukārt ES šajā laikposmā kritusies – par 0,5% (skat.2.21.att.).

2.21.attēls. D kategorijas (govis) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2013.-2015. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā no 2013.gada janvāra līdz 2015.gada decembrim pazeminājusies par 25,6%, bet ES vidēji kritusies – par 4,3%. Savukārt 2015.gadā no janvāra līdz decembrim telišu liemeņu cena Latvijā pazeminājās par 13,2%, savukārt ES šajā laikposmā – par 1,8% (skat.2.22.att.).

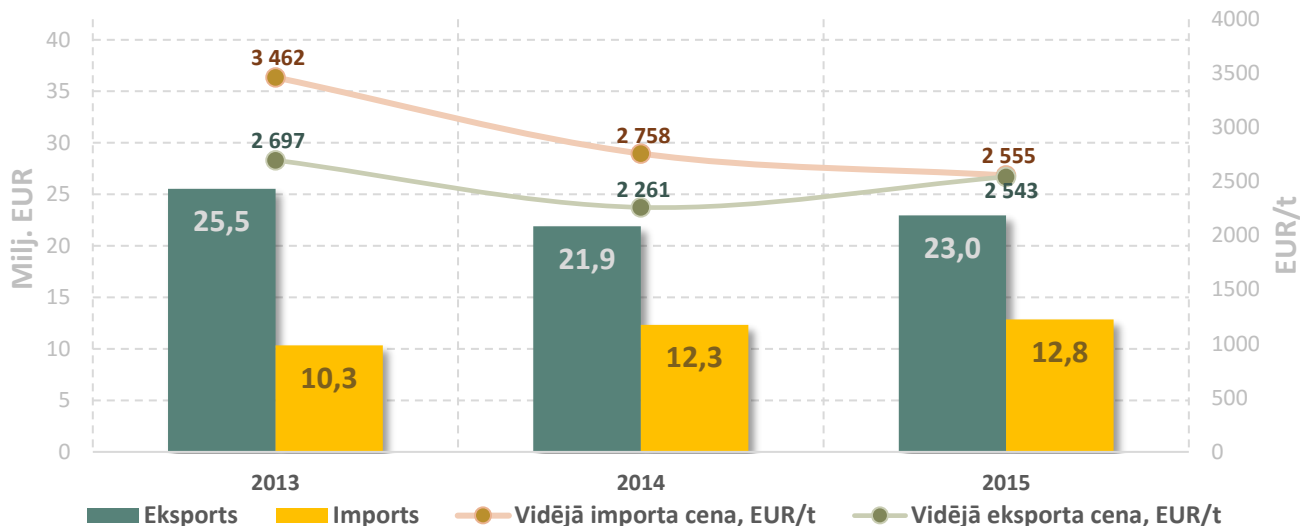

2.22.attēls. E kategorijas (telītes) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2013.-2015. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, gan liellopu gaļas eksporta, gan importa vērtība pieauga attiecīgi par 4,9% un 4,2%. 2015.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, liellopu gaļas eksporta vērtība samazinājās par 10,1%, taču importa vērtība palielinājās par 24,2% (skat.2.23.att.).

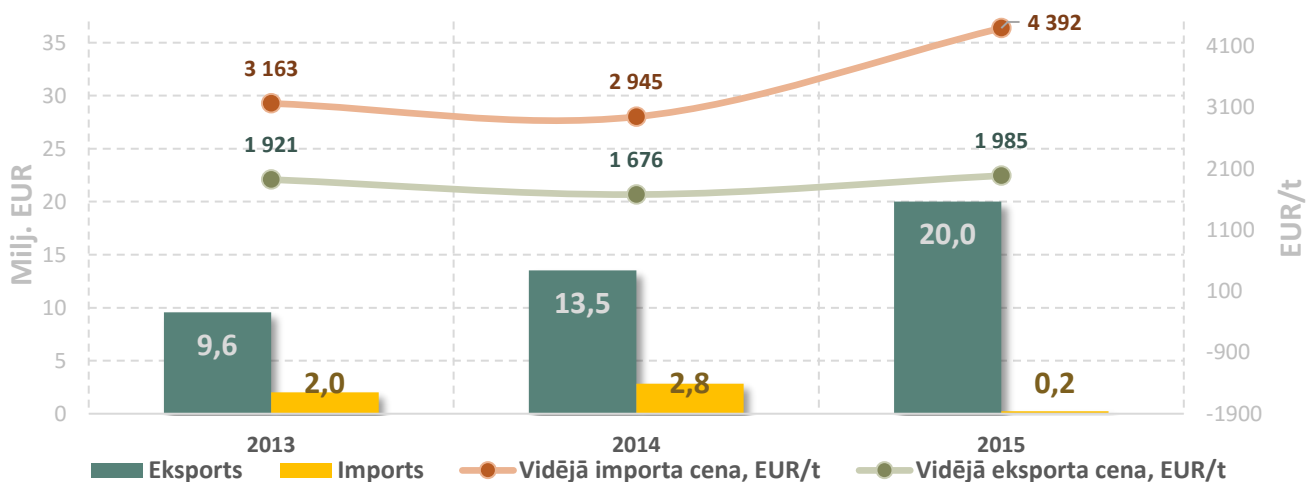

2.23.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, ir kritusies liellopu gaļas vidējā eksporta un importa cena attiecīgi par 5,7% un 26,2%. Importa cenas kritums skaidrojams ar Krievijas embargo un saasinātajiem konkurences apstākļiem pārējās ES dalībvalstīs. 2015.gadā liellopu gaļa tika importēta par augstāku cenu, nekā eksportēta. 2015.gadā vidējā eksporta cena pieauga par 12,5% un ir nedaudz zemāka nekā importa cena (skat.2.23.att.).

Liellopu importa vērtība liecina par to, ka Latvijā mazā daudzumā tiek importēti dzīvi lopi. Laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam dzīvu liellopu importa vērtība ir kritusies par 89,2%, bet liellopu eksporta vērtība pieaugusi 1,5 reizes. Eksporta vērtības pieaugums 2015.gadā galvenokārt skaidrojams ar eksporta palielināšanos uz ES valstīm kā arī nozīmīgi pieaudzis eksports uz Turciju (skat.2.24.att.).

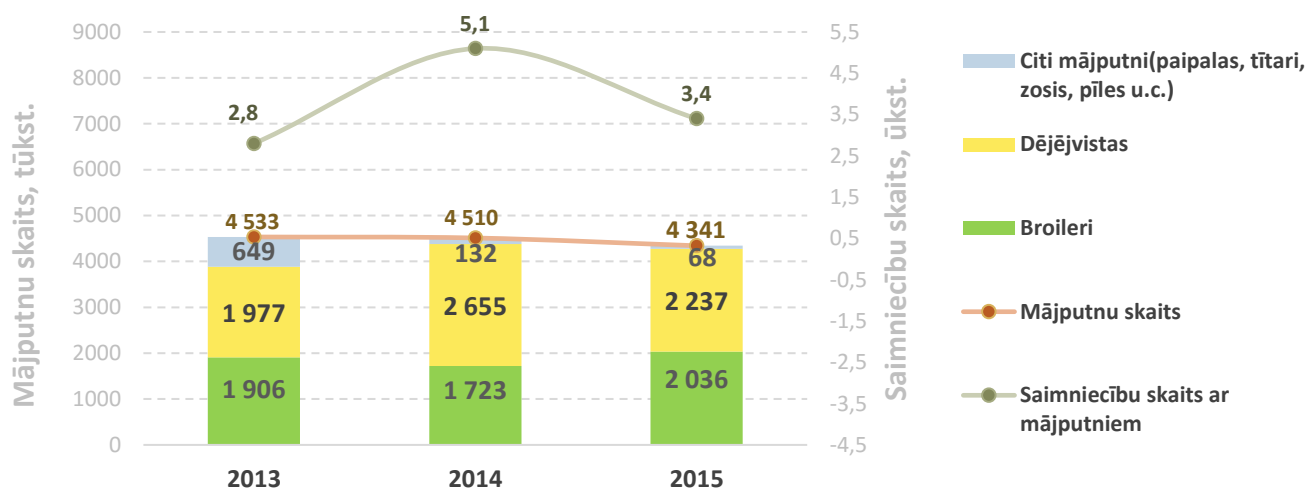
2.24.attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvo lopu vidējā eksporta cena pārskata periodā ir palielinājusies par 3,3%, savukārt dzīvo lopu vidējā importa cena pieaugusi par 38,9%, kas skaidrojams ar to, ka vairāk tiek importēti augstvērtīgi vaislas dzīvnieki (skat.2.24.att.).

2.5.Olu un putnu gaļas ražošana

Putnkopība Latvijā ir nostabilizējusies un ir viena no retajām nozarēm, kur ar salīdzinoši mazu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt savu mazo biznesu. Vēl joprojām pieprasījums pēc putnkopības produkcijas krietni pārsniedz piedāvājumu, it īpaši pēc laukos, brīvos turēšanas apstākļos audzētai putnu gaļai un olām. Putnkopības nozare ir gan perspektīva, gan rentabla. Turklāt putnkopība ir attīstāma gan kā papildnozare gandrīz jebkurā citā lauku saimniecībā, gan arī kā tūristus piesaistošs faktors. Latvijā 2015.gadā bija reģistrētas 3 444 saimniecības ar mājputniem, kas ir par 33,3% mazāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (skat.2.25.att.). Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kuras darbojas gan pēc konvencionālās, gan arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmu noteikumiem.

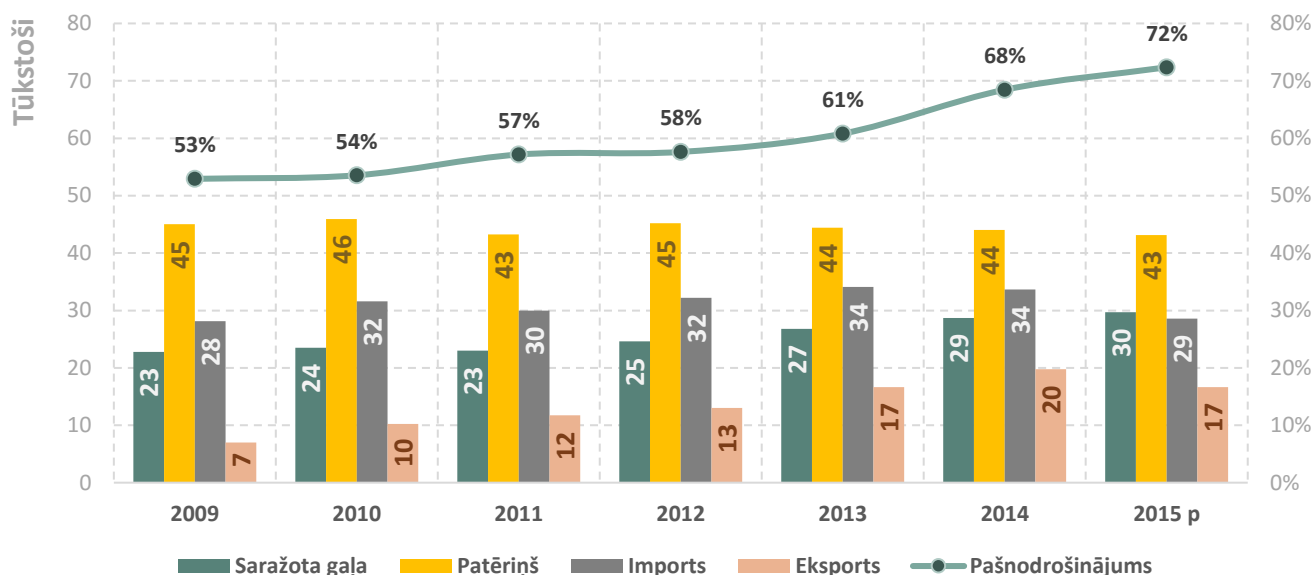
2.25.attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2013.- 2015. gadā

Avots: LDC

Kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, samazinājās par 3,7% (skat.2.25.att.)

Analizējot statistikas datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var secināt, ka 2015.gadā par 15,7% samazinājās dējējvistu skaits, bet broileru skaits pieauga par 18,1%. Pārējo mājputnu sugu skaits samazinājās par 48,5%. Broileru skaita kāpums ir saistīts ar Latvijas lielāko olu un olu produktu ražotāju ieguldījumiem ražotņu modernizācijā un paplašināšanās, savukārt citu sugu mājputnu skaita samazināšanās liecina par tradicionālo putnkopības produktu – vistu olu un gaļas ražošanas stabilu attīstību.

Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas bilancē redzams, ka ražošana salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pieaugusi par 3%, bet patēriņš samazinājies par 2%. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājies importa par 15%, savukārt eksports samazinājies par 16% (skat.2.26.att.).

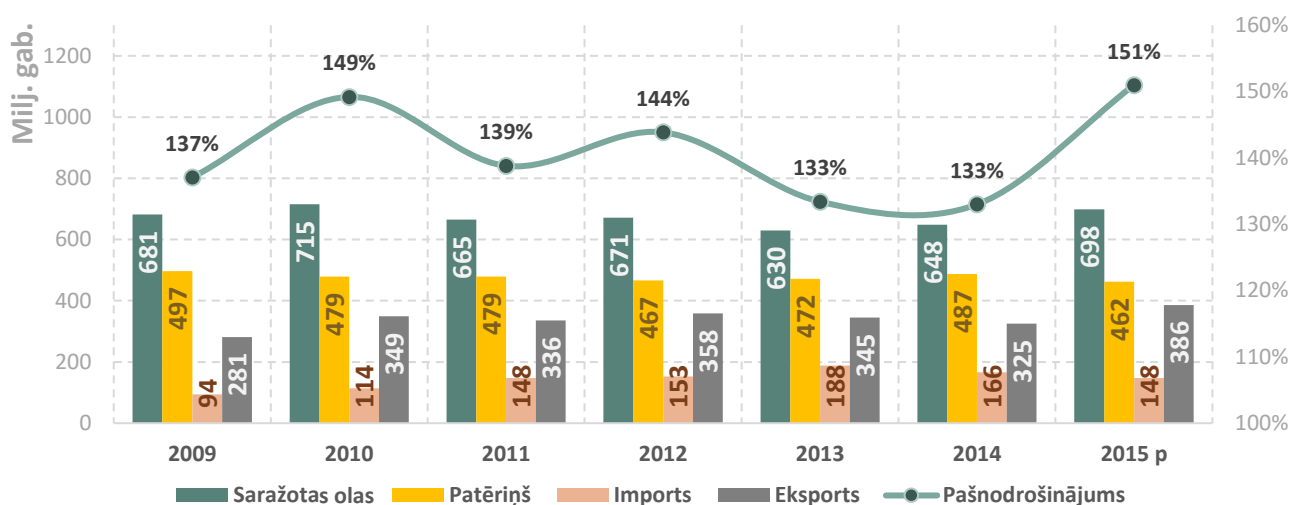

p - prognoze

2.26.attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance 2009.–2015. gadā

Avots: LAD

Olu un olu produktu balance rāda, ka 2015.gadā salīdzinājumā ar 2014.gadu par 8% pieaugusi ražošana, bet patēriņš samazinājies par 5%. Eksports palielinājies par 19%, savukārt importa kritums ir 11% (skat.2.27.att.).

p - prognoze

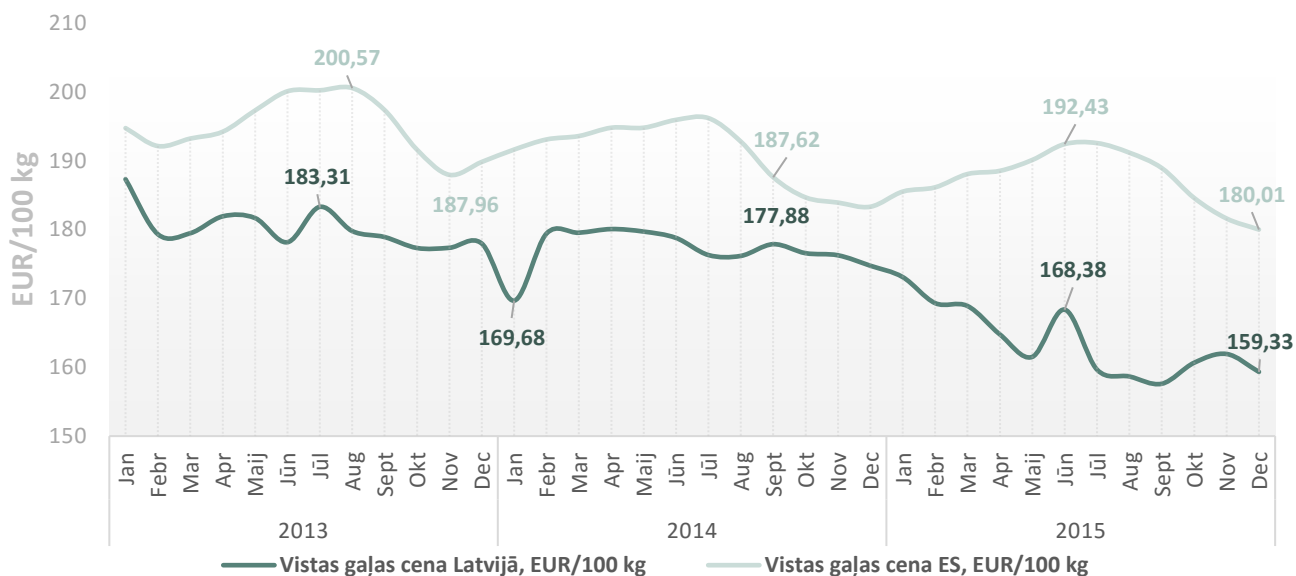
2.27.attēls. Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa balance 2009.- 2015. gadā

Avots: LAD

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas vidējās iepirkuma cenas kopš 2013.gada mainījušās līdzīgi gan Latvijā, gan ES - kopumā bija vērojama lejupslidoša tendence. 2015.gadā cena svārstījās un turpināja samazināties visu gadu. ES putnu gaļas cena arī 2015.gadā attīstījās atbilstoši sezonālām tendencēm, ar augstākām cenām pavasara un vasaras mēnešos un zemākām cenām rudens un ziemas mēnešos (skat.2.28.att.).

Laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam putnu gaļas iepirkuma cena Latvijā samazinājusies par 14,9%, bet ES vidējā cena - par 7,6%. Izteiktāka lejupslīde putnu gaļas cenām Latvijā vērojama 2014.gada trešajā un ceturtajā ceturksnī (skat.2.28.att.).

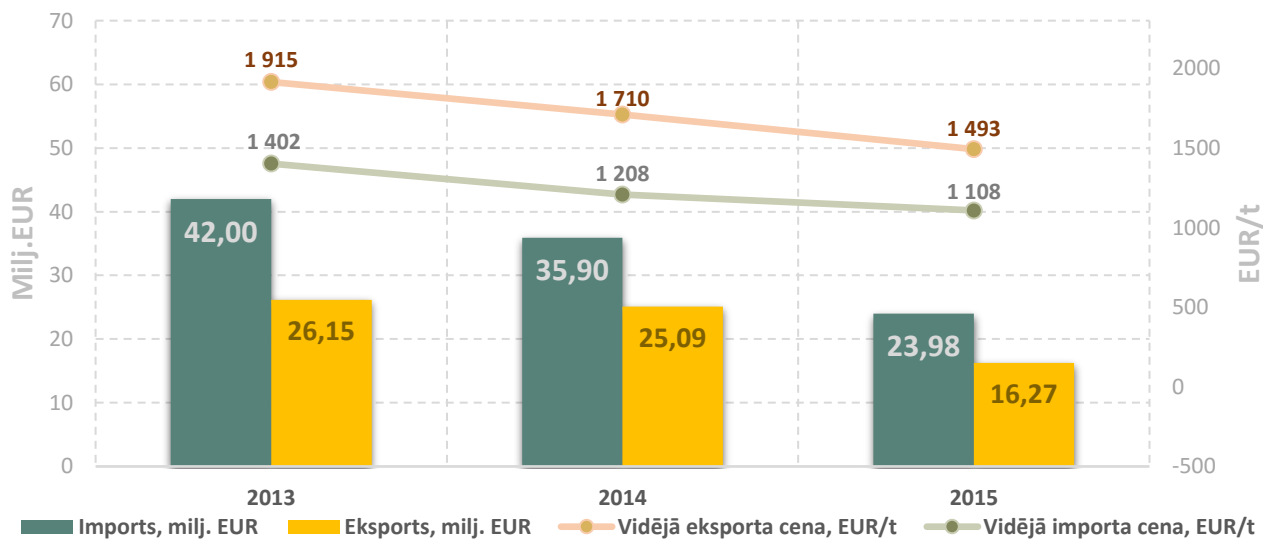
2.28.attēls. Vistas gaļas cenas Latvijā un ES 2013.-2015. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai ir negatīva. Laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam tirdzniecība ir samazinājusies gan importa, gan eksporta plūsmā (vērtības izteiksmē) (skat.2.29.att.). Eksporta vērtība 2015.gadā sasniedza tikai 16,27 milj. EUR, kas izskaidrojams ar Krievijas noteikto embargo tirdzniecībai.

Laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam putnu gaļas eksporta vērtība samazinājusies par 37,8%, bet importa vērtība par 42,9%.

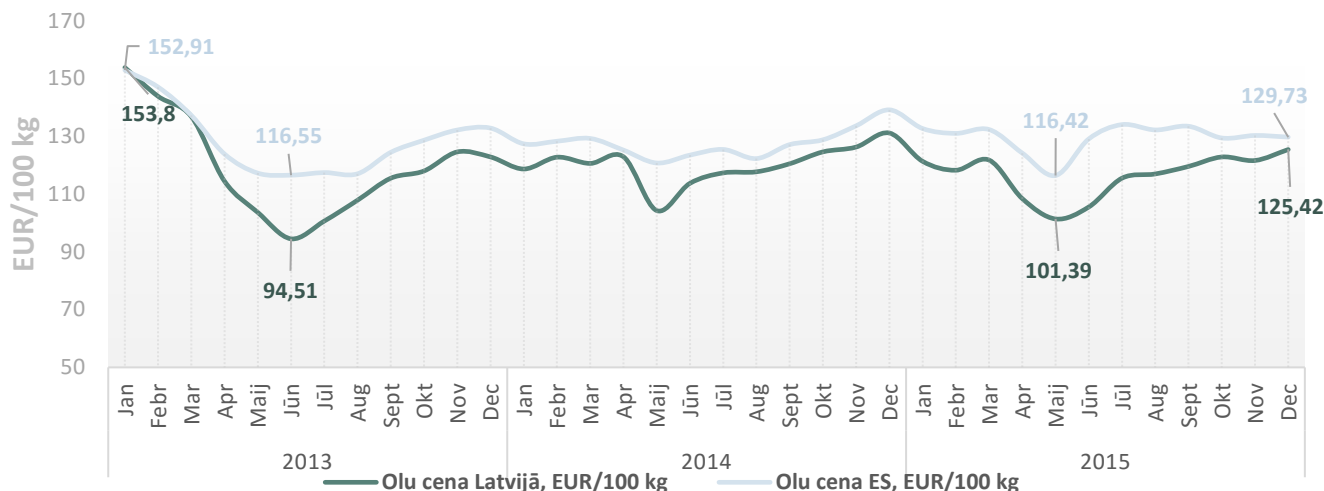
2.29.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 21%, savukārt vidējā eksporta cena ir samazinājusies par 22% (skat.2.29.att.).

Olu cenas

Pārskata periodā no 2013.gada līdz 2015.gadam olu cenas visstraujāk samazinājās 2013.gada jūnijā, ko noteica lopbarības cenu samazinājums un nozares pielāgošanos jaunajām dējējvistu labturības prasībām, kuras ir spēkā no 2012.gada. Cenu līmeņa atjaunošanās vērojama no 2014. gada maija, taču 2013.gada sākuma augstas cenu līmenis pārskata periodā vairs netika sasniegts (skat.2.30.att.)

2.30.attēls. Olu cenas Latvijā un ES 2013.-2015. gadā, EUR/100 kg

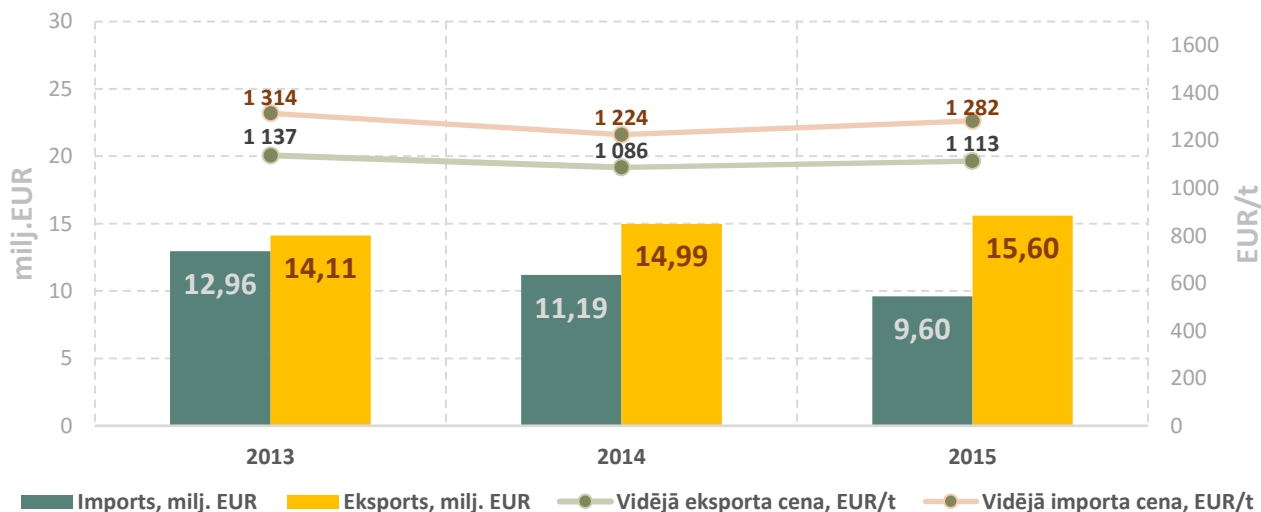
Avots: Eiropas Komisija

Kopumā olu cena Latvijā laikā no 2013.gada līdz 2015.gadam samazinājusies par 18,5%, bet ES cena samazinājusies par 15,2%.

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilanci olu sektorā 2015.gadā vērojams eksporta vērtības pieaugums un importa vērtības samazinājums (skat.2.33.att.).

Laikā no 2013.gada līdz 2015.gadam olu eksporta vērtība pieaugusi par 10,6% bet importa vērtība samazinājusies par 25,9% (skat.2.33.att.).

2.31.attēls. Olu eksports un imports 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

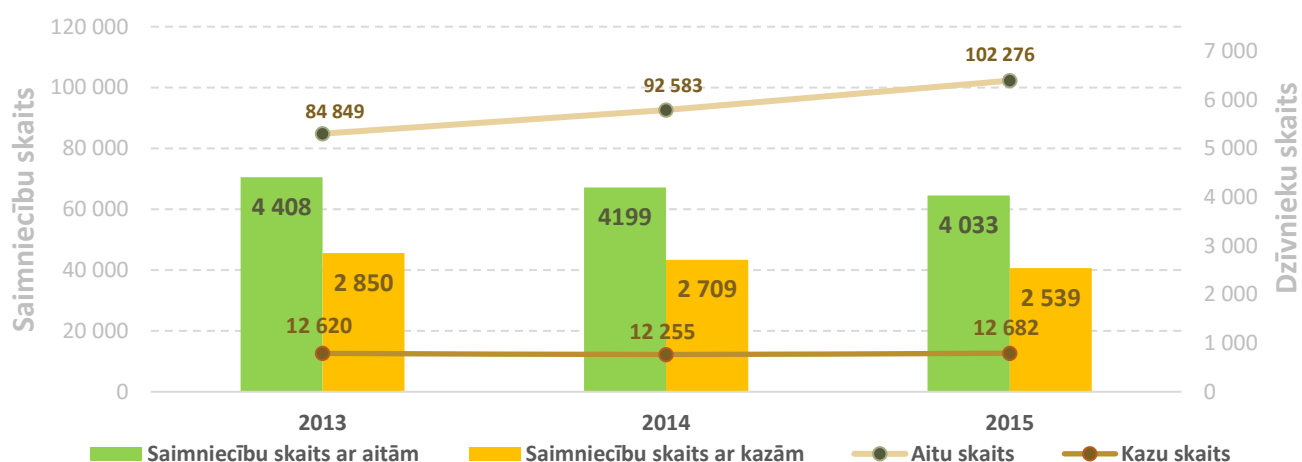
Pārskata periodā vērojams samazinājums gan olu vidējai eksporta cenai par 2,1%, gan vidējai importa cenai par 2,4% (skat.2.33.att.).

2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

Latvijā aitkopības nozares attīstību apliecina kopējā reģistrēto aitū skaita palielināšanās. Aitū skaita palielināšanos ietekmē pieaugošais pieprasījums pēc aitū gaļas gan vietējā, gan ārējā tirgū, kā arī dzīvū aitū eksports uz Eiropas Savienības valstīm.

2015.gadā bija reģistrētas 4 033 saimniecības ar 102 276 aitām. Izvērtējot 2.34.attēlā atspoguļotos datus, var secināt, ka salīdzinājumā ar 2014.gadu, saimniecību skaits ir samazinājies par 4%, bet aitū skaits tajās ir palielinājies par 10,5%.

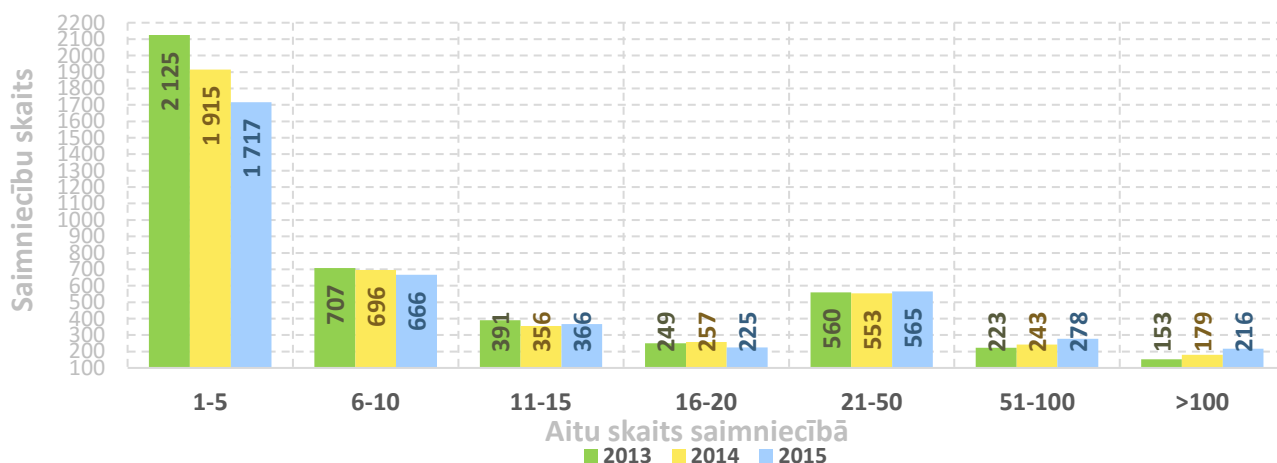
Kazkopības nozarē saimniecību un dzīvnieku skaitam pēdējos gados ir bijusi tendence samazināties, tomēr 2015.gadā kazu skaits, salīdzinot ar 2014.gadu, ir nedaudz palielinājies (skat.2.34.att.). 2015.gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 12 682 kazas, kas ir par 3,5% vairāk nekā 2014.gadā. Saimniecību skaits 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, ir samazinājies par 6,3%.

2.32.attēls. Aitū un kazu saimniecību un dzīvnieku skaits 2013.-2015.gadā

Avots: LDC

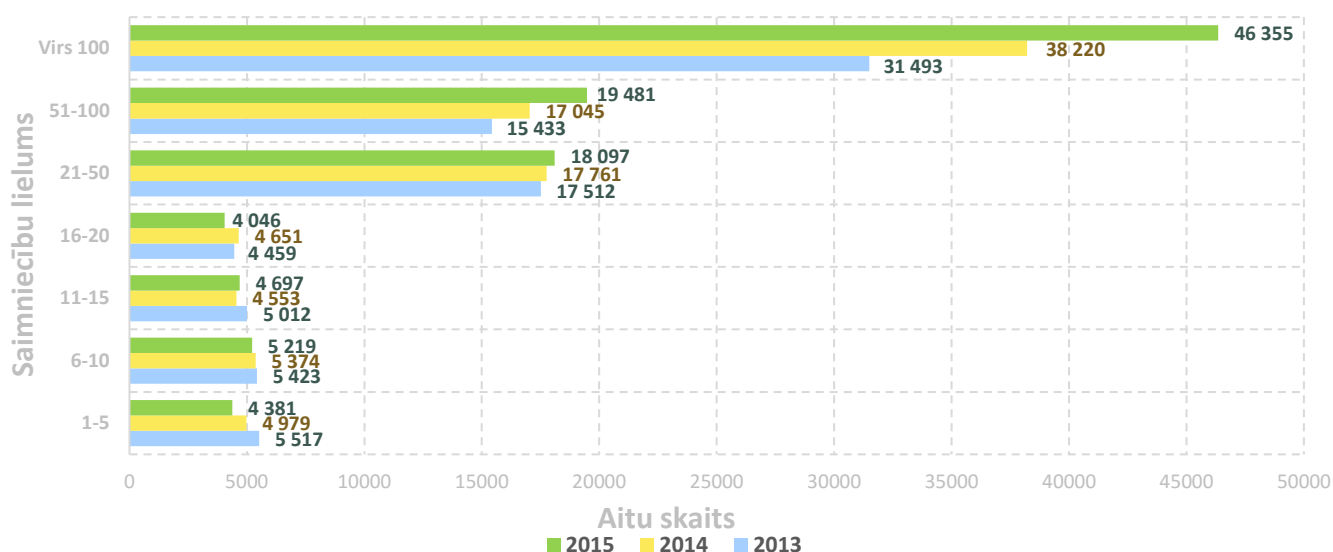
Analizējot 2.33.attēlā redzamo aitū saimniecību struktūru, var secināt, ka pēdējo gadu laikā pieaug lielo saimniecību skaits. Lielākais saimniecību skaita pieaugums 2015.gadā bija vērojams saimniecībām ar 100 un vairāk aitām par 20,7%. Mazo saimniecību skaits samazinās, bet veido lielāko īpatsvaru no kopējā saimniecību skaita. 2015.gadā 59,1% no kopējā reģistrēto saimniecību skaita bija saimniecības ar 1 līdz 10 aitām.

2.33.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitū skaita 2013.-2015.gadā

Avots: LDC

Analizējot 2.34.attēla datus par aitu kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās (skat.2.36.att.), var secināt, ka 2015.gadā turpināja palielināties aitu skaits saimniecībās ar 100 un vairāk aitām, aitu skaits tajās palielinājies par 21,3%. Lielākais aitu skaits – 45,3% no kopējā aitu skaita 2015.gadā bija saimniecībās ar 100 un vairāk aitām. Minētie dati liecina, ka aitkopības nozarē turpina samazināties saimniecības ar mazu aitu skaitu, bet veidojas saimniecības ar lielu aitu skaitu.

2.34.attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā 2013.–2015.gadā

Avots: LDC

Kazkopības nozarē vislielākais saimniecību skaits ir ar 1-5 kazām un to īpatsvars no visu saimniecību skaita ir 80%. Saimniecībās ar 1-5 kazām tiek turētas 35% kazas no visu kopējā kazu skaita valstī (skat.2.6.tab.) un, salīdzinot ar 2014.gadu, šajā saimniecību grupā kazu skaits ir samazinājies par 5%. Saimniecības, kurās ir 6-10 kazas sastāda 13% lielu īpatsvaru no visām saimniecībām un šajās saimniecībās tiek turētas 19% kazu no visa kazu skaita valstī.

Saimniecības, kurās ir virs 50 kazām, sastāda tikai 1% no visām saimniecībām. 2015.gadā par 3% palielinājies kazu skaits saimniecībās ar 51-100 kazām.

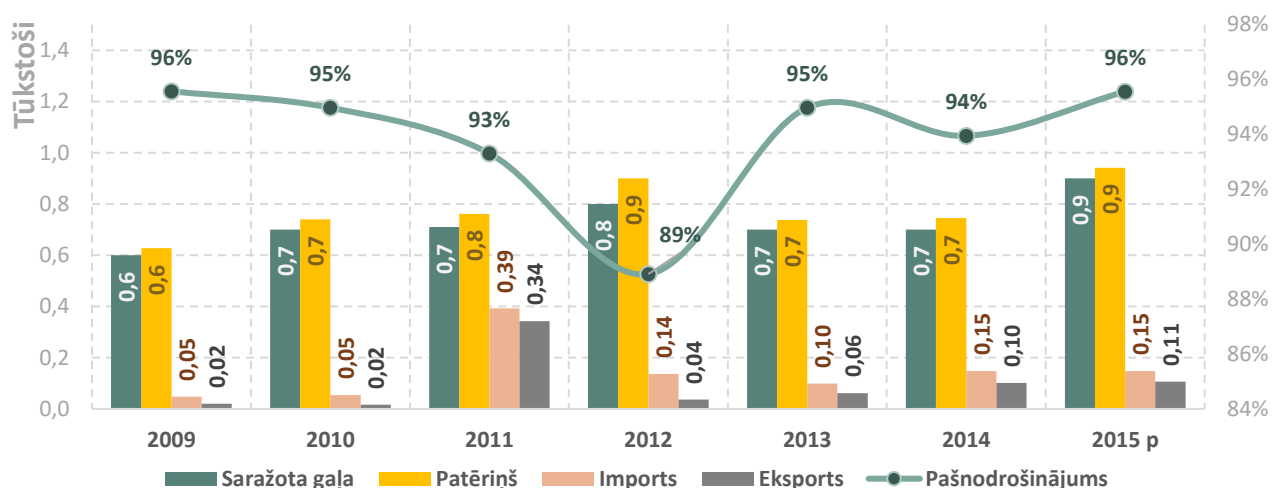
2.6.tabula

Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2013				2014				2015			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
1-5	2 381	83,5	5 311	42,1	2 239	82,7	4 939	40,3	2022	79,6	4 403	34,7
6-10	299	10,5	2 163	17,1	303	11,2	2 232	18,2	329	13,0	2 428	19,1
11-15	78	2,7	986	7,8	76	2,8	947	7,7	82	3,2	1 008	7,9
16-20	35	1,2	603	4,8	36	1,3	623	5,1	37	1,5	646	5,1
21-50	38	1,3	1 138	9,0	34	1,3	1 023	8,3	43	1,7	1 254	9,9
51-100	9	0,3	668	5,3	10	0,4	672	5,5	16	0,6	1 101	8,7
> 100	10	0,4	1 751	13,9	11	0,4	1 819	14,8	10	0,4	1 842	14,5
Kopā:	2 850	100	12 620	100	2 709	100	12 255	100	2 539	100	12 682	100

Avots: LDC

Aitu un kazu gaļas ražošanas un patēriņa bilanci redzams, ka gaļas ražošana 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, pieaugusi par 29% un patēriņš par 26%. Ārējā tirdzniecībā eksports pieaudzis par 4%, bet imports par 1% (skat.2.35.att.).

P - prognoze

2.35.attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2009.–2015. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk – Biedrība). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas ciltsdarba programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas Merino vietējās, Sufolkas un Dorperas aitū šķirnēm. 2015.gadā ciltsdarba speciālisti sagatavoja un iesniedza apstiprināšanai ciltsdarba programmu Romanovas šķirnes aitū audzēšanai Latvijā. Sagatavots ciltsdarba programmas projekts Oksforddaunas šķirnes aitū audzēšanai Latvijā.

2015.gadā Biedrība turpināja uzsākto vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes kontrolizaudzēšanas/kontrolnobarības stacijā (turpmāk šajā nodaļā – Stacija). Stacijā pēc pēcnācēju kvalitātes 2015.gadā novērtēti 17 Latvijas tumšgalves, divi Vācijas Merino vietējās un viens Romanovas šķirnes teķis. Stacijā izaudzētie un vaislai derīgie teķi tiek piedāvāti iegādāties izolēs. 2015.gadā izolē tika pārdoti 13 audzējamie teķi. 2015.gadā tika turpinātas ilgtermiņa aktivitātes aitkopības nozarē. Visām šķirnes saimniecībās audzētajām aitām, kuras bija vecākas par gadu, ir noteikts Skrepi slimības rezistences genotips (kopumā analizēti 2 213 asins paraugi). Analizēti 873 aitū un teķu DNS paraugi (vaislas teķiem un to vecākiem).

Biedrība noorganizēja „Aitū dienas 2015” kā arī piedalījās izstādē izstāžu kompleksā Rāmava. Veikta ciltsdarbā iesaistīto personu kvalifikācijas celšana. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru noorganizēti izglītojoši semināri par aitū ēdināšanu, turēšanu un ciltsdarba jautājumiem Krāslavā, Gulbenē, Bauskā, Dobelē un Balvos.

Biedrības speciālisti 2015.gadā sagatavoja un izsniedza 503 izcelsmes sertifikātus pārdošanai sagatavotām aitām un teķiem, novērtēja 201 vaislas teķi, no jauna sertificēja 84 pārbaudes teķus, kā arī ciltsgrāmatā ierakstīja 571 aitū mātes un 40 vaislas teķus. Ar šķirnes materiāla pavairošanu 2015.gadā nodarbojās 45 saimniecības, no kurām divas audzē Vācijas Merino vietējās šķirnes aitas, viena Sufolkas un Dorperas šķirnes aitas, bet pārējās – Latvijas tumšgalves šķirnes aitas.

2015.gadā ar aitū pārraudzību nodarbojās 128 saimniecības, kas ir par astoņām saimniecībām vairāk kā 2014.gadā (120 saimniecības). Tabulā 2.7. var redzēt, ka pārraudzība tika veikta 11 312 vaislas aitū mātēm un 213 vaislas teķiem. Pārraudzībā esošo aitū un teķu skaita dalījums pa šķirnēm liecina, ka Latvijā galvenokārt audzē Latvijas tumšgalves aitas (9 274 aitas).

2.7.tabula

2014./2015.pārraudzības gadā aitū un teķu sadalījums pa šķirnēm

Šķirne	Dzīvnieku skaits		
	Aitas	Teķi	Kopā
Latvijas tumšgalve (LT)	9 124	150	9 274
Oksforddaunas (OX)	174	10	184
Igaunijas Tumšgalve (IT)	119	0	119
Vācijas Melngalve (VM)	1	0	1
Sufolkas (S)	87	7	94
Krustojumi (XX)	798	0	798
Vācijas Merino Vietējā (VMV)	472	19	491
Romanovas (R)	179	1	180
Igaunijas baltgalve (IB)	132	0	132
Dorperas (DOR)	38	2	40
Dorsetas (DRS)	4	0	4
Hempšīras (HEM)	0	1	1
Somijas Landrase (SL)	39	0	39
Tekselas (T)	142	23	165
Gaļas šķirņu krustojumi (XG)	3	0	3
Kopā	11 312	213	11 525

Avots: LDC

2015.gadā saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves un tai radniecisko šķirņu aitū audzēšanu, bija 9 780 aitū mātes ar vidējo dzīvmasu 65,3 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,1 kg un tajās tiek izmantoti vaislas teķi ar vidējo dzīvmasu 105,9 kg un vidējo vilnas nocirpumu 5,8 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas merino vietējās šķirnes aitū audzēšanu, bija 470 aitū mātes ar vidējo dzīvmasu 76,8 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,4 kg un tajās tiek izmantoti teķi ar vidējo dzīvmasu 115,1 kg un vidējo vilnas nocirpumu 6,4 kg.

2.8.tabula

Aitū un teķu produktivitātes rādītāji 2014./2015.gadā

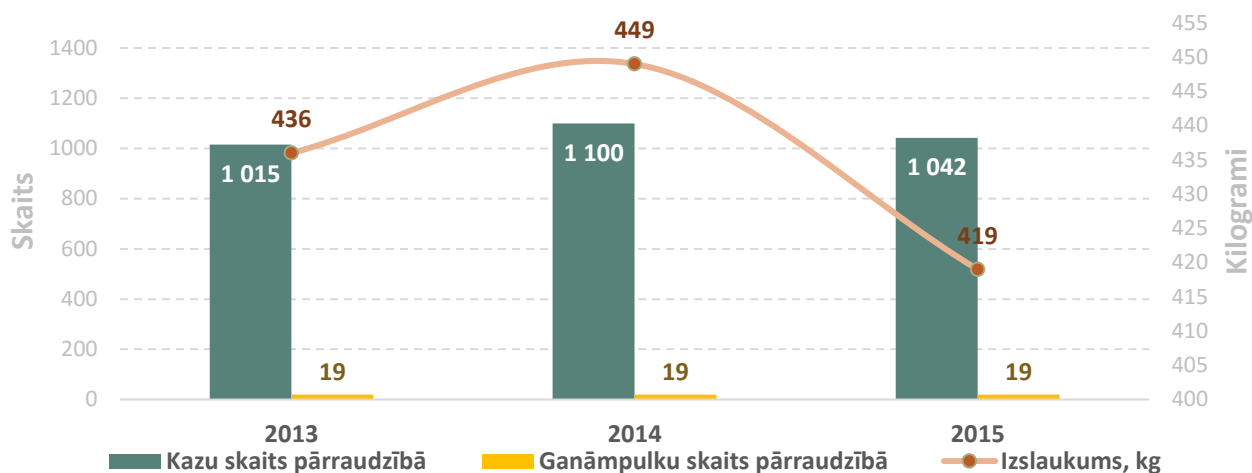
Rādītājs	LT, OX, S, XX, IT, VM		VMV		Kopā	
	Aitas	Teķi	Aitas	Teķi	Aitas	Teķi
Dzīvnieku skaits	9780	167	470	19	10250	186
Dzīvmasa, kg	65,3	105,9	76,8	115,1	65,8	106,9
Vilnas nocirpums, kg	4,1	5,8	4,4	6,4	4,1	5,9
Vilnas garums, kg	10,9	11,2	10,3	11,0	10,9	11,2

Avots: LDC

Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem, pārraudzībā esošo aitū māšu vidējā auglība 2015.gadā bija 1,76 jēri metienā. Aitkopības nozarē mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitū māšu auglību, uzlabot jēru izaudzēšanu un palielināt audzējamo aitū un teķu dzīvmasu.

Ar kazu ciltsdarbu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk - kazkopības biedrība). Kazkopības biedrība 2015.gadā ciltsdarbu veica 8 šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās kā arī uzņēma ciltsgērmātā 100 dzīvniekus, izsniedza 133 izcelsmes sertifikātus šķirnes vaislas dzīvniekiem, sertificēja sešus vaisliniekus. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru noorganizēts pasākums kazkopības nozarē „Fermu dienu” ietvaros. Kazkopības biedrība piedalījies arī Rīga Food 2015, popularizējot kazkopības pārtikas produkciju.

Pārraudzībā esošo kazu saimniecību skaits pēdējos gados saglabājas stabils (19 saimniecības), arī pārraudzībā esošo kazu skaits pēdējos gados ir samērā stabils. 2015.gadā pārraudzībā bija tikai 1 042 kazas, kas sastāda 8,2% no visām kazām (skat.2.36.att.). Kazu izslaukumam pēdējos gados nav tendences palielināties, un tas skaidrojams ar to, ka daļa kazu ir krustojumi ar gaļas šķirnes kazām. 2015.gadā vidējais izslaukums no vienas kazas bija 419 kg.

2.36.attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2013.-2015.gadā

Avots: LDC

Kazu piena tauku saturs un olbaltumvielu saturs apkopots 2.9.tabulā. 2015.gadā piena tauku un olbaltumvielu saturs pienā ir samazinājies un tas norāda, ka šiem piena kvalitātes rādītājiem nav stabilas tendences palielināties.

2.9.tabula

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā 2013.-2015.gadā

Rādītājs/gads	2013	2014	2015
Tauku saturs,%	4,01	4,14	4,03
Olbaltumvielu saturs,%	3,17	3,21	3,17

Avots: LDC

Gaļas šķirņu kazu audzēšana Latvijā pēdējos gados ir stabila, taču tai nav tendences būtiski paplašināties. 2015.gadā Latvijā reģistrētas 152 Būru šķirnes gaļas kazas. Gaļas šķirņu kazu pārraudzība tiek veikta 3 saimniecībās.

2.7.Zirgkopība

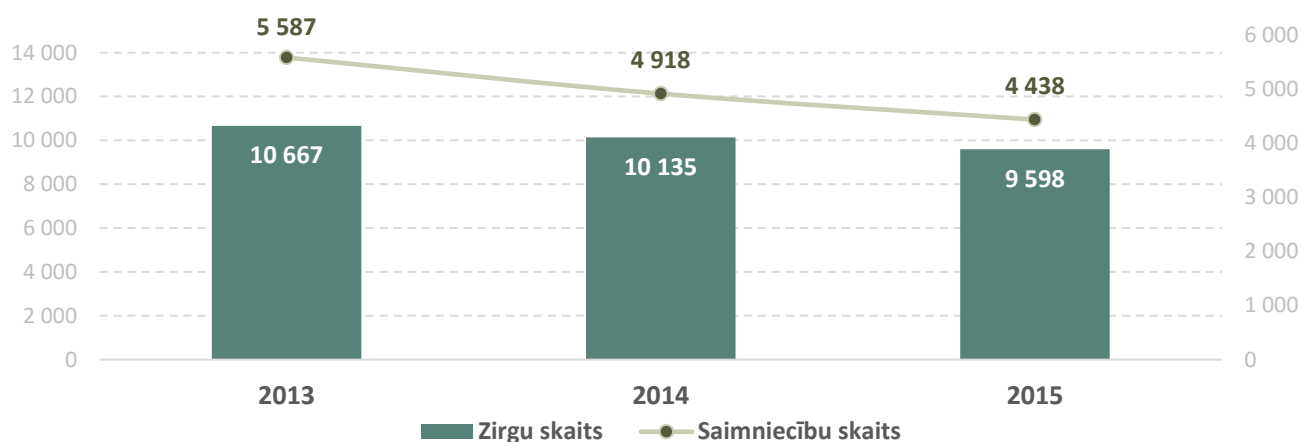
Latvijā tiek audzētas Latvijas zirgu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, rikšotāju zirgu šķirnes un poniju zirgu šķirnes. Aizvien lielāku popularitāti pēdējos gados gūst poniju sporta sacensības, līdz ar to populārāka ir kļuvusi poniju zirgu šķirnes audzēšana.

Latvijā zirgus izmanto jātnieku sporta veidu disciplīnās – iejādē un konkūrā, kā arī tāda sporta disciplīnās kā pajūga vadīšana un rikšotāju sacensības. Popularitāti guvusi zirgu izmantošana sociālajā rehabilitācijā, izglītojošos pasākumos, tūrismā, atpūtā un robežsardzē. Latvijā tiek audzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem.

Ik gadu zirgkopības nozarē vērojama gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās. Pēc LDC datiem 2015.gadā bija reģistrētas 4 438 saimniecības ar 9 598 zirgiem. Salīdzinot datus ar 2014.gadu, 2015.gadā kopējais zirgu skaits bija samazinājies par 5%, bet saimniecību skaits bija samazinājies par 10% (skatīt 2.37.att.).

Analizējot zirgu saimniecību struktūru, 2015.gadā tā būtiski nav mainījies (skat.2.40.att.). Izvērtējot izmaiņas pa saimniecību grupām, 2015.gadā saimniecību skaita pieaugums par 13% ir tikai saimniecību grupā no 11 līdz 20 zirgiem, savukārt nemainīgs saimniecību skaits ir saimniecību grupās no 3 līdz 4 zirgiem, no 21 līdz 50 zirgiem un saimniecību grupā, kurā ir 100 un vairāk zirgu. Vislielākais saimniecību skaita samazinājums par 23% ir saimniecību grupā no 51 līdz 100 zirgiem un par 11% - saimniecību grupā no 1 līdz 2 zirgiem. Izvērtējot zirgu skaita samazinājumu saimniecībās pa saimniecību grupām, vislielākais zirgu skaita samazinājums 2015.gadā ir saimniecību grupā no 51 līdz 100 zirgiem – par 22%, kā arī saimniecību grupās no 1 līdz 2 zirgiem par 10% un saimniecību grupā

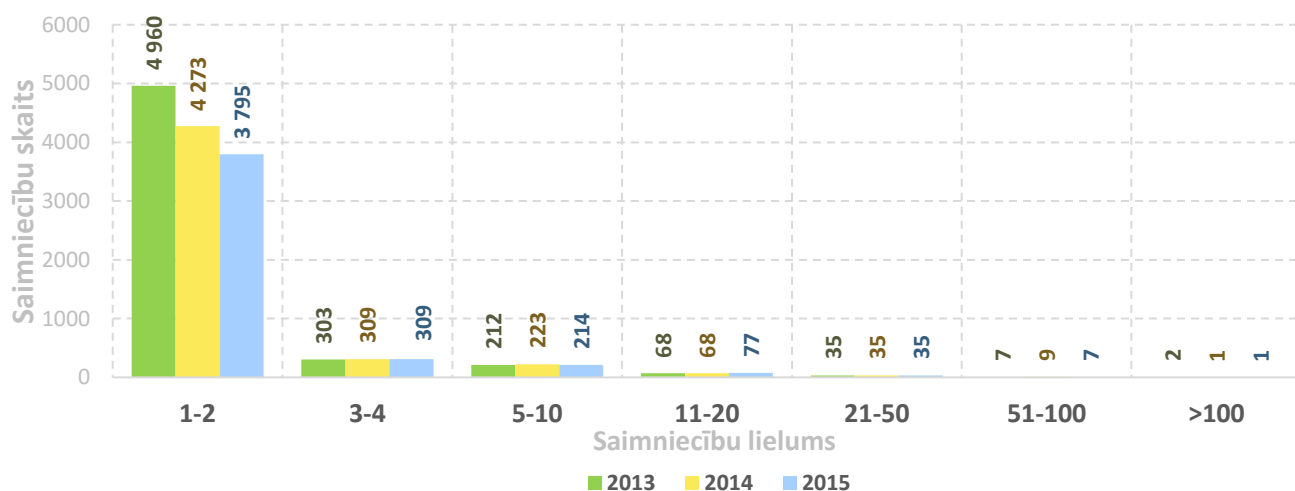
kurā ir vairāk par 100 zirgiem - par 14%. Zirgu skaita pieaugums ir saimniecību grupās no 11 līdz 20 zirgiem un no 21 līdz 50 zirgiem, attiecīgi par 11% un 3,5%.

2.37.attēls. Zirgu un to saimniecību skaits 2013. – 2015.gadā

Avots: LDC

Zirgu saimniecību struktūrā 85% lielu īpatsvaru no visām saimniecībām 2015.gadā sastādīja mazās saimniecības, kurās ir 1 līdz 2 zirgi (skat. 2.38.att.).

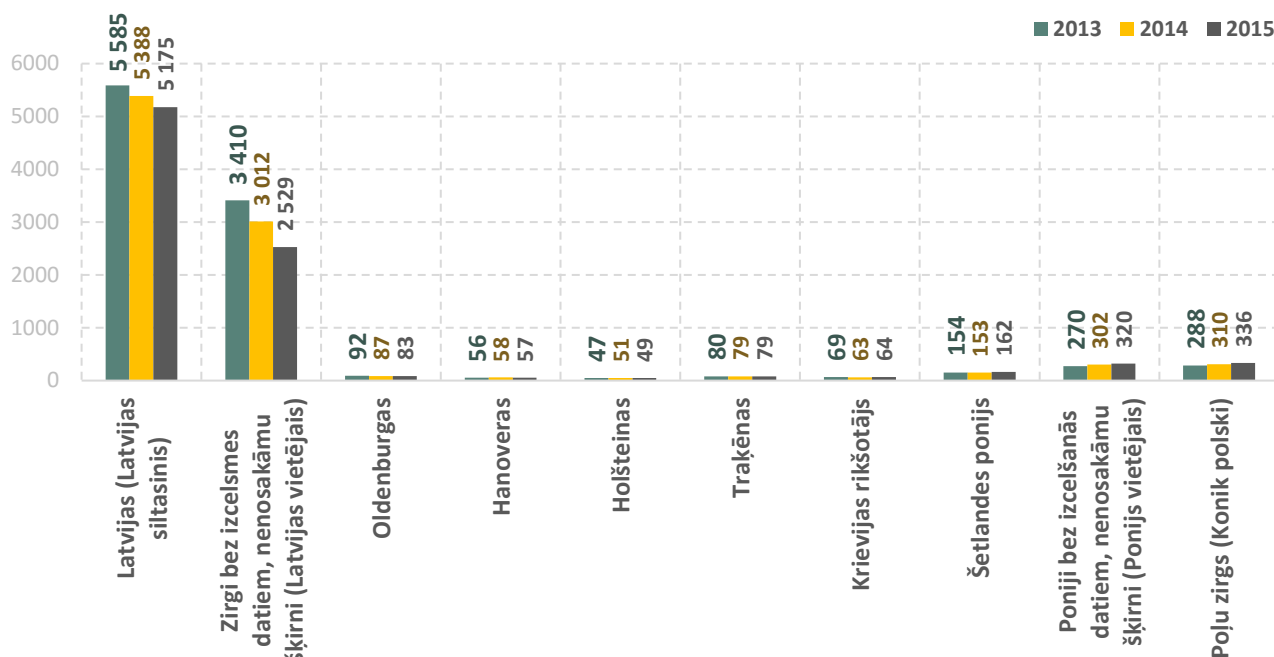
2.38.attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita 2013. – 2015.gadā

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas (turpmāk – organizācija) – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Organizācijas zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtro ciltsgrāmatu un organizē zirgu darbības vērtēšanu, apmācības zirgu audzēšanā, izstādes un sacensības. 2015.gadā pārraudzībā bija 396 saimniecības, kurās kopumā bija 3 831 zirgs.

Latvijā kopumā tiek audzētas 68 zirgu šķirnes, bet populārākās ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, Oldenburgas, Hanoveras, Holšteinas, Poļu zirgs, poniji, Traķēnas, Krievijas rikšotāji un citas zirgu šķirnes. Salīdzinoši lielā skaitā tiek audzēti Latvijas vietējie zirgi bez izcelsmes datiem (skat.2.39.att.).

2.39.attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2013.-2015. gadā

Avots: LDC

2.8.Graudu ražošana

2015.gads pēdējos piecos gados ir bijis visveiksmīgākais graudu ražotājiem, jo pirmo reizi vēsturē graudu kopražā pārsniedza 3 milj. tonnu. 2015.gadā pārspēta arī 2012.gada graudu ražība. 2015.gadā agroklimatiskie apstākļi bija ļoti piemēroti augstu ražu ieguvei gan ziemāju, gan vasarāju graudaugiem, ziemājiem netika konstatētas platības, kuras būtu bijis jāpārsēj.

2015.gada gada pavasaris augiem nodrošināja piemērotus apstākļus cerošanai, tādēļ gan ziemāju, gan vasarāju ražas bija augstas. Tā kā pavasaris bija pietiekami mitrs un silts, arī vasarāju sēju varēja uzsākt samērā agri, piemēram, Kurzemē un Zemgalē jau aprīļa sākumā.

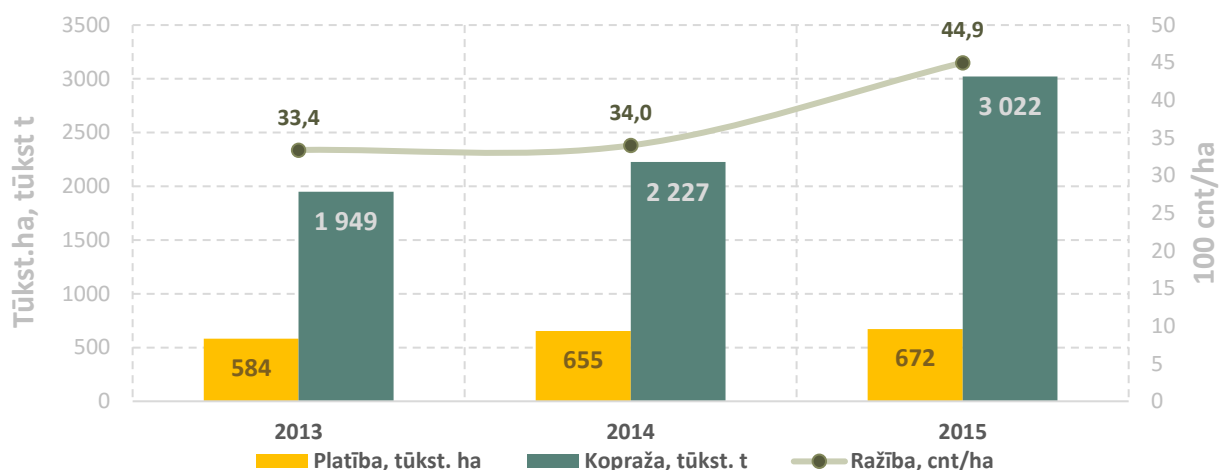
Kviešu raža 2015.gadā bija ir par trešdaļu augstāka nekā iepriekšējā gadā. Ražas kvalitāte bija zema, ko ietekmēja lietainais un vēsais jūlijs līdz ar to graudiem bija zems proteīna līmenis. Proteīna briedināšanai nepieciešams silts un saulains laiks. 2015.gada gada veģetācijas perioda laika apstākļi un slāpekļa mēslojums bija īpaši piemēroti graudu kopražas palielināšanai.

Pēdējo trīs gadu laikā ir vērojama tendence graudaugu platību pieaugumam (skat.2.40.att.). Graudaugu sējumu platības kopš 2011.gada katru gadu pieaug, salīdzinoši liels platību pieaugums bija vērojams 2014.gadā un, salīdzinājumā ar 2013.gadu, platības palielinājās par 12,2%. 2015.gadā graudaugu platību pieaugums, salīdzinot ar 2014.gadu, bija 2,6%. 2014.gadā graudaugu platību pieaugums pamatojams ar 2013./2014.gada ziemā izsalušo ziemāju un ziemas rapša sējumu pārsēšanu ar vasarāju labībām un līdz šim neizmantoto lauksaimniecības zemju atgriešanu ražošanā.

Ar graudaugu audzēšanu 2015.gadā kopā nodarbojās 22 508 saimniecības (skat. 2.10.tab.).

Gandrīz četras reizes ir pieaudzis to saimniecību skaits, kurās tika iegūta augstāka raža par 5,0 t/ha. 2013.gadā 468 saimniecībās raža pārsniedza 5,0 t/ha, 2014.gadā - 423 saimniecībās un 2015.gadā – 1 605 saimniecībās (skat.2.10.tab.). Vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās katru gadu tiek iegūta augstāka raža.

Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk pieaug to saimniecību skaits, kurās izmanto jaunākās inovatīvās tehnoloģijas, piemēram, slāpekļa minerālmēsli izmantotā daudzuma samazināšanai tiek izmantotas aktīvās optiskās sensoru sistēmas.

2.40.attēls Graudu platības, kopražas un ražība Latvijā 2013.-2015.gadā

Avots: CSP

To saimniecību skaits, kurās 2015.gadā vidējā ražība bija zemāka par 1,5 t/ha, praktiski nebija. Iepriekšējos gados šajās saimniecībās graudaugu sējumu platības īpatsvars sastādīja 6% - 7,2% no kopējām graudaugu sējumu platībām.

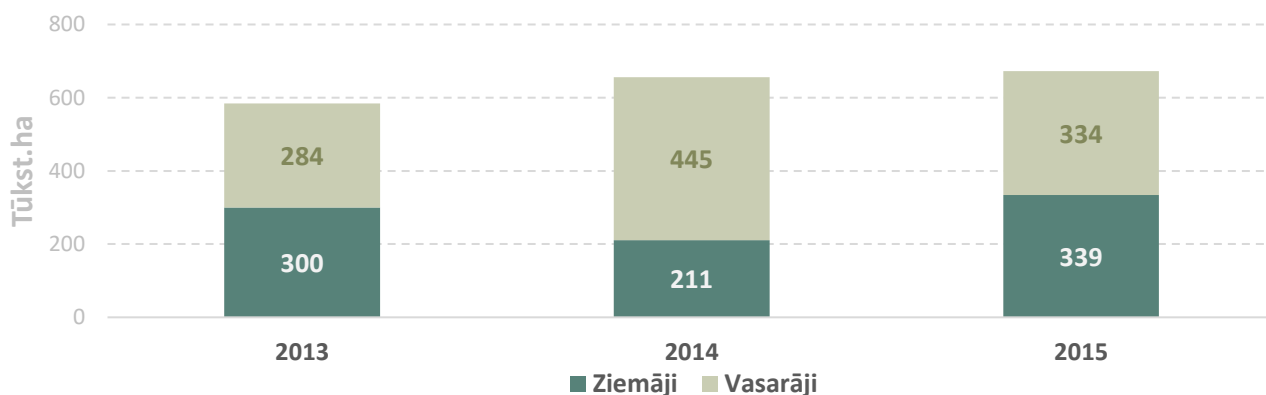
2.10.tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2015.gadā

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem		Sējumu platība	
	Skaitis	%	ha	%
līdz 20,0	5 017	22,2	43 920	6,5
20,1 – 30,0	7 924	35,2	84 854	12,6
30,1 – 40,0	6 030	26,8	134 362	20,0
40,1 – 50,0	1 932	8,6	139 787	20,8
50,1 un vairāk	1 605	7,2	269 473	40,1
Kopā:	22 508	100,0	672 396	100,0

Avots: CSP

2015.gadā graudaugi aizņēma 672,4 tūkst. ha jeb 57,5 % no sējumu kopplatības – tas ir par 0,6% vairāk nekā 2014.gadā. Graudaugu kopplatības 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, pieauga par 2,6%. Kā redzams 2.41.attēlā, 2015.gadā gan ziemāju, gan vasarāju sējumu proporcija bija tāda pati kā līdz 2014.gadam. Kā jau iepriekš tika minēts, tad 2013./2014.gada ziemā 118,1 tūkst. ha jeb 36% no sējumu platībām bija ziemāji. 2014.gada pavasarī izsalušās ziemāju platības un izsalušās ziemas rapša platības galvenokārt tika pārsētas ar vasarāju labībām, kas nodrošināja lielo vasarāju platību pieaugumu 2014.gadā.

2.41.attēls Ziemāju un vasarāju sējumu struktūra 2013.-2015. gadā Latvijā, tūkst. ha

Avots: CSP

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (skat.2.11.tab.), lielākās platības tika apsētas ar ziemas kviešiem, kas sastādīja 40 – 50% lielu īpatsvaru no visām apsētajām graudaugu platībām. Izņēmums bija 2014.gads, kad izsalušo ziemas kviešu rezultātā, platības tika pārsētas ar vasaras

kviešiem, līdz ar to vasaras kviešu sējumu platības 2014.gadā pieauga līdz 238,5 tūkst.ha. 2015.gadā vasaras kviešu platības samazinājās par 13%, jo ziemas kviešu platības, salīdzinājumā ar 2014.gada ziemu, neizsala.

2015.gadā 66,4% graudaugu sējumu platības aizņēma ziemas un vasaras kvieši. Līdz 2015.gadam nevienu reizi nav bijis tik liels apsēto kviešu platību īpatsvars. Salīdzinot ar 2014.gadu, sējumu platības pieauga visām ziemāju sugām, izņemot ziemas tritikālei. 2015.gadā ziemas tritikāles sējumu platības samazinājās, bet šo samazinājumu kompensēja vasaras tritikāle.

Kā redzams 2.11.tabulā, visvairāk audzētās graudaugu platības, neskaitot kviešu platības, ir vasaras miežu platības un auzu platības. Nelielas platības tiek apsētas arī ar ziemas miežiem (0,5%), griķiem (1,6%) un tritikāli (1,6%). 2015.gadā ir pieaugušas arī rudzu platības, tomēr jau ilgstoši rudzu platības ikgadēji sastādījušas 29,0 - 34,5 tūkst. ha.

2.11.tabula

Apsētās graudu platības 2014./2015. gada ražai Latvijā

Graudaugu suga	Apsētā platība 2015.gadā, tūkst.ha	Īpatsvars no kopējās graudaugu platības 2015.gadā, %	Apsēto platību izmaiņas 2015/2014, %
Rudzi	37 421	5,6	15,8
Ziemas kvieši	290 577	43,2	77,2
Ziemas mieži	3 227	0,5	-8,8
Ziemas tritikāle	7 656	1,1	-28,3
Vasaras kvieši	157 643	23,4	-33,9
Vasaras mieži	96 406	14,3	-17,2
Auzas	60 296	9,0	-9,7
Vasaras tritikāle	2 687	0,4	+ 100
Vārpaugu mists	945	0,1	-79,6
Vārpaugu un pākšaugu mists	5 079	0,8	60,3
Griķi	10 459	1,6	2,3
Kopā:	672 396	100,0	3,0

Avots: CSP

Lielākais graudaugu audzēšanas reģions Latvijā ir Zemgales reģions, kur tiek audzēti 30,0% no visiem graudaugiem Latvijā. 2015.gadā Zemgales reģionā graudaugu platības bija par 1,5% mazāk nekā 2014.gadā. Lielākais graudaugu platību pieaugums ir Kurzemes reģionā, kur platības pieaugušas par 0,9%. Vidējā ražība Zemgales reģionā ir augstāka nekā pārējos reģionos un 2015.gadā vidēji sasniedza 5,3 t/ha. Līdz 2015.gadam Zemgalē saražoja aptuveni 40% no visas graudu kopražas Latvijā, bet 2015.gadā - 35,3%, un tas liecina par graudkopības nozīmes palielināšanos pārējos Latvijas reģionos (skat.2.12.tab.).

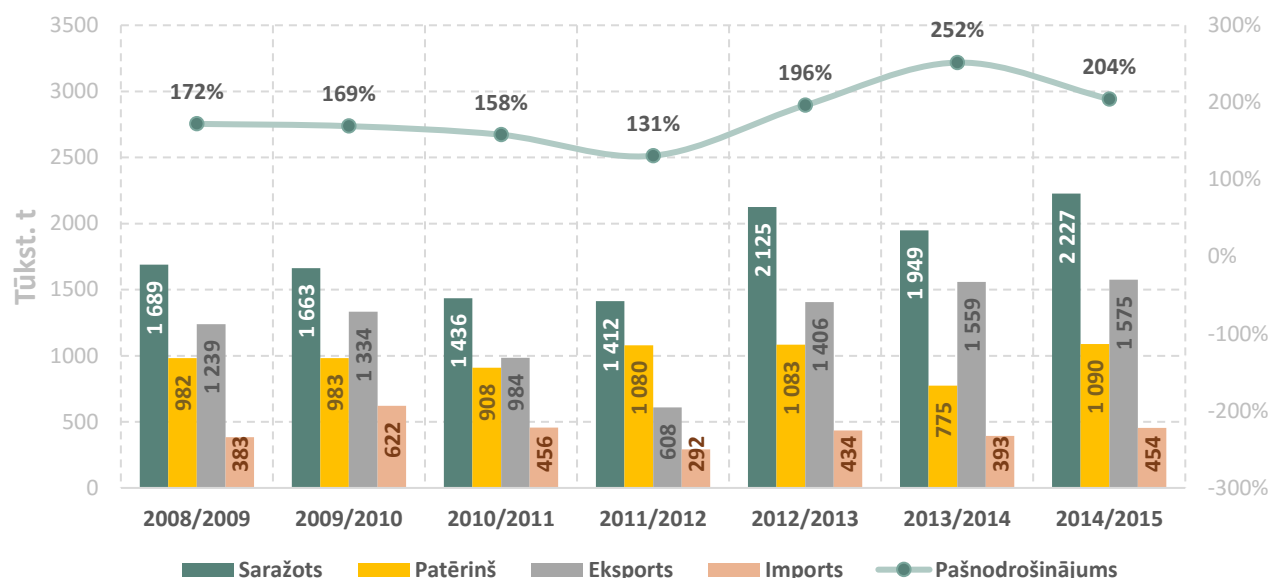
2.12.tabula

Graudaugu sējumu platības, kopraža un vidējā ražība reģionos 2015.gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopraža		Ražība, t/ha
	tūkst.ha	%	tūkst.t	%	
Pierīgas reģions	78,3	11,6	352,8	11,7	4,5
Vidzemes reģions	109,0	16,2	431,0	14,2	4,0
Kurzemes reģions	159,3	23,7	712,3	23,6	4,5
Zemgales reģions	201,7	30,0	1 066,7	35,3	5,3
Latgales reģions	124,1	18,5	458,7	15,2	3,7
Latvijā:	672,4	100,0	3 021,5	100,0	-

Avots: CSP

2014./2015.gada ražas gada graudu un graudaugu bilancē (skat.2.42.att.) redzams, ka ražošanas apjomi ir pieaugusi par 14%, patēriņš palielinājies par 41%, imports un eksports palielinājies attiecīgi par 16% un 1%, bet pašnodrošinājums samazinājies par 48 procentpunktiem.

2.42.attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa balance 2008.–2015. gadā

Avots: LAD

Labību sēklaudzēšana

Lauksaimnieciskajā ražošanā šķirne ir faktors, kuram kopā ar agrotehniku ir noteicoša, bet daudzos gadījumos izšķirošā nozīme augstas un stabilas graudu ražas iegūšanā. Ražošanas apstākļos dažādu faktoru ietekmē šķirnes īpašības var pasliktināties, gan mehāniski piesārņojot, gan apputeksnējoties ar citām šķirnēm, skaldoties, inficējoties ar dažādām slimībām, līdz ar to ir nepieciešama regulāra šķirņu atjaunošana. Tikai izsējot augstas kvalitātes sertificētas sēklas, šķirne var pilnībā izpaust savas ražošanas iespējas un nodrošināt augstas kvalitātes, konkurētspējīgu produkciju.

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, Valsts augu aizsardzības dienestā atzītā labību sēklaudzēšanas platība ir palielinājusies vairāk kā par 2 000 ha un sasniegusi 8 941 ha, kas ir lielākā kopējā sēklaudzēšanas platība kopš 2005.gada. Kopējās sēklaudzēšanas platības palielinājums varētu būt skaidrojams ar jauna atbalsta veida ieviešanu. Sākot ar 2015.gadu labību sēklaudzētājiem tika ieviests jauns atbalsta veids - brīvprātīgi saistītais atbalsts par sertificētas sēklas ražošanu, izmaksājot atbalstu par labību sēklaudzēšanas platībām (ha), no kurām tiek iegūta sertificēta sēkla. Brīvprātīgi saistītais atbalsts paredzēts par kviešu, rudzu, tritikāles, miežu, auzu un griķu sēklām (skatīt 6.1. apakšnodaļā – brīvprātīgi saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām).

Lai sekmētu sertificētu labības sēklu ražošanu no valsts atbalsta programmas „Atbalsts kvalitatīvas sēklas sagatavošanai un izmantošanai” tika finansēti labību sēklu sertifikācijas izdevumi sēklaudzētājiem.

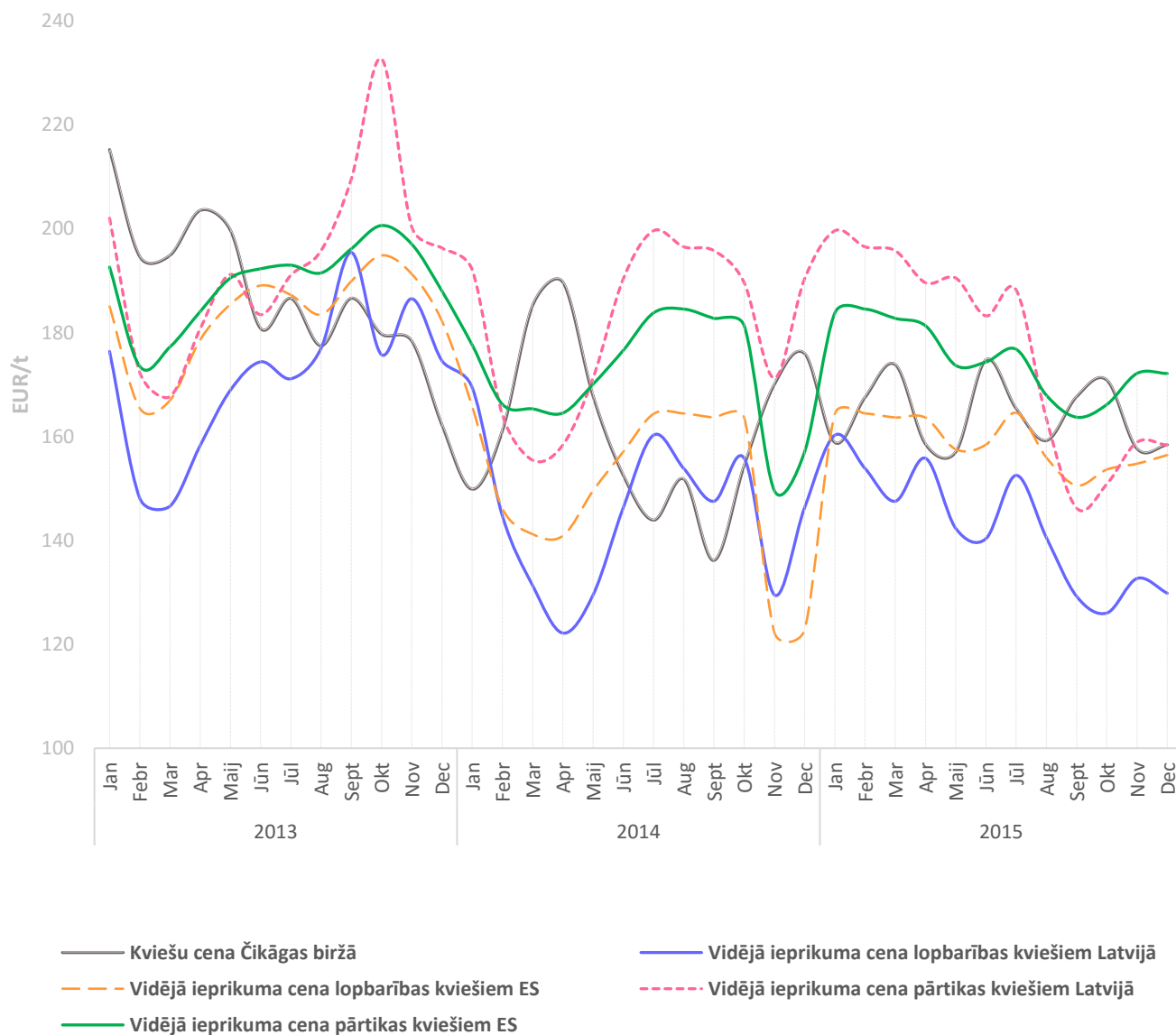
Cenas

Pārskata periodā no 2013.gada līdz 2015.gadam graudu cenas pasaulē, ES un Latvijā bija svārstīgas. Kopumā graudu cenas ir samazinājušās – pārtikas kviešiem, pārtikas rudziem un lopbarības miežiem cena 2015.gada decembrī bija vidēji par 22% zemāka nekā 2013.gada decembrī.

Vidējā iepirkuma cena pārtikas kviešiem Latvijā laikā no 2013.gada decembra līdz 2015.gada decembrim samazinājās par 19,4%. Pārtikas kviešu cena 2013.gada decembrī bija 196,31 EUR/t, bet 2015.gada decembrī – 158,33 EUR/t. Iepirkuma cena pārtikas kviešiem ES 2015.gada decembrī bija par 8,4% zemāka 2013.gada decembrī. Pārtikas kviešu cena ES 2013.gada decembrī bija 188,01 EUR/t un 2015.gada decembrī – 172,15 EUR/t (skat.2.43.att.).

Līdzīga vidējo iepirkuma cenu attīstība bija arī lopbarības kviešiem gan Latvijā, gan arī ES. Lopbarības kviešu cena Latvijā un ES 2015.gada decembrī bija attiecīgi par 25,6% un 14,2% zemāka nekā 2013.gada decembrī (skat.2.43.att.).

Cenu izmaiņu tendences atspoguļo norises pasaules preču biržās, piemēram, vidējā iepirkuma cena kviešiem ES un Latvijā saglabā līdzīgu attīstības gaitu, kā tas ir kviešu cenai Čikāgas biržā (skat.2.43.att.)

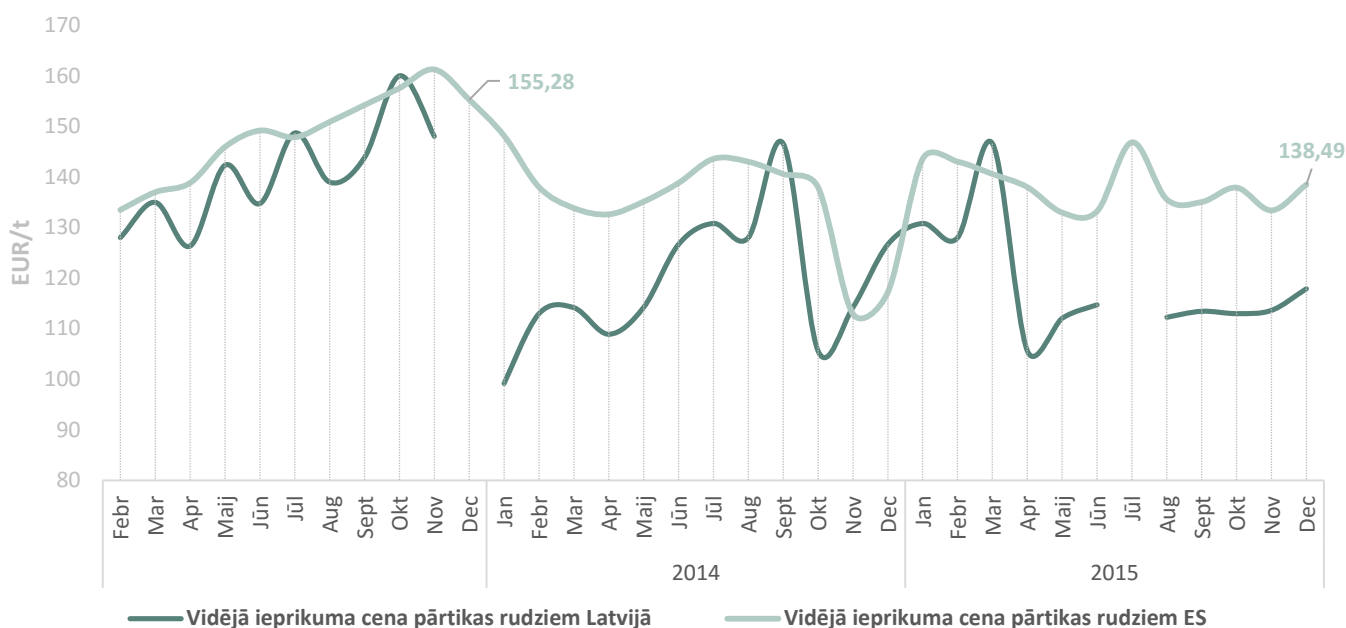
2.43.attēls. Kviešu iepirkuma cenas ES, Latvijā un Čikāgas biržā 2013.-2015. gadā

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Pārskata periodā no 2013.gada līdz 2015.gadam lopbarības kviešu cenu līmenis ES bija par 7% augstāks nekā Latvijā. Pārtikas kviešu cena Latvijā bija par 3% nekā ES.

Vidējā iepirkuma cena pārtikas rudziem Latvijā laikā no 2013.gada novembra līdz 2015.gada decembrim ir samazinājusies par 20,4%. Pārtikas rudzu cena Latvijā 2013.gada novembrī bija 148,4 EUR/t un 2015.gada decembrī – 117,89 EUR/t. Vidējā iepirkuma cena pārtikas rudziem ES 2015.gada decembrī bija par 10,8% zemāka 2013.gadā decembrī. Pārtikas rudzu cena ES 2013.gada decembrī bija 155,28 EUR/t un 2015.gada decembrī – 138,49 EUR/t (skat.2.44.att.).

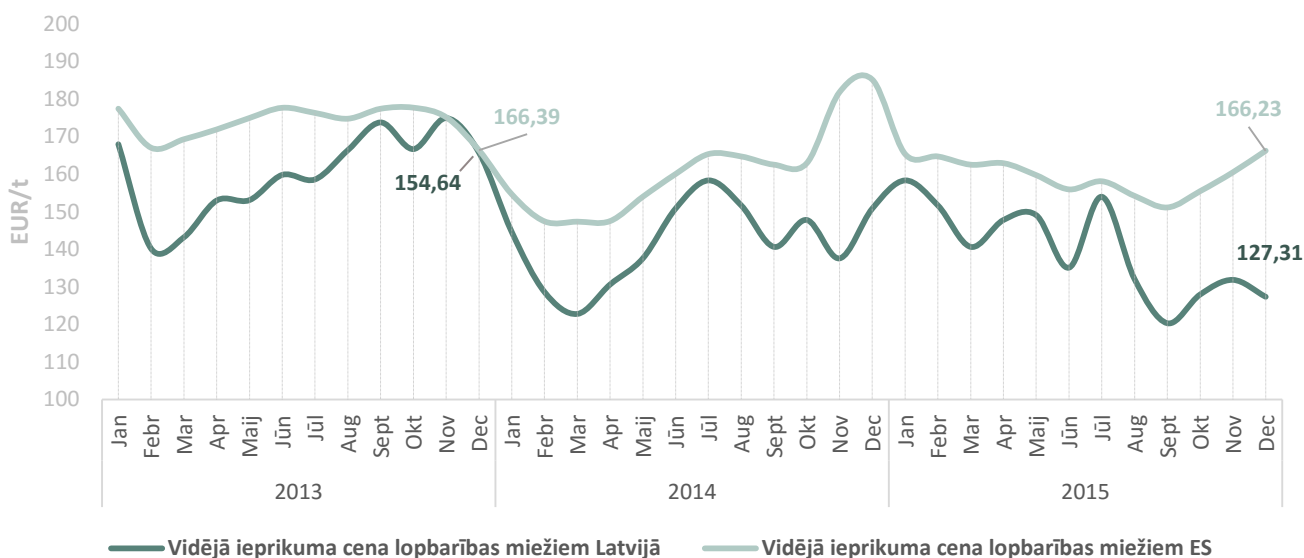
Vidējā iepirkuma cena pārskata periodā – no 2013.gadam līdz 2015.gadam, pārtikas rudziem ES bija par 10,5 % augstāka nekā Latvijā.

2.44.attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2013.-2015. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Vidējā iepirkuma cena lopbarības miežiem ES un Latvijā laikā no 2013. gada decembra līdz 2015.gada decembrim bija samazinājusies attiecīgi par 1% un 23,2% (skar.2.45.att.). Saglabājās arī tendence, ka vidējā iepirkuma cena lopbarības miežiem ES bija augstāka nekā Latvijā. Lopbarības miežu cena ES pārskata periodā bija par 11% augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā.

2.45.attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cenas ES un Latvijā 2013.-2015. gadā

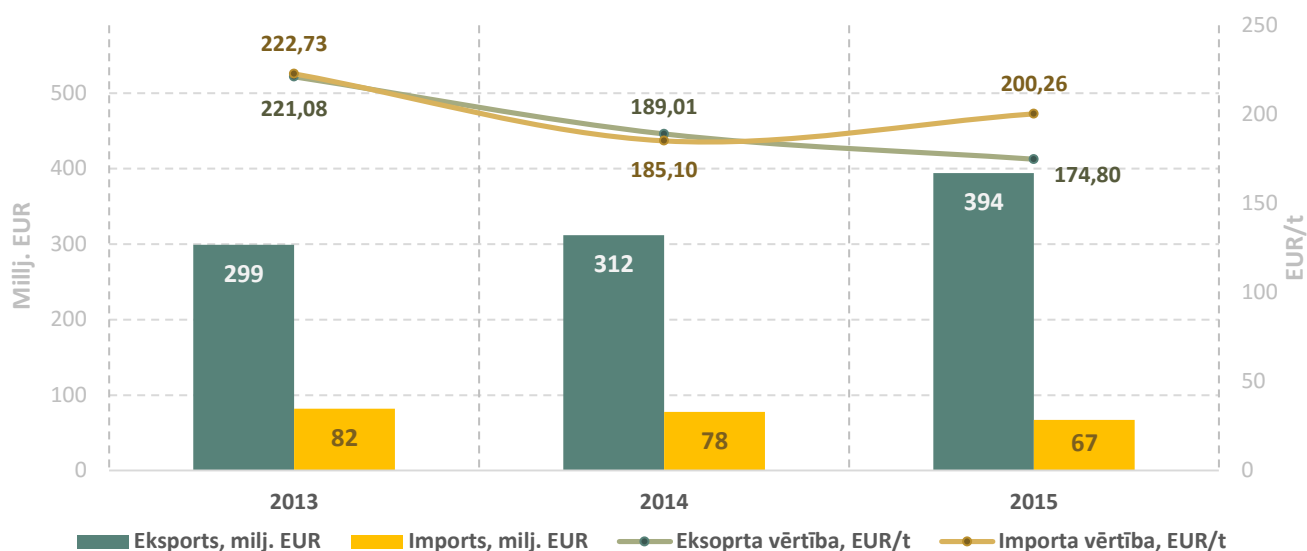
Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, graudu kopējais eksports vērtības izteiksmē palielinājās par 82 milj. EUR jeb 26%, savukārt graudu imports samazinājās par 11 milj. EUR jeb 14 %.

Pārskata periodā no 2013.gada līdz 2015.gadam graudu vidējā importa cena pieauga par 8,2%. Graudu vidējā eksporta cena 2014.gadā kritās par 7,5%. 2014. gadā graudu importa cena bija augstāka nekā graudu eksporta cena par 14,6 % (skat.2.46.att.).

Laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam nozīmīgākais eksporta galamērķis bija trešās valstis, jo uz tām tika eksportēti 58% graudu.

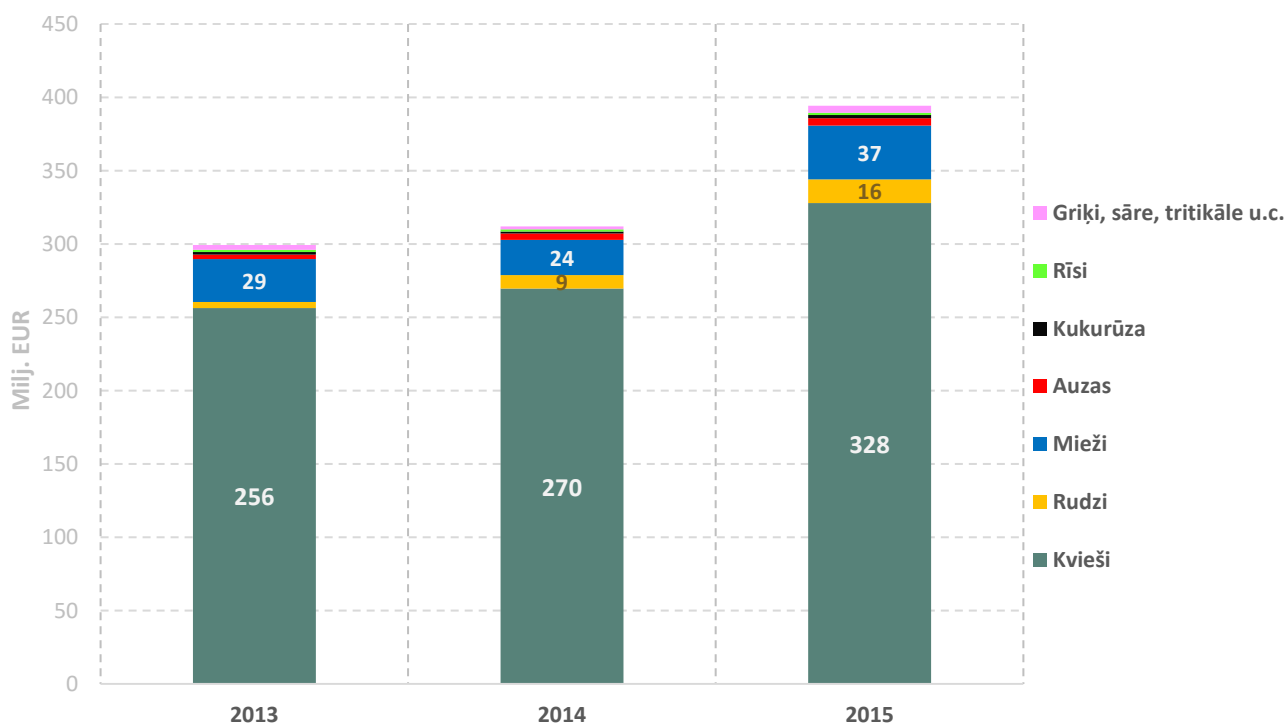

2.46.attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tradicionāli nozīmīgāko vietu Latvijas graudu importā un eksportā ieņem kvieši. 2015.gadā to īpatsvars sastādīja 66% no Latvijā importētajiem graudiem un 83% no eksportētajiem graudiem. Otra nozīmīgākā graudu kultūra ir mieži, kura 2015.gadā sastādīja 5% lielu īpatsvaru no Latvijā importēto graudu kopējās vērtības un 9% no eksportēto graudu kopējās vērtības (skat.2.47.att.).

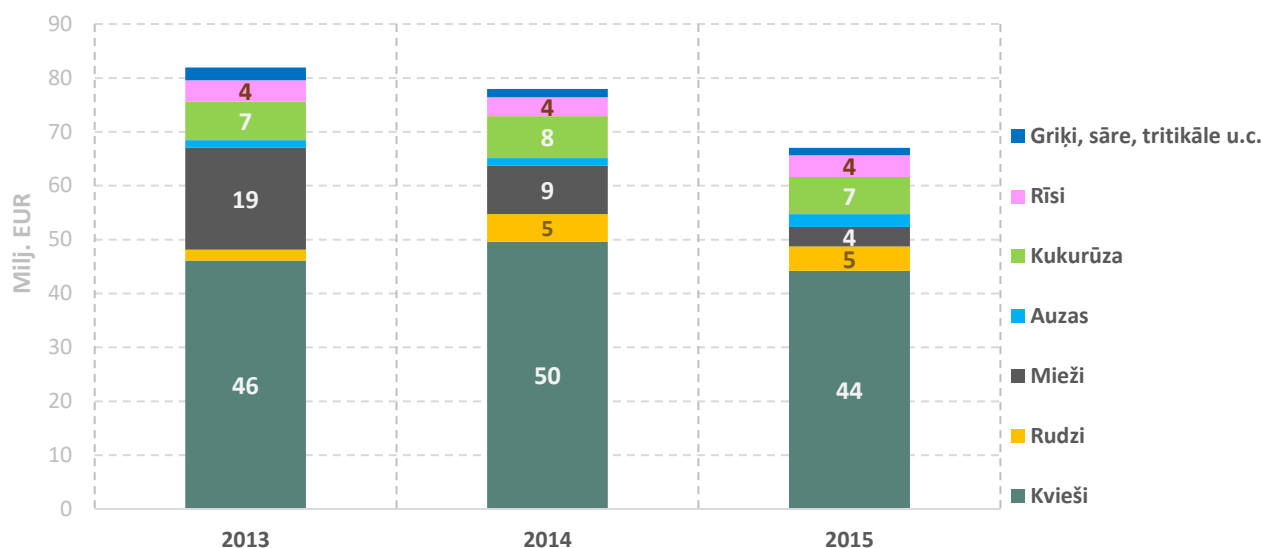
2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, kviešu eksports vērtības izteiksmē pieauga par 21,7%, savukārt miežu eksports 2015. gadā palielinājās par 12,7 milj. EUR jeb 52,8% (skat.2.47.att.).

2.47.attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, kviešu imports vērtības izteiksmē samazinājās par 6 milj. EUR jeb 11% un miežu imports samazinājies par 60% (skat.2.48.att.).

2.48.attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2013.-2015. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.9.Augļu un dārzeņu ražošana

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējās platības 2015.gadā palielinājās par 6,9%, (skat.2.13.tab.). 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, ābeļu platības palielinājās par 6,2%. Pārskata periodā bumbieru platības turpināja samazināties. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, bumbieru platības samazinājās par 28%, savukārt ķiršu platības samazinājās par 16%.

2.13.tabula

Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2013.-2015. gadā, ha

Augļu koki un ogulāji/gads	2013	2014	2015
Ābeles	3 944	3 636	3 862
Bumbieres	273	252	181
Plūmes	217	175	110
Ķirši	164	184	155
Jānogas	91	106	87
Upenes	770	529	666
Avenes	249	233	220
Ērkšķogas	11	47	43
Aronijas	36	82	80
Smiltsērķšķi	325	400	563
Krūmmellenes	220	239	261
Krūmcidonijas	102	116	200
Zemenes	493	481	499
Kopā:	6 895	6 480	6 927

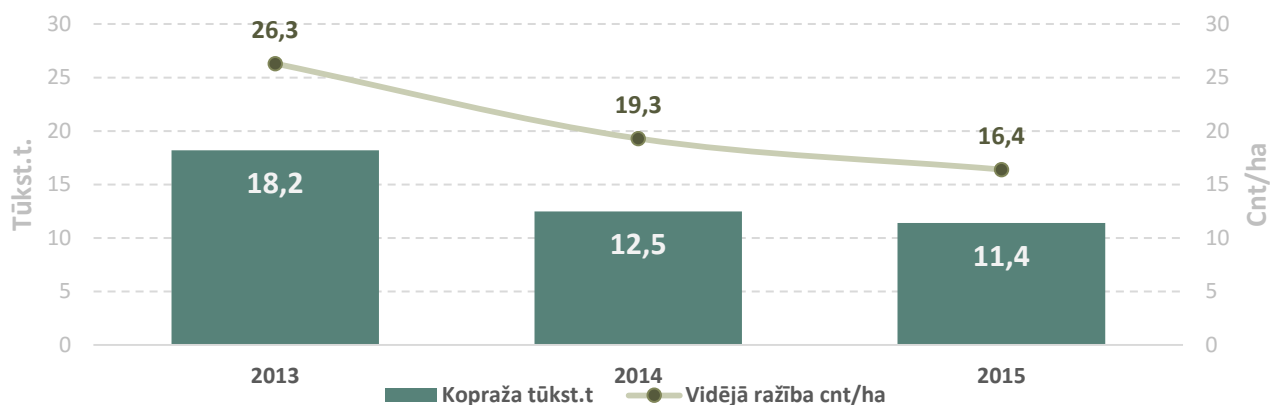
Avots: CSP

2015.gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un šo ogulāju stādījumu platība 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, palielinājās par 25,9%. Pēdējos trīs gadus ir pieaugušas arī smiltsērķšķu, krūmmelleņu un krūmcidoniju platības.

Platību pieaugums ogulājiem ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājražotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, kas sniegtu papildu ieņēmumus. Lielie ražotāji un pārstrādes uzņēmumi turpina palielināt ražošanu. Pircējiem tiek piedāvāti dažādi pārstrādes produkti - biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārījumi. Nepārtraukti pieaug pieprasījums pēc smiltsērķšķiem. Lai pārstrādātu smiltsērķšķus, nav nepieciešamas lielas investīcijas. Atšķirībā no smiltsērķšķiem, dzērveņu un krūmmelleņu pārstrādei ir nepieciešamas daudz lielākas investīcijas. Tāpat smiltsērķšķi ir zemo investīciju kultūra, salīdzinot, piemēram, ar dzērvenēm

un krūmmellenēm, kas prasa daudz lielākus ieguldījumus. Smiltsērķšķiem nav raksturīgs ražošanas cikliskums kā, piemēram, ābelēm.

Attēlā 2.49. redzams, ka 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, par 14,7% samazinājās augļkoku un ogu vidējā ražība, bet kopraža samazinājās par 8,8%. Vislielākā kopraža 2015.gadā bija āboliem un no visas augļu un ogu kopražas to īpatsvars sastādīja 68,6% (skat.2.14.tab.). Pēc VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” datiem 2014./2015.gada ziema bija silta, pēdējo reizi tik silta ziema bija 2007./2008.gadā. Augļu koku un ogulāju ražību ietekmēja nelabvēlīgie laika apstākļi ziedēšanas periodā. Maija mēnesī 2015.gadā vidējā gaisa temperatūru bija 10,2 C°, kas ir 0,6 C° zemāk par normu. 2015.gada maija mēnesis ir 33. aukstākais maija mēnesis, kāds jebkad novērots.

2.49.attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība 2013.–2015.gadā

Avots: CSP

2015.gada laika apstākļi bija labvēlīgi zemenēm. Zemeņu kopraža 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, pieauga par 48,6%.

2.14.tabula

Augļu un ogu ražošana kopraža 2013.-2015. gadā, t

Augļi un ogas/gads	2013	2014	2015
Āboli	14 751	9 623	7 815
Bumbieri	996	214	451
Plūmes	233	109	152
Ķirši	78	95	81
Jāņogas	77	120	74
Upenes	470	172	524
Avenes	147	110	156
Ērkšķogas	22	37	36
Aronijas	8	32	76
Smiltsērķšķi	163	525	302
Krūmmellenes	111	441	240
Krūmcidonijas	87	110	141
Zemenes	1 011	904	1 343

Avots: CSP

Augļu koku un ogulāju pavairojamais materiāls

Lai ieviestu Eiropas Komisijas direktīvu prasības, 2015.gadā tika uzsākts darbs pie Ministru kabineta noteikumu projektu izstrādes par augļu koku un ogulāju šķirņu saraksta izveidi, pavairojamā materiāla sertificēšanai un standartmateriālam noteiktajām prasībām, kā arī etiķetēšanai, noslēgšanai un saiņošanai noteiktajām prasībām. Eiropas Komisija 2014.gadā pieņēma īstenošanas direktīvas attiecībā uz augļu koku un ogulāju pavairojamā materiāla apriti, nosakot nosacījumus piegādātāju un šķirņu sarakstu izveidei, prasības etiķetēšanai, noslēgšanai, saiņošanai, kā arī prasības augļu koku un ogulāju pavairojamā materiāla sertificēšanai un standartmateriāla pārbaudei. Minētās prasības ir jāievieš nacionālajā likumdošanā un tās jāsāk piemērot no 2017.gada 1.janvāra. Līdz šim ar

Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem kā obligāta prasība nebija noteikta augļu koku un ogulāju šķirņu reģistrēšana.

Dārzenkopība

Latvijas dārzeņu kopējā aizņemtā platība 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, ir samazinājusies par 1,8%. Atklātā lauka platības samazinājās par 1,8%, bet siltumnīcu platības samazinājās par 4,6% (skat.2.15.tab.). Šāda tendence novērojama jau trešo gadu.

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, samazinājušās šādu kultūru platības: ziedkāposti par 38,2%, galda bietes par 10,4% un sīpoli par 20,6%.

2013.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, burkānu platības palielinājās par 8,7%, bet 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, burkānu platības samazinājās par 4,7%, bet 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, platību samazinājums ir bijis vēl lielāks - 36%.

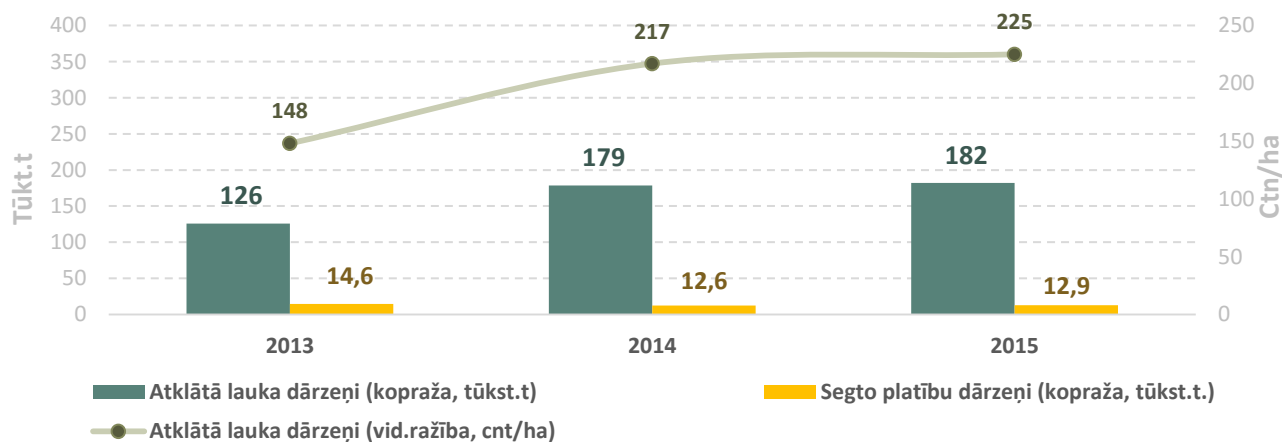
2.15.tabula

Atklātā lauka dārzeņu un siltumnīcu platība 2013.-2015.gadā, ha

Rādītāji	2013	2014	2015
Atklātā lauka dārzeņu platība, ha	8 474	8 231	8 085
kāposti (bez ziedkāpostiem)	2 090	2 428	2 751
ziedkāposti	150	301	186
puravi	46	77	51
salāti	22	44	93
sīpoli lociņiem	166	50	75
gurķi	166	109	127
tomāti	41	3	4
galda bietes	1 042	1244	1 115
burkāni	1 544	1 471	942
sīpoli	928	1 158	919
ķiploki	177	139	151
mārrutki	16	14	78
kabači	95	136	118
ķirbji	262	218	425
pārējie dārzeņi	1 729	839	1 050
Siltumnīcu platība, ha	65,7	64,8	61,8
tai skaitā:			
apsildāmo siltumnīcu	35,5	33,6	40,1

Avots: CSP

Latvijas dārzeņu kopraža 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, palielinājās par 1,8% (skat.2.50.att.). 2015.gada vasarā pietiekošais siltums un mitrums nāca par labu arī sakņu dārziem, visiem lauku dārzeņiem salīdzinājumā ar 2014.gadu pieauga ražības.

2.50.attēls. Atklāta lauka un segto platību dārzeņu kopraža un ražība 2013.–2015. gadā

Avots: CSP

Vidējā ražība lauka dārzeņiem 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, palielinājās par 3,7% un kopraža par 1,8% (skat.2.51.att.).

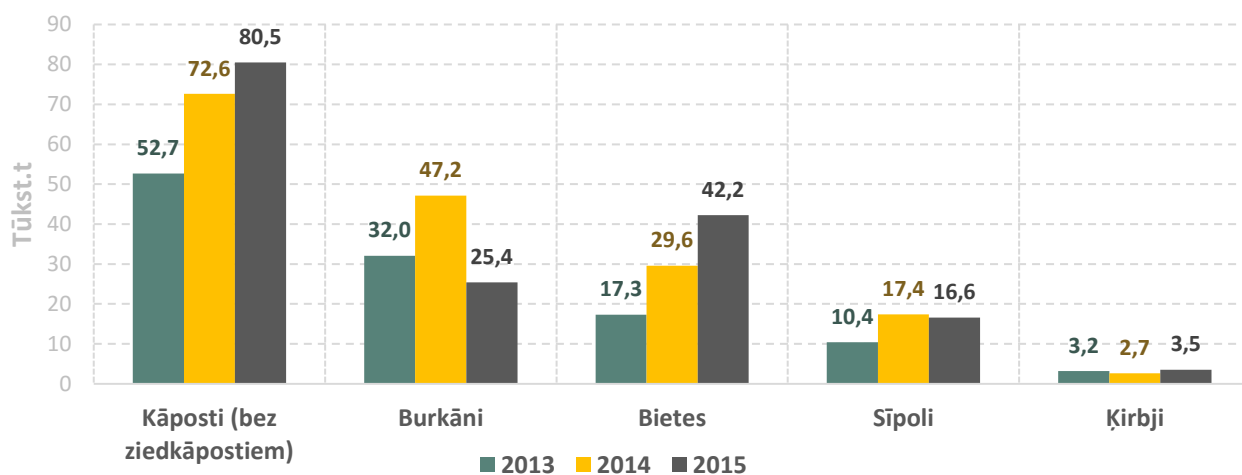
Latvijā joprojām nozīmīgāko daļu no siltumnīcu platību dārzeņu kopražas sastāda gurķi - 49,5%. Gurķu kopraža siltumnīcu platībās pārskata periodā ir samazinājusies. 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, tomātu kopraža palielinājās par 22,8%. Pārējo dārzeņu un salātu kopražas īpatsvars siltumnīcās 2015.gadā sastādīja 4% (skat.2.16.tab.).

2.16.tabula

Siltumnīcas dārzeņu kopraža, tonnās			
Dārzeņi/gads	2013	2014	2015
Tomāti	6 383	4 908	6 027
Gurķi	7 960	7 478	6 406
Salāti	144	128	219
Pārējie dārzeņi	135	100	288

Avots: CSP

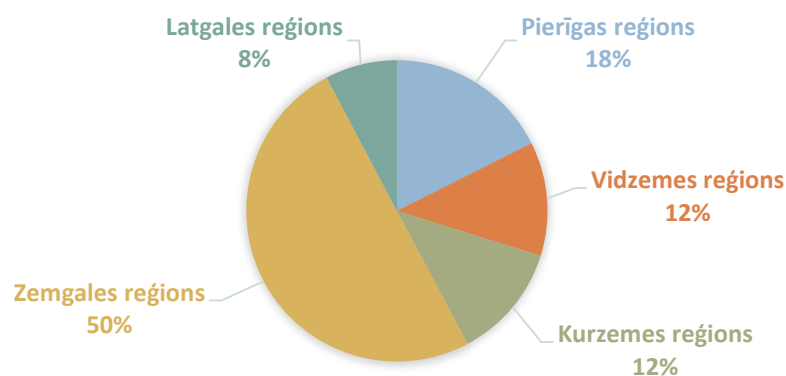
Lielākais kopražas īpatsvars atklātā lauku dārzeņu kopražā bija kāpostiem - 44%, burkāniem - 14%, galda bietēm - 23% un sīpoliem - 9%.

2.51.attēls. Galveno atklāto platību dārzeņu kopraža 2013.–2015. gadā.

Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauku dārzeņu **platībām** pa reģioniem, redzams, ka dominē divi reģioni – Zemgales reģions un Pierīga, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, pamatā pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos 3 gadus. Šajos reģionos ir arī lielākā dārzeņu **kopraža** (skat.2.52.att.).

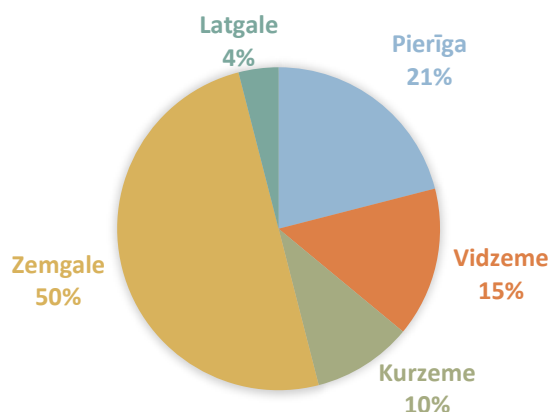

2.52.attēls. Atklātā lauku dārzeņu platības pa reģioniem 2015.gadā

Avots: CSP

Dārzeņu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija. Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no ienesīgākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, jo, salīdzinot ar citām nozarēm, tajās ir augsts ienākumu līmenis uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

Ienākumi augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, ko nosaka tādi faktori, kā darbaspēka trūkums, resursu cenu palielināšanās, produkcijas pašizmaksas palielināšanās. Minētie faktori atstāj negatīvu ietekmi uz ražošanas apjomiem. Augļu un dārzeņu audzēšanā, it sevišķi to novākšanā, ir nepieciešams roku darbs, līdz ar to šī nozare ir atkarīga no darbaspēka izmaksu palielināšanās. Svarīgi ir veikt pasākumus, kuri samazinātu izmaksas kā arī paaugstinātu audzēšanas tehnoloģiju efektivitāti.

2.53.attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2015.gadā

Avots: CSP

Tā kā Krievijas pārtikas embargo tika pagarināts līdz 2017.gada beigām, tad vēl joprojām tiek ierobežots augļu un dārzeņu imports no Rietumvalstīm. Embargo skāra arī Latvijas dārzeņu audzētājus. Lielu atbalstu Latvijas dārzeņu audzētājiem devis zaļais iepirkums, kas ļauj pašvaldībām un valsts iestādēm iepirkt nevis lētāko produkciju, bet tuvāko – no vietējiem zemniekiem.

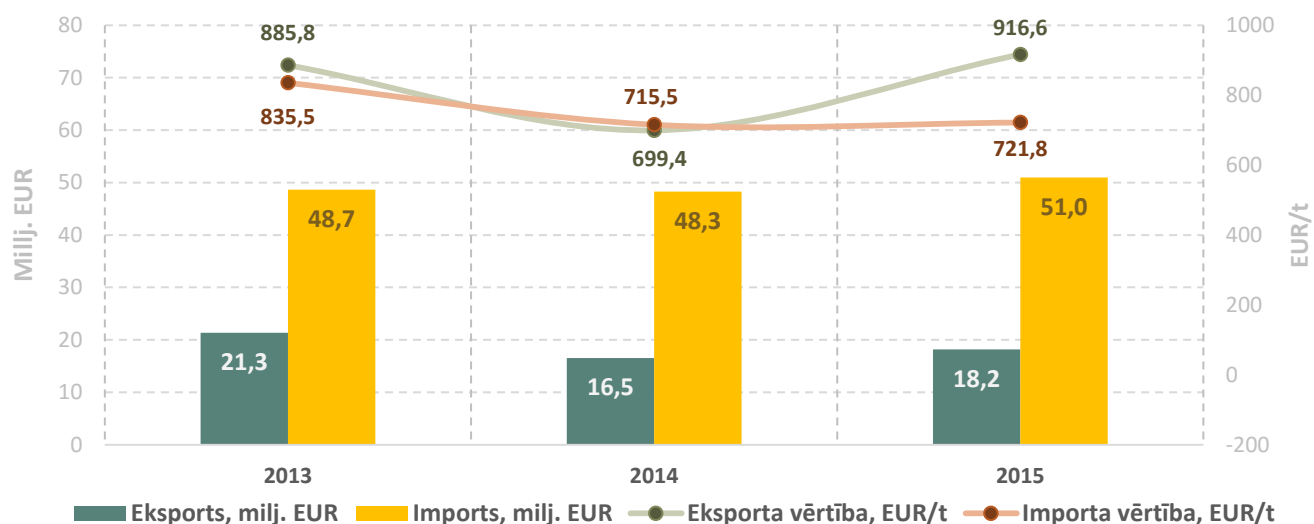
Lai mazinātu embargo radītās sekas, dārzeņu audzētāji varētu veicināt savstarpēju kooperāciju kā arī pārorientēties uz eksportu. Galvenā problēma, kas kavētu veiksmīgu dārzeņu eksportu, ir lielās uzglabāšanas izmaksas. Lielākā daļa saimniecību, kuras nodarbojas ar dārzeņu audzēšanu, ir individuālās saimniecības un šīm saimniecībām pārsvarā nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas būtu nepieciešams dārzeņu eksportam. Saldētavu uzturēšana ir dārga, jo ir augstas elektrības cenas, tāpēc lielākā daļa dārzeņu audzētāji neražo lielos apjomos.

Ārējā tirdzniecība

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, svaigu dārzeņu importa kopējie apjomi vērtības izteiksmē ir pieauguši par 5,6%, savukārt salīdzinājumā ar 2013.gadu - par 4,8%. 2015.gadā importa struktūrā 40,6% veidoja tomāti, 10% gurķi un 6,1% pākšu dārzeni (skat.2.54.att.).

Valstu sarakstā, no kurām ir nozīmīgākais dārzeņu importa apjoms, 2015.gadā bija jauns līderis – Nīderlande. Galvenās valstis, kuras uz Latviju importē svaigus dārzenus, ir Nīderlande, Spānija un Lietuva. 2015.gadā no kopējās dārzeņu importa vērtības Nīderlandes importa īpatsvars sastādīja 28,8%, Spānijas - 25,4% un Lietuvas – 18%. 2014.gadā no kopējās dārzeņu importa vērtības Nīderlandes importa īpatsvars sastādīja 25,1%, Spānijas – 28,9% un Lietuvas – 19,2%.

2013.gadā eksportēto dārzeņu vērtība bija 21,3 milj. EUR. 2014.gadā, salīdzinot ar 2013.gadu, eksporta vērtība samazinājās par 22,5%, sasniedzot 16,5 milj. EUR un 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, dārzeņu eksporta vērtība palielinājās par 10%, sasniedzot 18,2 milj. EUR. 2015.gadā galvenās dārzeņu eksporta galamērķu valstis bija Igaunija, Lietuva un Norvēģija. Uz Igauniju no kopējās eksporta vērtības tika eksportēti 44,3% no kopējā dārzeņu eksporta, uz Lietuvu – 26,7% un uz Norvēģiju – 5,8%.

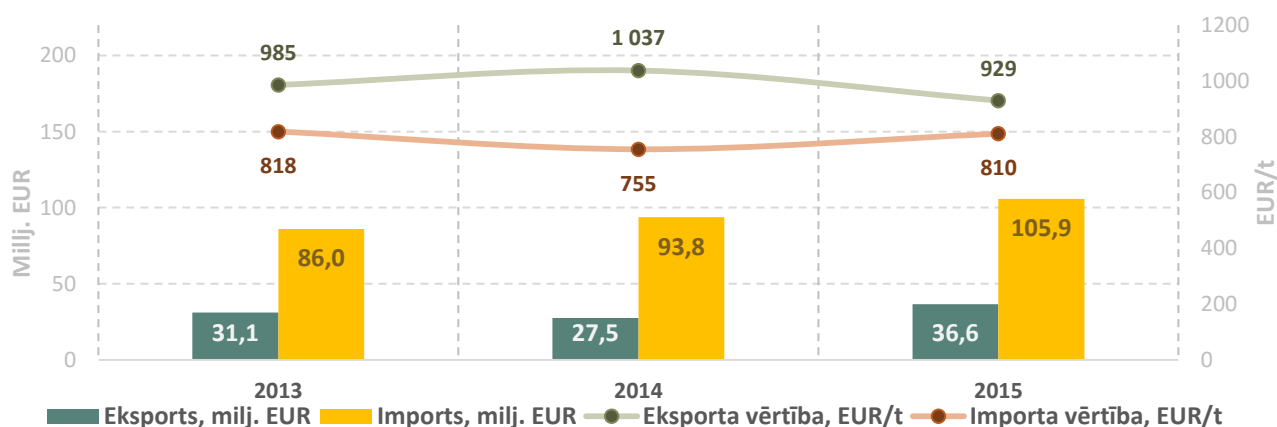

2.54.attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā 2013.–2015.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Populārākie eksportētie, tai skaitā reeksportētie, dārzeņi 2015.gadā bija tomāti, augi, vai augu daļas, ko izmanto parfimērijā, farmācijā, insekticīdu vai fungicīdu pagatavošanai un galviņkāposti. No kopējā eksporta vērtības 2015.gadā dārzeņi veidoja 34,3%, augi, vai augu daļas, ko izmanto parfimērijā, farmācijā, insekticīdu vai fungicīdu pagatavošanai 15,8% un galviņkāposti 7,9%.

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, svaigu augļu importa vidējā vērtība palielinājās par 11,4%, sasniedzot 105,9 milj. EUR (skat.2.55.att.). Galvenās valstis, kuras uz Latviju importē svaigus augļus, ir Spānija, Nīderlande un Polija. 2015.gadā no kopējās augļu importa vērtības Spānijas importa īpatsvars sastādīja 25,8%, Nīderlandes - 20,5% un Polijas – 13,3%. 2014.gadā no kopējās augļu importa vērtības Spānijas importa īpatsvars sastādīja 25,7%, Nīderlandes – 19,9% un Polijas – 3,7%. Visvairāk importētie augļi uz Latviju ir āboli, vīnogas, kā arī apelsīni. No kopējās importa vērtības 2015.gadā āboli veidoja 18,8%, vīnogas 7,8% un apelsīni 6,7%.

2.55.attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2013.–2015.gadā

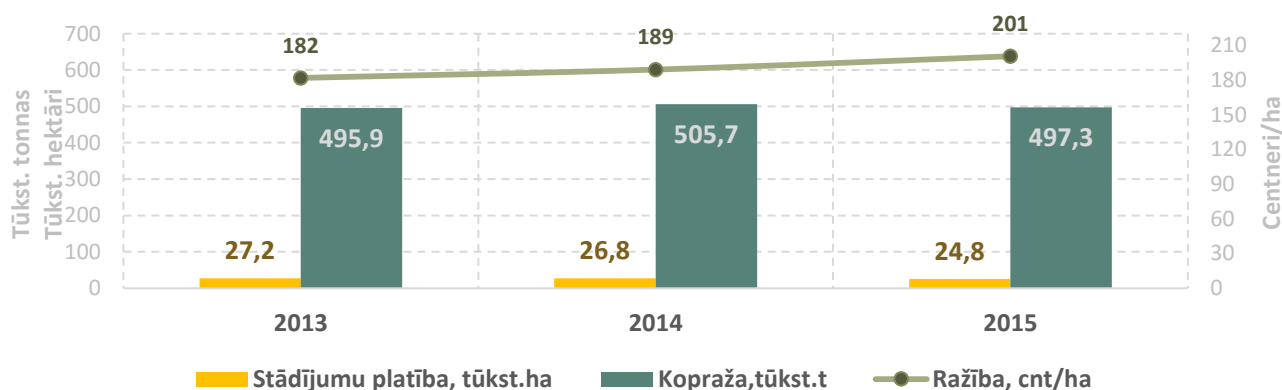
Avots: ZM pēc Eurostat

Eksporta, tai skaitā reeksporta, vērtība 2015.gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, samazinājās par 10,4%. Nozīmīgākie eksporta galamērķi bija tādas valstis kā Igaunija, Lietuva un Polija. 2015.gadā no kopējās augļu eksporta vērtības Igaunijas eksporta īpatsvars sastādīja 61,1%, Lietuvas - 29,2% un Polijas – 2,31%. 2014.gadā no kopējās augļu eksporta vērtības Igaunijas importa īpatsvars sastādīja 57,2%, Lietuvas – 26,2% un Polijas – 0,1%. No kopējās augļu eksporta vērtības 2015.gadā āboli veidoja 10,3%, vīnogas 9,3% un bumbieri 8,3%.

2.10. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platība ik gadu samazinās. Kartupeļu platības 2015.gadā bija 24,8 tūkst. ha, kas ir par 7,3% mazāk nekā 2014.gadā un par 9% mazāk nekā 2013.gadā. Viens no iemesliem tam, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu sarūk, ir tas, ka kartupeļi ir resursu ietilpīga kultūra - audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Viena hektāra kartupeļu izaudzēšanai un ražas novākšanai ir nepieciešami aptuveni 200 litri dīzeļdegvielas, savukārt bez akcīzes ir pieejami tikai 130 litri dīzeļdegvielas. Kopējās kartupeļu platības samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji samazina platības, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, kā arī nespēja konkurēt tirgū ar maziem ražošanas apjomiem.

Pēdējos gados ir samazinājies eksportēto kartupeļu apjoms un ir palielinājies importa apjoms, jo kartupeļi pamatā tiek audzēti pašu patēriņam. Neskatoties uz to, ka kartupeļu platības ik gadu samazinās, ražība ar katru gadu palielinās un 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ražība palielinājās par 11,5 cnt/ha jeb 6%. Ņemot vērā to, ka kartupeļu platība 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir samazinājusies, kopraža 2015.gadā samazinājusies par 8 tūkst. tonnām jeb 1,7% (skat.2.57.att.).

2.57.attēls. Kartupeļu platības, kopraža un ražība Latvijā 2013.–2015. gadā

Avots: CSP

2015.gada vasaras pirmajā pusē veģetācijas sezona bija salīdzinoši auksta un lietaina, bet sausa vasaras otrajā pusē, kā rezultātā samazinājās kartupeļu augšanas intensitāte. Labvēlīgi laika apstākļi bija novākšanas periodā, jo laiks bija silts un sauss. Ņemot vērā agroklimatiskos apstākļus, kartupeļu audzēšana 2015.gadā ir bijusi veiksmīga.

Visizplatītākā slimība kartupeļu laukos 2015.gadā bija kartupeļu sausplankumainība. 2015.gadā kartupeļu lakstu puves izplatība masveidā netika novērota, tomēr dažviet tika novērota kartupeļu melnkāja. Arī kartupeļu lapgrauža (kolorādo vabole) un lapušu masveida izplatība kartupeļu laukos netika konstatēta. 2015.gada laika apstākļi radīja nelabvēlīgus apstākļus slimību un kaitēkļu izplatībā.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (skat.2.17.tab.), redzams, ka 2015.gadā lielākās kartupeļu platības reģistrētas Zemgales reģionā Latgales reģionā (skat.2.17.tab.).

2.17.tabula

Kartupeļu platības un ražība reģionos 2013.-2015. gadā

Reģions	2013		2014		2015	
	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha
Pierīgas	4 711	216	5 665	216	4 031	233
Vidzemes	4 431	188	4 329	174	4 488	194
Kurzemes	4 066	178	3 659	173	3 914	175
Zemgales	7 120	188	8 765	204	7 746	209
Latgales	6 948	151	4 338	153	4 625	186

Avots: CSP

Kartupeļu ražība 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, gadu visos reģionos ir bijusi lielāka. Pēc CSP datiem, vislielākais ražības pieaugums ir bijis Pierīgas reģionā par 17 cnt/ha. Augstākā un stabilākā kartupeļu ražība laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam bijusi Latgales reģionā - vidēji 161 cnt/ha.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi, no kuriem SIA „Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet A/S “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Uzņēmums SIA „Aloja Starkelsen” papildus parastajai cietei ražo arī bioloģisko cieti, un ir viens no trim lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem Eiropas Savienībā apjoma ziņā. Kartupeļu cietes ražošanā izmanto kartupeļu šķirnes ar augstu cietes saturu. Uzņēmuma SIA „Aloja Starkelsen” 2015.gadā pārstrādātais kartupeļu daudzums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies par 120 tonnām.

2.18.tabula

Kartupeļu cietes ražošana 2013.-2015. gadā

Tirdzniecības gads	2013	2014	2015
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	9 450	13 051	12 931
Kartupeļu cietes saražotais daudzums, t	2 151	2 877	3 119
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	20,2	18,9	20

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

Neskatoties uz to, ka pārstrādāto kartupeļu daudzums samazinājās par 1%, saražotais kartupeļu cietes daudzums palielinājās par 8%. Kartupeļu cietes saražotais vidējais daudzums palielinājies, jo cietes saturs kartupeļos pieauga par 5% 2015. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (skat.18.tab.).

Pēc tabulas 2.17.tabulas datiem, Latvijā 2015.gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 64 audzētāji, kas ir par 14 audzētājiem vairāk nekā 2014.gadā. Cietes kartupeļu kopējā platība 2015.gadā bija 682 hektāri, tai skaitā aptuveni 247 hektāru bija bioloģiski audzētas kartupeļu platības, kas ir par 23 hektāriem vairāk nekā 2014.gadā. Vidējā cietes kartupeļu ražība 2015.gadā bija 20 tonnas no hektāra, kas ir par 6,4 tonnām zemāka nekā iepriekšējā gadā. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem un kā galvenos var minēt sēklas kvalitāti un agroklimatiskos apstākļus aktīvajā kartupeļu augšanas laikā, kas 2015.gadā bija vēss un sauss, it sevišķi Latgales reģionā. Kartupeļu ražu ietekmē arī slimību un kaitēkļu invāzija un mēslošanas līdzekļu pielietojums. Likumsakarīgi, ka bioloģiski audzētajiem kartupeļiem ir zemāka ražība salīdzinājumā ar kartupeļiem, kas audzēti ar integrētās audzēšanas metodi.

2.19.tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā 2013.-2015. gadā

Rādītāji	2013	2014	2015
Platība, ha	471	494	682,4
t.sk. bioloģiski	159	224	246,8
t.sk. integrēti	312	270	435,6
Vidējā ražība, t/ha	20	26,4	20
t.sk. bioloģiski	13,8	11,6	8,7
t.sk. integrēti	23,3	38,7	24,8
Audzētāju skaits	61	64	78
t.sk. bioloģiski	34	37	42
t.sk. integrēti	27	27	36

Avots: SIA „Aloja Starkelsen”

Akciju sabiedrība „Latfood” 2015.gadā čipsu pārstrādē pieņēma 14,6 tūkst. tonnu „Ādažu čipsu” ražošanai audzētus kartupeļus, kas ir par 1,4% vairāk nekā 2014.gadā. Kartupeļu čipsu ražošanai tiek audzēti 555 ha lielā platībā, kas 2015.gadā bija par 6% vairāk nekā iepriekšējā gadā.

**Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu apjoms
čipsu ražošanai 2013. - 2015. gadā**

Rādītāji	2013	2014	2015
Saimniecību skaits	16	20	27
Platība, ha	476	524	555
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	12 700	14 400	14 600

Avots: SIA „Latfood”

Katru gadu palielinās to saimniecību skaits, kas slēdz kartupeļu piegādes līgumus ar uzņēmumu „Latfood”. Uzņēmums 2015.gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 27 saimniecībām, kas ir par 7 saimniecībām vairāk nekā iepriekšējā gadā. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo audzētā šķirne ietekmē audzēšanas prasības un iepirkuma cenu. Kartupeļu šķirnes, kuras uzņēmums „Latfood” iepērk čipsu ražošanai ir: Lady Claire – 34%, Saturna – 17%, Lady Rosetta – 7%, Bonus – 6%, Verdi – 23% un citas šķirnes – 11%. Kartupeļu kvalitāte, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, 2015.gadā bija apmierinoša.

Kartupeļu sēklaudzēšana

Kartupeļu sēklaudzēšana ir darbietilpīga un prasa lielus finanšu līdzekļus, jo kartupeļu bumbuļi ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Svarīgi ir apkarot kartupeļu gaišo gredzenpuvi, kura Latvijā ir diezgan plaši izplatījusies. Gredzenpuves nekontrolēta izplatība var radīt risku ļoti stingriem un finansiāli dārgiem fitosanitāriem pasākumiem invadētajās saimniecībās. Lai šo slimības izplatību ierobežotu, Ministru kabineta 2007.gada 29.maija noteikumi Nr. 365 „Kartupeļu gaišās gredzenpuves apkarošanas un izplatības ierobežošanas kārtība” paredz katru gadu saimniecībā vismaz 10 % kartupeļu stādījumu apstādīt ar sertificētiem sēklas kartupeļiem.

2015. gadā Valsts augu aizsardzības dienestā atzītā kartupeļu sēklaudzēšanas platība bija 326,6 ha, kas salīdzinot ar 2014.gada platību, ir samazinājusies par 30 ha, savukārt salīdzinājumā ar 2013.gadu palielinājusies vairāk kā par 70 ha. Ņemot vērā, ka kartupeļu sēklaudzēšana ir pietiekami sarežģīta, sēklaudzēšanas platības pa gadiem ir mainīgas, vienā gadā nedaudz palielinās, citā atkal samazinās.

Sākot ar 2015.gadu kartupeļu sēklaudzētājiem paredzēts brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas ražošanu par hektāru. Līdz šim īpašais atbalsts sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai tika maksāts par saražoto sertificētas sēklas tonnu sēklām (skatīt 6.1. apakšnodaļā – brīvprātīgi saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem).

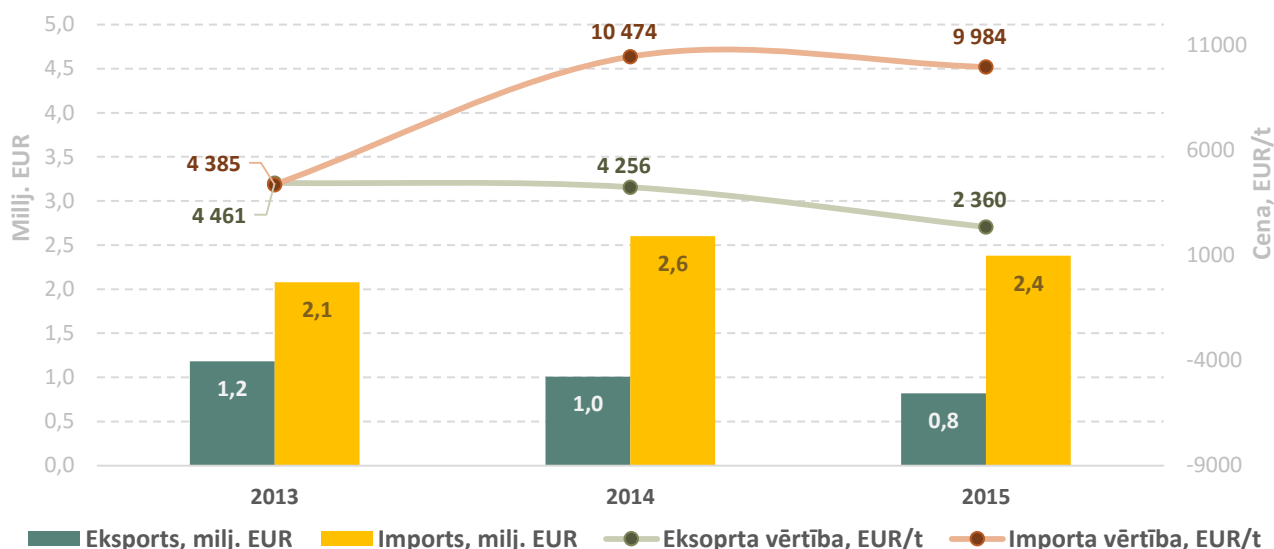
Lai sekmētu kartupeļu sertificētu sēklu ražošanu no valsts atbalsta programmas „Atbalsts kvalitatīvas sēklas sagatavošanai un izmantošanai” tika finansēti kartupeļu sēklas materiāla sertifikācijas izdevumi sēklaudzētājiem.

Ārējā tirdzniecība

Pārskata periodā no 2013.gada līdz 2014.gadam kartupeļu importam bija tendence pieaugt, bet 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, kartupeļu imports samazinājās par 8,5%, sasniedzot 2,4 milj. EUR vērtību (skat.2.58.att.).

2015.gadā Latvijā kartupeļus galvenokārt importēja no ES valstīm, kopā sastādot 99,9% no kopējās kartupeļu importa vērtības. No trešajām valstīm tiek importēts neliels kartupeļu daudzums.

Kartupeļu eksports pārskata periodā ik gadu samazinājies par 0,2 milj. EUR, sasniedzot 0,8 milj. EUR 2015.gadā (skat.2.8.att.). Nozīmīgākās eksporta galamērķa valstis 2015.gadā bija ES valstis. No kopējā kartupeļu eksporta 78% tika realizēti ES iekšējā tirgū.

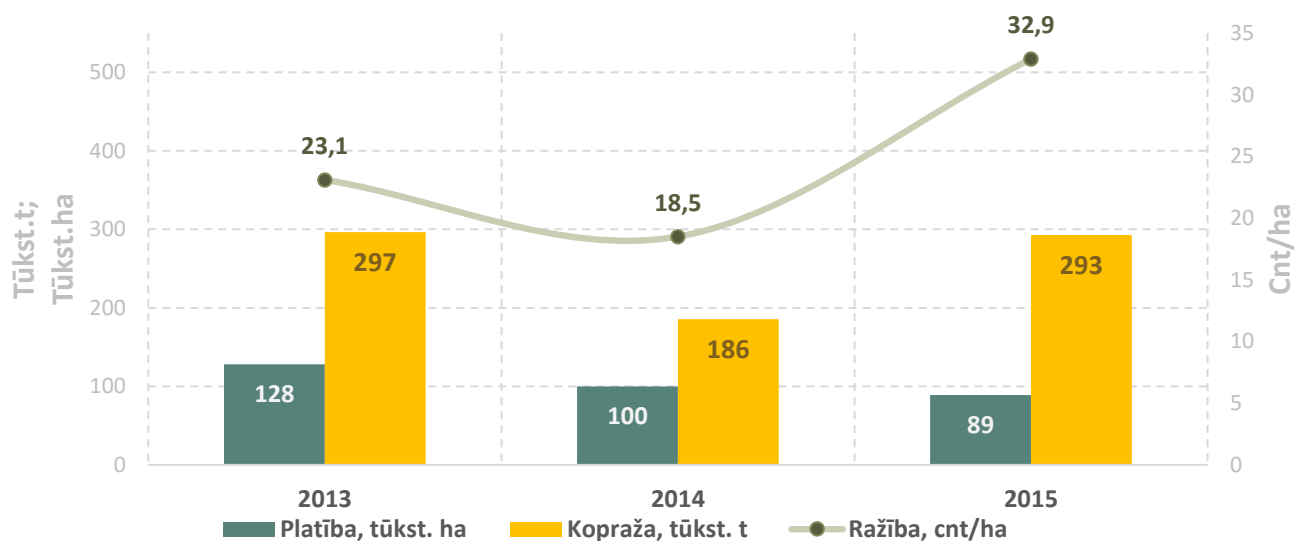
2.58.attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļus) imports un eksports Latvijā 2013.–2015.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

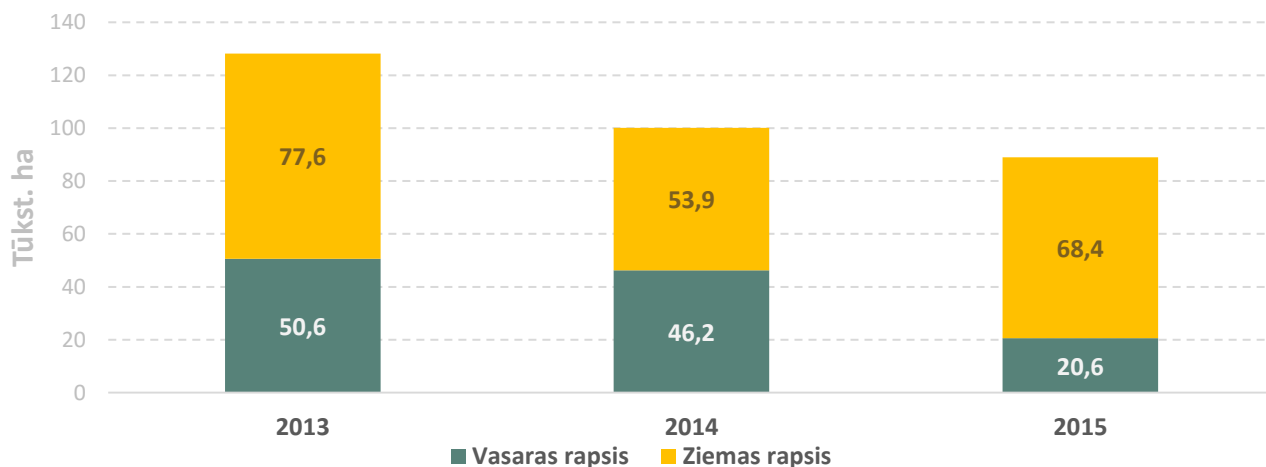
Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, rapšu sējplatība 2015.gadā samazinājās par 11%. Tas saistīts ar to, ka 2014.gadā daudzas izsalušās platības tika pārsētas ar vasarājiem, kuru novākšanas laiks ir augusta vidus vai beigas, kā rezultātā ziemas rapša sējai bija ierobežotas iespējas platību ziņā, jo vasarāji vēl nebija novākti. Rapša vidējā ražība no hektāra palielinājās no 18,5 cnt/ha 2014.gadā līdz 32,9 cnt/ha 2015.gadā. 2014.gadā daudzi zemnieki nepārsēja sala izretinātos ziemas rapša sējumus tāpēc ieguva zemas ražas, tādējādi ietaupot uz pārsēšanas izdevumiem. Rapšu kopražā 2015.gadā, neskatoties uz kopējā sējuma platību samazinājumu un salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājusies par 57,8% (skat.2.59.att.). 2015.gadā ir palielinājusies rapša kopražā, jo ziemas rapsim bija izcila raža – 3,7 t/ha. 2015.gadā ziemas rapša kopražā bija 249,7 tūkst.t., kas veidoja 85% no visu rapšu kopražā, savukārt vasaras rapša kopražā bija 43 tūkst.t., kas veidoja 15% no kopražā.

2.59.attēls. Rapšu sējuma platība, kopražā un ražība 2013.-2015. gadā

Avots: CSP

Attēlā 2.59. redzams, ka vasaras rapša sējuma platības ir samazinājušās uz pusi un attiecīgi par 27% bija palielinājusies ziemas rapša platības. Ziemas rapša īpatsvars no kopējās rapša platības 2015.gadā sasniedza 77%, savukārt vasaras rapša īpatsvars - 23% un tas skaidrojams ar to, ka 2014.gadā daļu izsalušo ziemas rapšu tika pārsētas ar vasaras rapšiem.

2.60.attēls. Rapšu sējumu struktūra 2013.-2015. gadā

Avots: CSP

Vasaras rapšu platībām kopumā ir tendence samazināties, jo Eiropas Komisija ir aizliegusi rapša audzēšanā izmantot bišu bojāejā vainotos neonikotinoīdu grupas pesticīdus. Lai tos aizstātu, zemnieki ir spiesti lietot citus pesticīdus, kuri nav tik efektīvi, turklāt pieaug arī nepieciešamo pesticīdu smidzināšanas reižu skaits, kas sadārdzina produkcijas pašizmaksu.

Tā kā Latvijā un arī citur pasaulē ir liela interese par atjaunojamiem energoresursiem, kopējās rapša sējumu platības nākotnē varētu palielināties.

Šķiedras lini

Neskatoties uz to, ka Eiropā šķiedras linu sējumu platības palielinās, Latvijā jau vairākus gadus šķiedras linu audzēšana nav populāra un kopējā tendence šķiedras linu platībām ir samazināties. Salīdzinājumā ar 2014.gadu, kad novāktās šķiedras linu platības bija 38 ha, 2015.gadā novāktā šķiedras linu platības ir palielinājušās, un pēc CSP datiem sasniedza 61 ha (skat.2.21.tab.). Neskatoties uz šo šķiedras linu platību pieaugumu 2015.gadā, šķiedras linu platības ir būtiski samazinājušās salīdzinājumā iepriekšējiem desmit gadiem. Tas ir izskaidrojams ar to, ka kultūra ir ļoti prasīga, darbietilpīga un linu novākšanai ir nepieciešama specifiskā novākšanas tehnika, kā arī linu ražību būtiski ietekmē meteoroloģiskie laika apstākļi. Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, lauksaimnieki izvēlas audzēt kultūras, kuru audzēšanas tehnoloģijas ir salīdzinoši vienkāršākas, nav tik ļoti atkarīgas no meteoroloģiskajiem apstākļiem un spēj dot lielāku peļņu.

2.21.tabula

Šķiedras linu ražošanas rādītāji 2013.-2015. gadā

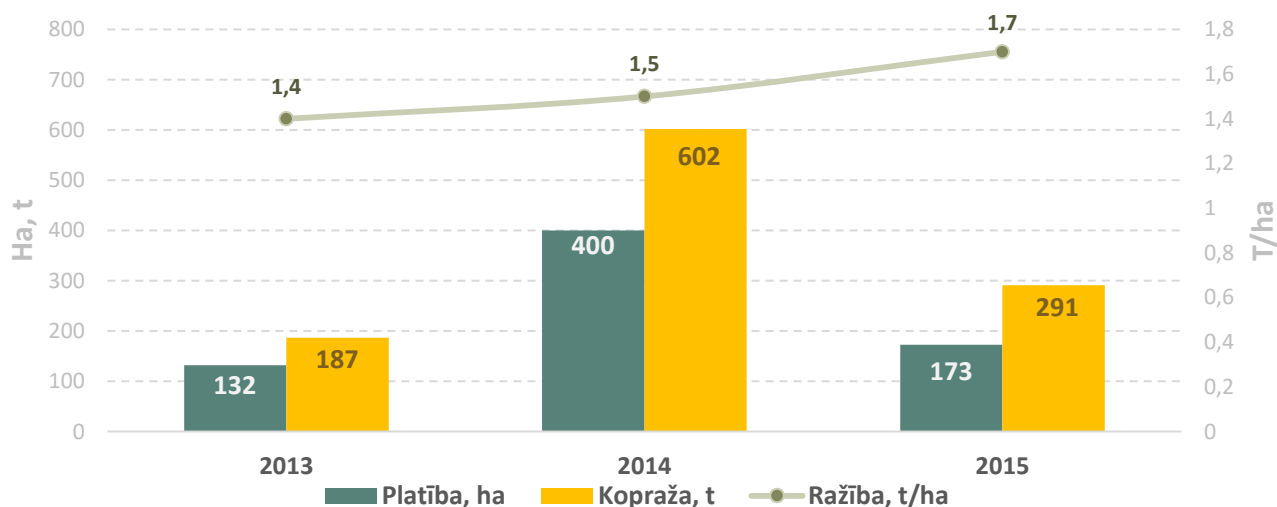
Rādītāji	2013	2014	2015
Novāktā platība (ha)	176	38	61
Šķiedras linu kopražs (tonnas)	471	152	179
Šķiedras linu stiebrīņu ražība (cnt/ha)	26,8	40	29

Avots: CSP

Eļļas lini

Eļļas linu platības Latvijā nav lielas, tomēr, ņemot vērā industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Kā redzams 2.61.attēlā, novāktās eļļas linu platības 2015.gadā ir samazinājusies. 2015.gadā eļļas linu platība bija 176 ha, kas salīdzinājumā ar 2014.gadu ir par 67% mazāk. Izskaidrojuma tam, kāpēc eļļas linu platības samazinās, nav. Nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā. Neskatoties uz to, ka eļļas linu platības 2015.gadā samazinājušās, kultūraugs uzskatāms par perspektīvu, jo pieprasījums pēc produkcijas Eiropā ir liels.

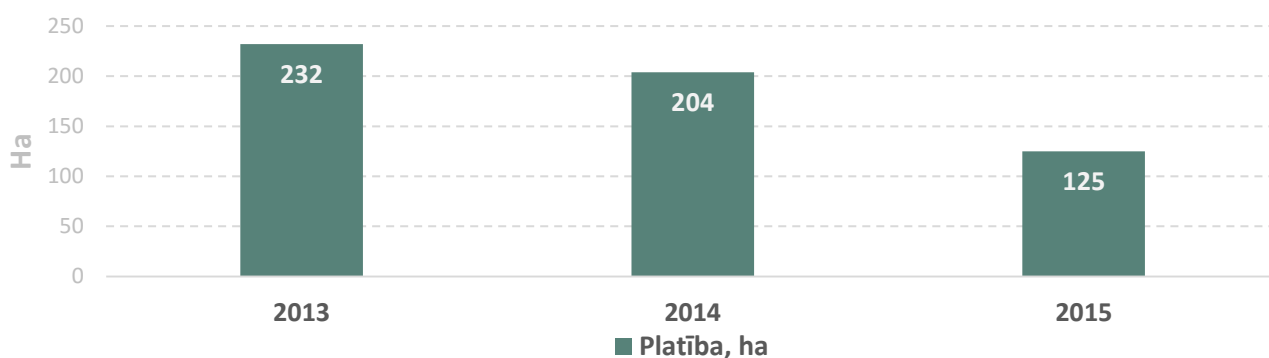
2.61.attēls. Eļļas linu novāktā platība, kopraža un ražība 2013.-2015. gadā

Avots: CSP

Daži Latvijas augkopības nozarē strādājošie uzņēmumi ir attīstījuši idejas par linu ražošanas attīstību Latvijā: tradicionālā produkta šķiedras ieguve, kā arī lineļļas ieguve, kas ir salīdzinoši jauns ražošanas virziens. Pagaidām aktīva darbība nav notikusi.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, pēdējos 5 gadus bija vērojama nozares attīstība, bet šobrīd tā ir apstājusies. Kaņepju platībām ir vērojama tendence samazināties. Kaņepju platība Latvijā 2015.gadā bija 125 ha un, salīdzinot ar 2014.gadu, kaņepju platības ir samazinājušās par 79 ha, jo Latvijā trūkst kaņepju salmiņu pārstrādes rūpnīcas (skat.2.62.att.).

2.62.attēls. Kaņepju sējumu platības Latvijā 2013.-2015. gadā

Avots: CSP

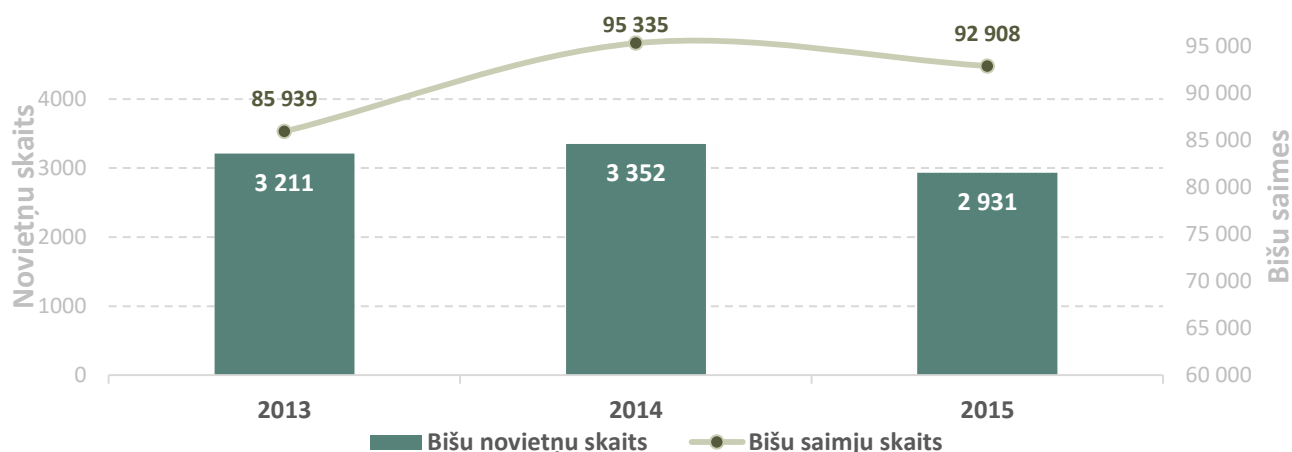
Pastāv perspektīvas, ka Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES pieaug pieprasījums pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

2.12. Biškopība

Biškopības nozare Latvijā ir sena un tradīcijām bagāta nodarbošanās. Biškopība ir viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Latvijā biškopībā tiek izmantotas Rietumu medus bites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās pasugas ir *Krainas* – *A.m. carnica*, Itālijas – *A.m. ligustica* un šo pasugu krustojumi. Pēdējā laikā lielu popularitāti Latvijas biškopju vidū izpelnījušās arī *Buckfast* (*Bakfāstas*) bites, ko iegūst savstarpēji krustojot vairāku pasugu medus bites. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem. Šo bišu loma lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizvietoja.

Neskatoties uz biškopības nozares vērēnīgajiem apdraudējumiem, saglabājas arī tās attīstībai labvēlīgas iezīmes. Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un tā kvalitāte ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Ziemeļu reģionā, tai skaitā Latvijā, salīdzinājumā ar dienvidu reģionu, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās koncentrētāks un bagātāks ar bioloģiski aktīvām vielām.

Pēc LDC sniegtās informācijas, uz 2016.gada 1.janvāri ir reģistrēta 2 931 novietne ar 92 908 bišu saimēm. Salīdzinot ar 2015.gadu, gan novietņu skaits, gan bišu saimju skaits tajās ir samazinājies attiecīgi par 12,5 % un 2,54%. (skat.2.63.att.).

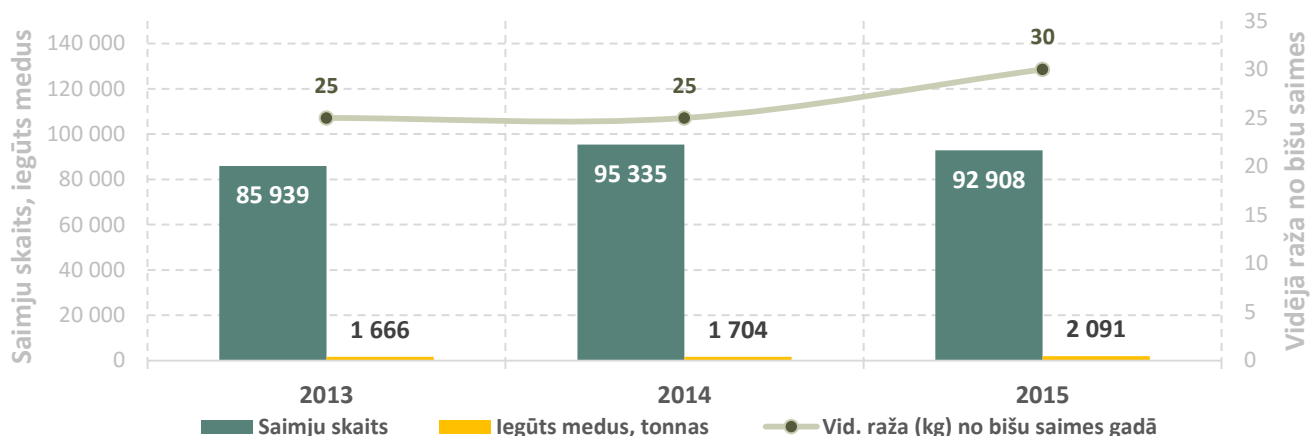
2.63.attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

Avots: LDC

Latvijas biškopības biedrība (turpmāk - LBB) 2016.gadā veica biškopju aptauju, lai iegūtu datus biškopības nozares struktūras izpētei. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem, par 10% samazinājies nelielo dravu skaits (dravas, kurās ir līdz 24 bišu saimēm dravā) un par 20% pieaudzis dravu skaits, kurās ir 50-99 bišu saimes dravā. 2015.gadā strauji pieaudzis arī to saimniecību skaits, kurās ir vairāk par 150 bišu saimēm – pieaugums ir 29%, kā arī pieaudzis profesionālo biškopju skaits. Kopš iepriekšējās aptaujas 2013.gadā, būtiski mainījusies medus tirgus struktūra – samazinājusies tiešā pārdošana patērētājiem, nedaudz palielinājies pārdotā medus apjoms mazumtirdzniecības uzņēmumiem un ražotājiem, kā arī uzsākts eksports. Minētā tirgus situācija norāda uz nozares attīstību – medus ražotāji kļūst profesionālāki, pieaug medus vairumtirdzniecības apjoms un lielie ražotāji ar saražoto produkciju neapdraud mazo saimniecību biškopjus, kuri nodarbojas ar tiešo pārdošanu patērētājiem.

Biškopībā ražotā produkcija ir: medus, putekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens. Nozarē tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes produkcija, ko realizē nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai.

Analizējot 2.64.attēlā minētos datus, var secināt, ka iegūtā medus daudzums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājies par 22,7%. Ir pieaudzis arī vidējais medus ievākums no stropa.

2.64.attēls. Saražotā medus daudzums

Avots: LDC, CSP, LBB

Latvijas biškopji ražo kvalitatīvu medus produkciju. Lai palielinātu ražību, bites varētu izvest pie nektāraugiem. Varētu dažādot medus produkcijas veidus, attīstot monoflorā medus ražošanu. Lielāko daļu no savas saražotās produkcijas biškopji realizē tiešā pārdošanā, daļa produkcijas tiek pārdota vairumtirdzniecības uzņēmumiem nefasētā veidā, bet daļa saražotās produkcijas tiek realizēta tiešā pārdošanā mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem) un pārtikas ražotājiem (konditorejām u.c.).

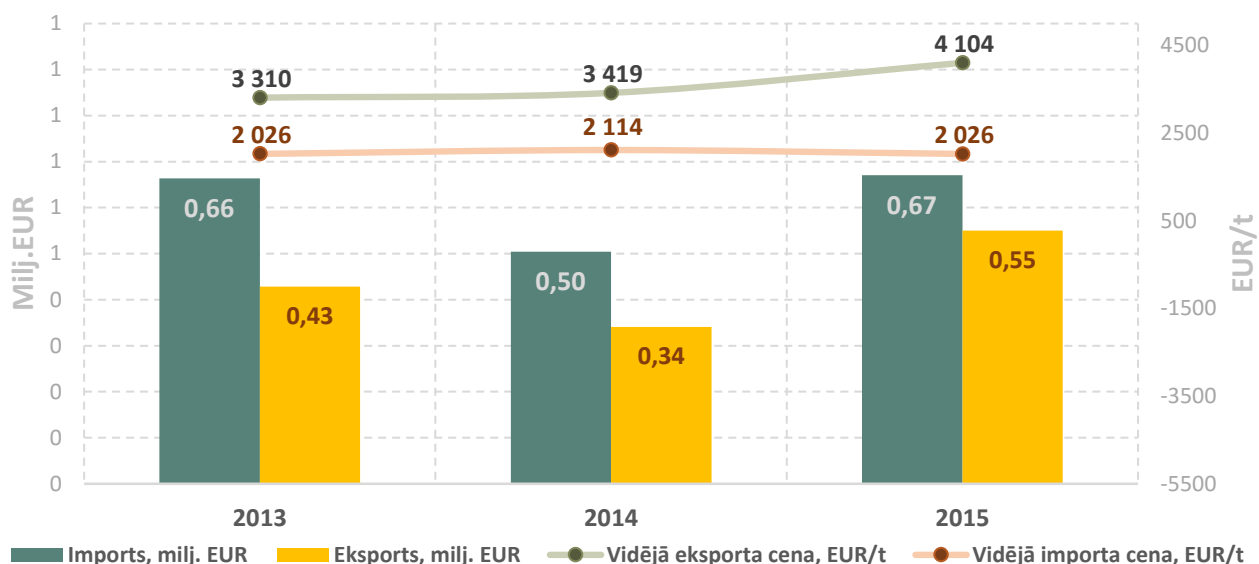
Iepērkot medu vai to produkciju, nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, lai palielinātu nozares konkurētspēju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru tirdzniecības tīklos vietējā un ārzemju tirgos. Nepieciešams biškopjus izglītēt par kooperācijas pozitīvajiem aspektiem un tās priekšrocībām, kā arī informēt un iepazīstināt ar citu nozaru kooperatīviem, veicinot savstarpēju sadarbību.

Pieaugot saražotā medus daudzumam, pieaug arī saražotā medus vērtība. Pēc CSP datiem, 2013.gadā valstī saražots medus ar kopējo vērtību 6,5 milj. EUR, 2014.gadā – 7,10 milj. EUR. Pēc LBB un LLKC provizoriskiem aprēķiniem, 2015.gadā kopējā medus vērtība sasniedz 7,3 milj. EUR. No 2013.gada līdz 2015.gadam saražotā medus kopējā vērtība pieaugusi vidēji par 10% gadā un tas nav saistīts ar medus cenas pieaugumu. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, medus cena bija par 9% zemāka, 2014.gadā, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, medus cena pieauga par 7%, bet 2013.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, medus cena bija par 2,5% zemāka.

Saskaņā ar LBB izstrādāto un realizēto medus bites ciltsdarba programmu, tiek uzlabota medus bites ģenētiskā materiāla kvalitāte un stabilitāte. Biškopības nozares ciltsdarba mērķis ir nodrošināt ar augstākā, produktīvu un slimību izturīgu ģenētiskā materiālu, kā arī attīstīt bišu māšu instrumentālo apsēklošanu un bišu selekciju. Ciltsdarba ietvaros tiek saglabātas Latvijas vietējās medus bites, tās populācijas materiāla izkopšana un selekcija. LBB ir izveidojusi un uztur bišu māšu audzēšanas darba informatīvo sistēmu, kā arī nodrošina bišu māšu audzēšanu, iepirkšanu, ataudzēšanu un novērtēšanu, lai biškopjiem būtu pieejamas zināmas izcelsmes bišu mātes, kas samazinātu bišu zudumus un veicinātu bišu skaita atjaunināšanu stropos. Ņemot vērā, ka Latvijā bišu selekcija ir attīstības stadijā, medus bites ciltsdarbs var būt būtisks pārvērsiens un instruments straujai bišu selekcijas attīstībai valstī.

Ārējā tirdzniecība

Laika posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam medus tirdzniecības balance bija negatīva. Augstākie rādītāji importa un eksporta vērtībā sasniegti 2015.gadā (skat.2.65.att.).

2.65.attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Medus eksporta vērtība pārskata periodā pieauguma par 28,4%, bet importa vērtība samazinājusies par 1,1% (skat.2.65.att.).

Medus vidējā eksporta cenā pārskata periodā pieauga par 24%, bet medus vidējā importa cena saglabājusies bez būtiskām izmaiņām (skat.2.65.att.).

2.13. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Neskatoties uz to, ka tradicionāli Lauksaimniecība Latvijā saistās ar lopkopību un augkopību, laukos arvien vairāk savas pozīcijas nostiprina netradicionālās lauksaimniecības nozares. Uzņēmīgi lauksaimnieki dažādo savu lauksaimniecisko ražošanu, tādējādi tiek nodrošinātas ne tikai darbavietas laukos, bet arī tiek sekmēts ienākumu pieaugums. Kā netradicionālās lauksaimniecības nozares uzskaita truškopību, kažokzvēru audzēšanu, strauskopību, savvaļas dzīvnieku audzēšanu nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšanu.

Viena no senākajām netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm ir **kažokzvēru audzēšanas nozare**, kas Latvijā pastāv jau gandrīz 70 gadus. Pirmās specializētās zvērsaimniecības „Gauja” un „Jugla” tika dibinātas 1945.gadā.

Latvijas kažokzvēru audzētājus pārstāv biedrība „Latvijas Zvēraudzētāju asociācija” (turpmāk – LZAA) ar 10 biedriem. Tās darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzība un pilnveidošana, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, mārketinga un konsultatīvie pakalpojumi. LZAA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece, kas ļauj izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi un nepieciešamības gadījumā tiek garantēta palīdzība praktisku un arī likumdošanas jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan ES līmenī. Latvijas kažokzvēru audzētāji aktīvi seko nozares attīstībai un iesaistās tās pilnveidošanā. Fermu speciālisti regulāri pilnveido un pielieto praksē zināšanas un prasmes par jaunākajām prasībām un zinātniskajiem pētījumiem kažokzvēru fizioloģijā, labturībā, barošanā, aprūpē un ārstēšanā. LZAA biedri sadarbojas ar Eiropas un Krievijas zinātniskajiem institūtiem un akadēmijām, kuras specializējas veterinārmedicinā, zootehnikā un kažokzvēru labturībā. LZAA kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem turpina ciltsdarba programmas īstenošanas darbu. 2015.gadā tika novērtētas un atestētas 7 šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības, kurās audzē ūdeles un lapsas, un vienai saimniecībai piešķirts šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības kandidāta statuss. 2015.gadā

notika darbs pie iepriekšējā gadā ievesto ūdeļu ataudzēšanas un šķirņu izkopšanas. Salīdzinājumā ar 2014.gadu, tika ievests daudz mazāk vaislas materiāla no citām valstīm – atsevišķās fermās tika iepirkti vēl augstvērtīgāki vaislas tēviņi. Zvēru ieviešanas samazināšanās skaidrojama ar to, ka pamatā visās zvēru fermās jau ir ievests un šobrīd tiek audzēts tikai augstvērtīgs vaislas materiāls. Turpmāk vairāk uzmanības tiks pievērsts šķirņu tīrībai, panākot katrai šķirnei atbilstošu akotmatu un pavilnas krāsas viendabīgumu. Latvijā saražotā produkcija tiek realizēta Dānijas un Somijas izsoļu namos, kur kopumā nonāk vismaz 90% no Latvijā ražotām kažokādām, padarot šo nozari par vienu no Latvijas konkurētspējīgākajām nozarēm ārvalstu tirgos. Iegūtos līdzekļus zvēraudzētāji iegulda fermu modernizācijas un paplašināšanas darbos. Jaunākie tehnoloģiskie risinājumi ļauj sekmīgi konkurēt ar kvalitatīvāko kažokādu ražotājiem Skandināvijā, Rietumeiropā un Ziemeļamerikā, vienlaikus nodrošinot un pilnveidojot labturības standartus fermās. Latvijas kažokzvēru audzētavās tiek ieviesta modernākā, nozarei specializētā tehnika ūdens, barības apgādē un pārstrādē.

Analizējot 2.22.tabulas datus, var secināt, ka 2015.gadā ūdeļu māšu skaits samazinājās par 27,1%, savukārt izaudzēto kucēnu skaits ir samazinājies par 3,3%. Lapsu māšu skaits 2015.gadā samazinājies par 33,1%, bet lapsu kucēnu skaits samazinājies par 29,1%. Polārlapsu māšu skaits 2015.gadā palicis nemainīgs, bet izaudzēto polārlapsu kucēnu skaits samazinājies par 58,8%.

2.22.tabula

Kažokzvēru māšu un izaudzēto kucēnu skaits 2012.-2015. gadā						
Kažokzvēri	2013		2014		2015	
	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits
Ūdeles	193 953	684 272	222 324	772 878	161972	747223
Polārlapsas	33	207	16	136	16	56
Lapsas	1550	6232	993	6691	664	4745

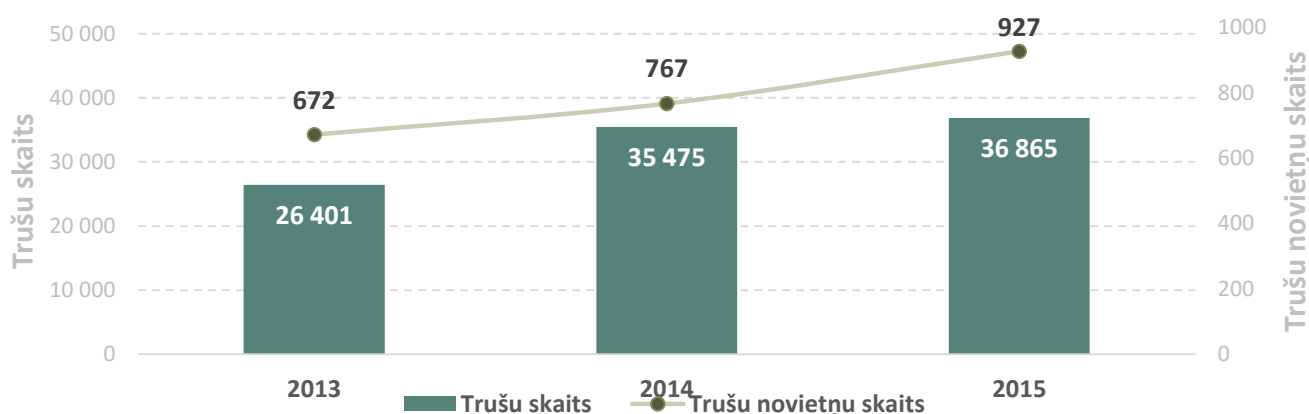
Avots: LZAA

Dzīvnieku skaita samazinājumu 2015.gadā izraisīja kažokādu cenu kritums starptautiskajos tirgos.

Viena no stabilākajām un perspektīvākajām netradicionālās lauksaimniecības nozarēm ir **truškopības nozare**. Šajā nozarē ir ātra aprīte, tajā iegūst augstvērtīgu gaļu un ādiņas, kā arī nozare aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši - dekoratīvie mājas mīldzīvnieki. Nozares mērķis ir veicināt truškopības nozares izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā, tādējādi sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

2015.gadā Latvijā bija reģistrētas 927 trušu novietnes un trušu skaits tajās bija 36,9 tūkstoši. Analizējot 2.66.attēla datus, var secināt, ka trušu novietņu skaits 2015.gadā palielinājies par 20,9%, bet tajās audzēto trušu skaits palielinājies par 3,9%.

Analizējot 2.66.attēla datus, var secināt, ka trušu novietņu skaits 2014.gadā palielinājies par 14,1%, bet tajās audzēto trušu skaits palielinājies par 34,4%.

2.66.attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2013.-2015. gadā

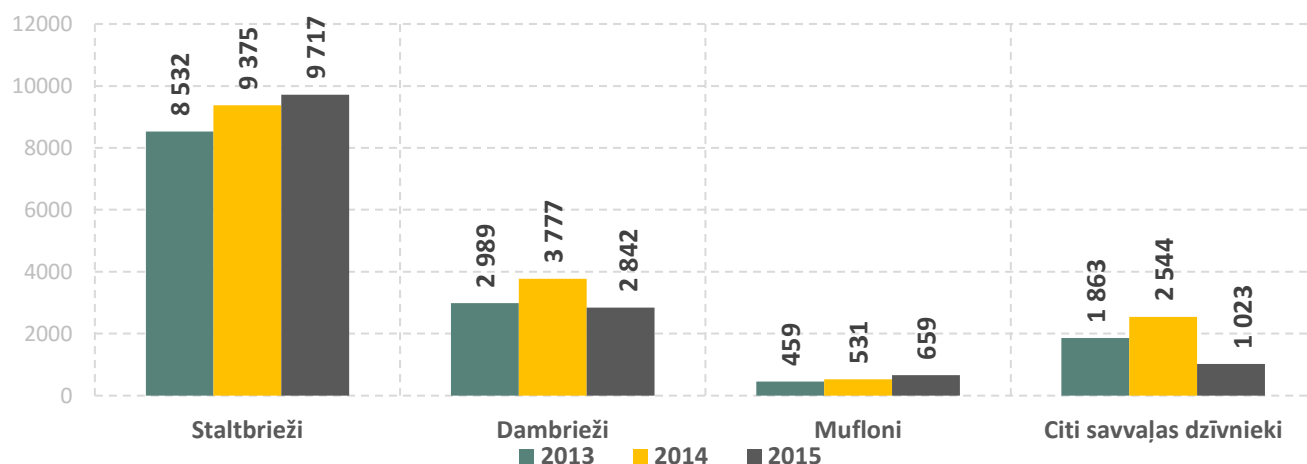
Avots: LDC

Daudzas saimniecības trušu audzēšanu izvēlas kā papildnozari tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm vai arī audzē trušus tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu vietējo un ārējo tirgu ar kvalitatīvu trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā jāorientējas galvenokārt uz kvalitatīvas jauntrušu gaļas ieguvu ar pēc iespējas lielāku kautiznākumu un dzīvsvāru no 3-4 mēnešus veciem dzīvniekiem, kā arī uz vaislas materiāla ražošanu un perspektīvā arī uz jaunu, Latvijas apstākļiem piemērotu trušu šķirņu veidošanu.

Truškopības nozarē ciltsdarba mērķis ir veicināt selekcijas darbu, saglabāt un pavairot pārraudzībā esošo trušu šķirņu genofonu, palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu un uzlabot to kvalitāti, kā arī jaunu šķirnes trušu saimniecību izveidošana un esošo pilnveidošana. Truškopības nozarē darbojas divas nevalstiskās organizācijas, kuras pārstāv truškopju intereses – Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” un Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija (turpmāk – LŠTAA).

Latvijā 2015.gadā bija 9 šķirnes trušu audzēšanas saimniecības, kurās veic mērķtiecīgu selekcijas darbu atbilstoši ciltsdarba programmai truškopībā. No 2000.gada Latvija ir pārstāvēta Eiropas sīkdzīvnieku audzētāju asociācijā (turpmāk - EE) un ir tās balsstiesīgs biedrs. Latvijas trušu audzētāji ir atpazīstami Eiropā jau kopš 2006.gada ar savu dalību EE rīkotajās starptautiskajās izstādēs. 2015.gadā Latvijas trušaudzētāji piedalījās Eiropas sīkdzīvnieku izstādē „EXPOSITION EUROPEENNE d’Aviculture METZ 2015”, kura notika no 13.novembra līdz 15.novembrim Francijas pilsētā Meca un Latvija šajā izstādē tika pārstāvēta ar 115 dzīvniekiem no 21 saimniecības. Latvijā audzētie truši saņēma augstu vērtējumu, salīdzinot ar iepriekšējo starptautisko izstādi, kura notika 2012.gadā Leipcigā Latvijā trušaudzētāji katru gadu piedalās izstādēs Rāmavā, Dabas muzejā, Ķīpsalā, kā arī Latvijas novados. 2015.gadā ar Zemkopības ministrijas, Valsts Lauku tīkla, ES fondu atbalstu visā Latvijā tika organizēti truškopības popularizēšanas semināri „Trušu audzētāju dienas Latvijā”, kur klātesošie saņēma informāciju par trušu audzēšanas uzsākšanas iespējām kā arī par saimnieciski derīgākajām šķirnēm un to iegādi.

Savvaļas dzīvnieku audzēšana slēgtās platībās ir augstas rentabilitātes netradicionālās lauksaimniecības nozare, kas Latvijā kļuvusi par atzītu un nozīmīgu nozari. Savvaļas dzīvnieku audzēšana sekmē mazvērtīgo zemju izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību, nodarbinātības paaugstināšanu, piedāvā eksportam iegūto gaļu un ragus. Savvaļas dzīvnieku audzēšanu slēgtās platībās Latvijā vada un koordinē Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija. Asociācijas biedri nodarbojas ar staltbriežu, dambriežu, muflonu, stirnu, sumbru, meža cūku un citu savvaļas dzīvnieku (vītņragu kazu, kalnu kazu, jaku utt.) audzēšanu. 2015.gadā Latvijā bija reģistrēta 161 novietne ar savvaļas dzīvniekiem, kas ir par 11% vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Dzīvnieku skaits 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, samazinājās par 12,2%. Analizējot 2.67.attēlā sniegtos datus, var secināt, ka 2015.gadā ir vērojams dzīvnieku skaita pieaugums staltbriežu un muflonu grupās, kas liecina par šo dzīvnieku sugu popularitāti.

2.67.attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2013.-2015. gadā

Avots: LDC

Lai briežkopību pārvērstu peļņu nesošā nozarē, izstrādātas staltbriežu un dambriežu ciltsdarba programmas, kuru mērķis ir izkopt dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, pareizu eksterjeru. Latvijā briežkopības saimniecības ir orientētas galvenokārt uz briežu gaļas ražošanu, mīksto ragu ieguvī, dzīvnieku selekciju un komercmedību organizēšanu. Meža dzīvnieku gaļa, kas izceļas ar savu dabīgumu un specifiskajām garšas īpašībām, ir pieprasīta restorānos, tai ir arī labas eksporta iespējas.

2015.gadā veiksmīgi tika turpināts darbs pie staltbriežu vaislas dzīvnieku bioprodukta un embriju bankas organizēšanas. Panākta vienošanās ar Slovākijas uzņēmumu *Excell Breeding Services* par paternitātes un maternitātes DNS analīžu noteikšanu vaislas dzīvnieku ganāmpulkos.

2015.gada jūlija nogalē Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija organizēja starptautisku staltbriežu un dambriežu vērtēšanas pasākumu „Staltbriežu un dambriežu buļļu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”, kurā piedalījās 57 dalībnieki no dažādām Eiropas valstīm. Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežaudzēšanas saimniecības Latvijā un kaimiņvalstīs, un tā galvenais mērķis ir dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana, kas dod iespēju demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus vietējā un starptautiskā līmenī staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā. Ar pasākumu tiek popularizētas Latvijas saimniecības, kurās veic ciltsdarbu, un Latvijā selekcionēti staltbrieži un dambrieži, kā arī veicināts Latvijā selekcionētu vaislas briežu eksports.

Ar **strausu** audzēšanu Latvijā sāka nodarboties 2003.gadā. Lai popularizētu strauskopību, izstrādātu lauksaimnieku mācību programmas, īstenotu Eiropas investīciju programmas nozares attīstībai Latvijā, 2003.gadā bija nodibināta biedrība „Latvijas strauss”. 2008.gadā, sākoties ekonomiskajai krīzei Latvijā, saimniecību daudzums, kurās audzē strausus, strauji saruka, taču pēdējos gados to skaits ir nostabilizējies. Šīs nozares galvenais mērķis ir iegūt gaļu, ādu, olas un vaislas cāļus. Daudzas saimniecības audzē eksotiskos putnus tūristu piesaistīšanai.

Saskaņā ar LDC datiem, 2015.gadā Latvijā bija reģistrētas 20 saimniecības, kurās tiek audzēti strausi, un tas ir par divām vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Izaudzēto strausu skaits tajās bija 268, kas ir par 4,6% mazāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā un eksotiskie putni paredzēti viesu priekam un izklaidei. Attīstoties gastronomiskajam tūrismam, arvien vairāk tiek ražotas arī strausu olas, gaļa, tās izstrādājumi. Par strauskopību kā pamatnozari var runāt tikai vienā saimniecībā, kurā strausu skaits ir lielāks par 50 putniem un kur tiek ražota strausu gaļa un tās izstrādājumi, strausu olas, cāļi, āda, dekoratīvas spalvas, kosmētika gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Neraugoties uz šo putnu gaļas pieprasījumu Latvijas un Eiropas tirgū, kā arī vietējo lauksaimnieku interesi par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās. Lai šī nozare Latvijā kļūtu stabila un perspektīva, būtu nepieciešams valsts atbalsts un ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielos apjomos ar pēc iespējas mazākiem ieguldījumiem. Uzņēmējdarbības uzsākšanai nozarē ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai un ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā netiek veikts strausu ciltsdarbs, vaislas materiāls jāiepērk ārvalstīs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus, speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, kas paaugstina ražošanas izmaksas.

Mērķtiecīga **vīngliemežu audzēšana** Latvijā tika uzsākta jau 90-to gadu vidū, taču nozares attīstība noritēja samērā lēni. Dārgās biznesa uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai kā arī uzturēšanu piedāvātā zemā cena nesekmēja izaugsmi. Lai gan pēc Pārtikas un veterinārā dienesta datiem šobrīd Latvijā ir reģistrēta 221 gliemežu audzētava, aktīvi darbojas tikai dažas. Latvijā tiek audzētas divas ēdamo gliemežu sugas - parka jeb īstie vīngliemeži (*Helix pomatia*) un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži (*Helix aspersa*). Piemērotāki audzēšanai Latvijā ir tieši parka vīngliemeži, kuri labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kuras tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Gliemežu gaļa ir izcila ne tikai garšas ziņā, tā satur arī aminoskābes, minerāl sāļus, kalciju, varu, cinku, kobaltu, magniju, niķeli,

boru, ogļūdeņražus, taukus, olbaltumvielas. Gliemežu gaļai ir lielāks uzmundrinošs iespaids nekā kafijai, turklāt tā nesatur holesterīnu. Gliemeži veiksmīgi tiek izmantoti arī skaistumkopšanas jomā un tūrisma attīstības veicināšanai.

Interese par **slieku audzēšanu** kā biznesu Latvijā radās krīzes laikā 2010.gadā un 2011.gadā. Latvijā sliekkopjus pārstāv 3 sabiedriskās organizācijas – biedrības „Latvijas Slieku audzētāju asociācija” un „Latvijas Biohumusa Ražotāju Asociācija”, kā arī sabiedriskā organizācija „Latvijas Sliekkopības biedrība”. Pārtikas un veterinārajā dienestā ir reģistrētas 36 slieku audzētavas. Sliekkopība kļūst aizvien populārāka, jo tas ir viens no papildus ienākumu avotiem lauku saimniecībām. Pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa - organiskā mēslojuma, kuru var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās, pieaug gan Latvijā, gan citās valstīs. Lai biohumusu varētu eksportēt uz ārvalstīm, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabili apjomi. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva), kā arī pārstrādei proteīnā. Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi, (kūstmēsli, augu un citas pārtikas atliekas), kas veicina vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

Latvijā tiek audzētas:

- Sarkanās Kalifornijas sliekas (*Eiseniafetida*). Pateicoties savām īpašībām, šīs sliekas tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus, substrātus, un iegūtu biohumusu, kas ir vērtīgs bioloģiskais mēslojums augu kultūrām un veicina atjaunojamo zemes augšņu auglību.
- Dendrobena sliekas (*Eiseniaveneta*) – pateicoties savam izmēram un dzīvīgumam, kļuva populāra starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzēta proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

2.14. Bioloģiskā lauksaimniecība

Pēdējā desmitgadē ir strauji pieaudzis bioloģisko produktu ražotāju skaits un palielinājušās bioloģiskās lauksaimniecības platības. Arī Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties, un tajā iesaistās arvien jauni uzņēmumi. Saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, 2015.gada beigās sasniedza 3 635, kas ir par 158 saimniecībām vairāk nekā iepriekšējā gadā. kopumā pēdējo sešu gadu laikā bioloģiski sertificēto saimniecību skaits ir stabils (skat.2.68.att.).

2.68.attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

Avots: ZM

Latvijā 2015.gadā bija sertificēti 3 634 lauksaimniecības produktu ražotāji un 1 akvakultūras dzīvnieku audzētājs, 79 pārstrādes uzņēmumi, 10 importētāji, 1 eksportētājs, kā arī 108 citi uzņēmēji. Kopā 2015.gadā bija sertificēti 3 833 bioloģiskās lauksaimniecības operatori.

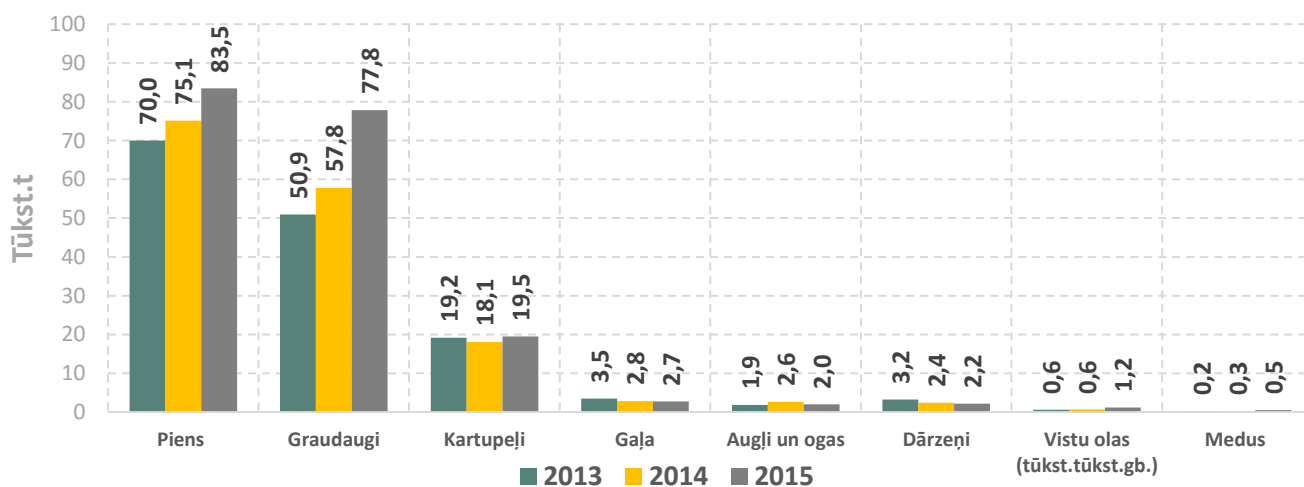
Pēdējos gados Latvijā bioloģisko saimniecību sertificētajām platībām ir stabila tendence palielināties (skat.2.69.att.). 2015.gadā sertificētās platības aizņēma 237 462 ha, bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk - LIZ) platība bija 233 293 ha jeb aptuveni 12% no kopējās LIZ platības valstī. No tām 162 099 ha bija sertificētas kā bioloģiskās lauksaimniecības platības, 11 470 ha bija pārejas perioda platības uz bioloģisko lauksaimniecību (2. saimniekošanas gads) un 59 724 ha uzsākta darbība bioloģiskajā lauksaimniecībā (1. saimniekošanas gads). Uzsāktās darbības platība bioloģiskajā lauksaimniecībā (1. saimniekošanas gads). Uzsāktās darbības platība bioloģiskajā lauksaimniecībā (1. saimniekošanas gads), salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir ievērojami pieaugusi - par 45 629 ha. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, bioloģiski sertificētās platības palielinājās par 14,38%.

2.69.attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētās platības kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

Vislielākās bioloģiski sertificētās un pārejas perioda LIZ platības (bez ilggadīgajiem zālājiem, pļavām un ganībām) 2015.gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizņēma graudaugi 36,9 tūkst. ha, t.i., 5,5% no graudaugu kopējās platības valstī. Saražotais bioloģisko graudu apjoms ir palielinājies par 20 tūkst. t. un sasniedzis 77,8 tūkst. t, kas ir 2,6% no graudu kopējā daudzuma, tāpat arī ir palielinājies saražotā piena un vistu olu daudzums. 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, bioloģiskajās saimniecībās saražotais kartupeļu, dārzeņu un gaļas apjoms ir palicis gandrīz nemainīgs (skat.2.70.att.).

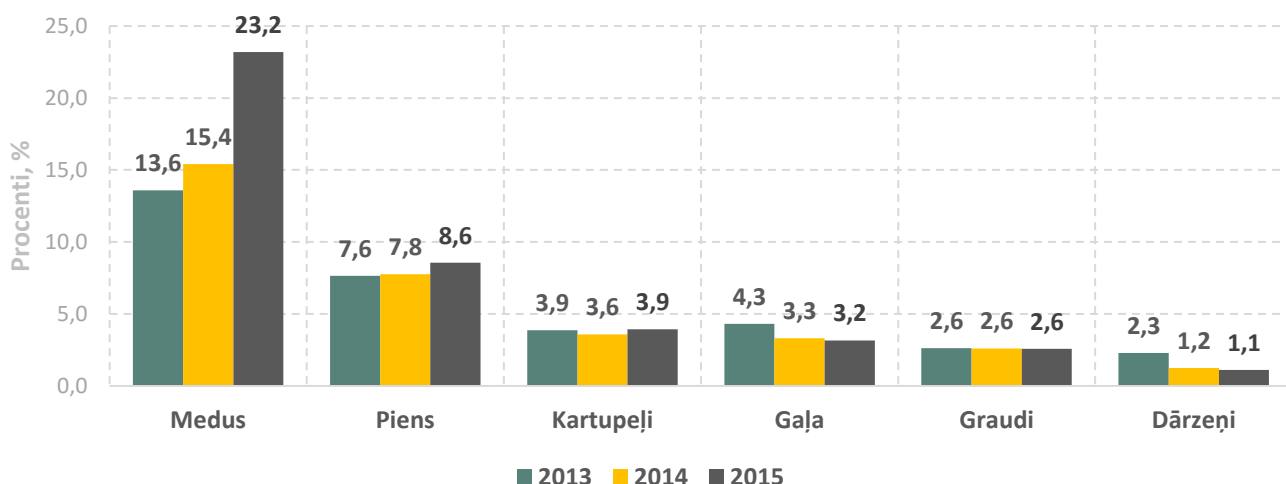

2.70.attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjomi, tūkst.t

Avots: ZM

Bioloģiskai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana. Līdzīgi kā iepriekšējos gados lopkopības nozarē dominē piensaimniecība. 2015.gadā tika saražots ap 83,5 tūkst. t piena, no kurām 83,2 tūkst. t bija govs piens, bet 0,3 tūkst. t kazas piens. 2015.gadā saražotais gaļas apjoms sasniedza 2,7 tūkst. t, turpināja pieaugt liellopu un aitas gaļas īpatsvars. 2015.gadā no saražotās bioloģiskās gaļas apjoma 88% lielu īpatsvaru sastādīja bioloģiskā liellopu gaļa un 7% bioloģiskā aitas gaļa.

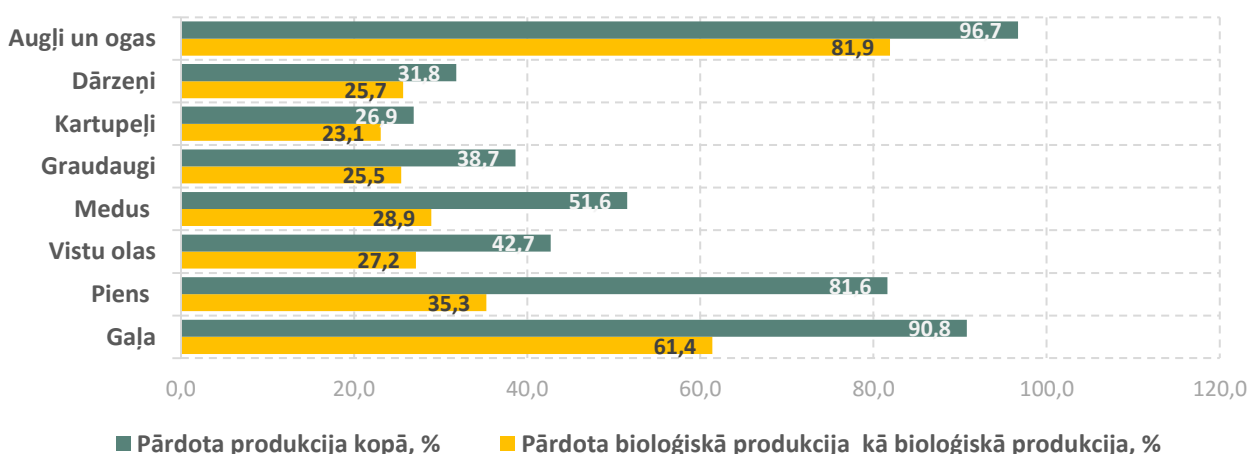
Kopumā 2015.gadā bioloģisko produktu īpatsvars nepārsniedza 5% no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas. Medu ražošana 2015.gadā pieauga par 7,8%, sasniedzot 23,2% lielu īpatsvaru no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas un pienu, sasniedzot 8,6% lielu īpatsvaru no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas (skat.2.71.att.).

2.71.attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā
Avots: ZM

ES ir otrs lielākais ražotājs pasaules bioloģisko produktu tirgū, saražojot 41% no pasaules bioloģiskajiem produktiem. Pamatojoties uz to, ka pieaug pārstrādes uzņēmumu skaits, Latvijā tirgū arvien vairāk nonāk bioloģiski saražotās produkcijas. 2015.gadā Latvijas tirgū no saimniecību bioloģiski saražotās produkcijas tika realizēti: 97% augļi un ogas, 82% piens un 52% medus.

No bioloģiski saražotās pārtikas, visvairāk tiek pārdoti bioloģiski saražotie kartupeļi, dārzeņi, augļi un ogas (skat.2.72.att.).

2.72.attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas 2015.gadā
Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu nokļūšanu tirgū, 2015.gadā turpinājās valsts atbalsta izsniegšana primārās produkcijas, apstrādātās un pārstrādātās produkcijas ražotājiem, kuri piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā, tādējādi nodrošinot produkcijas realizāciju mazumtirdzniecībā.

2015.gadā graudu pārstrādes un cietes ražošanas produktu apjoms turpināja palielināties. 2015.gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, ievērojami palielinājies maizes un mīklas izstrādājumu ražošanas apjoms, sasniedzot 108,79 t (skat.2.24.tab.).

2.23.tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2013.-2015. gadā

Rādītāji	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Gaļas un gaļas produktu ražošana	14	17	16	414,9	490	729,9
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	31	47	60	278,5	354	611,9
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	3	2	2	5,3	5,2	16,6
Piena un piena produktu ražošana	17	22	24	2 037,5	2 236,3	3 004,2
Graudu malšanas produktu un cietes ražošana	7	6	11	709,7	1 203,8	1 862,6
Maizes, mīklas izstrādājumu ražošana	9	8	13	96,5	42,7	108,7
Citu pārtikas produktu ražošana	44	51	89	26,0	25,5	65,07

Avots: ZM

2015.gada pirmajā pusē, Latvijas Prezidentūra turpināja darbu pie priekšlikuma regulai „Par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu” (turpmāk – regulas priekšlikums) un panāca Padomes vispārējo pieeju par regulas priekšlikumu, tas ir, dalībvalstis savā starpā vienojās par galvenajiem virzieniem un aspektiem bioloģiskās lauksaimniecības regulas priekšlikuma ietvarā, tādējādi Padome varēja uzsākt sarunas ar Parlamentu.

2015.gadā turpinājās iepriekšējā gadā aizsāktā Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas (turpmāk - LBLA) bioloģiskās lauksaimniecības kampaņa „BioLoģiski! Tīra pārtika cilvēkam un videi”. 2015.gadā kampaņas „BioLoģiski! Tīra pārtika cilvēkam un videi” ietvaros tika realizēti vairāki vērienīgi pasākumi, t.sk., oriģinālais ieradums par bioloģiskās lauksaimniecības produktiem „Ēdiena daba”, 10 izglītojošas nodarbības dažādās Latvijas skolās „BioLoģiskās skolu dienas”, izveidots plašākais interneta resurss Latvijā par bioloģisko pārtiku www.biologiski.lv, izveidoti un uzturēti konti sociālajos tīklos Facebook un Twitter.

Kampaņa „BioLoģiski! Tīra pārtika cilvēkam un videi” tika īstenota ar Eiropas Savienības un Zemkopības ministrijas finansiālu atbalstu, kā arī Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas līdzfinansējumu.

2.15. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Dabas ģenētiskie resursi ir visas cilvēces kopējā bagātība, tāpēc ģenētisko resursu apzināšanai un novērtēšanai, kā arī to saglabāšanas un iespējamās izmantošanas jautājumiem pasaulē velta lielu uzmanību, jo bioloģiskā un ģenētiskā daudzveidība ir svarīgs nosacījums lauksaimnieciskās ražošanas un lauku vides ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētiskie resursi ir Latvijā izveidotās šķirnes. Tās var būt senas vietējās šķirnes, kā arī apzinātas selekcijas procesā izveidotas šķirnes un šķirnes robežās esošas līnijas (krustojumi).

Augu ģenētisko resursu kolekcijas veido, lai saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību ilgtermiņā. Latvijā augu ģenētisko resursu saglabāšanas darbs sākts 20.gs. 90.gadu sākumā. Latvijas augu ģenētiskos resursus uzglabā kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999.gadā. Lai nodrošinātu šo resursu saglabāšanu un izmantošanu, paraugi tiek dokumentēti un pētīti, aprakstot pēc deskriptoriem un izmantojot molekulāri-ģenētisko pasportizāciju.

2015.gadā augu ģenētiskie resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai. Augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības

nodrošināšanai tika atvēlēti 39 129 EUR lieli finansiālie līdzekļi un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 62 430 EUR.

Augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā nodrošina Valsts Stendes graudaugu selekcijas institūts, Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūts, Latvijas valsts auglīkopības institūts, LLU, LLU aģentūra „Zemkopības zinātniskais institūts”, Pūres dārzkopības pētījumu centrs, Z/S „Vīnkoki”, Latgales lauksaimniecības zinātnes centrs, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”. Ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto institūciju ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek saglabāti, bet nekāds raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums netiek veikts.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūta „Silava” telpās ir izveidota kultūraugu gēnu banka, kurā tiek saglabāti aptuveni 2 000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām. Gēnu bankas sēklu paraugi interesentiem tiek izsniegti saskaņā ar Standarta materiālu pārsūtīšanas līgumu (SMTA), kuru pieņēma Starptautiskā līguma par pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētiskajiem resursiem (PGRFA) Vadošā iestāde savā pirmajā sesijā 2006.gada jūnijā.

Kultūraugu gēnu bankā tiek glabāti ģeneratīvi pavairojamu Latvijas izcelsmes lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamu augu paraugi. Lielākās augu paraugu grupas ir graudaugi (54%) un lopbarības augi (26%). No lopbarības augu kolekcijas 47% ir ievākti Latvijas dabiskajās populācijās.

2015.gada janvāra mēnesī notika FAO pārtikas un lauksaimniecības ģenētisko resursu Komisijas (turpmāk – CGRFA) 15.pastāvīgā sesija. Sesijā piedalījās vairāk nekā 200 dalībnieki, tostarp pārstāvji no atbildīgajām valsts iestādēm, starpvaldību organizācijām, nevalstiskām organizācijām, dažādām starptautiskām lauksaimnieku organizācijām, kā arī starptautisko lauksaimniecības zinātniskās pētniecības centriem.

Latvija kā Eiropas Savienības prezidējošā valsts gatavošanos šim pasākumam uzsāka jau 2014.gada otrajā pusē. Tika veikts liels koordinējošais darbs, par katru sesijas darba kārtības punktu sagatavojot kopēju ES un tās dalībvalstu viedokli. Liels koordinējošais darbs tika veikts arī uz vietas Romā, precizējot un papildinot ES un tās dalībvalstu sagatavotos viedokļus ar dažu citu Eiropas reģiona valstu (Norvēģija, Šveice, Turcija) nostājām attiecīgo jautājumu risināšanā.

CGRFA sesijas darbā par virkni jautājumiem Latvijas pārstāvji publiski uzstājās un puda kopējo ES un tās dalībvalstu viedokļus.

Ar CGRFA sesijas norisi un foto galeriju var iepazīties: <http://www.iisd.ca/biodiv/cgrfa15/>.

Ar detalizētāku informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem var iepazīties tīmekļa vietnē: <http://www.genres.lv>.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk – organizācija) izstrādātajām ciltsdarba programmām. Organizācijas veic lauksaimniecības dzīvnieku apsekošanu saimniecībās un izsniedz ģenētisko resursu dzīvniekiem atzinumus par atbilstību ciltsdarba programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizāciju atzītajiem ģenētisko resursu dzīvniekiem, dzīvnieku īpašnieki var saņemt valsts atbalstu, kuru piešķir ne vairāk kā 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā.

Ģenētisko resursu saglabāšanas programmā iesaistīto dzīvnieku skaits lielākajā daļā šķirņu samazinās (skat.2.24.tab.). Tīršķirnes Latvijas tumšgalves aitu skaits palielinās. Pašlaik Latvijas aitu audzētāju asociācija ģenētisko resursu programmā iekļauj tikai tos dzīvniekus, kuru asinība ir 100% no Latvijas tumšgalves šķirnes. Latvijas tumšgalves šķirnes ģenētisko resursu saglabāšanā ir iesaistījušās 25 saimniecības, un dažās no tām Latvijas tumšgalves saglabāšanas programmā iesaistīto

aitu skaits pārsniedz 50. Tas dod iespēju sekmīgi veikt selekcijas darbu un uzlabot šķirnes dzīvnieku produktivitāti, eksterjeru un veselību.

Ar Latvijas baltās cūkas audzēšanu 2015.gadā nodarbojās tikai divas saimniecības, un šīs saimniecības atrodas teritorijā, kurā ir dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumi saistībā ar Āfrikas cūku mēra uzliesmojumu. Latvijas baltās cūku šķirnes tīršķirnes dzīvniekus skaits ir ļoti mazs, un tās ir radniecīgas. Lai palielinātu neradniecīgu dzīvnieku skaitu, dzīvniekus pāro ar radniecīgās Jorkšīras šķirnes kuiļiem un Latvijas baltajai cūku šķirnei ir izveidota otra kuiļu līnija.

Lielākais Latvijas brūnās šķirņu govju ganāmpulks ir LLU Mācību pētījumu saimniecībā „Vecauce”, kur 2015.gadā atradās 36 ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošas govīs un teles. Kopumā ģenētisko resursu programmā iekļautās Latvijas brūnās govīs ir izvietotas 31 saimniecībā.

Lielākajā Latvijas zilās šķirnes goju ganāmpulkā tiek turētas 22 ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošas govīs un teles, tomēr kopumā minētās Latvijas zilās govīs tiek turētas 118 saimniecībās. Tas nozīmē, ka ganāmpulki ir mazi un ir visai sarežģīti organizēt jaunu vaislas bulļu izaudzēšanu.

Ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošās Latvijas vietējās kazas tiek turētas tikai trijās saimniecībās. Saimniecību īpašniekiem nav motivācijas iesaistīties saglabāšanas programmā, jo tas uzliek papildus saistības. Saglabāšanas programmā iekļautie Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgi tiek turēti 120 saimniecībās.

2.24.tabula

Dzīvnieku skaits, kas pieteikti valsts atbalsta saņemšanai

Gads	Latvijas brūnā govs	Latvijas zilā govs	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2013	145	354	53	549	238	44
2014	148	345	38	535	227	42
2015	165	363	47	514	213	36

Avots: LAD

Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanas jomā turpina darboties LLU laboratorija, kurā saglabāti iepriekšējos gados uzkrātie lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ģenētisko resursu DNS paraugi (kopā vairāk nekā 1000 DNS paraugi). No 2015.gada laboratorijai mainīts nosaukums, un pašlaik tā ir Molekulārās bioloģijas un mikrobioloģijas zinātniskā laboratorija.

Latvijas brūnās un Latvijas zilās šķirnes bulļu sperma tiek uzglabāta trijās Ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijās: Latgales ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā, Siguldas ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā un Kurzemes ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā. Kopā uzglabāta sperma no piecām Latvijas brūnās šķirnes bulļu līnijām un no trijām Latvijas zilās šķirnes bulļu līnijām.

Attiecībā uz Latvijas vietējo bišu populācijas saglabāšanu, LLU tiek uzturētas 60 vietējo bišu populācijas saimes. Lai nākotnē būtu iespējams palielināt ciltssaimju skaitu, selekcijas darbā nepieciešams iesaistīt lielu saimju daudzumu, tāpēc 2015.gadā ciltsdarbā iesaistīti vēl pieci biškopji, kā arī noorganizēts seminārs bišu māšu audzētājiem.

2.16. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras (turpmāk - VTUA) informatīvajā sistēmā uz 2015.gada 31.decembri bija reģistrēti 90 814 traktori, 44 506 piekabes un 7 507 graudu novākšanas kombaini. Vairāk nekā sestā daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs. Pārējie traktori ir ražoti Austrumu valstīs vai ir kolhoza laika mantojums.

Katru gadu lauksaimnieki cenšas atjaunot traktortehnikas parku ar jaunu traktortehniku. Jaunu traktoru reģistrāciju skaits katru gadu būtiski atšķiras no iepriekšējo gadu reģistrācijas skaita. Šī tendence ir atkarīga no ES struktūrfonda pieejamības. Visvairāk jaunie traktori tika reģistrēti

2013.gadā. 2013.gadā tika reģistrēti 647 jauni traktori, savukārt 2014.gadā reģistrēti 332 traktori, kas ir 3 reizes mazāk nekā 2013.gadā. 2015.gadā jaunu traktoru reģistrācijas skaits pieauga un sasniedza 607. Pārējo traktoru un graudu novākšanas kombainu kategoriju reģistrācija pa gadiem būtiski neatšķiras. 2015.gadā tika pierēģistrēti 118 jauni graudu novākšanas kombaini, kā arī pirmo reizi tika reģistrēti ap 914 lietoti traktori un 208 lietoti graudu novākšanas kombaini. Vislielāko traktoru un kombainu reģistrāciju skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieku maiņa. 2015.gadā tika pārreģistrēti ap 4 992 traktoriem un 523 graudu novākšanas kombainiem (skat.2.25.tab.).

2.25.tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija 2013. – 2015.gadā			
Rādītāji	2013	2014	2015
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	647	332	607
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	107	123	118
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	846	723	914
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	229	176	208
Traktoru pārreģistrācija	4 879	4 593	4 992
Graudu novākšanas kombainu pārreģistrācija	470	466	523

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem visvairāk reģistrētā marka ir *Belarus* traktori (skat.2.26.tab.). 2015.gadā reģistrēti 124 jauni šīs markas traktori, otrā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Johan Deer* ar 75 jauniem traktoriem, savukārt trešā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Valtra* ar 71 jaunu traktoru reģistrāciju.

2.26.tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija 2013.-2015.gadā			
Marka	2013	2014	2015
BELARUS	138	92	124
JOHN DEERE	107	39	75
VALTRA	62	37	71
MASSEY FERGUSON	74	17	39
NEW HOLLAND	42	16	44
CASE IH	28	12	44
CLAAS	39	15	39

Avots: VTUA

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir notikusi līderu maiņa jaunu graudu novākšanas kombainu reģistrācijā. 2015.gadā ir reģistrēti 47 *New Holland* graudu novākšanas kombainiem, 32 *Claas* markas graudu novākšanas kombaini un 22 *Johan Deer* markas graudu novākšanas (skat.2.27.tab.). 2015.gadā *Claas* markas reģistrēto kombainu skaits bija divas reizes mazāks nekā 2014.gadā.

2.27.tabula

Jauna kombaina reģistrācija 2013.-2015.gadā			
Marka	2013	2014	2015
CLAAS	51	68	32
NEW HOLLAND	23	32	47
JOHN DEERE	22	13	22
VECTOR	2	2	4
CASE IH	9	8	8

Avots: VTUA

Ir sācies jaunais ES struktūrfondu apgūšanas periods, kā rezultātā ir palielinājusies jaunas un lietotas traktortehnikas un to piekabju reģistrācija. Tiek prognozēts, ka nākamajā gadā jauno traktoru un kombainu reģistrāciju skaits būtiski palielināsies, jo būs realizēti 2014. gadā un 2015. gadā uzsāktie ES struktūrfondu projekti, ar kuru līdzfinansējumu būs iespējams iegādāties jaunu traktortehniku.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2015. gadā nozares pievienotā vērtība bija 453,2 miljoni EUR, par 7,9% mazāk nekā 2014. gadā.

2015. gadā salīdzinājumā ar 2010. gadu nozares pievienotā vērtība samazinājusies par 14,0%. 2015. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,1% no kopējās pievienotās vērtības (skat. 3.1.attēlu)

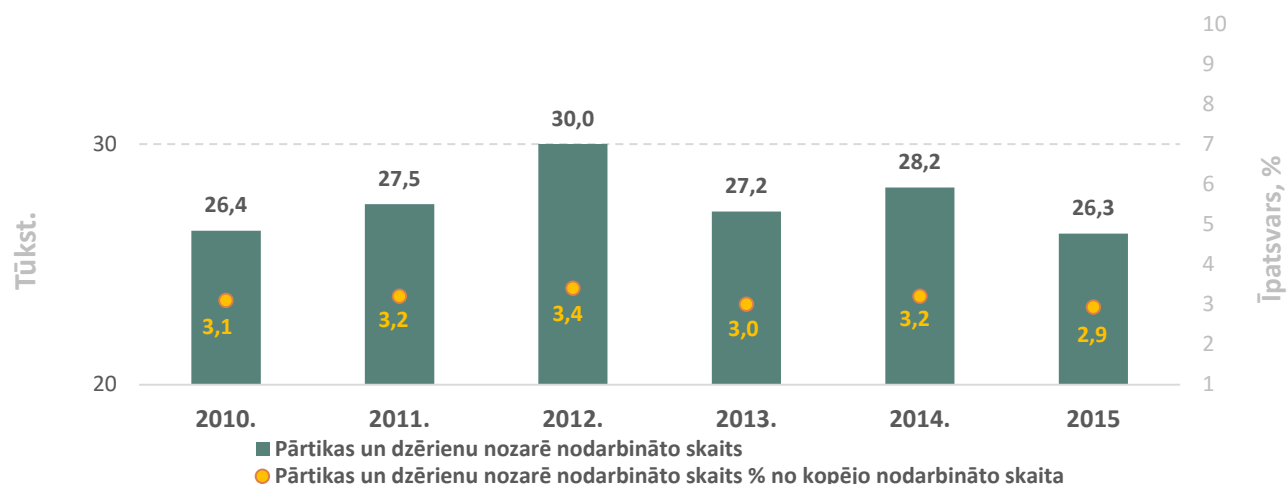
3.1.attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2.red.) dinamika

Avots: CSP

2009. gadā nozare piedzīvoja otru straujāko apgrozījuma kritumu ES, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apjomu samazinājums bija 19,3%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. No 2010. gada līdz 2013. gadam bija vērojams apgrozījuma pieaugums, 2012. gadā pieaugot par 3% salīdzinājumā ar 2011. gadu un 2013. gadā pat par 9% salīdzinājumā ar 2012. gadu. Savukārt 2014. gadā apgrozījums stabilizējās, palielinoties tikai par 0,3% salīdzinājumā ar 2013. gadu, rezultātā atgūstot realizācijas līmeni, kāds bijis 2008. gadā. Savukārt 2015. gadā bija vērojams apgrozījuma kritums par 5,8%. Apgrozījuma samazinājums 2015. gadā bijis vērojams visās pārtikas un dzērienu rūpniecības nozarēs. Vislielākais procentuālais kritums 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, bijis zivju produktu pārstrādē – par 19,7%, un piena produktu ražošanā – par 10,3%. Vismazākais procentuālais samazinājums 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, novērots augļu un dārzeņu pārstrādes nozarē – par 0,32%, un gaļas pārstrādes nozarē – par 1%. Pārējās nozarēs novērotais samazinājums bijis vidēji 3 līdz 4 procentu robežās. Par cietes un graudu malšanas produktu ražošanu datu nav (skat. 3.1. tabulu).

Nodarbināto skaitam pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē (C10, C11) kopš 2010. gada, kad tas bija 26,4 tūkst., vērojams periodisks divu gadu svārstību cikls, skaitam vienu gadu samazinoties un nākamā gadu atkal palielinoties. 2012. gadā bija vērojams pieaugums par 9,1% salīdzinājumā ar 2011. gadu, taču 2013. gads sekoja ar nodarbināto skaita kritumu par 9,3%, kas pārsniedza iepriekšējā gada kāpumu. 2014. gadā atkal vērojams pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita palielinājums, kas pret iepriekšējo gadu ir 3,7% un sasniedz 3,2% no kopējā nodarbināto skaita Latvijā. Tomēr kopumā tendence ir lejupejoša. 2015. gadā nodarbināto skaits nokrities līdz 26,3 tūkst.,

sasniedzot arī zemāko īpatsvara rādītāju pēdējos gados – 2.9% no kopējā nodarbināto skaita Latvijā (skat. 3.2.attēlu).

3.2.attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2.red.; 2010.-2011.gads – pārrēķins pēc 2011.gada tautas skaitīšanas datiem)

Avots: CSP

3.1.tabula

Pārtikas produkcijas realizācija 2013.–2015.gadā, milj. EUR

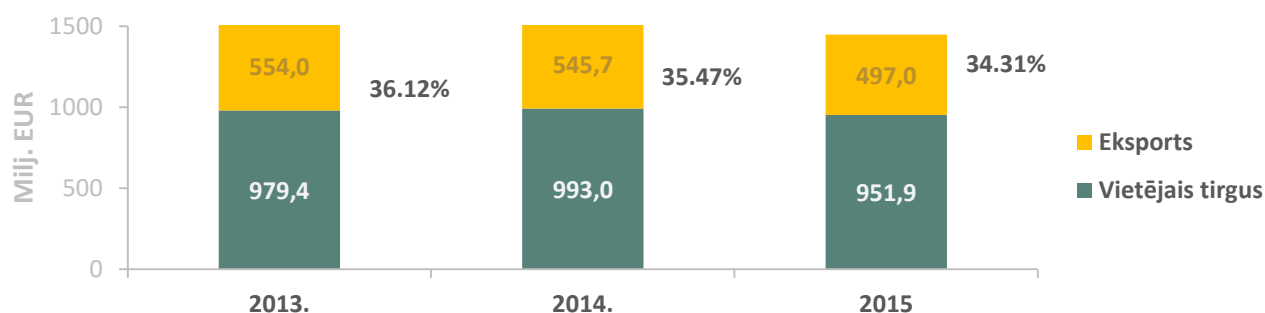
Nozares	2013				2014				2015			
	Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā		
		vietējais tirgus	eksports	eksports% no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports% no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports% no realizētās
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	1533,4	979,4	554,0	36%	1538,7	993,0	545,7	35%	1448,9	951,9	497,0	34%
Gaļas produktu ražošana	300,1	236,2	63,9	21%	304,4	245,3	59,1	19%	301,3	247,2	54,1	18%
Zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	182,7	45,1	137,6	75%	177,8	45,3	132,5	75%	142,8	39,0	103,8	73%
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	57,6	27,0	30,6	53%	61,8	28,5	33,3	54%	61,6	28,4	33,2	54%
Piena produktu ražošana	335,4	231,7	103,7	31%	352,4	249,2	103,2	29%	316,0	232,9	83,1	26%
Graudu malšanas produktu, cietes produktu, ražošana	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	160,3	136,0	24,3	15%	154,0	131,2	22,8	15%	148,6	121,9	26,7	18%
Citu pārtikas produktu ražošana	119,1	78,9	40,2	34%	122,6	81,1	41,5	34%	117,9	76,8	41,1	35%
Dzērienu ražošana	207,1	130,1	77,0	37%	187,5	118,2	69,3	37%	180,8	116,6	64,2	35%

*Konfidenciali dati vai dati nav pieejami (Dati apkopoti par NACE 2. red., ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskā ražošanā nodarbināti 20 un vairāk cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis 430 tūkst. EUR vai vairāk)

Avots: CSP

Pārtikas rūpniecība pamatā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 65% no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū (3.3.attēls). Līdz 2013. gadam bija vērojama ikgadēja tendence kopējā pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtībā samazināties vietējā tirgus īpatsvaram un palielināties eksporta īpatsvaram. Tomēr kopš 2014. gada šī tendence nav turpinājusies, pārtikas produktu un dzērienu eksporta īpatsvaram kopējā pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtībā 2014. gadā samazinoties par 0,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2013. gadu un 2015. gadā samazinoties par 1,2 procentpunktiem salīdzinājumā ar

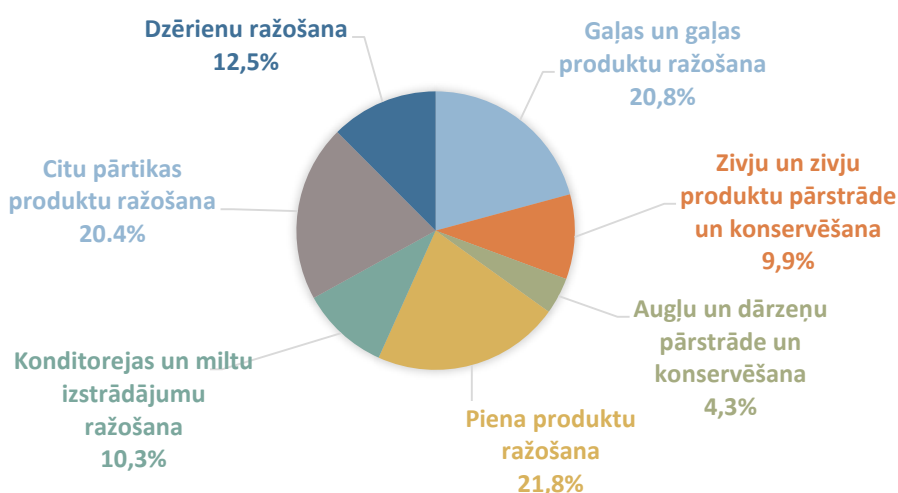
2014. gadu. Pārtikas rūpniecības nozarēs, kas veido vislielāko eksporta īpatsvaru, ir bijis arī vislielākais kritums 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu – eksports samazinājies par 21,6% zivju pārstrādes produktiem un par 19,5% piena produktiem (skat. 3.1.tabulu). Gaļas produkcijas eksporta kritums 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, bija 8,5%, bet dzērienu ražošanā – 7,4%. Eksporta pieaugums 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, bija vērojams konditorejas un miltu izstrādājumu ražošanā – par 17,1%. Vislielākais eksporta īpatsvars no attiecīgās pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares realizācijas apjoma 2015. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (73%), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem (54%) un dzērieniem (35%).

3.3.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtības dinamika (milj. EUR) un eksporta īpatsvars (%) kopējā pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtībā (NACE 2.red.)

Avots: CSP

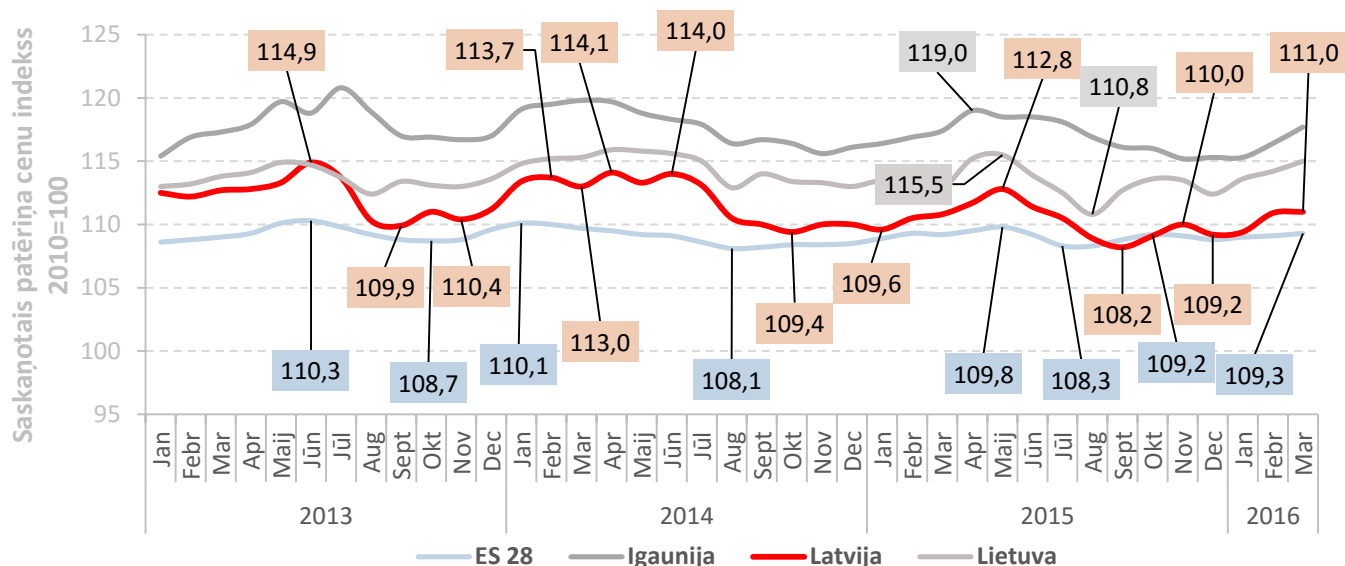
Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra pēdējos gados nav būtiski mainījusies. 2015. gadā vislielākais īpatsvars bija piena produktu realizācijai – 21,8%, gaļas un gaļas produktu realizācijai – 20,8%, un dzērieniem – 12,5% (3.4.attēls).

3.4.attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2015.gadā, %

Avots: CSP

Pēc pārtikas produktu cenu krituma 2009. gada otrajā pusē no 2010. gada visā Eiropas Savienībā bija vērojams pārtikas cenu pieaugums, kas turpinājās līdz 2013. gada jūnijam. 2013. gada otrajā pusgadā vispirms bija vērojams cenu samazinājums, pēc tam augšupeja, rezultātā 2014. gada janvārī cenām atgriežoties tuvu augstajam 2013. gada jūnija līmenim. Turpmākajos mēnešos sekoja cenu lejupslīde, zemāko līmeni sasniedzot 2014. gada augustā, taču nenokrītot zem 2012. gada decembra cenu līmeņa. Pēc tam atsācies cenu kāpums, kas turpinājies līdz 2015. gada maijam, tam sekojis kritums, kas ildzis līdz 2015. gada jūlijam, tad līdz 2015. gada oktobrim cenas atkal pieaugušas, bet pēc tam stabilizējušās (3.5.attēls). Kopumā ES pārtikas nozares cenu līmenis svārstās daudz mazāk, kā cenu līmenis Latvijā (skat.3.5.att.).

3.5.attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES-28 un Baltijas valstīs 2013.-2015.gadā (2010=100)

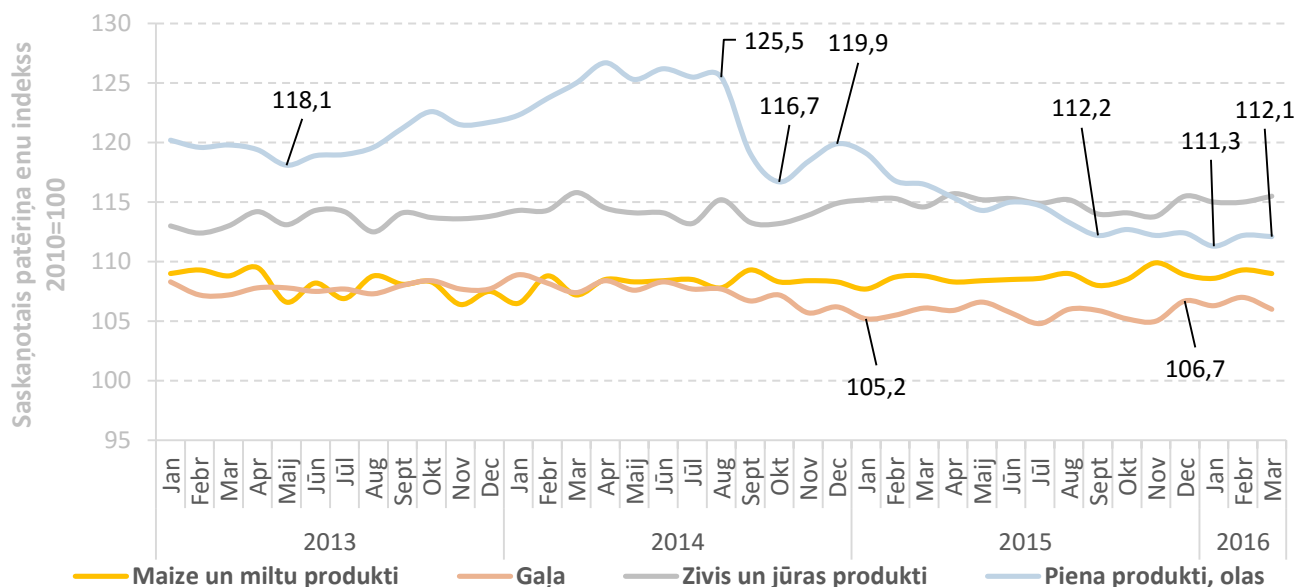
Avots: Eurostat

Latvijā pārtikas produktu cenu tendenču virziens līdz 2014. gada sākumam bijis līdzīgs ES vidējam, taču ar straujākiem kāpumiem un kritumiem. Savukārt 2014. gada pirmajā pusgadā, kamēr ES cenas bija ar stabili lejupejošu tendenci, Latvijā cenu līmenis svārstījās, bet straujš kritiens, kurš aizsākās jūlijā, un tam sekojošā cenu stabilizēšanās turpinājās vēl tad, kad ES jau bija atsācies cenu kāpums. Tomēr kopš 2015. gada janvāra cenu pieaugums atsākās arī Latvijā, šī tendence pārvērtās lejupejošā pēc 2015. gada maija, tāpat kā ES kopumā, taču kritiens bija daudz straujāks, kā ES, un turpinājās arī pēc tam, kad 2015. gada jūlijā ES vidējās cenas jau bija sākušas pieaugt, kā rezultātā 2015. gada augustā relatīvais pieaugums pret 2010. gadu Latvijā samazinājās zem ES vidējā rādītāja. Pēc 2015. gada septembra cenu tendence Latvijā kopumā bijusi pieaugoša, tomēr tas noticis viļņveidīgi, ar vairākiem pāris mēnešu gariem kāpumiem un kritumiem.

Arī Lietuvā un Igaunijā 2015. gadā cenu līmenis visaugstāko punktu sasniedza aprīlī - maijā, kam sekoja cenu kritums, tomēr Igaunijā šis kritums bija mazāk straujš kā Latvijā, taču arī turpinājās ilgāk, savukārt Lietuvas tendence bija līdzīgāka Latvijā novērotajai, tomēr cenu pieaugumam atsākoties jau pēc 2015. gada augusta, kas bija par vienu mēnesi ātrāk nekā Latvijā.

Visaugstākais cenu līmeņa pieaugums, salīdzinot ar 2010. gada janvāri, 2016. gada janvārī bija Igaunijā (15,3%), Lietuvā tas bija 13,6%, savukārt Latvijas 9,4% cenu līmeņa pieaugums bija vistuvāk ES vidējam pārtikas cenu pieaugumam – 9,0%.

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (skat. 3.6.att), redzams, ka piena ražošanas un pārstrādes nozares pēdējā laika grūtības atspoguļojas arī grafikā – šī nozare ir piedzīvojusi vislielāko pārtikas cenu kritumu, kas turpinājies visu 2015. gadu, zināma stabilizācija bijusi novērojama vien 2015. gada beigās /2016. gada sākumā. Gaļas nozarē cenas izmaiņas 2015. gada laikā bijušas nelielas, kopumā cenas nedaudz palielinājušās. Pārējās pārtikas ražošanas nozarēs situāciju var saukt par stabili, jo cenu līmeņa svārstības notiek, tomēr kopējā tendence nav ne izteikti pozitīva, ne negatīva (3.6.attēls).

3.6.attēls. Atsevišķu pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā 2012.-2015.gadā (2010=100)

Avots: Eurostat

Par uzņēmumu savstarpējo konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu tirgū liecina to horizontālās un vertikālās integrācijas tendences.

3.2.tabula

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2015. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2.red.	Saražotās produkcijas vērtība, milj.EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā		297,9	
4 lielākie uzņēmumi	10,1	119	40,0
10 lielākie uzņēmumi		197	66,1
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā		138,5	
4 lielākie uzņēmumi	10,2	39,8	28,8
10 lielākie uzņēmumi		67,8	48,9
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā		47,0	
4 lielākie uzņēmumi	10,3	*	*
10 lielākie uzņēmumi		41,5	88,3
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā		287,2	
4 lielākie uzņēmumi	10,5	161,5	56,2
10 lielākie uzņēmumi		248,0	86,3
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā		73,8	
4 lielākie uzņēmumi	10,9	42,7	57,8
10 lielākie uzņēmumi		73,8	100
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā		177,6	
4 lielākie uzņēmumi	11,0	59,6	33,5
10 lielākie uzņēmumi		147,7	83,2

*Konfidenciali dati: datus nepublicē, ja produktu ražo mazāk par 4 uzņēmumiem; ja viena uzņēmuma īpatsvars ir 80%; ja divu uzņēmumu īpatsvars ir 90% attiecīgā produkta ražošanas apjomā, šajos gadījumos uzņēmumu skaits var būt neierobežots.

Avots: CSP

Laika posmā no 2006. līdz 2012. gadam notika uzņēmumu koncentrēšanās. Tomēr 2013. gadā šī tendence bija apstājusies, bija novērojams vien neliels koncentrācijas līmeņa palielinājums gaļas un zivju pārstrādes sektoros. 2014. gadā virknē sektoru koncentrēšanās atsākās. 2015. gadā dažās nozarēs mainījies koncentrācijas tendenču vērsums (skat. 3.2. tabulu).

Ja 2014. gadā koncentrācija salīdzinājumā ar 2013. gadu bija vērojama zivju, gaļas un dzīvnieku barības sektoros gan 4, gan 10 uzņēmumu grupās, tad 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, šī tendence no minētajiem sektoriem saglabājusies tikai gaļas ražošanā, kur 2015. gadā salīdzinājumā

ar 2014. gadu 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa pieaugusi par 2,6 procentpunktiem, bet 10 lielāko uzņēmumu daļa pieaugusi par 3,3 procentpunktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Vēl viens sektors, kurā koncentrācija 2015. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu pieauga, bija piena produktu pārstrāde, attiecīgi pieaugums par 2,1 procentpunktiem 10 lielāko uzņēmumu grupā un par 4,0 procentpunktiem 4 lielāko uzņēmumu grupā.

Zivju pārstrādes sektorā koncentrācijas pieaugums turpinājies tikai 4 lielāko uzņēmumu grupā, kuras saražotās produkcijas daļa 2015. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu palielinājusies par 2,8 procentpunktiem, bet 10 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa samazinājusies par 7,6 procentpunktiem. Savukārt dzīvnieku barības ražošanas sektorā koncentrācijas pieaugums turpinājies tikai 10 lielāko uzņēmumu grupai, 2015. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu koncentrācijai palielinoties par 0,6 procentpunktiem, bet 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa samazinājusies par 1,2 procentpunktiem.

Koncentrācijas pieaugums 10 uzņēmumu grupā ar vienlaicīgu koncentrācijas samazinājumu 4 uzņēmumu grupā turpinājies dzērienu ražošanā, kur 2015. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu 10 lielāko uzņēmumu daļa palielinājusies par 0,7 procentpunktiem, un 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa samazinājusies par 7,3 procentpunktiem. Augļu un dārzeņu sektorā 2015. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu bijusi vērojama koncentrācijas palielināšanās 10 uzņēmumu grupā par 1,0 procentpunktu.

Uzņēmējdarbības situācijas analīzei noderīgs rādītājs ir investīcijas. Šis rādītājs ietver arī zināmu nākotnes komponenti, jo iekārtu dzīves cikls ir vairāki gadi, līdz ar to investīcijas tiek veiktas, ne tikai balstoties uz esošās situācijas vērtējumu, bet arī uz uzņēmēju nākotnes plāniem un nozares attīstības prognozēm. Uzņēmumos notiek ne tikai nolietoto ražošanas iekārtu aizvietošana, bet arī nomaiņa uz modernākām, efektīvākām, tādējādi gan paplašinot ražotņu jaudas, gan nodrošinot produkcijas klāsta un kvalitātes uzlabošanu.

Līdz 2008. gadam Latvijā bija vērojams straujš investīciju apjoma pieaugums pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē, bet 2009. gadā ekonomiskās krīzes ietekmē tas samazinājās par 60,7% (no 148,7 miljoniem līdz 58,4 miljoniem EUR) un 2010. gadā vēl par 8,4% (līdz 53,4 miljoniem EUR). Šo divu ekonomiskās krīzes gadu periodā investīcijas pārtikas un dzērienu nozarē kopumā samazinājās par 64,1%, kritums bija straujāks nekā lauksaimniecībā (-40,2%) un tautsaimniecībā kopā (-56,5%).

Tomēr jau 2011. gadā nozare piedzīvoja ievērojamu nefinanšu investīciju apjoma pieaugumu – par 93,2% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, un 2012. gadā vēl par 42,6% salīdzinājumā ar 2011. gadu, rezultātā sasniedzot 147,2 miljonu EUR līmeni, kas ir gandrīz pirmskrīzes – 2008. gada līmenī.

2013. gadā nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā atkal samazinājās – par 26,8%, salīdzinot ar 2012. gadu, investīciju samazinājums turpinājās arī 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu, tām samazinoties vēl par 2,7%, līdz 104,9 miljonu EUR atzīmei. Līdz ar to 2014. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu nozarē kopumā samazinājušās par 28,7%, kamēr lauksaimniecībā šajā laika posmā samazinājums bijis 29,5%, bet tautsaimniecībā kopumā bijis neliels pieaugums par 1,6%.

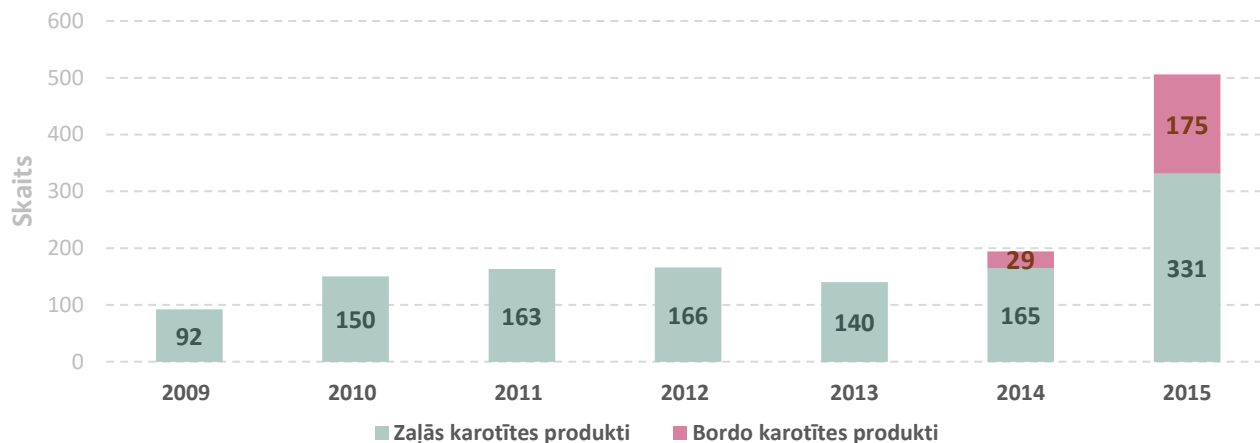
2015. gada pirmajos 3 ceturkšņos, salīdzinot ar 2014. gada pirmajiem 3 ceturkšņiem, pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā vērojams nefinanšu investīciju samazinājums par 3,8%.

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Lai veicinātu kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamību vietējā tirgū un pārtikas kvalitātes shēmu produktu ražotāju atbalstīšanu, kā arī vietējo preču un pakalpojumu iepirkuma īpatsvara palielināšanu publiskajos iepirkumos, liela nozīme ir pārtikas kvalitātes shēmu tālākai attīstībai.

Ņemot vērā, ka valsts un pašvaldību iepirkumos papildus priekšrocības ir bioloģiskās lauksaimniecības un Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (turpmāk – NPKS) produktiem, arvien vairāk pārtikas ražotāju iesaistās pārtikas kvalitātes shēmās.

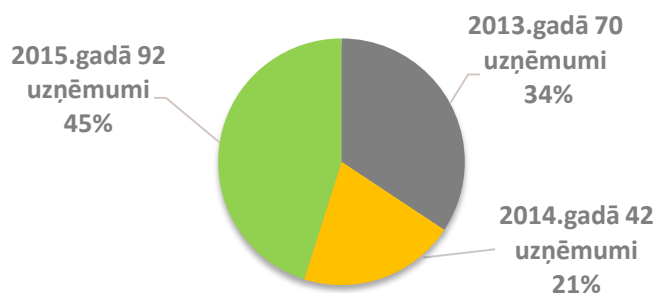
2015.gada beigās NPKS produkti aptvēra plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaits sasniedza 506, tostarp 331 produkti bija marķēti ar norādi Zaļā karotīte un 175 produkti ar – Bordo karotīti.

3.1.attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2009.-2015. gadā

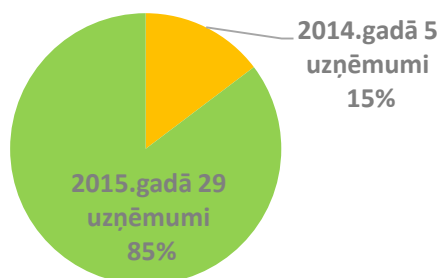
Avots: ZM

2015.gadā NPKS iesaistījušies 110 uzņēmumi, no kuriem 92 ir Zaļās karotītes produktu ražotāji, 29 uzņēmumi Bordo karotītes produktu ražotāji, to starp 11 uzņēmumi ražo gan Zaļās, gan Bordo karotītes produktus. NPKS iesaistīti 5 514 izejvielu piegādātāji.

3.8.attēls. Zaļās karotītes produktu ražotāju - uzņēmumu skaits 2013.-2015.gadā

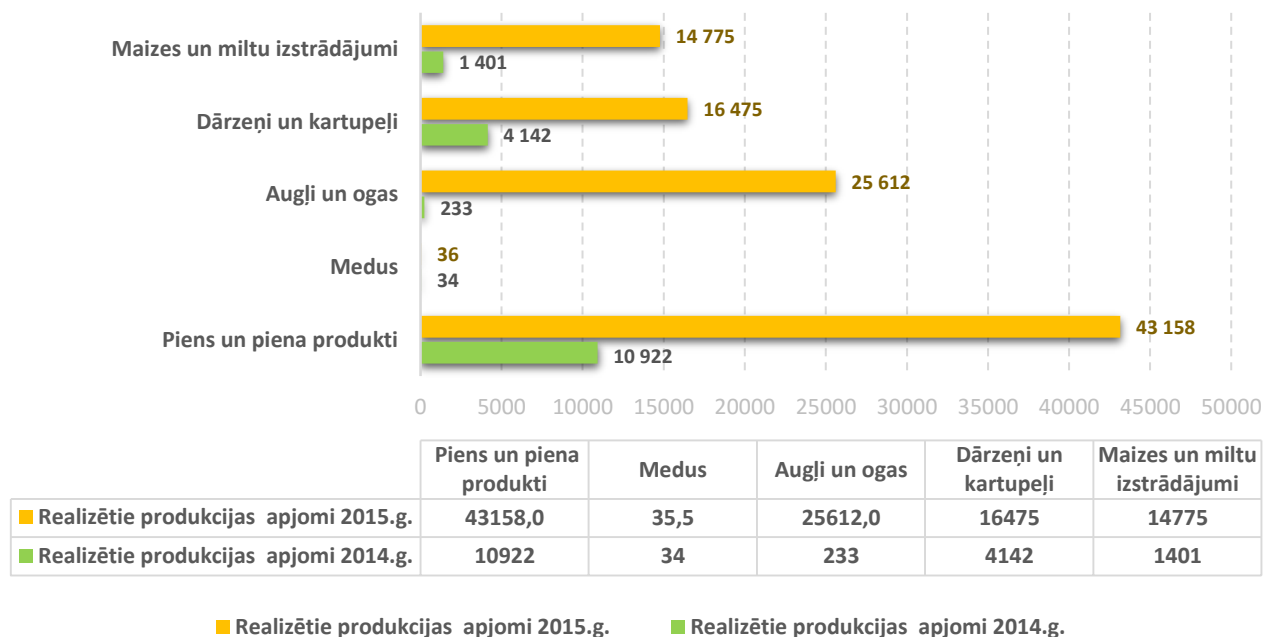
Avots: ZM

3.9.attēls. Bordo karotītes produktu ražotāju - uzņēmumu skaits 2014.-2015.gadā

Avots: ZM

NPKS ietvaros 2015.gadā bija realizēti 43 158 t piena un piena produkti, 35,5 t medus, 10 129 t gaļa un gaļas produkti, tostarp 7 948 t putnu gaļa un tās produkti, 25 612 t augļi un ogas, 16 475 t dārzeņi un kartupeļi, 14 775 t maizes un miltu izstrādājumi.

3.10.attēls. Realizētie produkcijas apjomi 2014.-2015. gadā

Avots: ZM

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, 2015.gadā tika piešķirts valsts atbalsts par dalību pārtikas kvalitātes shēmās. Uz to bija pieteicies 10 reizes lielāks pretendentu skaits kā iepriekšējā gadā – 3 309 nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībnieki.

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija realizē shēmas popularizēšanas pasākumus, informatīvas kampaņas medijos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos, kā arī sabiedriskajā transportā.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2015.gadā tika paredzēta valsts subsīdiu programma „Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai”, kurai pieteikumus iesniedza 1 064 shēmas dalībnieki.

Atbalstot Eiropas Savienības mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu, izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas Eiropas Savienības aizsargāto produktu reģistros.

2015.gadā Eiropas Komisija pieņēma lēmumu, par produkta „Carnikavas nēgi” iekļaušanu ES Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā, Jāņu siera iekļaušanu ES Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā, kā arī Latvijas lielo pelēko zirņu ierakstīšanu Aizsargāto cilmes vietas nosaukumu reģistrā. Šobrīd ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti pieci produkti – Sklandrausis, Salināta rudzu rupjmaize, Carnikavas nēgi, Jāņu siers un Latvijas lielie pelēkie zirņi.

2015.gadā uzņēmēji ir saražojuši 6,34 t sklandraušus, kas, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir 5 reizes vairāk. 2015.gadā saražota 24,57 t Salinātu rudzu rupjmaize – produkts, kas ir iekļauts Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Lai Rucavas balto sviestu ierakstītu aizsargāto ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā, turpinās reģistrācijas pieteikuma sagatavošana.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

2015.gadā *Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī* kopā tika nozvejotas 62 633 tonnas zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.), kas bija par 2 739 tonnām vairāk nekā 2014.gadā (skat.4.1.tab.). Nozvejas pieaugumu Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī pamatā veidoja reņģu, mencu un plekstu nozvejas pieaugums par 3,1 tūkst.t, savukārt brētliņu un salaku nozveja samazinājās par 626 tonnām. Piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm un brētliņām tika izmantotas vidēji 97,1% apmērā. Mencu kvotas 2015.gadā tika apgūtas par 55,4% apmērā, bet pieejamā lašu nozvejas kvotas 22,0% apmērā, kas ir salīdzinoši labāki rādītāji nekā 2014.gadā. 2014.gadā mencu kvotas tika apgūtas 30,7% apmērā, bet lašu kvotas 13,4% apmērā.

Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas uz 2015.gada 31.decembri ar zveju nodarbojās 63 kuģi, bet piekrastes joslā – 612 zvejas laivas.

4.1.tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī 2014.gadā un 2015.gadā, tonnas

Zivju sugas	Nozveja 2014.gadā, t	Nozveja 2015.gadā, t	Nozvejas izmaiņas salīdzinot ar 2014.gadu, t
Menca	2 037,5	2 998,0	+960,5
Lasis	3,7	4,0	+0,3
Plekste	1 868,5	2 095,8	+227,3
Salaka	1 514,9	1 150,8	- 364,1
Reņģe	23 314,7	25 265,6	+1 950,9
Brētliņa	30 763,4	30 500,9	-262,5
Pārējās	394,1	617,9	+223,8
Kopā	59 894,0	62 633,0	+2 739,0

Avots: ZM

Ar *tāljūras zveju* 2015.gadā nodarbojās 11 kuģi, kas kopā nozvejoja 18 672 tonnas zivju un sniega krabjus (skat.4.2.tab.), kas bija par 40 728 tonnām mazāk nekā 2014.gadā un veidoja 23% lielu īpatsvaru no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2015.gadā (81,3 tūkst. tonnas). Iemesls nozvejas samazinājumam tāljūrā lielā mērā bija īsāka zvejas sezona Maurītānijas ekskluzīvās ekonomiskās zonas ūdeņos.

Tāljūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Marokas ekskluzīvās zonas un Maurītānijas ekskluzīvās zonas ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas tika izsniegtas saskaņā ar Eiropas Savienības noslēgtajiem zvejniecības nolīgumiem ar Maroku un Maurītāniju. Salīdzinoši nelielu daļu no tāljūras nozvejas veidoja zveja NEAFC zvejas rajonos (4 368,5 t) un Maurītānijas ekskluzīvās zonas ūdeņos (666,6 t), kur Latvija zvejoja sniega krabjus un sarkanasarus.

4.2.tabula

Latvijas nozveja tāljūrā 2014.gadā un 2015.gadā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2014.gadā, t	Nozvejas apjoms 2015.gadā, t	+/- salīdzinot ar 2014.gadu, t
NEAFC (sarkanasarī, sniega krabji)	1 839,6	4 368,5	+ 2 528,9
Maurītānijas ekskluzīvās zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	47052,2	666,6	- 46 384,6
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	10 508,2	13 636,4	+ 3 128,2
Kopā:	59 400,0	18 672,0	- 40 728,0

Avots: ZM dati

lekšējos ūdeņos 2015.gadā tika nozvejotas 283 t zivju (nēgi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.), kas ir par 10 t vairāk nekā 2014.gadā. Visvairāk tika nozvejots ezeros - 188 t, bet vizmazāk uzdenskrātuvēs (1,4 t). Nozvejoto zivju pirmās pārdošanas vērtības apmērs bija 743 344 EUR.

Akvakultūra

2015.gadā PVD bija atzīti 153 akvakultūras uzņēmumi, kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai, tai skaitā arī valsts zivju audzētava „Tome” ar piecām filiālēm. Valsts zivju audzētavas galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana. Daudzās no privātajām zivju audzētavām ir izveidoti zivju dīķi makšķerēšanai, kā arī šajā nozares sektorā ir vairāki dekoratīvo ūdensdzīvnieku audzētāji. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociāli ekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2015.gadā, pēc CSP datiem, no 153 PVD atzītajiem akvakultūras uzņēmumiem, ekonomiski aktīvi bija 87 (kopējais nodarbināto skaits – 377 cilvēki), kuros akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 792 dīķis ar kopējo platību 4 949,3 ha, 1 282 baseini ar tilpumu 17 289 m³ un 28 recirkulācijas sistēmas ar 6 923 m³ tilpumu.

Kopumā laika periodā no 2007.gada līdz 2015.gadam akvakultūrā izmantojamām platībām vērojama pieauguma tendence, ko ir sekmējušas arī Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda atbalsta iespējas akvakultūras uzņēmumu attīstībai (skat.4.3.tabulu).

4.3.tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platības

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2007	311	3196	1080	12 041	4	325	41
2008	605	4350	1227	16 723	5	395	44
2009	749	5018	1196	17 122	10	712	46
2010	801	5 122,5	1240	17 448	10	712	48
2011	728	5 707,3	1270	17 051	13	1184	55
2012	756	5 607,5	1303	17 727	25	2786	66
2013	728	5 380,3	1277	17 143	22	3879	67
2014	721	5 211,0	1276	18 256	28	5133	68
2015	792	4 949,3	1282	17 289	28	6923	87

Avots: CSP dati

2015.gadā akvakultūras sektora realizētās produkcijas apjoms bija 863 tonnas. Galvenās audzētās un realizētās zivju sugas (svaigā un apstrādātā veidā) bija karpa un karūsa, forele, līdaka, sams, store u.c. (skat.4.4.tabulu). 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, pieaudzis gandrīz visu zivju sugu audzēšanas apjoms, it īpaši foreļu, samu un storu, kā arī karpu audzēšanas apjoms. Nedaudz samazinājies ir līdaku, līņu un citu zivju sugu audzēšanas apjomi, tomēr kopumā realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, palielinājās par 176,7 tonnām (skat.4.4.tab.).

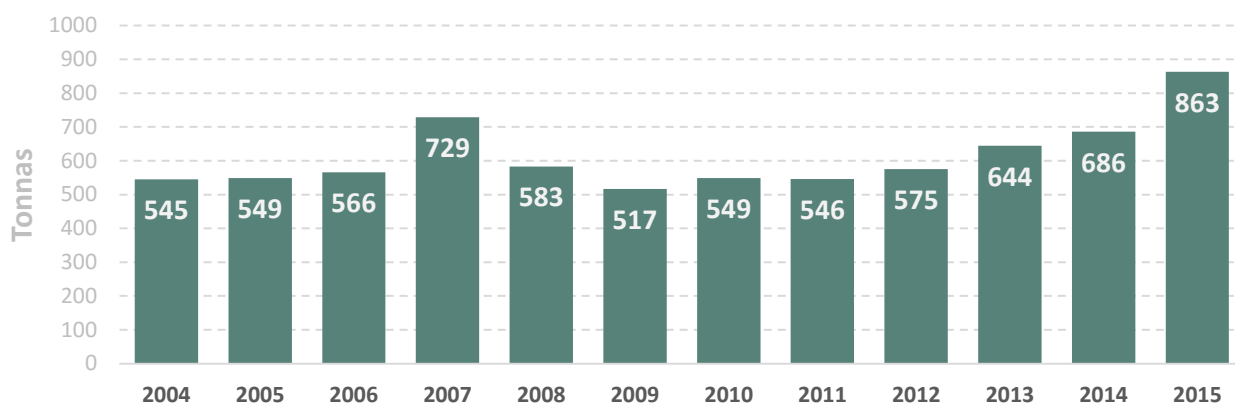
4.4.tabula

Akvakultūras produkcijas apjoms 2015.gadā

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	Karpa un karūsa	Līnis	Forele	Līdaka	Store	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā
2014.gadārealizētās svaigā veidā	521.9	10,6	38.1	13,4	54,1	48.2	686.3
2015.gadā realizētās pavisam:	559,7	5.1	134,1	11,3	91,3	61.5	863,0
t.sk. realizētās svaigā veidā	554,5	4.9	68.1	11.3	85.0	17.5	741.3
t.sk. realizētās apstrādātas	5,2	0.2	66.0	-	6.3	44.0	121.7

Avots: CSP

Laika periodā no 2004.gada līdz 2015.gadam kopējās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstījās ap 607 tonnām. Būtiskākais produkcijas apjoma pieaugums vērojams 2015.gadā, kad tas sasniedza 863 tonnas, bet vismazākais produkcijas apjoma pieaugums tika sasniegts 2009.gadā – 517 tonnas. Lai arī akvakultūras produkcijas apjomi gadu no gada svārstās, kopumā laika periodā no 2004.gada līdz 2015.gadam ir vērojama kopējās akvakultūras produkcijas pakāpeniska pieauguma tendence (skat.4.1.att.).

4.1.attēls. Akvakultūras produkcijas apjoms 2004.-2015.gadā, tonnas

Avots: CSP

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība 2015.gadā bija 3 544,0 tūkst. EUR, kas, salīdzinot ar 2014.gadu (1 849,2 tūkst. EUR), bija par 48 % lielāka.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Vērtējot 2015.gada rezultātus, zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā naudas izteiksmē, salīdzinājumā ar 2014.gadu, ir samazinājies par 0,1 procentpunktu. Zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā 2015.gadā veidoja 1,7 %. Zivju produkcijas eksporta apjoms vērtības izteiksmē, ieskaitot zivju konservus, 2015.gadā sasniedza 174,0 milj. EUR. Zivju produkciju un zivju konservus Latvija 2015.gadā eksportēja uz 62 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, zivju produkcijas eksporta apjoms pieauga par 1,1% un veidoja 75,1 tūkst. t. Zivju produkcijas eksporta apjoms vērtības izteiksmē palielinājās par 3,8%, un zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms sasniedza 100,1 milj. EUR.

Nozīmīgu daļu zivju produkcijas eksporta apjomā tradicionāli ieņēma ES valstis. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms uz ES valstīm palielinājās par 22,2%, bet vērtības izteiksmē samazinājās par 4,1%. Vienlaikus eksportā palielinājās ES valstu īpatsvars, kas 2015.gadā veidoja 51,3% no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma.

ES eksportētājvalstu vidū līderpozīcijas ieņēma četras valstis – Lietuva, Igaunija, Polija un Dānija. Latvija nostiprināja savas pozīcijas visās iepriekšminētajās valstīs. Zivju produkcijas eksports uz Poliju palielinājās divas reizes. Būtiski pieauga zivju produkcijas eksports uz Vāciju, Spāniju un Bulgāriju. Palielinājās arī zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Franciju, Grieķiju, Īriju, Lielbritāniju, Nīderlandi un Portugāli, tomēr pieaugums nebija tik būtisks, lai ietekmētu kopējo zivju produkcijas eksporta apjomu.

Zivju produkcijas eksporta apjoma kritums bija tādās valstīs, kā Čehija, Kipra, Rumānija, Ungārija un Zviedrija. Latvija pārtrauca zivju produkcijas eksportu uz Slovākiju un Itāliju, jo zivju produkcijas eksportam uz šīm valstīm ir raksturīgi visai nestabili radītāji un eksporta apjomi ir atkarīgi no konkrēta zivju produkta veida pieprasījuma.

Otrajā vietā starp valstu grupām, kuras dominēja Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā, ierindojās Neatkarīgo valstu Sadraudzības valstis (turpmāk – NVS). 2015.gadā zivju produkcijas eksports uz NVS valstīm palielinājās gan apjomā, gan vērtības izteiksmē. NVS valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā palielinājās par 5,2 procentpunktiem un veidoja 24,4% lielu īpatsvaru.

Latvija zivju produkciju galvenokārt eksportē uz tādām NVS valstīm, kā Baltkrievija, Krievija un Ukraina. Kopš 2014.gada augustā Krievijas Federācijas ieviestā embargo zivju produkcijas importam no Latvijas, Latvijas uzņēmumi, kuri ražoja saldētus zvejas produktus, kā arī cita veida produkciju (sālītus un kūpinātus produktus, kulinārijas izstrādājumus u.c.) un kuriem bija tiesības eksportēt zivju produkciju uz Muitas ūnijas dalībvalstīm, pilnībā pārtrauca zivju produkcijas eksportu uz Krieviju. Saistībā ar Krievijas aizliegumu Latvijas zvejniekiem un zivju apstrādātājiem veikt tranzīta pārvadājumus caur Krieviju uz Kazahstānu, zivju produkcijas eksports uz Kazahstānu samazinājās 2,6 reizes. 2015.gadā līderpozīcijas starp NVS valstīm saglabāja Baltkrievija un Ukraina. Vienlaikus pieauga šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā, un 2015.gadā tas sasniedza attiecīgi 10,2% un 12,9%.

Trešajā vietā ar 24,1% īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās pārējās trešās valstis (neieskaitot NVS valstis). 2015.gada laikā zivju produkcijas eksporta apjoms uz šīm valstīm apjomu ziņā samazinājās par vienu trešdaļu. Tas galvenokārt bija saistīts ar to, ka Latvijas zvejnieki praktiski pārtrauca zivju zveju Maurītānijas ūdeņos, kā rezultātā zivju produkcijas eksports uz Maurītāniju 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, samazinājās vairāk nekā par 16 tūkst. t. 2015.gada laikā zivju produkcijas eksports uz pārējām trešajām valstīm (neieskaitot NVS valstis) vērtības izteiksmē palielinājās vairāk nekā 2,5 reizes, jo Latvijas zvejnieki aktīvi zvejoja sniega krabjus Ziemeļaustrumu Atlantijā, kurus eksportēja uz Norvēģiju un Panamu. Produkcijai no sniega krabjiem ir lielāka vērtība, nekā saldētai produkcijai no citām zivīm un stabils pieprasījums.

2015.gadā Latvijas uzņēmēji zivju produkciju (bez konserviem) eksportēja uz 40 valstīm.

Zivju konservu eksports

Pēc Latvijas CSP datiem, 2015.gadā, Latvijas sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms samazinājās par 40% un veidoja 39,3 tūkst. t. Sagatavoto un konservēto zivju apjomi bija viszemākie pēdējo divpadsmit gadu laikā. 2015. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma kritums galvenokārt bija saistīts ar Krievijas Federācijas Federālās veterinārās un fitosanitārās uzraudzības institūcijas *Rossel'hoznadzor* 2015.gada 4.jūlija lēmumu aizliegt zivju konservu importu no Latvijas.

Minēto apstākļu ietekmē 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, samazinājās ne tikai sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms, bet arī vērtība. Sagatavoto un konservēto zivju eksportētā apjoma vērtība sasniedza 73,9 milj. EUR, un, salīdzinājumā ar 2014.gadu, samazinājās par 14%. Neskatoties uz to, ka 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, vislielākais kritums bija sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomam uz NVS valstīm, NVS valstu tirgus turpināja būt viens no svarīgākajiem šo produktu eksporta tirgiem. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, zivju konservu eksporta apjoms uz NVS valstīm samazinājās par 53%, līdz ar to NVS valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksportā samazinājās līdz 58%. Pērn sagatavoto un konservēto zivju eksports samazinājās uz visām NVS valstīm, izņemot Baltkrieviju un Moldovu. Starp NVS valstīm vislielākais eksporta apjoma kritums 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, bija uz Krieviju, Ukrainu un Azerbaidžānu. Samazinājās sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz Armēniju. Negatīvas tendences bija saskatāmas sagatavoto un konservēto zivju eksportā uz Vidusāzijas valstīm - 2015.gada laikā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi uz šīm valstīm samazinājās par 46%. Latvijā ražoto zivju konservu noiets samazinājās gandrīz uz visām Vidusāzijas valstīm un it īpaši uz Kazahstānu, Uzbekistānu un Tadžikistānu.

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms un vērtība uz citām trešajām valstīm (neieskaitot NVS valstis) palielinājās. Pieauga sagatavoto un

konservēto zivju eksports uz tādām valstīm, kā Apvienotie Arābu Emirāti, Austrālija, Gruzija, Jaunzēlande, Kanāda, Serbija, Turcija. Vislielākais sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma pieaugums bija uz Izraēlu, ASV un Japānu. Ņemot vērā to, ka 2015.gadā vairākiem zivju apstrādes uzņēmumiem bija piešķirtas tiesības eksportēt zivju produkciju uz Ķīnu, pērn sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Ķīnu palielinājās, kaut gan eksporta apjomi nebija lieli un veidoja tikai 45,6 t. Vislielākais sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma kritums bija uz Mongoliju. Samazinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Kanādu, Maķedoniju, Norvēģiju, Šveici un Singapūru, taču eksporta apjoma kritums nebija būtisks. Latvija pārtrauca eksportēt zivju konservus uz Korejas Republiku, Indiju un Taivānu, bet sāka eksportēt zivju konservus uz Ēģipti, Honkongu, Islandi, Makao, Meksiku un Somāliju. Šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksportā nebija liels, tāpēc šīs pārmaiņas eksporta struktūrā neietekmēja Latvijas kopējo sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomu.

Otrajā vietā starp valstu grupām, kuras dominēja Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, pēc NVS valstīm bija ES valstis. 2015.gadā vairāk nekā par vienu ceturtdaļu, gan tonnās, gan vērtības izteiksmē pieauga sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES rietumdaļas valstīm. Starp šīm valstīm bija Zviedrija, Dānija un Vācija. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoms uz ES austrumdaļas valstīm palielinājās par 10% apjomā un 16% vērtības izteiksmē. Pieauga zivju konservu eksports uz visām ES austrumdaļas valstīm, izņemot Rumāniju.

2015.gadā Latvija eksportēja sagatavotās un konservētās zivis uz 58 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms samazinājās gan apjomā, gan vērtības izteiksmē, attiecīgi par 12% un par 5,5%. 2015.gadā Latvija importēja 56,6 tūkst. t zivju produkcijas 122,9 milj. EUR vērtībā. Latvijā līdera pozīcijas starp zivju izejvielu piegādātājvalstīm saglabāja Lietuva, Norvēģija, Zviedrija, Polija, Igaunija un Lielbritānija. 2015.gadā šīm valstīm pievienojās Dānija, Spānija un Portugāle. Kopumā iepriekšminētās valstis 2015.gadā veidoja 88% no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma un šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas importā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, palielinājās.

Ņemot vērā kopējo smago situāciju Latvijas zivju apstrādes sektorā, kura bija saistīta ar Krievijas Federācijas Federālās veterinārās un fitosanitārās uzraudzības institūcijas *Rossethhoznadzor* 2015.gada 4.jūlija lēmumu aizliegt zivju konservu importu no Latvijas, zivju produkcijas (bez konserviem) imports samazinājās no vairākām valstīm, no kurām Latvija iepriekš importēja izejvielas zivju konservu ražošanai.

Visbūtiskāk zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms samazinājās no Marokas, Polijas, Igaunijas un Norvēģijas. Savukārt zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms no Lietuvas, Īrijas un Dānijas palielinājās.

2015.gada laikā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms samazinājās gan no ES valstīm, gan no trešajām valstīm, attiecīgi par 6,4% un par 30,5%. 2015.gadā ES valstu īpatsvars veidoja 82,7% no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma, bet, salīdzinājumā ar 2014.gadu, šo valstu īpatsvars palielinājās par 4,7 procentpunktiem. Savukārt trešo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjomā samazinājās par 4,7 procentu punktu, un 2015.gadā veidoja 17,3 %.

Neliels pieaugums zivju produkcijas importā bija no ASV Baltkrievijas, Beļģijas, Čehijas, Fēru salām, Francijas, Grenlandes, Grieķijas, Islandes, Kanādas, Nīderlandes, Ungārijas, Portugāles un Vācijas. Latvijā sāka importēt zivju produkciju no Čīles un Senegālas, bet zivju produkcijas importu pārtrauca no tādām valstīm, kā Korejas Republika, Šrilanka, Taivāna, Urugvaja, taču apjomu ziņā izmaiņas zivju produkcijas importa struktūrā nebija tik būtiskas, lai ietekmētu kopējo zivju produkcijas importa apjomu.

Zivju konservu imports

2015. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms samazinājās gan apjomā, gan vērtības izteiksmē, attiecīgi par 4,2% un par 3,3%. 2015.gadā sagatavoto un konservēto zivju imports veidoja 6,9 tūkst. t un vērtības izteiksmē sasniedza 22,5 milj. EUR.

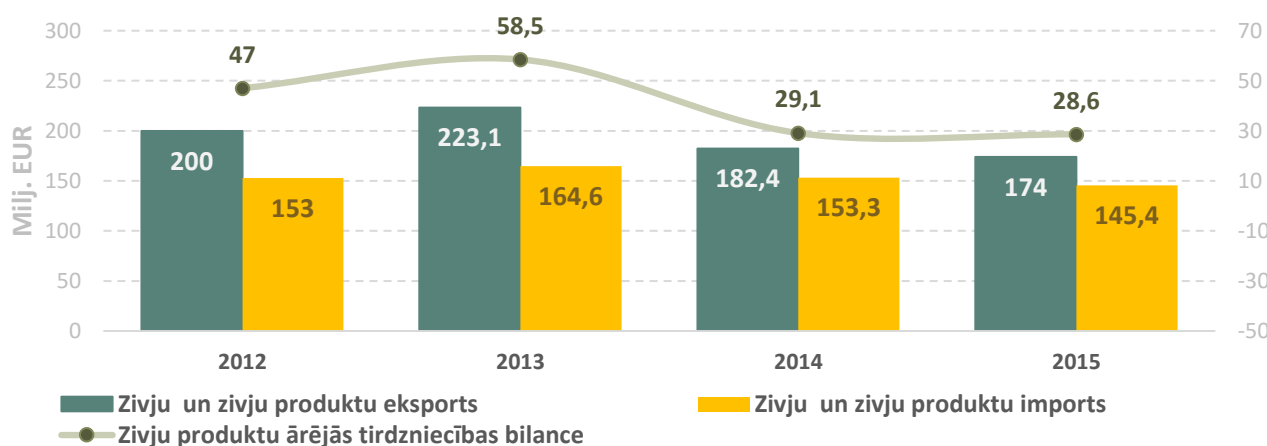
Latvijā zivju konservus galvenokārt importēja no ES valstīm. Importa apjomi no ES valstīm samazinājās gan apjomā, gan vērtības izteiksmē, attiecīgi par 5% un 4,4%. Šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā saglabājās 2014.gada līmenī, veidojot 80% no Latvijas sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma.

Skatoties valstu griezumā, sagatavoto un konservēto zivju imports visvairāk samazinājās no Dānijas, Vācijas un Lielbritānijas - gan apjomā, gan vērtības izteiksmē. Kritums sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā bija no tādām ES dalībvalstīm, kā Beļģija, Bulgārija, Čehija, Francija, Itālija, Slovākija, Ungārija un Zviedrija, taču samazinājums nebija būtisks. Pieauga zivju konservu imports no Austrijas, Igaunijas, Nīderlandes un Somijas, taču pieaugums tonnās nebija tik liels, lai dotu pieaugumu kopējam sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjomam. Vislielākais sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma palielinājums no ES valstīm bija Polijai, Spānijai un Lietuvai.

2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, samazinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms no trešajām valstīm par 1,1%, savukārt vērtības izteiksmē, šo produktu importa apjoms palielinājās. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, palielinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā veidoja 20%. Latvijā importēja zivju konservus no tādām valstīm, kā Baltkrievijas, Islandes, Kanādas, Ķīnas, Seišelu salām, Vjetnamas, ASV, Krievijas, Filipīnas, Norvēģijas un Taizemes. Importa apjomi palielinājās no ASV, Krievijas, Filipīnas, Norvēģijas un Taizemes. 2015.gadā Latvijā pārtrauca importēt sagatavoto un konservēto produkciju no zivīm un jūras produktiem no Moldovas, bet sāka importēt zivju konservus no Japānas, Urugvajas, un Papua-Jaungvinejas, tomēr izmaiņas importa apjoma struktūrā nebija būtiskas, lai ietekmētu kopējo sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjomu. Turklāt Latvija sāka importēt zivju konservus arī no Ukrainas un Kirgizstānas, un importa apjomi bija pietiekoši lieli attiecīgi 161 t un 64 t. Kopumā sagatavoto un konservēto produkciju no zivīm, moluskiem un vēžveidīgajiem Latvija importēja no 35 valstīm.

Ārējās tirdzniecības balance

Tāpat ka visus iepriekšējos gadus, eksportēto zivju produktu vērtība Latvijā ievērojami pārsniedz zivju produktu importu un ārējās tirdzniecības balance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva: + 28,6 milj. EUR (skat.4.2.att.).

4.2.attēls. Ārējās tirdzniecības balances rādītāji 2012.-2015.gadā

Avots: CSP

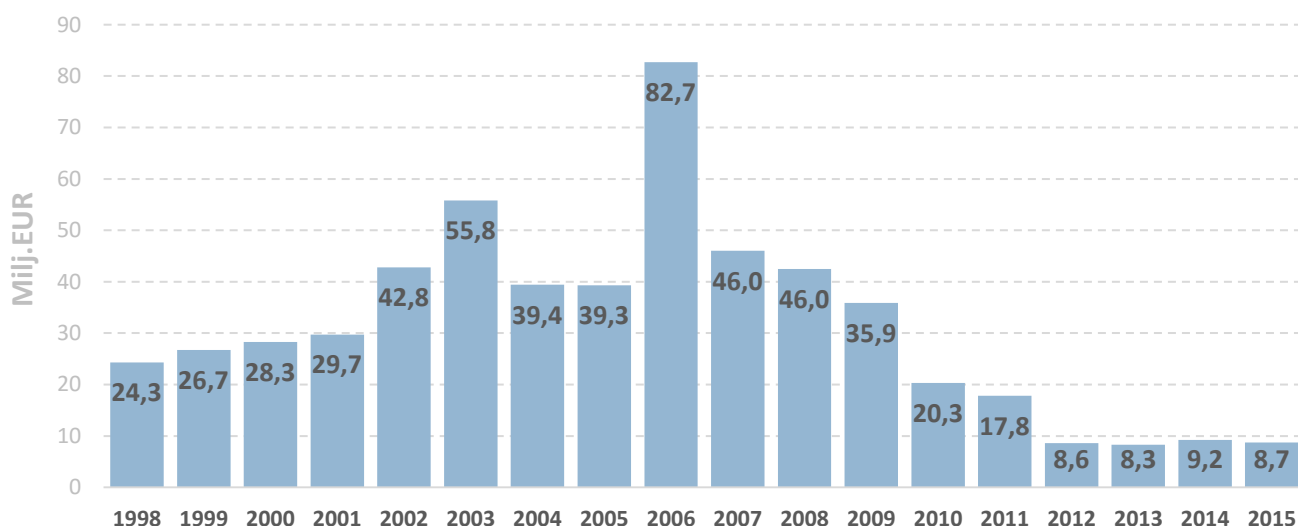
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst Kopienas pamatnostādņēm attiecībā uz valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī lai paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildu Eiropas Savienības atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalstu piešķir saskaņā ar Komisijas 2014.gada 25.jūnija Regulas (EK) Nr. [702/2014](#), ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.pantu un 108.pantu (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2014.gada 1.jūlijs, Nr. L 193), 8.pantā noteiktās prasības.

2015.gadā kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,7 milj. EUR (skat.5.1.att.).

5.1.attēls. Kopējais subsīdiju apmērs 1997.–2015. gadā, milj. EUR

Avots: LAD

Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai izstrādāti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5.panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007.–2013. gadam” – attīstības plānošanas dokumentu, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši stratēģijai, turpmāk izmantojot lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdijas, ir finansējamas sekojošas prioritātes:

- ❖ labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- ❖ pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- ❖ Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- ❖ lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- ❖ lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Valsts atbalsta lauksaimniekiem ietvaros saskaņā ar Ministru Kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumiem Nr.1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai” īstenoti seši atbalsta pasākumi (skat.5.1.tab.).

5.1.tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2015. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai		3 46 23 10,01	49,00
Atbalsts augkopības attīstībai	10	40 70 70,53	5,76
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	27	54 21 97,28	7,67
Atbalsts tirgus veicināšanai		31 73 40,00	4,49
Atbalsts lauksaimniecības nozaru riska samazināšanai	18 68	1 49 68 91,60	21,18
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	1345	84 08 94,62	11,90
Kopā:		7 06 67 04,04	100,00

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai, kā arī lauksaimniecības nozaru riska samazināšanas veicināšanai lauksaimniecībā, kopumā 77,85% no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2.Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā tika turpināta aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 27.aprīļa noteikumiem Nr.403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”.

Aizdevumu administrēšanu veic akciju sabiedrība “Attīstības finanšu institūcija Altum” (turpmāk – sabiedrība Altum).

Aizdevumi tiek piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem - atzītām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju grupām.

Saskaņā ar sabiedrības Altum sniegto informāciju, 2015.gadā tika piešķirti 169 aizdevumi 7,05 milj. EUR apmērā (skat.5.2.tab.).

5.2.tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi

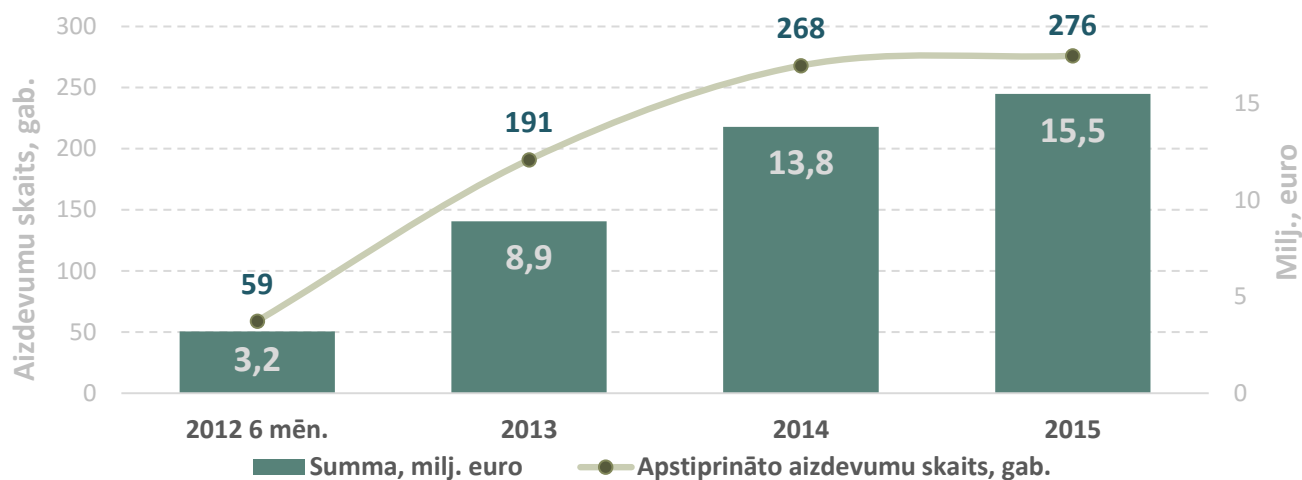
Gads	Tūkst. EUR	Skaits, gab.	Vidēji, tūkst. EUR
2010	10 618	201	53
2011	13 374	300	45
2012	10 903	253	43
2013	9 056	193	47
2014	8 188	171	48
2015	7 048	169	42
Kopā:	59 187	1 287	46

Avots: ZM pēc sabiedrības Altum datiem

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Saskaņā ar Ministru kabineta 2012.gada 29.maija noteikumiem Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”, 2015.gadā tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, ilgtermiņa aizdevumu piešķiršanai lauksaimniecībā izmantojamās zemes

iegādei. Aizdevumu pieteikumu izvērtēšanu un administrēšanu veic sabiedrība Altum. Saskaņā ar sabiedrības Altum sniegto informāciju, 2015.gadā piešķirti 276 zemes iegādes aizdevumi par nepilniem 15 milj. EUR. (skat.5.2.att.).

5.2.attēls. Zemes iegādes programmas dinamika

Avots: ZM pēc sabiedrības Altum datiem

2015.gadā tika veikti sekojoši būtiskākie grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 29.maija noteikumos Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”:

- 1) palielināta aizdevumiem paredzētā summa no 30 milj. EUR līdz 40 milj. EUR;
- 2) pēc reorganizācijas, visas ar aizdevumu administrēšanu saistītās darbības veic sabiedrība Altum, iepriekš bija iesaistīta arī valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds”.

Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem

AS „Attīstības finanšu institūcijas Altum”, sākot ar 2015.gada 15.aprīli, turpināja VAS „Lauku attīstības fonds” uzsākto garantiju izsniegšanas procesu banku izsniegtajiem īstermiņa un ilgtermiņa kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un pārstrādātājiem.

2015.gadā ir izsniegtas 34 kredītu garantijas, tajā skaitā AS „SEB banka” – 17 kredītiem, AS „Citadele banka” – 10 kredītiem, AS „DNB banka” – 2 kredītiem un, AS „Danske Bank” – 2 kredītiem, kā arī, līdz apvienošanas brīdim, AS “Attīstības finanšu institūcijas Altum” – 3 kredītiem: kopsummā par 3,28 milj.EUR.

2015.gadā slīdzinot ar 2014.gadu, piešķirto garantiju skaits samazinājies par 46,03 %, un izsniegto garantiju summa samazinājusies par 3,11milj. EUR, t.i., par 48,6%.

Izmantojot VAS „Lauku attīstības fonds” un AS “Attīstības finanšu institūcijas Altum” garantijas, uzņēmēji 2015.gadā varēja saņemt kredītus kopsummā par 10,29 milj. EUR.

Kopš 1997.gada, kad uzsāka kredītu garantēšanu, piešķirtas 3 461 kredītu garantijas kopsummā par 190 580 milj. EUR (skat.5.3.tab.).

5.3.tabula

Valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas 2009.-2015.gadā

Rādītāji	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Kopā no 1997. līdz 2015.
Izsniegto garantiju skaits	142	141	207	164	148	63	34
Garantētā summa (tūkst. EUR)	15 504	14 989	23 164	23 371	15 855	6 393	3 283
Kredīta apjoms, kas saņemts ar Fonda garantijām (tūkst. EUR)	37 409	31 602	63 887	63 651	39 328	16 093	10 288

Avots: VAS „Lauku attīstības fonds” un AS “Attīstības finanšu institūcijas Altum”

Uz 2015.gada 31.decembri spēkā bija 243 kredītu garantijas par kopējo summu 14 199 726 EUR.

5.3.Nodokļi

Saskaņā ar VID rīcībā esošo informāciju, Latvijā 2016.gada 1.janvārī Nodokļu maksātāju reģistrā reģistrēto nodokļu maksātāju skaits, kuru pamatdarbības veids atbilst NACE 2.red 01.grupas „Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības” kodiem, izņemot 0170, bija 37 322 personas. No šiem nodokļu maksātājiem 20 317 bija reģistrētas kā zemnieku saimniecības, 2 239 kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu un 13 920 fiziskās personas – saimnieciskās darbības veicēji. 2015.gadā 502 nodokļu maksātājiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, bija mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statuss.

5.4.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem (fiziskām un juridiskām personām)
sadalījumā pa nozarēm 2015. gadā*, tūkst. EUR**

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	7 331,10	465,05	12 742,66	10 699,61	11,29	101,46	2,69
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	426,04	97,14	689,79	565,67	11,27	7,12	0,84
Augu pavairošana	80,04	2,93	189,12	114,76	0,00	0,91	0,00
Lopkopība	6 908,66	260,19	13 133,98	-997,64	1,82	212,35	6,54
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	7 136,56	429,37	13 344,51	1 824,34	14,75	190,56	4,45
Kopā:	22 746,47	1 386,11	41 553,4	11 579,76	39,51	525,26	61,61

* informācija, kas bija pieejama uz 2016. gada 18.maiju

Avots: VID

5.5.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām 2013.–2015. gadā, iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem,
kas maksājumus veic zemnieku saimniecības vai tās īpašnieka vārdā, gan tūkst. EUR**

Gads	2013	2014	2015
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	2 627,83	1 507,01	1 687,63
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	2 863,22	3 166,82	3 312,45
Pievienotās vērtības nodoklis	-819,91	-146,21	-1 081,99
Akcīzes nodoklis	9,68	14,94	12,16
Dabas resursu nodoklis	60,89	70,52	75,73
Muitas nodoklis	5,95	2,63	1,99
Kopā:	4 747,66	4 615,71	4 007,97

* informācija, kas bija pieejama uz 2016. gada 18.maiju

Avots: VID

5.6.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām 2013.–2015. gadā, uzņēmumu ienākuma
nodokļa maksātājiem tūkst. EUR**

Gads	2013	2014	2015
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	3 600,58	4 402,44	5 175,3
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	2307,81	975,05	619,82
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	7 410,06	8 125,37	9 120,32
Pievienotās vērtības nodoklis	5 070,4	5 384,35	6 444,22
Akcīzes nodoklis	6,84	10,0	8,87
Dabas resursu nodoklis	95,03	86,98	101,07
Muitas nodoklis	20,81	16,12	3,53
Kopā:	18 511,52	19 000,31	21 473,13

* informācija, kas bija pieejama uz 2016. gada 18.maiju

Avots: VID

**Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskām personām
(izņemot zemnieku saimniecības) 2013.–2015. gadā, tūkst. EUR**

Gads	2013	2014	2015
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	13 953,35	14 986,16	16 054,43
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	4 761,25	1 215,99	814,54
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	27 455,93	27 392,21	29 330,01
Pievienotās vērtības nodoklis	4 130,58	5 740,26	6 998,07
Akcīzes nodoklis	696,74	154,95	19,13
Dabas resursu nodoklis	271,98	298,69	305,79
Muitas nodoklis	52,29	24,97	57,13
Kopā:	51 322,12	49 813,23	53 579,1

* informācija, kas bija pieejama uz 2016. gada 18.maiju

Avots: VID

Nodokļu maksātāju reģistrā 2016. gada 1. janvārī bija reģistrēti 1 999 pārtikas pārstrādes uzņēmumi, tajā skaitā 1 844 pārtikas produktu ražošanas uzņēmumi un 155 dzērienu ražošanas uzņēmumi. Uzņēmumi atlasīti pēc saimnieciskās darbības klasifikācijas NACE 2.red. 10.grupas „Pārtikas produktu ražošana” un 11.grupas „Dzērienu ražošana” kodiem.

Valsts budžeta ieņēmumi no Pārtikas produkcijas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem 2015. gadā, tūkst. EUR

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Pārtikas produktu ražošana	21 070,01	6 989,74	41 177,62	16 288,14	994,11	386,91	732,04
Gaļas un gaļas produktu ražošana pārstrāde un konservēšana	2 826,03	1 475,84	5 848,11	6 601,25	2,99	38,08	9,07
Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana	3954,34	1 279,86	7 586,50	-6 973,48	0,00	95,94	225,15
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	1 435,61	682,54	2 378,5	2 840,17	44,59	15,35	239,35
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	115,26	4,33	227,22	143,15	0,00	0,31	98,90
Piena produktu ražošana	4 975,34	1 079,38	9 486,91	2 823,63	15,20	125,80	38,38
Graudu un malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	1 148,29	324,36	2 065,96	-3 861,57	0,16	19,87	21,38
Konditorijas un miltu izstrādājumu ražošana	4 460,68	1 132,78	9 394,16	9 381,17	6,35	58,22	5,39
Citu pārtikas produktu ražošana	1 689,85	626,32	3 271,27	2 756,94	924,82	24,96	57,15
Dzīvnieku barības ražošana	464,61	384,33	918,99	2 576,88	0,00	8,38	37,27
Dzērienu ražošana	4 489,15	2 103,35	8 201,33	27 567,31	71 248,63	192,87	759,17
Kopā:	25 559,16	9 093,09	49 378,95	43 855,45	72 242,74	579,78	1 491,21

* informācija, kas bija pieejama uz 2016. gada 18.maiju

Avots: VID

Lauksaimniecības produktu ražotājiem, saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135.punktum izmaksāto pievienotās vērtības nodokļa 14% kompensāciju kopsumma 2015.gadā bija 7 862 tūkst. EUR.

Lauksaimniecības produktu ražotājiem 2015./2016.saimnieciskajā gadā piešķirtais akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai bija 36,89 milj. EUR, ko izmantoja 17 332 lauksaimnieciskās produkcijas ražotāji.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 18.pantu, uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību, ir noteikta 14,23 EUR apmērā par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru. Pēc VID sniegtās informācijas, 2015. gadā (informācija, kas bija pieejama uz 2016. gada 18.maiju) uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 2 576 tūkst. EUR, un tika piešķirta 734 nodokļu maksātājiem. 2014. gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 2 248 tūkst. EUR, un tika piešķirta 580 nodokļa maksātājiem.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 6.panta 4.daļas 2.punktu, nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu samazina par summām, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc VID sniegtās informācijas 2015. gadā, izmantojot šo nodokļu atvieglojumu, peļņa tika samazināta 2 625 nodokļa maksātājiem, kuriem ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma - summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, apmērs bija 98 190 tūkst. EUR.

Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2015.gadā 2 709 lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 3 657 kravas automobiļiem, 228 piekabēm un 501 puspiekabēm ir saņēmuši transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 300 tūkst. EUR apmērā (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7.panta ceturto daļu). Kopumā 2015.gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli 904 tūkst. EUR apmērā.

Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2015.gadā 2 132 lauksaimniecības produkcijas ražotāji saņēma atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas 1 milj. 388 tūkst. EUR apmērā (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14.panta pirmās daļas 6.punktu). 2015. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli 161 tūkst. EUR apmērā.

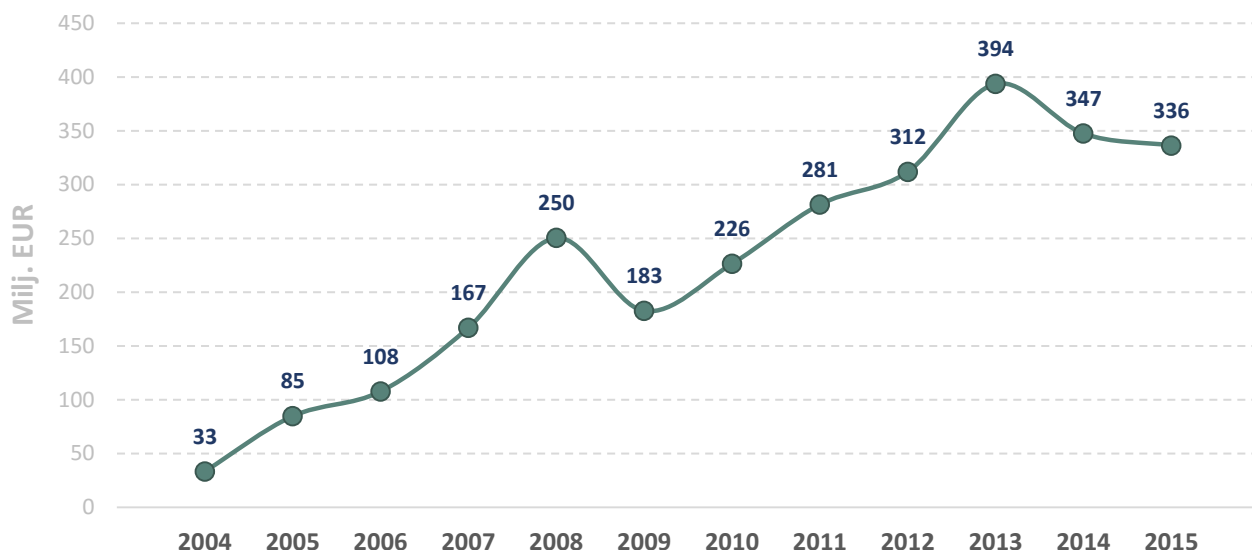
2015. gadā 73 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārstrādes uzņēmumi bija izvēlējušies piemērot Pievienotās vērtības nodokļa likuma 137.pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

5.4. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts

Kooperācijas veicināšana

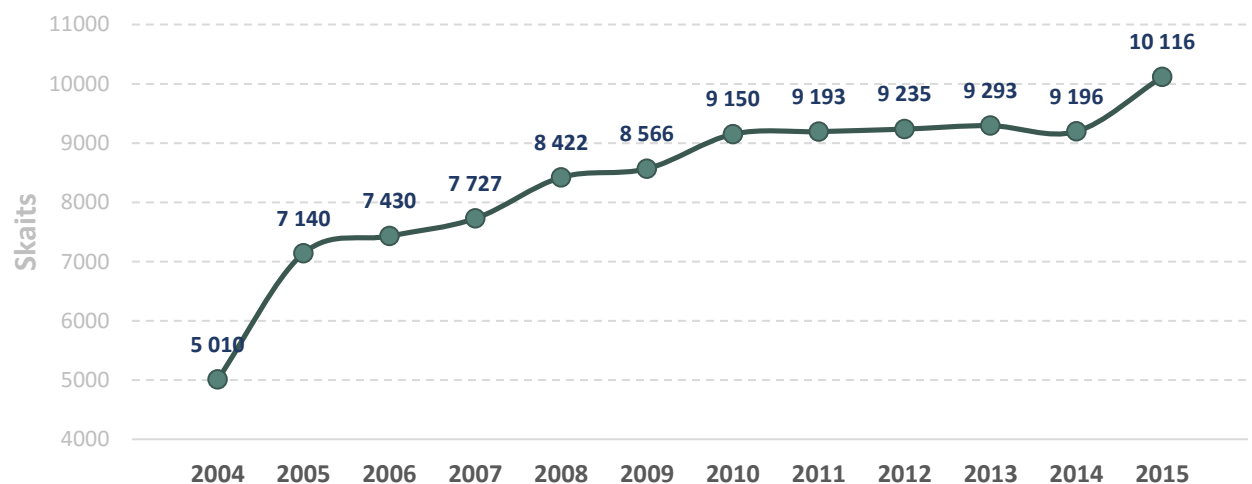
Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai un rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu. Pēdējos gados lauksaimnieki aktīvi iesaistās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību darbībā. Labvēlīgas valsts atbalsta politikas dēļ no 2000.gada Latvijā sāka veidoties konkurētspējīgas pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības.

Pēdējo gadu laikā vērojama kooperatīvo sabiedrību attīstība. 2014.gads lauksaimniecības nozarei bija smags, tās apgrozījumu un attīstības tendences ietekmēja Krievijas Federācijas noteiktais pārtikas embargo, kas visskarbāk skāra piena nozari (skat.5.3.att.). 2014.gadā lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 9 196 biedrus ar apgrozījumu 347,474 milj. EUR. 2015.gadā kooperatīvo sabiedrību neto apgrozījums samazinājies līdz 336,3 milj. EUR. Apgrozījuma samazinājumu turpināja ietekmēt krīze piena nozarē, kas saistījās ar piena kvotu atcelšanu, Krievijas pārtikas embargo, piena produktu pārprodukciju un jaunu eksporta tirgu meklēšanu, bet neskatoties uz to, kooperatīvo sabiedrību biedru skaits ir palielinājies un sastāda 10 116 biedrus.

5.3.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums no 2004.-2015. gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

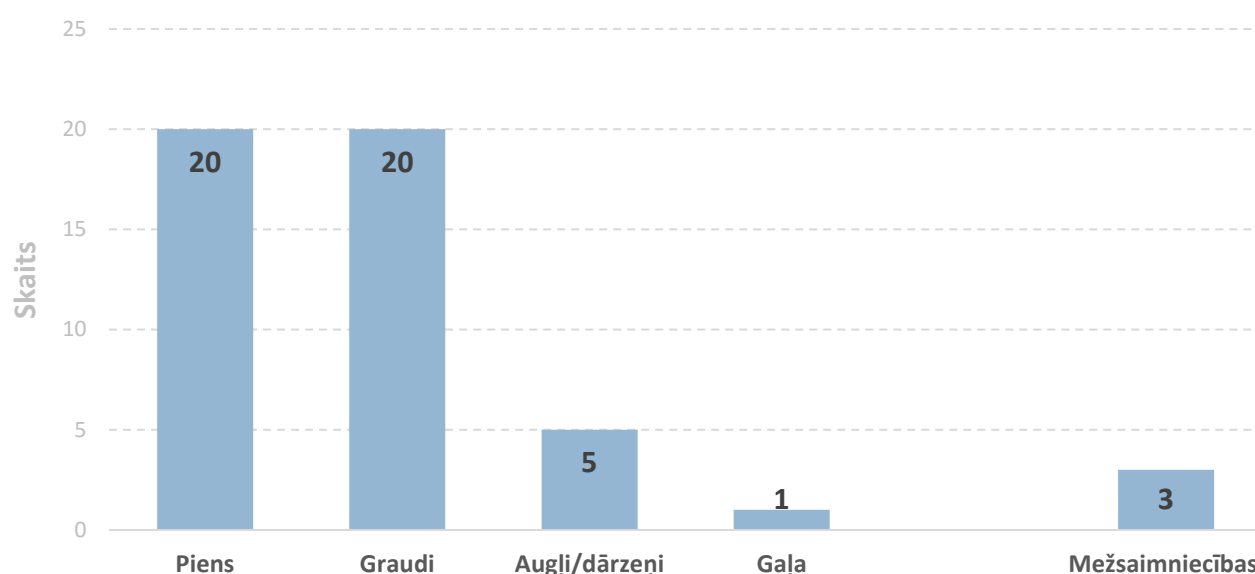
5.4.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību biedru skaits no 2004.-2015.gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Ar 2013.gada 1.janvāri Kooperatīvo sabiedrību likums paredz dibināt un atzīt arī mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Likuma izpratnē mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība ir meža īpašnieku kooperatīvā sabiedrība, kura sniedz mežsaimniecības un mežsaimnieciskās produkcijas realizācijas pakalpojumus, bet nenodarbojas ar mežsaimnieciskās produkcijas ražošanu. 2012.gada beigās un 2013.gadā izveidojās pirmās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, kuras apvienoja 89 biedrus ar neto apgrozījumu 502 385 EUR. 2015.gadā mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 166 biedrus ar neto apgrozījumu 1,4 miljoni EUR.

Pamatojoties uz Valsts pārvaldes likumā noteikto kārtību, ZM atzīšanas veikšanu deleģē biedrībai „Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija”. Atbilstoši Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumiem Nr.593 „Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu” 2015.gada atbilstības izvērtēšanā tika atzītas 46 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības un 2 mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. 2016.gada atbilstības izvērtēšanā tika atzītas 46 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības un 3 mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Biedrība „Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija” par 2015.gada saimniecisko gadu atbilstības statusu nepiešķir vienai lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai, jo sabiedrība neatbilda noteiktajiem kritērijiem. Kopā 2016.gadā atbilstības statusu ieguva 49 kooperatīvās sabiedrības.

2016.gada atbilstības izvērtēšanā atbilstības statuss ir piešķirts lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām - piena, graudu, augļu un dārzeņu nozarēs, kā arī vienam aitu audzētāju lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvam un 3 meža nozares kooperatīviem (skat.5.5.att.).

5.5.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību skaits sadalījumā pa nozarēm atbilstoši 2016.gada atbilstības izvērtēšanas datiem par 2015.gada saimniecisko gadu

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2014.gada beigās uz atbalstu Lauku attīstības programmas 2007.–2013.gada pasākuma „Ražotāju grupas” ietvaros tika izsludināta viena iesniegumu pieņemšanas kārtā no 18.12.2014.-20.01.2015. Kārtas ietvaros atbalstu saņēma 6 atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 256 222 EUR apmērā. Līdz 2015.gada 15.maijam uz atbalstu par 2015.gadu varēja pieteikties kooperatīvās sabiedrības, kuras šī pasākuma ietvaros bija uzņēmušas piecu gadu saistības iepriekšējos gados un par atbilstošām pirmo reizi atzītas ne agrāk kā 2011.gada 1.aprīlī. Par 2015.gadu atbalstu saņēma 4 atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 143 586 EUR apmērā. Kopā 2015.gada izmaksāts atbalsts 399 808 EUR apmērā.

2015.gadā uz atbalstu Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gada pasākuma „Ražotāju grupu un organizāciju izveide” ietvaros tika izsludināta viena iesniegumu pieņemšanas kārtā no 25.03.2015.-07.04.2015. - uz atbalstu pieteicās viens pretendents. 2015.gadā atbalsta priekšapmaksu saņēma viena atbilstīgā mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība 3 718 EUR apmērā.

Lai veicinātu atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību veidošanos, izaugsmi un konkurētspēju no 2015.gada 17.oktobra stājās spēkā Ministru kabineta 2015.gada 29.septembra noteikumi Nr.556 „Grozījumi Ministru kabineta 2015.gada 3.februāra noteikumos Nr.60 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam „Ražotāju

grupu un organizāciju izveide"" , kas paredz, ka atbilstīgās lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības var pretendēt uz atbalstu, kas tiek piešķirts kā vienreizējs maksājums līdz 4 270 EUR katru gadu, bet ne ilgāk kā piecus gadus. 2015.gadā atbalstu saņēma 16 atbilstīgās lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 68 320 EUR apmērā.

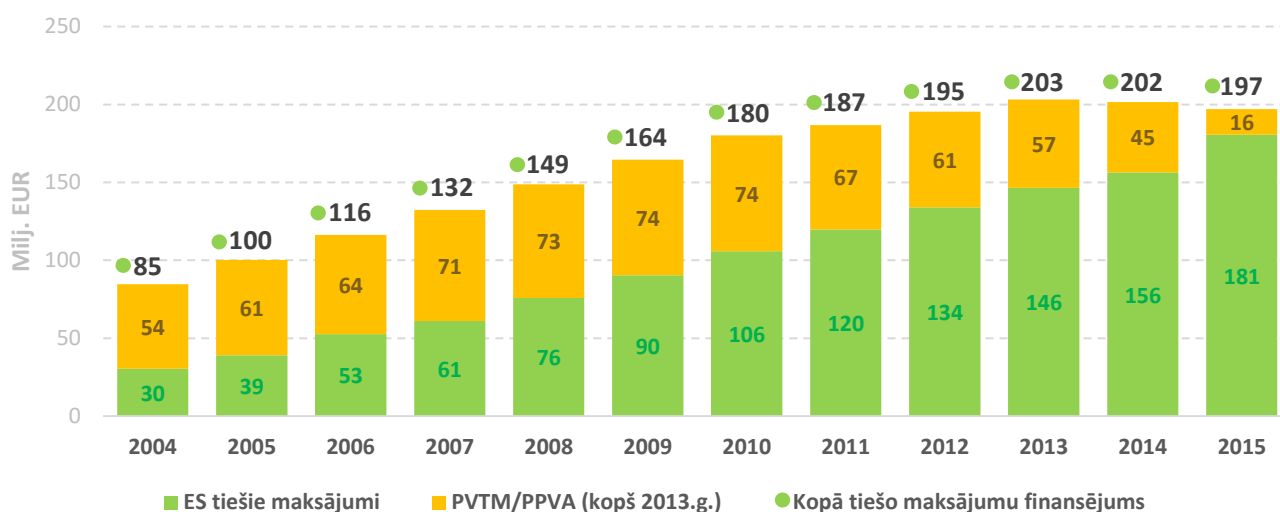
Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru Kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumiem Nr.1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai”, 2015.gadā atbalsta pasākuma „Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” ietvaros lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 428 683 EUR, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm un Eiropas Savienības institūcijām.

6.ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1.Tiešie maksājumi

2013.gadā tika panākta vienošanās par kopējās lauksaimniecības politikas (turpmāk – KLP) un tajā skaitā tiešo maksājumu reformu periodam no 2014.gada līdz 2020.gadam. Reformas pamatmērķis un viena no tās galvenajām prasībām ir administratīvā sloga mazināšana. Reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājumu, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājumu un ar ražošanu saistītu atbalstu. Jaunā sistēmā tiek īstenota ar 2015.gadu.

6.1.attēls. Tiešo maksājumu finansējuma līmenis no 2004.gada līdz 2015.gadam, milj. EUR

Avots: ZM

Papildus ES tiešajiem maksājumiem dalībvalstīm, kuras piemēro Vienotā platības maksājuma (turpmāk – VPM) shēmu ir iespēja veikt piemaksas no valsts budžeta - tā saucamo pārejas posma valsts atbalstu (turpmāk - PPVA). PPVA var piešķirt tikai tajās nozarēs, kurās šāds atbalsts tika piešķirts 2013.gadā un arī atbalsta saņemšanas nosacījumiem jābūt identiskiem un tie nav maināmi. 6.1.attēlā ir atspoguļots tiešo maksājumu līmenis no 2004.gada līdz 2015.gadam. Līdz 2013.gadam papildu valsts tiešo maksājumu (turpmāk – PVTM) kopējās summas ik gadu palielinājās, taču ņemot vērā ES tiešo maksājumu finansējuma pieaugumu, attiecīgi veiktās piemaksas kopš 2013.gada (PVTM un PPVA veidā) no valsts budžeta samazinās.

Latvijā tiešie maksājumi tiek īstenoti saskaņā ar sekojošiem normatīviem aktiem:

- Ministru kabineta 2015.gada 10.marta **noteikumi Nr.126** „Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.126).
- Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra **noteikumi Nr.599** „Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonda, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020.gada plānošanas periodā”.
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra **regula (ES) Nr. 1307/2013**, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009.

- Komisijas 2014.gada 11.marta Deleģētajā **regula Nr. 639/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar kuru groza minētās regulas X pielikumu.
- Komisijas 2014.gada 16.jūnija Īstenošanas **regula (ES) Nr. 641/2014**, ar kuru paredz noteikumus par to, kā piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām.
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra **regula (ES) Nr. 1306/2013** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu.
- Komisijas 2014.gada 11.marta Deleģētās **regula (ES) Nr. 640/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā.
- Komisijas 2014.gada 17.jūlija Īstenošanas **regula (ES) Nr. 809/2014**, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 piemēro attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, lauku attīstības pasākumiem un savstarpējo atbilstību.

ES tiešo maksājumu shēmas

2015.gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- maksājumu par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- maksājumu gados jaunajiem lauksaimniekiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par slaucamām govīm;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par kazām;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par liellopiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par aitām;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par proteīnaugiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par cietes kartupeļiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētas sēklas kartupeļiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētām labības sēklām;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par miežiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par vasaras rapsi;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par dārzeņiem;
- brīvprātīgu saistīto atbalstu par augļiem un ogām;
- mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājumu.

2015.gadā ES tiešo maksājumus pretendentiem tika noteikts, ka:

- jānodrošina atbilstība aktīva lauksaimnieka statusam;
- ja ES tiešie maksājumi pārsniedz 2 000 EUR, ir piemēro finanšu disciplīnas korekcijas likmi;
- ja VPM pārsniedz 150 000 EUR, samazinājumu 5% apmērā piemēro VPM summas daļai, kas pārsniedz 150 000 EUR.

- pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

Aktīvā lauksaimnieka nosacījums

Aktīva lauksaimnieka nosacījums attiecināms uz lauksaimniekiem (un to saistītām personām), kuri darbojas „negatīvajā sarakstā” iekļautajās nozarēs (jomās) un iepriekšējā gadā bijuši tiesīgi saņemt ES tiešos maksājumus vairāk nekā 5 000 EUR apmērā. Lai šie lauksaimnieki saņemtu ES tiešos maksājumus, viņiem ir jāpierāda sava atbilstība aktīva lauksaimnieka statusam, pierādot atbilstību vienam no trīs kritērijiem.

„Negatīvajā sarakstā” iekļautajās nozares (jomas):

- Lidostu pārvaldīšana;
- Hidrotehnisko būvju pārvaldīšana;
- Patstāvīgu sporta un atpūtas laukumu pārvaldīšana;
- Dzelzceļa pakalpojumu sniegšana;
- Pakalpojumu sniegšana nekustamo īpašumu jomā.

Aktīva lauksaimnieka statusa pierādījums

2015.gadā aktīva lauksaimnieka statusu atbalsta pretendenti pierādīja, iesniedzot Lauku atbalsta dienestā pierādījuma deklarāciju par atbilstību vienam no trim kritērijiem:

- atbalsta pretendenta saņemtā gada tiešo maksājumu summa ir vismaz 5% no kopējiem ieņēmumiem, kas gūti no nelauksaimnieciskām darbībām pēdējā noslēgtajā pārskata gadā;
- atbalsta pretendenta kopējie ieņēmumi, kas iegūti no lauksaimnieciskām darbībām pēdējā noslēgtajā pārskata gadā, par kuru ir pieejami šādi pierādījumi, ir vismaz viena trešā daļa no kopējiem ieņēmumiem pēdējā noslēgtajā pārskata gadā;
- atbalsta pretendenta gūtais apgrozījums no lauksaimnieciskās darbības sastāda vislielāko īpatsvaru personas kopējā apgrozījumā pēdējā noslēgtajā pārskata gadā;

2015.gadā aktīva lauksaimnieka statuss bija jāpierāda 13 atbalsta pretendentiem, no kuriem 9 to sekmīgi paveica.

Finanšu disciplīna

Finanšu disciplīnas korekcijas likme ir jāpiemēro:

- lai nodrošinātu, ka ELGF izdevumu finansēšanai izmantotās summas nepārsniedz gada maksimālos finanšu apjomus;
- lai izveidotu rezervi, kas sniegtu atbalstu lauksaimniecības nozarei nopietnu krīžu, kas ietekmē lauksaimniecisko ražošanu vai lauksaimniecības produktu izplatīšanu, gadījumā.

Korekcijas likmi piemēro tikai ES tiešajiem maksājumiem, kas pārsniedz 2 000 EUR, un kas jāpiešķir lauksaimniekiem attiecīgajā kalendārajā gadā. 2015.gadā aptuveni 27% no ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērota finanšu disciplīna, samazinot tikai par 1% no ES tiešo maksājumu kopsummas valsts līmenī.

Maksājuma samazinājums

VPM summai, ko lauksaimniekam 2015.gadā paredzēts piešķirt un kas pārsniedz 150 000 EUR, piemēroja samazinājumu 5% apmērā VPM summas daļai, kas pārsniedza 150 000 EUR, no kuras pirms tam atņemtas par lauksaimniecisko darbību samaksātās darba algas un saistītie nodokļi.

Ar darba algu saistītie nodokļi ir algas nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva.

2015.gadā deviņiem ES tiešo maksājumu pretendentiem, tika piemērots maksājuma samazinājums nepilnu 35 000 EUR apmērā.

Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešos maksājumus par platībām piešķir par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsta tiesīga, ja:

- tajā nav invazīvo latvāņu ģints sugas augu, kam izveidojušās ziedkopas;
- tajā nav vairāk par 50 atsevišķi augošiemi kokiem uz 1 ha;
- tā ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai vai noganīšanai piemērotā stāvoklī**;
- to pārsvarā izmanto lauksaimnieciskajai darbībai.
- tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15.jūnijā.

Aramzeme ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja:

- augsnes virsma ir līdzena atbilstoši lauksaimniecības apsaimniekošanas veidam un vietas mikrolieljefam, tā ir piemērota pirmssējas apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;
- tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;
- izmantojot to kā papuvi, nezāles tiek apkarotas un augi, arī tie, kas audzēti zaļmēslojumam, iestrādāti augsnē līdz kārtējā gada 15.septembrim.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izpļautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15.septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un ilggadīgie zālāji ir **uzturēti ganīšanai piemērotā stāvoklī**, ja tie līdz kārtējā gada 15.augustam ir noganīti vai nopļauti un novākti, izņemot:

- aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantojami biškopībā nektāra vākšanai vai ārstniecības augu vākšanai, ja tie ir nopļauti un novākti līdz kārtējā gada 15.septembrim;
- ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem Eiropas Savienības nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15.septembrim;
- zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei VAAD, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1.oktobrim;
- zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un iesēti kārtējā gadā bez vīrsauga, ja tie nākamajā gadā līdz 1.jūnijam ir pieteikti lauku apskatei VAAD.
- tīrsējā sētus tauriņziežus, kas pieteikti atbalstam aktivitātē „Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei”.

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja:

- to izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, īpaši ceļu būvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai laikposmā no 15.maija līdz 15. septembrim, ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas, un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- tā ir platība, ko pārsvarā izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu vai ceļi.

Vienotais platības maksājums

VPM var saņemt par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā VPM, platība ir vismaz 1 hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM varēja saņemt arī par īscirtmeta atvasāju sugām – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*), ja stāda un audzē viena vecuma iepriekš minētās īscirtmeta atvasāju sugas ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku, un saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem atbalstam pieteiktajā platībā uz 2011.gada 1.jūliju nav reģistrētas meliorācijas sistēmas, kā arī pēc 2011.gada 1.jūlija nav jauna izveidota meliorācijas sistēma. Lai pieteiktos VPM par šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar vienoto iesniegumu Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz īscirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopija.

VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja kaņepju audzēšanai izmanto sertificētas kaņepju sēklas, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2% un lauksaimnieks piedalās kaņepju tetrahidrokanabinola (THC) monitoringā.

2014.gadā Latvijai piešķirtais VPM finansējums bija 146 milj. EUR, bet 2015.gadā VPM finanšu aploksne bija 89 milj. EUR. 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2014.gadu, kopējais ES tiešo maksājumu finansējumu apjoms bija palielinājies, tomēr VPM finanšu aploksne samazinājās par 39%, kas izskaidrojams, ar jaunu maksājumu shēmu ieviešanu - zaļināšanas maksājums, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājumu, brīvprātīgi saistītais atbalsts un maksājumu gados jaunajiem lauksaimniekiem.

Atbalsta pretendenta skaita samazinājums skaidrojams ar dalību mazo lauksaimnieku atbalsta shēmā.

6.1.tabula

VPM izlietojums 2014.gadā un 2015. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2014	99,06	1 462 949	60 520	146 121 000	142 730 112
2015	55,34	1 597 144	44 464	89 358 000	88 356 632

Avots: LAD

Maksājumu par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi – zaļināšanas maksājums

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi (turpmāk - zaļināšanas maksājums) KLP reformas rezultātā tika ieviests ar mērķi risināt mūsdienu lauksaimniecības ietekmi uz vidi, stiprinot augsnes un dabisko ekosistēmu spēju, lai palīdzētu sasniegt galvenos ES mērķus tādās sfērās kā bioloģiskā daudzveidība un pielāgošanās klimata pārmaiņām, ņemot vērā arī to, ka tirgus nekompensē lauksaimnieku ieguldījumu videi un klimatam labvēlīga sabiedriskā labuma sniegšanu.

Zaļināšanas maksājums ir ikgadējs maksājums un tiek aprēķināts, dalot gada finansējumu, kas noteikts zaļināšanas maksājumam, ar atbalsttiesīgo hektāru kopskaitu valstī, kas deklarēti VPM. 2015.gadā maksājuma likme bija 32,72 EUR/ha.

Zaļināšanas maksājums tiek piešķirts lauksaimniekam, kurš saimniecības atbalsttiesīgajos VPM hektāros izpilda 3 prakses:

- Kultūraugu dažādošana;
- Ilggadīgo zālāju (tai skaitā ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju) saglabāšana;
- Ekoloģiski nozīmīgas platības (turpmāk - ENP) izveidošana un/vai uzturēšana lauksaimniecības zemē.

2015.gadā vismaz viena zaļināšanas prasība Latvijā bija jānodrošina 36 340 lauksaimniekiem (80% no kopējā VPM pretendentu skaita 2015.gadā) uz 1 005 731 ha aramzemes ar kopējo

lauksaimniecības zemes platību saimniecībās 1 339 882 ha (82% no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības 2015.gadā).

6.2.tabula

Lauksaimnieku skaits, kuriem bija jānodrošina vismaz viena zaļināšanas prasība un atbilstošās platības 2015.gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	5 588	276 813	229 376
Latgale	13 719	291 945	182 043
Rīga un Pierīga	4 226	174 236	131 825
Vidzeme	7 477	261 861	169 201
Zemgale	5 330	335 027	293 286
Kopā:	36 340	1 339 882	1 005 731

Avots: Lauku atbalsta dienests

Kultūraugu dažādošanas prakse attiecas uz lauksaimniekiem, kuru aramzemes platība ir vismaz 10 ha, un ja tā ir:

- no 10 - 30 ha – jāaudzē vismaz divus dažādus kultūraugus, un galvenā kultūrauga platība nepārsniedz 75% no aramzemes platības;
- lielāka par 30 ha, tad jāaudzē vismaz divus dažādus kultūraugus, un galvenā kultūrauga platība nepārsniedz 75% no aramzemes platības un divu galveno kultūraugu platība nepārsniedz 95% no aramzemes platības.

Kultūraugu dažādošanas prasība ar diviem kultūraugiem (saimniecībās ar aramzemes platību no 10 līdz 30 ha) kopumā Latvijā 2015.gadā bija jānodrošina 3 281 lauksaimniekam jeb 7% no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā uz 62 379 ha aramzemes, kas veidoja 4% kopējā atbalstam deklarētajā lauksaimniecības zemes platībā.

6.3.tabula

Lauksaimnieku skaits un platības, kurās bija jānodrošina kultūraugu dažādošana ar diviem kultūraugiem Latvijā 2015.gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	799	18 507	15 169
Latgale	1 063	24 208	18 194
Rīga un Pierīga	253	7 069	6 009
Vidzeme	435	11 704	9 162
Zemgale	731	16 051	13 844
Kopā:	3 281	77 540	62 379

Avots: Lauku atbalsta dienests

Kultūraugu dažādošanas prasība ar trim kultūraugiem (saimniecībās ar aramzemes platību virs 30 ha) kopumā Latvijā 2015.gadā bija jānodrošina 4 051 lauksaimniekam (9% no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā) uz 835 054 ha aramzemes, kas veidoja nedaudz vairāk par pusi (51%) no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības.

6.4.tabula

Lauksaimnieku skaits un platības, kurās bija jānodrošina kultūraugu dažādošana ar trim kultūraugiem Latvijā 2015. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	982	203 671	194 923
Latgale	889	142 555	131 203
Rīga un Pierīga	465	118 599	112 488
Vidzeme	638	140 818	130 059
Zemgale	1 077	272 571	266 380
Kopā:	4 051	878 214	835 054

Avots: Lauku atbalsta dienests

Ilggadīgo zālāju (turpmāk - IZ) saglabāšana jānodrošina valsts līmenī, lai ilggadīgo zālāju platības īpatsvars attiecībā pret kopējo lauksaimniecības zemi, nesamazinās par vairāk nekā 5%, salīdzinājumā ar atsaucis vērtību, kas noteikta 2015.gadā.

Aprēķinātā atsaucis IZ platība – 339 304 ha.

2015.gadā deklarētā IZ platība (ieskaitot ekoloģiski jutīgos IZ) - 333 701 ha, kas veidoja aptuveni 20% no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības.

2015.gada IZ platības īpatsvars pret references īpatsvaru ir samazinājies par 1,65%.

IZ zaļināšanas ietvaros kopumā Latvijā bija deklarējuši 33 015 lauksaimnieki – 73% no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā.

6.5.tabula

Ilggadīgo zālāju deklarēšana zaļināšanas vajadzībām Latvijā 2015.gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Ilggadīgo zālāju platība, ha
Kurzeme	4 680	171 113	46 439
Latgale	13 089	238 175	108 670
Rīga un Pierīga	3 893	116 046	41 385
Vidzeme	7 127	219 409	91 752
Zemgale	4 226	179 317	40 136
Kopā:	33 015	924 060	328 382

Avots: Lauku atbalsta dienests

Ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji (turpmāk - EJIZ) ir zālāji, kas atzīti par ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm un tos nedrīkst pārveidot vai apart. Informācija par aizsargājamiem ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platībām ir kartogrāfiski identificēta LAD lauku bloku identifikācijas sistēmas lauku bloku kartēs, izmantojot Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmas „Ozols” datus, un ir atrodama lauku reģistrā: <http://karte.lad.gov.lv/>.

2015.gadā Latvijā 831 lauksaimnieks bija deklarējis platības atbalstam, kurās atradās 5 791 ha EJIZ.

6.6.tabula

EJIZ statistika pa reģioniem 2015.gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	EJIZ platība, ha
Kurzeme	118	8 505	1 064
Latgale	236	11 575	1 389
Pierīga	75	4 228	546
Vidzeme	328	24 148	2 399
Zemgale	74	3 591	393
Kopā:	831	52 047	5 791

Avots: Lauku atbalsta dienests

Ekoloģiski nozīmīgas platības (turpmāk - ENP) izveide un uzturēšana ir jānodrošina, ja saimniecības aramzemes platība ir lielāka nekā 15 hektāri, izveidojot vai uzturot esošu ENP – platībā, kuras lielums atbilst vismaz 5% no saimniecības aramzemes.

Kopumā Latvijā vismaz viena veida ENP 2015.gadā deklarēja 5 162 lauksaimnieki jeb 11% no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā uz 797 162 ha aramzemes (49% no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības), kā ENP deklarējot 95 170 ha.

6.7.tabula

Ekoloģiskas nozīmes platības 2015.gadā Latvijā pa reģioniem

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zeme, ha	Aramzeme, ha	ENP platība pirms svēruma koef. piemērošanas, ha	ENP platība pēc koeficienta piemērošanas, ha
Kurzeme	1 243	187 226	179 085	20 164	16 662
Latgale	1 342	151 486	137 356	22 020	19 701
Rīga un Pierīga	479	105 781	100 681	12 496	10 784

Vidzeme	740	126 762	116 183	14 356	12 421
Zemgale	1 358	270 706	263 857	26 134	21 434
Kopā:	5 162	841 962	797 162	95 170	81 002

Avots: Lauku atbalsta dienests

2015.gadā Latvijā lauksaimnieki zaļināšanas maksājuma saņemšanai varēja deklarēt sekojošas ENP:

- papuve;
- ainavas elementi - dižkoki, alejas un dižakmeņi, kas aizsargājami saskaņā ar normatīvajiem aktiem par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzību un izmantošanu;
- grupās augoši koki un koku un krūmu puduri 0,01 līdz 0,3 hektāru platībā;
- laukmales 1 – 20 metru platumā;
- dīķi 0,01 līdz 0,1 hektāra platībā, ietverot arī piekrastes veģetāciju ne vairāk kā 10 metru platā joslā;
- 2 – 6 metrus platas buferjoslas gar ūdens objektu;
- labības vai labības un proteīnaugu pasējā sētas stiebrzāles tīrsējā vai maisījumā;
- slāpekli piesaistoši kultūraugu platības.

6.8.tabula

Deklarētās ekoloģiskas nozīmes platības 2015.gadā Latvijā

ENP	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zeme, ha	Aramzeme, ha	ENP platība pirms svēruma koef. piemērošanas, ha	ENP platība pēc koeficienta piemērošanas, ha
Papuves	4 103	694 711	657 647	52 417	52 417
Atsevišķi koki	15	10 911	10 470	1	1
Koku alejas	2	111	110	0	0
Koku grupas	465	161 965	154 861	120	180
Laukmales	638	139 080	133 684	171	1 541
Dīķi	144	67 112	65 580	10	15
Laukakmeņi	1	323	323	0	0
Buferjoslas	115	56 593	55 101	13	118
Zālāju pasējs	697	127 917	117 140	7 444	2 234
Slāpekli piesaistoši kultūraugi	1 607	479 146	463 229	34 994	24 496

Avots: LAD

Lauksaimnieki Latvijā 2015.gadā visbiežāk par ENP izvēlējās tos ENP veidus, kas vislabāk iekļaujas lauksaimnieciskās ražošanas ciklā, nodrošinot augsnes auglības uzlabošanu, kā arī neveicina ražojošo aramzemes platību samazināšanos – papuves, slāpekli piesaistošu kultūraugu vai zālāju pasēja audzēšanu, kā arī laukmales.

6.9.tabula

Zaļināšanas maksājuma izlietojums 2015. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	32,72	1 609 082	45 028	54 313 000	52 627 883

Avots: LAD

Maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem

Lai gados jaunajiem lauksaimniekiem atvieglotu saimnieciskās darbības uzsākšanu un to saimniecību strukturālo pielāgošanu pēc to sākotnējās izveidošanas, no 2015.gada ir paredzēts ienākumu atbalsts gados jaunajiem lauksaimniekiem, kas uzsāk lauksaimniecisko darbību. Šā mērķa

labad 2015.gadā un turpmāk daļu no valsts maksimālā finanšu apjoma, kas noteikts tiešajiem maksājumiem, novirzīs papildinošam maksājumam gados jauniem lauksaimniekiem – fiziskām un juridiskām personām - par pirmās izveidotās lauku saimniecības pirmajiem 90 VPM ha. Maksājumu piešķirs 5 gadus kopš saimniecības izveidošanas.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kura:

- pirmo reizi dibina lauku saimniecību kā saimniecības vadītājs, vai kas izveidojis šādu saimniecību 5 gadu laikā pirms pirmās iesnieguma iesniegšanas atbalstam;
- gadā, kad iesniedz pirmo iesniegumu atbalstam, nav vecāka par 40 gadiem.

Maksājuma nolūkos tiek uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (jeb uzsākta fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad:

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- reģistrējies VID kā lauksaimnieciskās darbības veicējs;
- deklarējis lauksaimnieciskās darbības ieņēmumus VID.

Saimniecības dibināšana vai izveide nozīmē arī gadījumus, kad jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai, kad viens vai vairāki jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības.

Nosacījumi juridiskām personām - kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja:

- vienam jaunam lauksaimniekiem pieder vismaz 50% kapitāldaļu un paraksta tiesības **vai** vairākiem jauniem lauksaimniekiem pieder kopā vismaz 50% kapitāldaļu, katram vismaz 20% kapitāldaļu un paraksta tiesības - tās saglabājot vismaz no kārtējā gada 22.maija līdz 31.decembrim;
- kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kas kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst „gados jauna lauksaimnieka” definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt atbalstu, ja gados jauns lauksaimnieks ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības īpašnieks un tam ir paraksta tiesības gadā, kad piesakās maksājumam, un statusu saglabā līdz attiecīgā gada 31.decembrim.

Ja jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas tā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas tā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu gados jauniem lauksaimniekiem piešķir tikai par vienas saimniecības platību, kuru norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīgu nosacījumu radīšana.

6.10.tabula

Maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR
2015	44	55 788	1 744	2 345 947

Avots: LAD

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015.gada Latvijā tika ieviesta vienkārša un īpaša shēma mazajiem lauksaimniekiem. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (turpmāk - MLS) maksājums ir fiksēts maksājums - 500 EUR/gadā uz saimniecību. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu. Pievienošanās shēmai bija iespējama tikai vienu reizi un tas bija līdz 2015.gada 15.jūnijam. Izstāšanās no shēmas ir iespējama jebkurā laikā par to rakstiski informējot LAD.

Piesakoties uz MLS, pretendentiem bija jāiesniedz LAD pierādījums, ka nav radīti mākslīgi apstākļi (piem., sadalīta saimniecība mazākās, vai tiks izveidota jauna saimniecība, bet tās zemes apsaimniekošanu neveica pats pretendents u.c.), lai gūtu labumu no jaunās maksājuma shēmas.

Nosacījumi, kas ir jāievēro MLS maksājuma saņēmējam:

- Lauksaimnieks saglabā īpašumā vai nomā tādu atbalsttiesīgu platību, kas atbilst hektāru skaitam, ar kādu LAD to ir iekļāvis dalībai MLS (informāciju par to saņemot līdz 2016.gada 1.martam);
- Katru gadu iesniedz LAD vienoto iesniegumu apstiprinot dalību MLS, norādot izmaiņas iesnieguma informācijā, salīdzinot ar iepriekšējā gada iesniegumu.

Tiesības saņemt mazo lauksaimnieku atbalstu nav nododamas citai personai, izņemot gadījumu, kad saimniecību pārņem tikai viena persona mantošanas ceļā, pārņemot visus saimniecības atbalsttiesīgos lauksaimniecības zemes hektārus.

6.11.tabula

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/gadā	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	500	38 187	15 062	7 500 000	7 531 000

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts (turpmāk – BSA)

Saistīto atbalstu var piešķirt tikai tādām nozarēm, kuras saskaras ar zināmām grūtībām un ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu un/vai ar vidi saistītu iemeslu dēļ. Atbalsta apmēru var piešķirt konkrētajai nozarei, cik tas nepieciešams, lai attiecīgajā nozarē radītu stimulu saglabāt ražošanu. Atbalsts nevar veicināt ražošanas apjomu pieaugumu.

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par slaucamām govīm

No 2015.gada ir ieviests BSA par slaucamām govīm, jo liels risks ekonomiskai ievainojamībai pēc kvotu sistēmas beigšanās ir tām piena saimniecībām, kas ražo pienu tirgus vajadzībām. Atceļot piena kvotas - samazināsies piena ražošana.

BSA par slaucamo govi 2015.gadā varēja saņemt, ja:

- tās ir turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15.maija;
- tiek veikta to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govs, kurai pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1.oktobra līdz kārtējā gada 30.septembrim ir vismaz:
 - 5 500 kilogramu;
 - govij bioloģiskās turēšanas apstākļos – 4 500 kilogramu;
 - Uz slaucamām govīm jeb pirmpienēm, kuru pirmā standarta laktācija tiek uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1.oktobra līdz kārtējā gada 30.septembrim, izslaukuma prasība netiek attiecināta.
- tās ir reģistrētas un apzīmētas un par tām ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;
- lauksaimnieks nodrošina piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks izveido un uztur saimniecības piena izmantošanas, t.sk. realizācijas uzskaiti rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;

- pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tiek pārstrādāts saimniecībā.

6.12.tabula

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par slaucamām govīm finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	125,36	99 025	4 327	12 382 996	12 375 165

Avots: LAD

BSA par slaucamām govīm likmei tika piemērots samazinājuma koeficients.

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par kazām

No 2015.gada ir ieviests BSA par kazām, jo pēdējos gados vērojama kazu skaita, t.sk., slaucamo kazu skaita samazināšanas tendence.

BSA par kazām var saņemt par kazu māti, ja:

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1.oktobra līdz kārtējā gada 30.septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15.maija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.13.tabula

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par kazām finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/kazu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	65,66	1 406	108	94 886	91 643

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par liellopiem

Lai lopkopības nozarē uzturētu uz proteīniem balstītu lopbarības autonomiju, no 2015.gada tika ieviests BSA par proteīnaugiem.

BSA par liellopiem var saņemt par liellopu, ja:

- tas pieder gaļas šķirnei (Šarolē, Herefordas, Aberdinangus, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Beļģijas zilā, Hekes, Aubrak, Blondais akvitanietis, Pjemontas, Deksteras, Saleras, Shorthorn, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnei (Stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā ir tele vai tas ir bullis vai vērsis, un ja liellops lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un ganāmpulkā noturēts vairāk nekā 6 mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;
- tā ir zīdītājgovs, kas netiek slaukta, bet tiek izmantota teļu zīdīšanai un lauksaimnieka ganāmpulkā noturēta vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15.maija;
- tas ir reģistrēts un apzīmēts un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.14.tabula

BSA par liellopiem finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/liellopu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	77,07	42 054	4 051	3 314 350	3 228 941

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par aitām

Lai saglabātu aitas gaļas ražošanu ieguvī Latvijā, 2015.gadā tika ieviests BSA par aitām.

BSA par aitām var saņemt par aitu māti ja:

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laika posmā no iepriekšējā gada 1.oktobra līdz kārtējā gada 30.septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā pieder gaļas šķirnei (Dorperas, Dorseta, Igaunijas baltgalve, Il de France, Swifter, Suffolkas, Tekselas, Vācijas merino vietējā, Oksforddaunas, gaļas šķirņu krustojums) vai vilnas-gaļas šķirnei (Hempšīras, Igaunijas tumšgalve, Leisteres (Leicesters), Lietuvas melngalve, Latvijas tumšgalve, Vācijas melngalve) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1.jūlija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.15.tabula

BSA par aitām finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/aitu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	13,49	18 116	627	249 239	243 623

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par proteīnaugiem

Lai lopkopības nozarē uzturētu uz proteīniem balstītu lopbarības autonomiju no 2015.gadā tika ieviests BSA par aproteīnaugiem.

BSA par proteīnaugiem kārtējā gadā var saņemt par proteīnaugu platību, ja:

- to aizņem tīrsējā sētas lauka pupas, zirņi, vīķi, lupīna, lucerna, austrumu galega, soja, kaņepes, sarkanais āboliņš, bastarda āboliņš vai baltais āboliņš vai to maisījumi;
- to aizņem maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi vai vīķi, ja zirņu vai vīķu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars ir lielāks par 50%;
- tā nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimniekam pretendējot uz BSA par proteīnaugiem par kaņepju platību, tai jābūt atbalsttiesīgai VPM saņemšanai;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha;
- proteīnaugi netiek izmantoti enerģijas ieguvei (saimniecībā, kurā audzē proteīnaugus arī enerģijas ieguvei, jāiesniedz informācija par kultūraugu izmantošanas veidiem un jānodrošina uzskaitē par saimniecībā iegūto proteīnaugu ieguvī un izlietošanu).

6.16.tabula

BSA par proteīnaugiem finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	82,48	43 837	2 119	3 620 880	3 615 569

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem

No 2015.gada ir ieviests BSA par cietes kartupeļiem, jo pēdējos gados vērojama cietes kartupeļu platības samazināšanas tendence.

BSA par cietes kartupeļiem kārtējā gadā var saņemt par kartupeļiem, ja:

- lauksaimnieks ir noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha;
- no 1 ha novākti un cietes ražotājam piegādātajiem cietes kartupeļiem ir iegūtas vismaz trīs tonnas kartupeļu cietes.

6.17.tabula

BSA par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	343,96	519	45	207 146	177 817

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

No 2015.gada ir ieviests BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem, jo pēdējos gados vērojama sertificētiem sēklas kartupeļiem stādītās platības samazināšanās tendence.

BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem kārtējā gadā varēja saņemt par kartupeļiem, ja:

- attiecīgajā platībā ir iestādīti PB, B vai C1 kategorijas sēklas kartupeļi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha;
- lauksaimnieks, VAAD piesaka sēklas kartupeļu platību lauku apskatei.

6.18.tabula

BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	505	317	23	160 218	159 100

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām

Īpašais atbalsts lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai nodrošināja šo sējumu platības saglabāšanu, pārtraucot īpašo atbalstu, samazināsies saimniecības bruto segums, kas radīs ražošanas samazinājuma risku, līdz ar to tika nolemts, ka no 2015.gada tiek ieviests BSA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām.

BSA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām kārtējā gadā varēja saņemt, ja:

- attiecīgajā platībā tiek audzēti pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudziedu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas vai lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka stiebrzāļu un lopbarības augu platību lauku apskatei.

6.19.tabula

BSA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR

2015	116	3 090	90	291 392	278 866
-------------	-----	-------	----	---------	---------

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām

No 2015.gada ir ieviests BSA par sertificētām labības sēklām, jo pēdējos gados vērojama samazināšanās tendence graudaugu sējumu platībās, kuru apsēšanai izmantotas sertificētas sēklas.

BSA par sertificētām labības sēklām kārtējā gadā varēja saņemt, ja:

- attiecīgajā platībā tiek audzēti kvieši (*Triticum aestivum* L., *Triticum spelta* L.), rudzi (*Secale cereale* L.), tritikāle (*Triticosecale* Wittm), mieži (*Hordeum vulgare* L.), auzas (*Avena sativa* L., *Avena byzantina* K.Koch, *Avena nuda* L.) un griķi (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks, VAAD piesaka labības sēklu platību lauku apskatei.

6.20.tabula

BSA par sertificētās labības sēklām finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	104	7 638	83	730 833	688 510

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par miežiem un par vasaras rapsi

No 2015.gada ir ieviests BSA par miežiem, jo pēdējos gados vērojama samazināšanās tendence miežu sējumu platībām.

BSA par miežiem kārtējā gadā var saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām.

6.21.tabula

BSA par miežiem un vasaras rapsi finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	32,8	86 885	6 171	2 865 167	2 849 373

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par vasaras rapsi

No 2015.gada ir ieviests BSA par vasaras rapsi, jo pēdējos gados vērojama vasaras rapša sējumu platību samazināšanās.

BSA par vasaras rapsi (*Brassica napus subsp. napus f. annua*) kārtējā gadā var saņemt lauksaimnieks, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha.

6.22.tabula

BSA par vasaras rapsi finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	74,47	19 139	564	1 431 801	1 424 835

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par dārzeņiem

No 2015.gada ir ieviests BSA par dārzeņiem, jo pēdējos gados dārzeņu ražošanas platību, saimniecību skaita un ražošanas apjomu samazināšanās.

BSA par dārzeņiem kārtējā gadā var saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha un attiecīgajā platībā audzē - tomātus, sīpolus, šalotes sīpolus, ķiplokus, puravus, galviņkāpostus, ziedkāpostus, citus kāpostus (izņemot lopbarības kāpostus), galda kolrābjus, burkānus, galda rāceņus, galda kāļus, galda bietes, mangoldu (lapu bietes), selerijas, redīsus, melnos rutkus, pētersīļus, pastinakus, gurķus, kornišonus, dārza ķirbjus, cukīni, kabačus, patisonus, vīglapu ķirbjus, lielaugļu ķirbjus, muskata ķirbjus, parastās jeb dārza pupiņas, skābenes, rabarberus, spinātus vai mārrutkus.

6.23.tabula

BSA par dārzeņiem finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	501,85	2 214	264	1 124 867	1 109 816

Avots: LAD

Brīvprātīgi saistītais atbalsts par augļiem un ogām

No 2015.gada ir ieviests BSA par augļiem un ogām, jo pēdējos gados vērojama augļu un ogu ražošanas platību, saimniecību skaita un ražošanas apjomu samazināšanās.

BSA par augļiem un ogām kārtējā gadā var saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par 1 ha un attiecīgajā platībā audzē vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmcidonijas, smiltsērķškus, saldus un skābos ķiršus, plūmes, dārza pīlādžus, zemenes, krūmmellenes, lielogu dzērvenes, upenes, sarkanās un baltās jānogas, ērkšķogas, aronijas, avenes vai kazenes.

6.24.tabula

BSA par augļiem un ogām finansējuma izlietojums 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015	157,59	4 277	855	682 825	673 073

Avots: LAD

Pārejas posma valsts atbalsts

Latvijā 2015.gadā tika īstenoti pieci PPVA atbalsta veidi, tai skaitā divi PPVA atbalsta veidi bija saistīti ar ražošanu, kas nozīmē, ka atbalsts tika piešķirts par pārskata gadā ražošanā izmantotām, ražotām vai realizētām lauksaimniecības produktu vienībām. Savukārt trīs no PPVA atbalsta veidiem bija no ražošanas atdalīti atbalsta veidi.

2015.gadā Latvijā tika īstenoti šādi PPVA atbalsta veidi:

- 1) ar ražošanu saistīti PPVA atbalsta veidi:
 - par zīdītājgovīm;
 - par aitu mātēm;
- 2) no ražošanas atdalītie papildu valsts tiešie maksājumi:
 - par laukaugu platībām;
 - par platībām;
 - par kartupeļu cieti.

PPVA par zīdītājgovīm

PPVA par zīdītājgovīm 2015.gadā lauksaimnieks saņēma par:

- 1) gaļas šķirnes zīdītājgovi vai zīdītājgovi, kas iegūta krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku;
- 2) Latvijas brūnajām, Latvijas zilajām, Šveices, Norvēģu sarkanajām, Tiroles pelēkajām u.c. šķirnes

zīdītājgovīm, kas nav minētas Eiropas Komisijas Regulas Nr.1121/2009 4.pielikumā un kuras neslauc, bet izmanto teļu zīdīšanai;

3) par telīti no astoņu mēnešu vecuma, kas nav atnesusies.

Lauksaimnieks maksājumu 2015.gadā saņēma, ja ievēroja šādus nosacījumus:

1) dzīvniekiem bija jābūt savlaicīgi reģistrētiem LDC, un lauksaimniekam bija regulāri jāsniedz informācija par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību;

2) pirms iesnieguma iesniegšanas deklarēja govīs un telītes LDC kā zīdītājgovis vai potenciālās zīdītājgovis (deklarējot telītes);

3) lauksaimnieks no 2015.gada 15.maija līdz 15.novembrim iesniedza LAD iesniegumu;

4) iesniegumā norādītais zīdītājgovju skaits nebija mazāks par 60% no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita attiecīgajā gadā, un maksājumam pieteikto telišu skaits nepārsniedza 40% no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita;

5) lauksaimniekam atbalsta pieteikumā minētais dzīvnieku skaits un to proporcija bija jāsaglabā ganāmpulkā vismaz sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas dienas.

6.25.tabula

PPVA par zīdītājgovīm finansējuma izlietojums 2014.gadā un 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2014	71,30	39 247	2859	2 812 000	2 798 311
2015	44,75	44 172	2966	1 982 133	1 974 683

Avots: LAD

PPVA par aitu mātēm

Maksājumu 2015.gadā saņēma lauksaimnieks, kura ganāmpulkā 2015.gada 1. jūlijā bija ne mazāk par desmit aitu mātēm, kuras saskaņā ar LDC datiem bija vienu reizi atnesušās vai vecākas par gadu.

Lauksaimnieks saņēma atbalstu, ja dzīvnieki bija savlaicīgi reģistrēti LDC un lauksaimnieks regulāri bija sniedzis informāciju par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanu noteikto kārtību. Turklāt lauksaimniekam atbalsta iesniegumā minētās aitu mātes bija jāsaglabā ganāmpulkā vismaz līdz kārtējā gada 23.oktobrim (100 dienas pēc iesnieguma iesniegšanas beigu termiņa – 15. jūlija).

6.26.tabula

PPVA par aitu mātēm finansējuma izlietojums 2014.gadā un 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2014	6,38	32 195	690	206 400	205 404
2015	3,74	34 611	684	129 623	129 445

Avots: LAD

Atdalītais PPVA par kartupeļu cieti.

Atdalītais PPVA par kartupeļu cietes tonnu 2015.gadā bija pieejams par references tonnām, ja platība attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

References tonnas ir daudzums, kas 2011.gadā apstiprināts kā atbilstošs PVTM par kartupeļu cieti.

6.27.tabula

Atdalītais PPVA par kartupeļu cieti finansējuma izlietojums 2014.gadā un 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātās tonnas	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2014	145,45	2 093	55	306 400	304 260

2015	91,88	2 084	54	192 425	191 455
-------------	-------	-------	----	---------	---------

Avots: LAD

Atdalītais PPVA par laukaugu platībām

Atdalītais PPVA par laukaugu platībām lauksaimniekiem bija pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

References platība ir hektāru skaits, kas 2009.gadā apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām.

6.28.tabula

Atdalītais PPVA par laukaugu platībām finansējuma izlietojums 2014.gadā un 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2014	22,87	589 153	20 861	13 972 800	13 408 716
2015	15,22	573 932	19 760	9 157 863	8 733 448

Avots: LAD

Atdalītais PPVA par platībām

Atdalīto PPVA par platībām lauksaimnieki varēja saņemt par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā bija saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem. Par references platību tika uzskatīts hektāru skaits, kas 2006.gadā bija apstiprināts kā atbilstošs PPVA par laukaugu platībām, un hektāru skaits, kas 2006.gadā bija noteikts kartupeļu audzēšanas līgumā ar cietes ražotāju.

6.29.tabula

Atdalītais PPVA par platībām finansējuma izlietojums 2014.gadā un 2015.gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2014	15,20	502 146	21 349	7 987 200	7 594 762
2015	9,69	489 511	20 235	5 016 155	4 742 256

Avots: LAD

6.2.Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot tiešos maksājumus. Pēc būtības – savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība ietver:

- ✓ Obligātās apsaimniekošanas prasības attiecībā uz:
 - vides aizsardzību, klimata pārmaiņu mazināšanu, labiem lauksaimniecības apstākļiem;
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju;
 - pārtikas nekaitīgumu;
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību;
 - dzīvnieku labturību.
- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus;

- ✓ ilggadīgo zālāju saglabāšanas nosacījumu (2015.gadā un 2016.gadā).

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – VPM, zaļināšanas maksājumu, maksājumu gados jaunajiem lauksaimniekiem, BSA par slaucamām govīm, BSA par kazām, BSA par liellopiem BSA par aitām, BSA par proteīnaugiem, BSA par cietes kartupeļiem, BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem, BSA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām, BSA par sertificētām labības sēklām, BSA par miežiem, BSA par vasaras rapsi, BSA par dārzeniem-BSA par augļiem un ogām;
- lauku attīstības platībmaksājumiem - bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos, vidi saudzējošu metožu lietošana dārzkopībā, saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei, rugāju lauks ziemas periodā, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, maksājumu apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā meža platībās.

6.3. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Siltumnīcefekta gāzu emisijas lauksaimniecībā

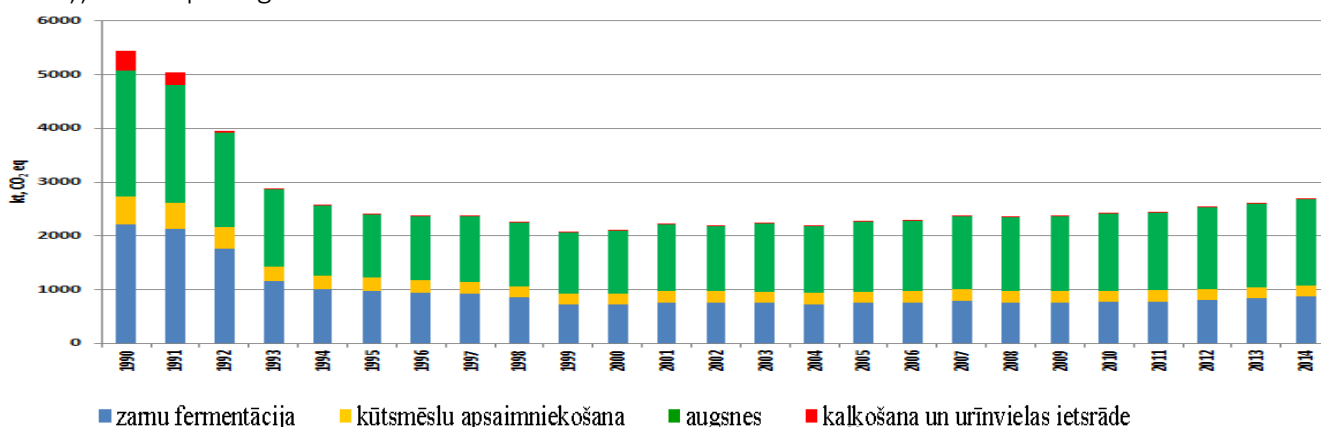
Siltumnīcefekta gāzes (turpmāk - SEG) ir dabiskas un antropogēnas izcelsmes atmosfēras gāzveida sastāvdaļas, kas absorbē un reemitē infrasarkanā starojumu. Tiešās SEG ir oglekļa dioksīds (CO_2), metāns (CH_4), vienvērtīgā slāpekļa oksīds (N_2O), fluorogļūdeņraži (HFC), perfluorogļūdeņraži (PFC) un sēra heksafluorīds (SF_6), savukārt netiešās SEG – oglekļa monoksīds (CO), slāpekļa oksīdi (NO_x) un nemetāna gaistošie organiskie savienojumi (NMGOS). Saskaņā ar ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām (UNFCCC), Kioto protokolu un ES un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013 par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām Latvija 2015. gadā iesniedza Nacionālo inventarizācijas ziņojumu 1990.-2014. gadam.

Atbilstoši Nacionālajam inventarizācijas ziņojumam lauksaimniecības nozare ir otrs lielākais SEG emisiju avots Latvijā, 2014.gadā⁵veidojot 2704,3 kt CO_2 eq. jeb 24,2 % no valsts kopējām SEG emisijām. Lauksaimniecības SEG emisijas veido: metāna (CH_4) emisijas no atgremotājdzīvnieku zarnu fermentācijas, CH_4 un slāpekļa oksīda (N_2O) emisijas no kūtsmēslu apsaimniekošanas, N_2O emisijas no augsnes apstrādes un oglekļa dioksīda (CO_2) emisijas no kalķošanas un karbamīda izmantošanas. 2014.gadā vislielākās bija N_2O emisijas – 63,2 % (1707,7 kt CO_2 eq.) no kopējām lauksaimniecības SEG emisijām, kam sekoja CH_4 ar 35,9 % (972,2 kt CO_2 eq.) un CO_2 ar 0,9 % (24,4 kt CO_2 eq.).

2014.gadā vairāk nekā pusi (59,3%) emisiju veidoja emisijas no lauksaimniecības augšņu apstrādes un mēslojuma iestrādes (t.sk. emisijas no organiskajām augsnēm), tāpat nozīmīgs avots bija zarnu fermentācija – 32,3%. Kūtsmēslu apsaimniekošana radīja 7,5%, bet kalķošanas un urīnvielas izmantošana – 0,9% no kopējām lauksaimniecības SEG emisijām.

⁵Jaunākie oficiāli apstiprinātie dati par SEG emisijām Latvijā ir par laika periodu 1990.-2014. g. Dati par 2015.gadu ir iesniegti starptautiskajiem pārbaudītājiem saskaņā ar UNFCCC.

Salīdzinot ar 2013.gadu, 2014.gadā SEG emisijas sektorā pieauga par 3,3%, kas galvenokārt skaidrojams ar liellopu skaita, sintētisko slāpekļa (N) minerālmēslu patēriņa, sējplatību un augsnes kalpošanas pieaugumu.

6.2.attēls. Lauksaimniecības sektora SEG emisiju tendences pa apakškategoriām, 1990-2014 (kt CO₂ eq.).

Avots: Latvijas siltumnīcefekta gāzu emisiju inventarizācijas 2016.gada ziņojums

Kopš 1990.gada sākuma, ievērojami samazinoties lauksaimnieciskajai ražošanai, SEG emisijas lauksaimniecībā ir samazinājušās par 50,4% (*Latvijas Nacionālā inventarizācijas ziņojuma 1990.-2014.gada dati*). Tiek prognozēts, ka lauksaimniecības sektora SEG emisijas 2030.gadā būs par 41% lielākas nekā 2013.gadā.

Amonjaka emisijas

Gaisa piesārņojošās vielas veido sēra dioksīds (SO₂), slāpekļa oksīdi (NO_x), gaistošie organiskie savienojumi (GOS) un amonjaks (NH₃). Saskaņā ar ANO Eiropas Ekonomiskās komisijas 1979.gada Ženēvas konvencijas "Par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos" un 1999.gada Gēteborgas protokola "Par paskābināšanos, eutrofikāciju un piezemes ozona līmeņa samazināšanu" nosacījumiem ar mērķi samazināt nacionālo emisiju pārrobežu ietekmi uz Eiropas ekonomiskās zonas (EEZ) teritoriju, Latvijai ir noteiktas maksimāli pieļaujamās emisijas gaisā. Lauksaimniecības sektors ir galvenais amonjaka (NH₃) emisiju avots Latvijā un visā ES. Amonjaka emisijas galvenokārt saistītas ar lauksaimniecības augšņu un kūtsmēslu apsaimniekošanu. Maksimāli pieļaujamās kopējās NH₃ emisijas 2010.gadā bija 44 kt, ko Latvija izpildīja. Arī pašlaik spēkā esošais maksimālais NH₃ līmenis ir 44 kt. NH₃ emisiju mērķi šobrīd tiek pārskatīti un 2020.-2030.gadā plānotais mērķis - samazināt NH₃ emisiju par 1% pret 2005.gada līmeni Latvijai radīs grūtības.

2014. gadā lauksaimniecības sektora amonjaka emisijas Latvijā bija 14,25 kt jeb 81,6% no valsts kopējām NH₃ emisijām (17,42 kt), kas bija par 66% mazāk nekā 1990.gadā, kad amonjaka emisiju apjoms lauksaimniecībā sasniedza 42,52 kt. Latvijas amonjaka emisijas veidoja tikai 0,3 % no kopējā ES-28 NH₃ emisiju apjoma 2013.gadā (*Eiropas Vides aģentūras un Latvijas Informatīvā inventarizācijas ziņojuma (2016) dati*).

Aktuālie zinātniskie pētījumi un sagatavotie ziņojumi

Lai sekmētu Latvijas klimata mērķu sasniegšanu, 2015.gadā īstenoti vairāki zinātnes projekti saistībā ar lauksaimniecības sektora ietekmi uz klimata pārmaiņām, kas finansēti gan no starptautiskiem, gan valsts budžeta līdzekļiem.

EEZ finanšu instrumenta 2009.-2014.gada programmas „Nacionālā klimata politika” ietvaros realizēti projekti:

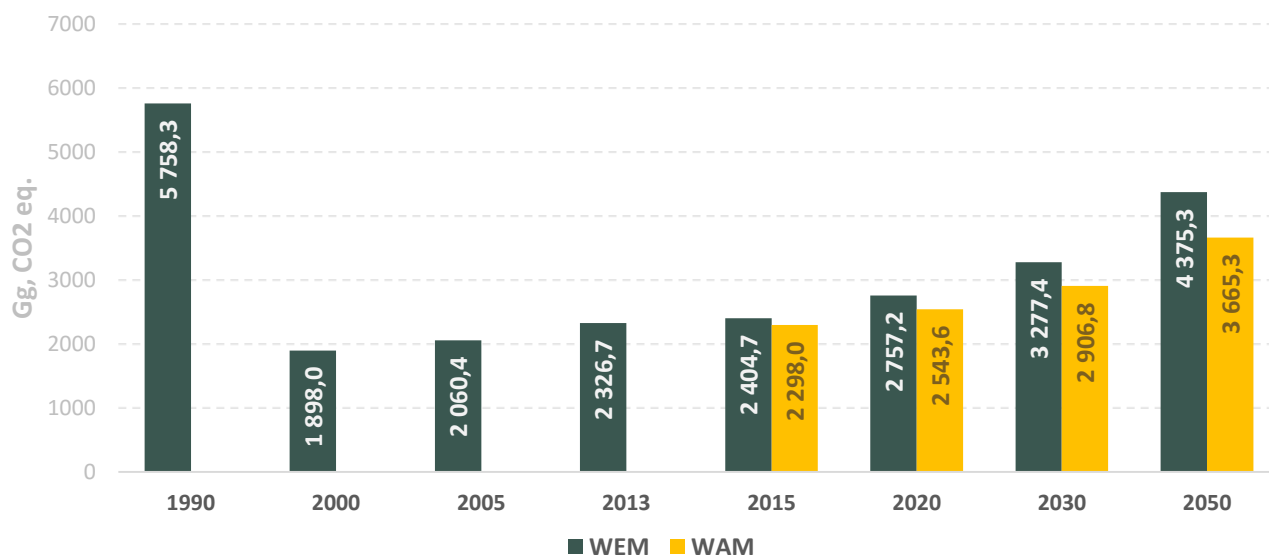
- „Ilgtspējīga zemes resursu pārvaldības veicināšana, izveidojot digitālu augšņu datubāzi”;
- „Lauksaimniecības sektora SEG emisiju aprēķina metodoloģijas un datu analīzes ar modelēšanas rīku izstrādi, integrējot klimata pārmaiņas”, kura ietvaros veikti trīs pētījumi;
- kūtsmēslu apsaimniekošanas sistēmas Latvijā;

- zarnu fermentācijas procesos radušos metāna un slāpekļa emisiju aprēķinu uzlabošana;
- lauksaimnieciskās ražošanas prognozēšanas metodoloģijas un SEG emisiju prognozēšanas modelēšanas instrumentu izstrāde.

Valsts pētījumu programmas EVIDeNT „Latvijas ekosistēmu vērtība un tās dinamika klimata ietekmē” ietvaros īstenots apakšprojekts 3.2. „Lauksaimniecības nozares SEG emisiju analīze un emisiju samazināšanas pasākumu ekonomiskais novērtējums”. Projekta mērķis ir izvērtēt lauksaimniecības nozares siltumnīcefekta gāzu un gaisa piesārņojošo vielu emisiju samazināšanas potenciālu, veikt iespējamo emisiju samazināšanas pasākumu izmaksu un ieguvumu analīzi, un sagatavot ieteikumus politikas plānošanai emisiju samazināšanas jomā.

Saskaņā ar 2015.gada 3.februāra MK noteikumiem Nr. 59 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtību investīciju veicināšanai lauksaimniecībā” LLU pētnieki un nozares speciālisti 2015.gadā izstrādāja lauksaimniecības rādītāju prognozes pētījuma „Lauksaimniecības rādītāju un SEG emisiju no lauksaimniecības sektora prognoze 2020., 2030. un 2050.gadiem ar papildus pasākumiem emisiju samazināšanai” ietvaros. Emisiju apjoma izmaiņu noteikšanai sagatavotas nozares aktivitātes datu prognozes, ņemot vērā lauksaimniecisko ražošanu raksturojošo rādītāju attīstības tendences laika rindās un arī makroekonomisko rādītāju prognozes.

Ņemot vērā lauksaimnieciskās ražošanas intensifikāciju un neizmantoto lauksaimniecības zemju atgriešanu lauksaimniecības produkcijas ražošanai, SEG emisiju pieaugums lauksaimniecības sektorā līdz 2020.gadam var sasniegt 34% no 2005.gada līmeņa. 2050.gadā emisiju apjoms var pieaugt vēl par vairāk nekā 70 % (skat.6.3.att.). Galvenais iemesls šādam emisiju pieaugumam ir lauksaimnieciskās ražošanas rādītāju jeb aktivitātes datu pozitīvais pieauguma temps, ko raksturo prognozes un pieņēmums, ka Latvijā aktualizēsies lauksaimnieciskā ražošana piena lopkopībā, cūkkopībā, putnkopībā, graudu ražošanā un citās lauksaimniecības nozarēs. Ar projekta atskaiti var iepazīties ZM mājaslapā.

6.3.attēls. Lauksaimniecības SEG emisiju prognožu un vēsturisko emisiju salīdzinājums 1990.-2050. g.

*WEM – scenārijs ar esošiem pasākumiem; WAM – scenārijs ar papildus pasākumiem)

Avots: https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/Lauksaimniecibas_prognozes_2050_gads.pdf

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 21.maija Lēmumu Nr.529/2013/ES un tā 10.pantu, Latvija sagatavoja un nosūtīja Komisijai informāciju par pašreizējām un plānotajām zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) darbībām, kuru mērķis ir ierobežot vai samazināt emisijas un saglabāt vai palielināt piesaisti, kas rodas saistībā ar meža ieaudzēšanu, meža atjaunošanu, atmežošanu, meža apsaimniekošanu, aramzemes apsaimniekošanu un zālāju apsaimniekošanu. Ziņojumā analizēta Lauku attīstības programmas pirmā (2007-2013) un

otrā (2014-2020) perioda pasākumu ietekme uz siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu un CO₂ piesaisti.

Ar aramzemes un zālāju apsaimniekošanu saistītie pasākumi ir nosusināšanas sistēmu izstrāde un pielāgošana aramzemei, atbalsts integrētas dārzkopības ieviešanai un veicināšanai, aramzemes zaļināšana, tauriņziežu dzimtas augu (pākšaugu) audzēšana, kā arī atbalsts rugāju lauka uzturēšanai ziemas periodā. Visefektīvākais pasākums ir pākšaugu audzēšana, kura SEG emisiju samazinājuma potenciāls gadā ir 661 kilotonna CO₂ eq gadā.

Ziņojumu sagatavoja Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava” sadarbībā ar ZM. Analīzē izmantoti jaunākie pieejamie meža statistiskās inventarizācijas dati. Ziņojums iesniegts EK 2015.gada 2.jūlijā.

Laika posmā no 2015.gada 1.novembra līdz 2016.gada 31.maijam Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava” Zemkopības ministrijas uzdevumā uzsāka pētījumu „Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana” saskaņā ar 2015.gada 3.februāra MK noteikumiem Nr.59 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtību investīciju veicināšanai lauksaimniecībā”.

Pētījuma mērķis:

- saskaņā ar Lēmumu 529/2013/ES izveidot aramzemju un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas rezultātā radušos SEG emisiju un CO₂ piesaistes uzskaites sistēmu;
- pilnveidot uzskaites sistēmu atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par klimata pārmaiņām (UNFCCC) līgumslēdzēju pušu konferenču un Kioto protokola līgumslēdzēju pušu konferenču lēmumu Nr.16/CMP.1, 6/CMP.3, 2/CMP.6, 2/CMP.7, 4/CMP.7, 2/CMP.8, 5/CMP.7 un 6/CMP.9 un Komisijas regulu Nr. 749/2014 un 525/2013 prasībām.

Pētījuma rezultāti tiks izmantoti SEG emisiju modelēšanai aramzemēs un zālajos, kā arī emisiju mazinošu pasākumu identificēšanai, lai nodrošinātu Latvijas klimata mērķu izpildi.

6.4.Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

Latvijā no 2013.gada 5.februāra ir spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr.80 „Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Noteikumi paredz, ka minēto organizāciju un to darbības uzraudzību Latvijā veic LAD.

Kopš noteikumu stāšanās spēkā, LAD nav saņēmis nevienu pieteikumu piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, līdz ar to neviena šāda tipa organizācija nav tikusi atzīta.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

Latvijā 2015.gadā kopumā darbojās 2 atzītas ražotāju grupas (augļu un ogu nozarē), un tajās ir apvienojušies 19 profesionāli auglīkopji. Ražotāju grupas mērķis ir sasniegt ražotāju organizācijas atzīšanas kritērijus pārejas perioda laikā, kurš nav garāks par pieciem gadiem. Ražotāju grupas pamatdarbība ir saistīta ar biedru saražoto produktu koncentrāciju un to piedāvājumu tirgū.

Ražotāju grupas ietvaros saņem atbalstu administratīvo izdevumu segšanai (75% ES finansējums un 25% valsts budžeta līdzekļi), kura apmēru aprēķina pēc ražotāju grupas realizētās produkcijas vērtības, kā arī atbalstu investīciju veikšanai (ES finansējums 50% un valsts budžeta līdzekļi 25% no ieguldījumu attiecināmajām izmaksām).

Ņemot vērā 2013.gada nogalē panākto vienošanos par KLP reformu, sākot ar 2014.gadu augļu un dārzeņu ražotāju grupas vairs nevar pieteikties uz šāda veida atbalstu. Ražotāju grupas, kas ir saņēmušas atzīšanu līdz 2013.gadam, ir tiesīgas īstenot savus atzīšanas plānus līdz to termiņu beigām.

2015.gadā Latvijā bija 3 ražotāju organizācijas, kurās ir apvienojušies 31 profesionāli augļu un dārzeņu ražotāji. Ražotāju organizāciju mērķi ir nodrošināt ražošanas plānošanu un pielāgošanu pieprasījumam (īpaši kvalitātes un kvantitātes ziņā), piedāvājuma koncentrēšanu un biedru saražoto produktu laišanu tirgū, kā arī optimizēt ražošanas izmaksas un stabilizēt ražotāju cenas.

ES atbalsts nepārsniedz 50% no faktiskajām programmas pasākumu izmaksām, bet tās maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1% no ražotāju organizācijas pārdotās produkcijas vērtības. Apmēru ir iespējams palielināt līdz 4,6%, ja darbības programmās tiek paredzēti arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi.

2015.gadā ražotāju grupām un ražotāju organizācijām tika izmaksāts atbalsts 1,03 milj. EUR apmērā. Pašreiz atzītās ražotāju grupas un organizācijas kalpo kā labs piemērs tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai, kā arī nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijā, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

2015.gadā augļu un dārzeņu nozares ražotāju grupu un organizāciju darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 22.oktobra Regula (ES) Nr.1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.3/2008;
- Komisijas 2015.gada 23.aprīļa Deleģētā regula (ES) 2015/1829, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr.1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;
- Komisijas 2015.gada 7.oktobra Īstenošanas regulu (ES) Nr.2015/1831, kurā noteikts, kā piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs
- Attiecīgā gada darba programma, pašlaik – 2016.gada darba programma,
- 2016.gada 31.maija Ministru kabineta noteikumi Nr.334 "Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecības produktu informācijas un veicināšanas programmām".

Uz Eiropas Savienības atbalstu var pretendēt, izstrādājot un iesniedzot lauksaimniecības produktu veicināšanas programmas Eiropas Komisijas noteiktajos termiņos, šādas organizācijas:

- profesionālās vai starpnozaru profesionālās organizācijas, kas veic uzņēmējdarbību dalībvalstī un pārstāv attiecīgās dalībvalsts attiecīgo nozari vai nozares, un jo īpaši starpnozaru organizācijas, kas minētas Regulas (ES) Nr.1308/2013 157.pantā, un grupas, kas definētas Regulas (ES) Nr.1151/2012 3.panta 2.punktā, ar noteikumu, ka tās pārstāv nosaukumu, kurš ir aizsargāts saskaņā ar pēdējo minēto regulu un uz kuru attiecas minētā programma;
- Savienības profesionālās vai starpnozaru profesionālās organizācijas, kas pārstāv attiecīgo nozari vai nozares Savienības līmenī;
- ražotāju organizācijas vai ražotāju organizāciju apvienības, kuras minētas Regulas (ES) Nr.1308/2013 152.pantā un 156.pantā un kuras ir atzinusi kāda dalībvalsts;
- lauksaimniecības un pārtikas nozares struktūras, kuru mērķis un darbība ir saistīta ar informācijas sniegšanu un lauksaimniecības produktu tirdzniecības veicināšanu un kurām attiecīgā dalībvalsts uzticējusi skaidri noteiktu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja pienākumu šajā jomā; minētajām struktūrām jābūt veikušām likumīgu uzņēmējdarbību attiecīgajā dalībvalstī vismaz divus gadus pirms datuma, kad publicēts uzaicinājums iesniegt priekšlikumus, kas minēts Regulas Nr.1144/2014 8.panta 2.punktā.

Ja programmu izstrādā organizācija vai to grupa no vienas valsts (vienas dalībvalsts programma). ES finansiālais ieguldījums iekšējā tirgus programmās ir 70% no attiecināmajiem izdevumiem, bet 80%, ja programma orientēta uz trešo valstu tirgu. Atlikušo daļu finansē programmu iesniedzējas organizācijas.

Vienu programmu var izstrādāt arī vairāku dalībvalstu organizācijas, savstarpēji sadarbojoties un vienojoties par dalības nosacījumiem (daudzvalstu programma). Šādā gadījumā ES finansiālais ieguldījums būs 80% neatkarīgi no tā, vai programma orientēta uz iekšējo, vai uz trešo valstu tirgu.

Programmu izstrādes iniciatīva ir pašu nozaru organizāciju ziņā. Gada darba programmā, ko izstrādā Eiropas Komisija, ir noteiktas prioritārās atbalstāmās jomas un produkti, kā arī finansējums katrā no prioritātēm.

Sākot ar 2016.gadu, iesniegumus pieņem, vērtē un par ES finansējuma piešķiršanu vai noraidīšanu lemj Eiropas Komisija. Daudzvalstu programmām izpildes administrēšanu un uzraudzību veic Eiropas Komisija, savukārt vienas dalībvalsts programmu administrēšanu un uzraudzību Latvijā veic Lauku atbalsta dienests.

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO ietvaros paredzēta cenu atbalsta sistēma ar mērķi stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par privāto uzglabāšanu vai kā iepirkums intervencē (skat.6.30.tab.).

6.30.tabula

Tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

Rādītājs	Iepirkums intervencē	Atbalsts privātajai uzglabāšanai
Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

2014.-2015. gadā Latvijā tika izmantoti šādi pieejamie tirgus intervences pasākumi:

- 2014.gada septembrī ES atvēra privātās uzglabāšanas atbalsta shēmu uzglabājamiem sieriem, lai mazinātu Krievijas embargo radīto ietekmi uz piena sektoru. Latvijā šīs atbalsta shēmas ietvaros privātajā uzglabāšanā tika ievietotas 30 tonnas siera;
- 2015.gadā valsts intervencē piena produktiem tika iepirkta 643 tonnas vājpiena pulvera, bet privātajā uzglabāšanā tika ievietotas 457 tonnas vājpiena pulvera.

Graudu iepirkuma intervences periods ir no 1.novembra līdz 31.maijam un graudi šajā periodā tiek iepirkti par likmi 101,31 EUR/t. Latvijā pārskata 2013.gadā līdz 2015.gadā graudu cenas bija ievērojami augstākas par intervences cenu, tādēļ graudi iepirkumam intervencē netika piedāvāti, jo tos varēja realizēt tirgū par daudz augstāku cenu.

No 2014.gada februāra līdz 2014.gada martam bija pieejama atbalsta shēma cūkgaļas privātai uzglabāšanai, ko Latvijas uzņēmumi neizmantoja.

Kopš 2014.gada marta sviestam ir pieejams iepirkums valsts intervencē, ko Latvijas uzņēmumi pārskata periodā nav izmantojuši.

2015.gada nogalē ES atkārtoti atvēra atbalsta shēmu sieru privātai uzglabāšanai, kuras ietvaros Latvijai bija iespēja pieteikt atbalstam 348 tonnas siera, taču Latvijas uzņēmumi to neizmantoja.

2015.gadā instrumentus 'valsts intervence' un 'privātā uzglabāšana' Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr.922/72, (EEK) Nr.234/79, (EK) Nr.1037/2001 un (EK) Nr.1234/2007;

- Eiropas Komisijas 2009.gada 11.decembra Regula (ES) Nr.1272/2009, ar ko nosaka kopīgi izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr.1234/2007 īstenošanai attiecībā uz lauksaimniecības produktu iepirkšanu un pārdošanu valsts intervencē;
- Eiropas Komisijas 2006.gada 21.jūnija Regula (EK) Nr.884/2006, ar ko piemērošanas noteikumus Padomes Regulai (EK) Nr.1290/2005 attiecībā uz intervences krājumu glabāšanas pasākumu finansēšanu, ko veic Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds (turpmāk - ELGF), un intervences krājumu glabāšanas darbību iegrāmatošanu, ko īsteno dalībvalstu maksājumu aģentūras;
- Eiropas Komisijas 2008.gada 20.augusta Regula (EK) Nr.826/2008, ar ko paredz kopīgus noteikumus par atbalsta piešķiršanu dažu lauksaimniecības produktu privātai uzglabāšanai;
- Ministru Kabineta 2011.gada 25.janvāra noteikumi Nr.74 „Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū”.

Skolu programmas

➤ „Skolas piena” programma

EK finansētās programmas „Atbalsts piena produktu piegādei izglītojamiem” jeb „Skolas piena” programmas ietvaros izglītojamiem ir iespēja saņemt 200 vai 250 ml piena vai noteiktu piena produktu dienā par samazinātu cenu. Programma paredz arī iespēju dalībvalstij piešķirt papildus finansējumu no valsts budžeta, ļaujot produktu cenu samazināt vēl vairāk vai piešķirt bez maksas.

No 2013./2014. mācību gada līdz 2015./2016. mācību gadam „Skolas piena” programmas apguve Latvijā turpināja palielināties, pieaugot programmā iesaistīto skolēnu skaitam un līdz ar to arī piegādātā piena apjomam un izmaksātajām atbalsta summām. No 2011.gada sākuma programmā ir atjaunots valsts līdzfinansējums, kas ļauj noteiktai izglītojamo mērķauditorijai saņemt glāzi piena (līdz 250 ml) ik dienu bez maksas. No 2012./2013. mācību gada valsts līdzfinansējuma mērķauditorijā ir iekļauti pirmsskolas un 5.-9. klases izglītojamie.

6.31.tabula

„Skolas piena” programmas īstenošana 2012./2013.–2014./2015. mācību gadā

Mācību gads	2013./2014. (01.09.2013.- 31.08.2014.)	2014./2015. (01.09.2014.- 31.08.2015.)	2015./2016. (01.09.2015.- 13.05.2016.)
Iesaistītās izglītības iestādes	917	1 037	1 084
Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	192,4	217,6	232,8
Piegādātā piena daudzums, t	3 650	4 176	3 103
Pretendenti, kas iesaistās programmā	117	115	115
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	2 713,4	2 943,4	1 856,4
t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	679,0	758,0	563,0
t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	2 034,4	2 185,4	1 293,4

* LAD veiktās atbalsta izmaksas attiecīgajā periodā

** informācija par nepilnu mācību gadu

Avots: LAD

No 2015.gada 1.oktobra programmas ietvaros tika grozīti valsts līdzfinansējuma likmju aprēķināšanas principi, ņemot vērā piena iepirkuma cenu izmaiņas pa ceturkšņiem. Tāpat, valsts līdzfinansējuma likmes tika diferencētas atkarībā no iepakojuma tilpuma (pienam iepakojumā līdz 250 ml un iepakojumā virs 250 ml), paredzot arī iespēju noteikt papildu piemaksu pienam, kas ražots atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības shēmas prasībām. Vienlaikus tika arī ieviesti katram mācību gadam piemērojamie maksimālā atbalsta (ko veido ES atbalsta daļas un valsts līdzfinansējuma summa) sliekšņi un to izmaksu apmērs, kas saistīts ar piena pārstrādi, iepakojšanu, transportēšanu un izdali.

Latvijā programmas ietvaros atbalsts tiek piešķirts par I un II kategorijas produktiem, t.i., pasterizētu pienu ar vai bez dažādām piedevām (šokolāde, augļu sula, aromatizētāji), raudzētiem piena produktiem ar vai bez minētajām piedevām, un dažādiem piena produktiem (t.sk. raudzētiem) ar augļiem. No visa piegādātā produktu daudzuma pārsvarā ir pasterizēts piens bez piedevām.

ES atbalsta likme I kategorijas produktiem ir 18,15 EUR/100 kg un II kategorijas produktiem – 16,34 EUR/100 kg.

Latvijā atbalsta pretendents programmas ietvaros var būt piena produktu ražotājs, piena produktu izplatītājs, izglītības iestāde, kā arī pašvaldība, kuras teritorijā darbojas konkrētā izglītības iestāde.

Latvijā programmu administrē LAD.

2015.gadā „Skolas piena” programmu Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra regula (ES) Nr.1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr.922/72, (EEK) Nr.234/79, (EK) Nr.1037/2001 un (EK) Nr.1234/2007;
- Komisijas Regula (EK) Nr.657/2008, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā piemērot Padomes Regulu (EK) Nr.1234/2007 attiecībā uz ES atbalstu piena un dažu piena produktu piegādē izglītības iestāžu skolēniem;
- *Līdz 2015.gada 30.septembrim* – Ministru kabineta 2011.gada 1.februāra noteikumi Nr.106 “Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu piena produktu piegādei izglītojamiem vispārējās izglītības iestādēs”;
- *No 2015.gada 1.oktobra* - Ministru kabineta 2015.gada 8.septembra noteikumi Nr.106 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība piena produktu piegādei izglītojamiem vispārējās izglītības iestādēs”.

➤ Programma „Augļi skolai”

Programma „Augļi skolai” (turpmāk – “Skolas auglis”) mērķis ir veicināt svaigu augļu un dārzeņu patēriņu skolēnu uzturā, vienlaikus izglītojot tos par veselīgas ēšanas paradumiem. Šī programma Latvijas skolās tika ieviesta jau kopš 2010./2011.mācību gada.

Programmā 2015./2016.mācību gadā piedalījās 781 skolas, kas, salīdzinot ar iepriekšējo mācību gadu ir par 2% mazāk, tomēr pārsniedz 5 gadu vidējo rādītāju - 763,2 skolas.

Programmas ietvaros skolēni bez maksas trīs reizes nedēļā saņēma 100 gramus svaigu augļu (ābolu, bumbieru, lielogu dzērveņu), dārzeņu (kāpostu, kolrābju, burkānu, kāļu, ķirbju) vai šo produktu asortu porcijas. Vispopulārākie izdales produkti joprojām ir āboli un burkāni.

Papildus bezmaksas augļiem un dārzeņiem, skolēniem tika nodrošināti izglītojošie pasākumi, kuru mērķis ir veicināt zināšanas par veselīgu uzturu, kā arī par augļu un dārzeņu labvēlīgo ietekmi uz veselību.

Nemot vērā 6.32.tabulā sniegto informāciju, jāsecina, ka no pārskata perioda sākuma programmas apguves rādītāji pieaug, piemēram, izdalīto porciju skaits 2014./2015.gadā, salīdzinot ar 2013./2014.mācību gadu, ir pieaudzis par 12%.

6.32.tabula

Programmas „Skolas auglis” īstenošana 2012./2013.–2014./2015. mācību gadā

Mācību gads	2013./2014. (01.10.2013.- 24.01.2014.)	2014./2015. (03.11.2014.- 27.02.2015.)	2015./2016. (02.11.2015.- 26.02.2016.)*
Skolēnu skaits -% no kopējā vispārīzglītojošo dienas skolu skaita	~97%	~99,6%	~97,3%
Iesaistītās izglītības iestādes	780	793	781
Izdalīto porciju skaits,	6 353 013	7 117 351	5 11 55 33
Izdalītie augļi un dārzeņi, t	635	712	512
Pretendenti, kas iesaistās programmā	128	132	121

Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	1070,0	1109,2	600,1
t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	802,5	998,3	540,1
t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	267,5	110,9	60,0

*Dati uz 27.05.2015.

Avots: LAD

2015.gadā programmu „Skolas auglis” Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra regula (ES) Nr.1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr.922/72, Nr.234/79, (EK) Nr.1037/2001 un (EK) Nr.1234/2007;
- Komisijas Regula (EK) Nr.288/2009, ar kuru paredz sīki izstrādātus noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr.1234/2007 piemērošanu attiecībā uz ES atbalstu augļu un dārzeņu, pārstrādātu augļu un dārzeņu un banānu produktu piegādi bērniem mācību iestādēs saskaņā ar programmu „Augļi skolai”.
- Ministru kabineta 2015.gada 8.septembra noteikumi Nr.519 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu piegādei skolēniem vispārējās izglītības iestādēs”.

Latvijā programmu administrē LAD.

ES lauksaimniecības produktu veicināšana

ES lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas pasākumu sistēma ir iespēja nozaru profesionāļiem izstrādāt un īstenot līdz trīs gadus ilgas programmas noteiktu lauksaimniecības produktu popularizēšanai gan iekšējā ES tirgū, gan ārpus ES tirgus robežām.

Programmas var tikt izstrādātas par tēmām, kas saistītas ar pārtikas kvalitāti, drošību, marķēšanu u.tml., veicinot patērētāju izpratni par Eiropas pārtikas augsto kvalitātes līmeni. Konkrētās tēmas tiek noteiktas katra gada darba programmā.

Programmu mērķis ir informēt patērētājus par attiecīgo produktu kvalitāti, veselību, daudzveidību un nozīmi ikdienas uzturā, tādējādi veicinot produktu patēriņu un ražošanu.

Laika periodā no 2005. gada līdz 2015. gadam Lauku atbalsta dienestā vērtēšanai iesniegtas 25 programmas. Sešas programmas ir īstenotas, 2015. gadā savu darbību turpināja divas programmas (6.4.attēls).

							
2006.-2008.	2006.-2009.	2009.-2012.	2009.-2012.	2011.-2013.	2011.-2014.	2014.-2016.	2015.-2017.
Bioloģiskie produkti	Medus	Piena produkti	Augļi un ogas	Dzērvenes	Dekoratīvie stādi	Bioloģiskie produkti	Dekoratīvie stādi
150 000 EUR	305 400 EUR	347 978 EUR	603 296 EUR	990 906 EUR	756 130 EUR	302 673 EUR	457 593 EUR

6.2.attēls. Latvijā īstenotās un esošās veicināšanas programmas (2006.-2015.gads)

Avots: ZM

No 2015. gada 1. decembra Eiropas Savienībā tika ieviesta jauna lauksaimniecības produktu veicināšanas politika. Jaunā politika nosaka plašāku atbalsta aktivitāšu loku, balstoties uz stratēģiju, kas izstrādāta Eiropas līmenī ar vienotu saukli “Enjoy, it’s from Europe”.

Lauksaimniecības produktu veicināšanas politiku, atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtību nosaka regulējums:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 3/2008;
- Komisijas 2015. gada 23. aprīļa Deleģētā regula (ES) 2015/1829, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;
- Komisijas 2015. gada 7. oktobra Īstenošanas regulu (ES) Nr. 2015/1831, kurā noteikts, kā piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs
- Attiecīgā gada darba programma, pašlaik – 2016. gada darba programma.
- 2016. gada 31. maija Ministru kabineta noteikumi Nr. 334 “Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecības produktu informācijas un veicināšanas programmām”.

Uz Eiropas Savienības atbalstu var pretendēt, izstrādājot un iesniedzot lauksaimniecības produktu veicināšanas programmas Eiropas Komisijas noteiktajos termiņos, šādas organizācijas:

- profesionālās vai starpnozaru profesionālās organizācijas, kas veic uzņēmējdarbību dalībvalstī un pārstāv attiecīgās dalībvalsts attiecīgo nozari vai nozares, un jo īpaši starpnozaru organizācijas, kas minētas Regulas (ES) Nr. 1308/2013 157. pantā, un grupas, kas definētas Regulas (ES) Nr. 1151/2012 3. panta 2. punktā, ar noteikumu, ka tās pārstāv nosaukumu, kurš ir aizsargāts saskaņā ar pēdējo minēto regulu un uz kuru attiecas minētā programma;
- Savienības profesionālās vai starpnozaru profesionālās organizācijas, kas pārstāv attiecīgo nozari vai nozares Savienības līmenī;
- ražotāju organizācijas vai ražotāju organizāciju apvienības, kuras minētas Regulas (ES) Nr. 1308/2013 152. pantā un 156. pantā un kuras ir atzinusi kāda dalībvalsts;
- lauksaimniecības un pārtikas nozares struktūras, kuru mērķis un darbība ir saistīta ar informācijas sniegšanu un lauksaimniecības produktu tirdzniecības veicināšanu un kurām attiecīgā dalībvalsts uzticējusi skaidri noteiktu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja pienākumu šajā jomā; minētajām struktūrām jābūt veikušām likumīgu uzņēmējdarbību attiecīgajā dalībvalstī vismaz divus gadus pirms datuma, kad publicēts uzaicinājums iesniegt priekšlikumus, kas minēts Regulas Nr.1144/2014 8. panta 2. punktā.

Ja programmu izstrādā organizācija vai to grupa no vienas valsts (vienas dalībvalsts programma), ES finansiālais ieguldījums iekšējā tirgus programmās ir 70% no attiecināmajiem izdevumiem, bet 80%, ja programma orientēta uz trešo valstu tirgu. Atlikušo daļu finansē programmu iesniedzējas organizācijas.

Vienu programmu var izstrādāt arī vairāku dalībvalstu organizācijas, savstarpēji sadarbojoties un vienojoties par dalības nosacījumiem (daudzvalstu programma). Šādā gadījumā ES finansiālais ieguldījums būs 80% neatkarīgi no tā, vai programma orientēta uz iekšējo, vai uz trešo valstu tirgu.

Programmu izstrādes iniciatīva ir pašu nozaru organizāciju ziņā. Taču gada darba programmā, ko izstrādā Eiropas Komisija, ir noteiktas prioritārās atbalstāmās jomas un produkti, kā arī finansējums katrā no prioritātēm.

Sākot ar 2016. gadu, iesniegumus pieņem, vērtē un par ES finansējuma piešķiršanu vai noraidīšanu lemj Eiropas Komisija. Daudzvalstu programmām izpildes administrēšanu un uzraudzību veic Eiropas

Komisija. Savukārt vienas dalībvalsts programmu administrēšanu un uzraudzību Latvijā veic Lauku atbalsta dienests.

Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsts piena ražotājiem

Pēc 2014.gada 7.augustā ieviestā Krievijas importa embargo, Latvijā piena iepirkuma cenas dažu mēnešu laikā samazinājās par 20%, radot piena ražotājiem būtiskus zaudējumus un likviditātes problēmas. Eiropas Komisija 2014.gada beigās lēma par pagaidu ārkārtas atbalstu piena ražotājiem Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Latvijai tika piešķirts atbalsts 7 720 114 EUR apmērā. Pamatojoties uz Ministru kabineta 2015.gada 17.februāra noteikumiem Nr.86 „Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsta piešķiršanas kārtība piena nozarē”, atbalsts tika izmaksāts 2015.gada pirmajā ceturksnī.

Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsts piena ražotājiem un cūku ganāmpulku īpašniekiem

EK, pamatojoties uz 2015.gada 15.oktobra deleģētās regulu (ES) Nr.1853/2015, ar ko paredz pagaidu ārkārtas atbalstu lopkopības nozaru lauksaimniekiem, ES dalībvalstīm piešķīra finansiālu atbalstu 420 milj. EUR apmērā - Latvijai tika piešķirts 8,45 milj. EUR atbalsts. Atbalsts tika piešķirts, pamatojoties uz situācijas pasliktināšanos piena nozarē un citās lopkopības nozarēs. Pamatojoties uz Ministru kabineta 2015.gada 24.novembra noteikumi Nr.669 „Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsta piešķiršanas kārtība piena ražotājiem un cūku ganāmpulku īpašniekiem”, 2015.gada decembrī piena ražotājiem tika izmaksāts atbalsts 7,15 milj. EUR apmērā, bet cūku ganāmpulku īpašniekiem - 1,3 milj. EUR.

➤ **Ārkārtas atbalsts augļu un dārzeņu nozarē**

Pēc Krievijas noteiktā embargo ES lauksaimniecības un pārtikas produktiem, ES augļu un dārzeņu cenu būtiski samazinājās kā arī veidojās saražotās produkcijas krājumi, tāpēc ražotāji cieta zaudējumus.

Lai mazinātu ražotāju ienākumu kritumu, Eiropas Komisija 2014.gada septembrī ieviesa ārkārtas atbalstu augļu un dārzeņu ražotājiem, kuru mērķis bija sniegt kompensāciju par produkciju, kura novākta nenogatavojusies, netika novākta vai arī izņemta no tirgus.

Latvija pasākumus varēja piemērot produktiem 3 000 tonnu apjomā, tādejādi kopējais izmaksātais atbalsts 2015.gadā augļu un dārzeņu ražotājiem un ražotāju organizācijām bija 148,3 tūkst. EUR.

Tā kā 2015.gada jūnijā Krievijas noteiktas embargo tika pagarināts, Komisija nāca klajā ar vēl vienu ārkārtas pasākumu kopumu augļu un dārzeņu nozarei, piedāvājot ražotājiem īstenot tādus pašus tirgus pasākumus kā 2014.gadā. Šo ārkārtas pasākumu īstenošanas periods bija no 2015.gada 8.augusta līdz 2016.gada 30.jūnijam.

Latvijai pasākumu īstenošanai atbalsts bija piešķirts 500 t āboliem un bumbieriem, 1 250 t tomātiem, burkāniem, paprikai un gurķiem, kā arī papildus 3 000 t dažādiem augļiem un dārzeņiem – tomātiem, burkāniem, galviņkāpostiem, ziedkāpostiem, gurķiem, āboliem, bumbieriem, ogām). Ņemot vērā labvēlīgās augļu un dārzeņu cenas, Latvijas ražotāji atbalstam bija pieteikuši 21 ha platības ar ābelēm, burkāniem un ogām.

6.5. Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013. gadam

2015.gads bija Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam (turpmāk – LAP 2007–2013) ieviešanas pēdējais gads, tādēļ LAD turpināja administrēt un izmaksāt atbalstu 12 ELFLA pasākumos, jaunas kārtas tika izsludinātas tikai 2 pasākumos. 2015.gadā tika iesniegti 107 projekti par kopējo attiecināmo izmaksu summu 3,8 milj. EUR (publiskais finansējums 1,9 milj. EUR), savukārt apstiprināti 1 652 projekti par attiecināmo izmaksu summu 8,0 milj. EUR (publiskais finansējums 4,9 milj. EUR). Pēdējā perioda gadā izmaksātais finansējuma apjoms bija 65,3 milj. EUR.

2015.gadā LAP platību maksājumiem atbalsts tika sniegts no jaunās Lauku attīstības programmas (turpmāk - LAP 2014.-2020.) finansējuma, daļai saimniecību turpinot saistības saskaņā ar 2007.-2013.gada perioda atbalsta saņemšanas nosacījumiem.

Pasākuma „**Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu)**” 2015.gadā tika izsludināta viena projektu pieteikšanas kārtā, kurā apstiprināja 59 projektus ar publisko finansējumu 699,6 tūkst. EUR, bet noraidīja 29 projektus ar publisko finansējumu 481,1 tūkst. EUR apmērā. Galvenie noraidījuma iemesli bija pretendenta un projekta ietvaros paredzēto aktivitāšu neatbilstība atbalsta saņemšanas nosacījumiem, drošu finanšu vadības principu neievērošana, iepirkuma procedūras nosacījumu neievērošana un grūtībās nonākuša uzņēmuma pazīmes.

Kopumā tika lauzti 22 līgumi ar publisko finansējumu 1,7 milj. EUR apjomā. Līgumu laušanas galvenie iemesli bija nepietiekams finansējums projekta īstenošanai, neiekļaušanās projekta īstenošanas termiņos un projektu saistību pārtraukšana projektu uzraudzības laikā, jo netika izpildīti pasākumu nosacījumi - galvenokārt netika sasniegti projektos izvirzītie mērķi un rezultatīvie rādītāji.

Pasākumā „**Tūrisma aktivitāšu veicināšana**” 2015.gadā tika izsludināta viena projektu pieteikšanās kārtā un apstiprināti 2 projekti ar publisko finansējumu 117,4 tūkst. EUR apjomā. 2015.gadā tika lauzti 7 līgumi par publisko finansējumu 303,9 tūkst. EUR.

2015.gadā noslēdzās LAP 4.ass „**LEADER pieejas īstenošana**” atbalsta pasākumu ieviešana ar mērķi, izmantojot LEADER pieeju, veicināt lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā, uzlabot uz vietējām vajadzībām balstītus pārvaldības mehānismus vietējā līmenī un sniegt atbalstu vietējām attīstības iniciatīvām, kas ir saskaņotas ar LAP un iekļautas vietējo rīcības grupu (VRG) izstrādātajās vietējās attīstības stratēģijās (turpmāk – stratēģijas).

Lai nodrošinātu pasākuma „**Vietējo attīstības stratēģiju īstenošana**” īstenošanai pieejamā publiskā finansējuma efektīvu izmantošanu, VRG, kurām bija atlikusi neliela publiskā finansējuma daļa, no tā atteicās un atbilstoši nacionālos normatīvos aktos noteiktā kārtībā citas VRG šo atbrīvojušos finansējumu saņēma atbilstošo projektu apstiprināšanai pēdējā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kuriem esošā stratēģijas publiskā finansējuma atlikums nebija pietiekams. Līdz ar to pasākumā „**Konkurētspējas veicināšana un lauku ekonomikas dažādošana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā**” 2015.gadā tika apstiprināti 156 stratēģijām atbilstoši projekti (ar kopējo publisko finansējumu 716,5 tūkst. EUR), kuru īstenošana noslēdzās 2015.gada 31.augustā. 29 projekti tika noraidīti. Galvenais projektu noraidīšanas iemesls bija finansējuma trūkums, kas saistīts ar pasākuma konkrētu specifiku, sadalot finansējumu dažādām rīcībām. 2015.gadā par realizētajiem projektiem izmaksāts kopējais publiskais finansējums 3,8 milj. EUR.

2015.gadā noslēdzās 7 starpvalstu sadarbības projektu īstenošana pasākumā „**Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība**” īstenošana. Kopējais izmaksātais publiskais finansējums 2015.gadā bija 131,2 tūkst. EUR.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanu, 2015.gadā turpinājās pasākuma „**Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, prasmju apguve un teritorijas aktivizēšana**” aktivitāšu īstenošana. Atbalstu saņēma 39 VRG. Pasākumā atbalsts bija pieejams līdz 2015. gada 31. augustam, t.i. līdz VRG administratīvo izmaksu segšanai atbalstu saņēma no LAP 2014.-2020. gadam 19.1. apakšpasākuma „**Sagatavošanās atbalsts**”. Ņemot vērā, ka plānošanas periods tuvojās noslēgumam, VRG īstenoja aktivitātes, kas saistītas ar stratēģijas īstenošanas rezultātu novērtēšanu, labās prakses popularizēšanu un izplatīšanu. Kopējais izmaksātais publiskais finansējums 2015.gadā šajā pasākumā bija 1,2 milj. EUR.

6.33.tabula

LAP 2007.–2013.gadam publiskā finansējuma maksājumi, EUR

Kods	Asis/pasākumi	2015. gadā	Kopā periodā*
111	Arodapmācības un informācijas pasākumi	453 275	1 079 652

112	Atbalsts jauniekiem lauksaimniekiem	130 618	14 762 746
113	Priekšlaicīga pensionēšanās	2 934 429	26 334 484
114	Lauksaimniekiem un mežsaimniekiem paredzēto konsultāciju pakalpojumu izmantošana		6 470
121	Lauku saimniecību modernizācija*	11 912 325	335 270 942
122	Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana	2 281 952	15 117 437
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana*	7 660 158	61 957 135
125	Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu	12 689 942	52 083 181
131	To standartu ievērošana, kurus pamato ES tiesību akti	0	3 712 280
141	Daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizācija	208 500	22 518 596
142	Ražotāju grupas	399 808	1 773 263
1.ass kopā:		38 671 007	534 616 190
212	Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)	0	274 259 664
213	Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	2 462 796	17 649 847
214	Agrovīdēs maksājumi	0	193 251 555
223	Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana	387 739	15 965 988
224	NATURA 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	0	9 045 799
226	Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvo pasākumu ieviešana	1 501 214	4 515 381
2. ass kopā:		4 351 749	514 688 235
312 (311)	Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai*	1 785 969	105 844 250
313	Tūrisma aktivitāšu veicināšana*	1 289 056	8 406 179
321	Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem	999 640	89 116 742
323	Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana	2 252 230	3 557 297
3. ass kopā:		6 326 894	206 924 469
411/ 413	Vietējās attīstības stratēģiju īstenošana. Konkurētspēja un lauku ekonomikas dažādošana	3 867 213	34 341 351
421	Sadarbības projektu īstenošana	131 172	435 143
431	Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, prasmju apguve un teritorijas aktivizēšana	1 156 595	4 792 487
4. ass kopā:		5 154 980	39 568 981
511	Tehniskā palīdzība	10 282 122	55 411 863
Kopsumma:		64 786 752	1 351 209 740
Pasākumi, kas saistīti ar piena nozares restrukturizāciju			
121	Lauku saimniecību modernizēšana	456 477	8 236 232
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	36 599	6 496 038
Kopsumma:		493 077	14 732 271
Pavisam kopā:		65 279 829	1 365 942 011

*EK periodā deklarētie maksājumi, ieskaitot izmaksāto finansējumu Kredītu fondam

Avots: LAD

Kopā šajā plānošanas periodā no 2007.gada līdz 2015.gadam tika izsludinātas 114 projektu pieņemšanas kārtas un izmaksāts finansējums 1 365,9 milj. EUR apmērā.

Pavisam plānošanas periodā tika apstiprināti aptuveni 31,3 tūkstoši LAP pasākumu projektu par kopējo publiskā finansējuma aptuveni 1 068 milj. EUR apjomā.

Populārākie un finansiāli apjomīgākie projektu veida pasākumi visā 2007.-2013. plānošanas periodā ir bijuši:

- Lauku saimniecību modernizācija (apstiprināti 8 621 projekti par kopējo publisko finansējumu 486,6 milj. EUR);
- Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (apstiprināti 1 775 projekti par kopējo publisko finansējumu 158,5 milj. EUR);
- Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana (apstiprināti 366 projekti par kopējo publisko finansējumu 112,1 milj. EUR);
- Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem (apstiprināti 1 120 projekti par kopējo publisko finansējumu 98,8 milj. EUR);

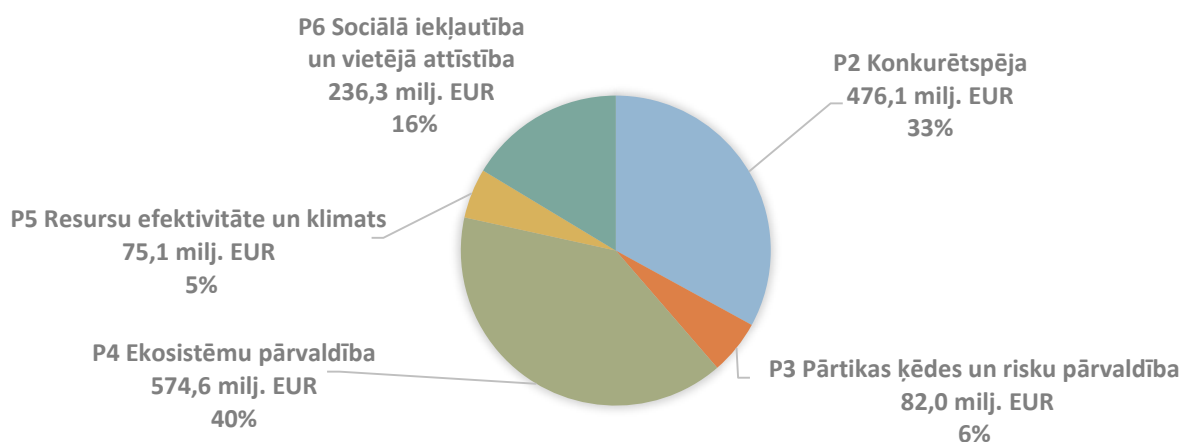
- Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu (apstiprināti 744 projekti par kopējo publisko finansējumu 61,0 milj. EUR).

6.4.attēls. 2008.-2015.gadā izmaksātais LAP publiskais finansējums (EUR) sadalījumā pa asīm

Avots: LAD

Latvijas Lauku attīstības programma 2014.-2020.gadam

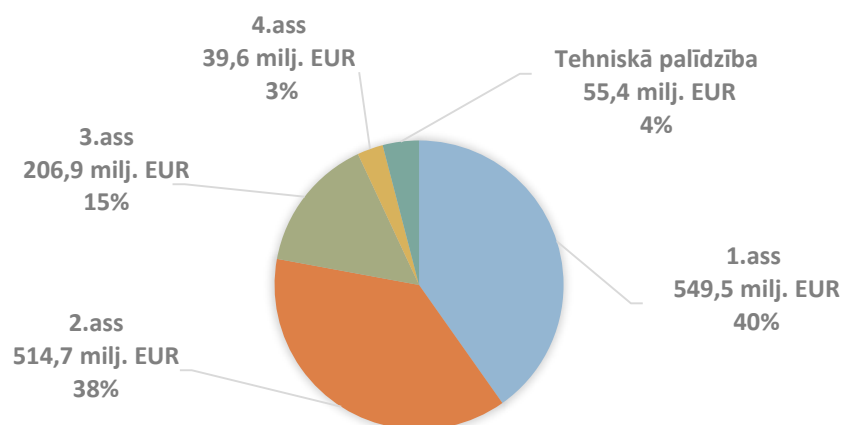
Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, Lauku attīstības programmā 2014.-2020. gadam (turpmāk LAP 2014-2020) saskaņā ar Eiropas parlamenta un Padomes Regulas 1305/2013⁶ 5.pantu ir noteiktas sešas šādas Eiropas Savienības lauku attīstības prioritātes: P1 „Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 „Konkurētspēja”, P3 „Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 „Ekosistēmu pārvaldība”, P5 „Resursu efektivitāte un klimats” un P6 „Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP 2014-2020 ietvaros izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs (savukārt katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi). Atbalsta pasākumu ietvaros pieejamā finansējuma sadalījums pa ES prioritātēm ir atspoguļots 6.5.attēlā.

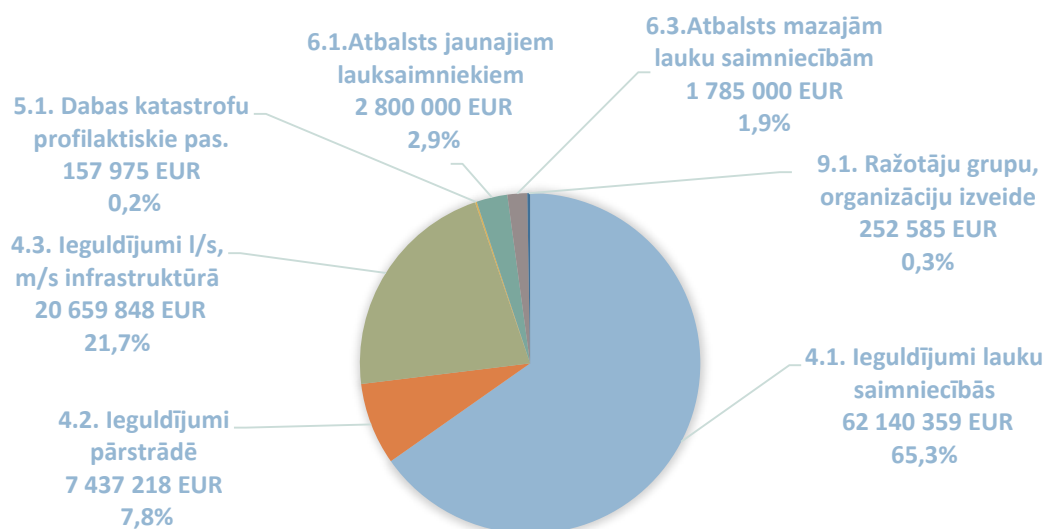
6.5.attēls. LAP 2014-2020 finansējuma sadalījums pa prioritātēm

Avots ZM

LAP 2014-2020 ietvaros Latvija ir izvēlējusies ieviest 15 pasākumus, no kuriem 2015. gadā tika uzsākta 7 pasākumu īstenošana (platībatkarīgo maksājumu pieteikumu pieņemšana un pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” īstenošana tika uzsākta jau 2014. gadā).

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr.1305/2013 (2013.gada 17.decembris) par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005

6.6.attēls. 2014.-2015.gadā apstiprinātais finansējums (EUR) LAP 2014-2020 sadalījumā pa apakšpasākumiem (projektveidīgie)

Avots: ZM pēc LAD datiem

Kopumā no LAP 2014-2020 īstenošanas sākuma līdz 2015.gada beigām izsludinātas 13 projektu iesniegumu iesniegšanas kārtas, no tām divas nepārtrauktās iesniegšanas (pasākumos M07 un M17). Izsludinātajās kārtās iesniegti 7 276 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 191,14 milj. EUR. Līdz 2015.gada beigām apstiprināti 1 718 projekti ar publisko finansējumu 95,6 milj. EUR apmērā jeb par 6,2% no LAP 2014-2020 ietvaros pieejamā publiskā finansējuma. Tā kā plānošanas periods ir tikai nesen uzsācies, 2015. gadā LAD lielākoties strādāja pie iesniegto projektu izvērtēšanas, un īstenoto projektu skaits visos atbalsta pasākumos bija salīdzinoši mazs.

M04 „Ieguldījumi materiālajos aktīvos”

4.1.apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” projektu iesniegšana tika izsludināta vienā kārtā no 08.12.2014. līdz 15.01.2015, kurā ir apstiprināti projekti 62,1 milj. EUR apjomā jeb 18,9% apmērā no kopējās apakšpasākumā pieejamās finansējuma summas, un līdz 2015. gada beigām tika īstenoti 9,14% apmērā no kopējā plānotā finansējuma.

Kopā apakšpasākumā līdz 2015.gada beigām tika realizēti 1 011 projekti un atbalstītas 994 lauku saimniecības. Lielākā daļa no iesniegtajiem projektiem ir attiecināti uz 2A mērķa virzienu (konkurētspējas paaugstināšana), jo projekta ietvaros plāno iegādāties ražošanai paredzētus pamatlīdzekļus, kā arī ražošanai nepieciešamo ēku būvniecību vai pārbūvi, kas palielinātu uzņēmuma ieņēmumus un konkurētspēju. Salīdzinoši nelielā apjomā ir iesniegti projekti, kas attiecināti uz mērķa virzienu 5D (veicināta klimatu pārmaiņu samazināšana – ieviestas tehnoloģijas SEG vai amonjaka emisiju samazinājumam) un 5B (veicināta klimatu pārmaiņu samazināšana – uzbūvētas energoefektīvas būves).

No kopējā apstiprinātā finansējuma 55% apmērā ir projekta iesniegumi graudkopības nozarē un 16,6% piena lopkopības nozarē. Vismazākais projektu īpatsvars ir zirgkopībā 0,32% un kazkopībā (piena lopkopība) - 0,09%. Vēl apstiprināti projekti tādās nozarēs kā nobarojamie liellopi, dārzenkopība, cūkkopība, putnkopība, stādu audzēšana, aitikopība, augļkopība u.c.

4.2.apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” projektu iesniegšana tika izsludināta divās kārtās no 08.12.2014. līdz 15.01.2015. un no 06.07.2015. līdz 04.08.2015.

No pirmajās divās kārtās iesniegtajiem projektiem līdz 2015.gada beigām apstiprināti projekti ar finansējuma apjomu 9,8% no apakšpasākumā pieejamā finansējuma (7,4 milj. EUR), bet īstenoti tikai 13 projekti, jo pirmajā projektu iesniegšanas kārtā atbalstāma bija tikai tādu pārtikas produktu ražošana, kas iekļauti Līguma par Eiropas Savienības darbību I pielikumā. Sākot ar projektu otrās

kārtas iesniegšanu, apakšpasākuma ietvaros ir atbalstāma arī produktu ražošana, kas nav iekļauta Līgumā par Eiropas Savienības darbību I pielikumā un tas uzņēmējiem dod plašāku izvēli.

Lielākā daļa projektu ir attiecināmi uz mērķa virzienu 3A, paredzot ekonomisko rādītāju palielinājumu un veicinot pārtikas ražotāju konkurētspēju. Uzņēmumi mērķa virziena 5B (veicināta klimatu pārmaiņu samazināšana – uzbūvētas energoefektīvas būves) īstenošanai ir iesnieguši 5% apjomā no kopējā apstiprinātā finansējuma apjoma.

Vislielākā apjoms no apstiprinātā finansējuma ir projektiem graudu pārstrādē – 52,7% un gaļas pārstrādē – 13,2%. Piena pārstrādes nozarē apstiprināti projekti 7,3% un augļu pārstrādē 4,9% no kopējā finansējuma.

4.3.apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” projektu iesniegšana tika izsludināta vienā kārtā no 06.07.2015. līdz 04.08.2015., kurā uz 2015.gada beigām tika apstiprināti projekti 24,1% apmērā no apakšpasākumā pieejamā finansējuma plānošanas periodā (20,7 milj. EUR), bet realizēti 0,1%, jo projektos ir paredzēti būvniecības darbi un līdz ar to iesniegtie projekti tiek īstenoti līdz diviem gadiem no lēmuma par apstiprināšanu, kā arī paredzēto darbu veikšanai ir izteikta būvniecības sezonālitate.

Šajā apakšpasākumā visi projekti ir attiecināmi uz mērķa virzienu 2A - uzlabot infrastruktūras, kas attiecas uz lauksaimniecības attīstību, meža ražības paaugstināšanu, audzes veselības un kokmateriālu kvalitātes uzlabošanu, kā arī paaugstināt lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspēju.

M05 “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana”

Pasākuma abiem apakšpasākumiem 2015.gadā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā no 06.09.2015. līdz 01.12.2015.

5.1 apakšpasākumā “Atbalsts profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu epizootiju un epifitotiju iespējamās sekas” iesniedza 38 projektus, no tiem 2 projekti tika apstiprināti par kopējo publiskā finansējuma summu 158,0 tūkst. EUR, un viens projekts noraidīts.

5.2 apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem epizootiju un epifitotiju cietušo lauku saimniecību ražošanas potenciāla atjaunošanā” iesniedza 1 projektu par kopējo publiskās finansējuma summu 1,3 tūkst. EUR, kurš uz atskaites perioda beigām vēl bija izvērtēšanā.

M06 “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”

6.1. apakšpasākums “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”

No 14.08.2015. līdz 15.09.2015. tika izsludināta pirmā projektu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 6,95 milj. EUR (kas ir 50% no apakšpasākuma ietvaros pieejamā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam).

Pirmajā kārtā tika iesniegti 245 projekti ar kopējo publisko finansējumu 9,8 milj. EUR, kas par aptuveni 40% pārsniedza kārtā pieejamo finansējumu. Līdz 2015.gada beigām tika apstiprināti 70 projekti ar kopējo publisko finansējumu 2,8 milj. EUR, kas ir 20,1% no kopējā apakšpasākuma ietvaros pieejamā publiskā finansējuma. Tika noraidīti 108 projekti ar kopējo publisko finansējumu 4,4 milj. EUR, bet atsaukti 8 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 280,0 tūkst. EUR.

6.3.apakšpasākums “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”

No 03.09.2015. līdz 05.10.2015. tika izsludināta pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 20,85 milj. EUR (kas ir 60% no apakšpasākuma kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam).

Pirmajā kārtā tika iesniegti 1 616 projekti ar kopējo publisko finansējumu 24,3 milj. EUR. 2015.gadā apstiprināti 119 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1,79 milj. EUR, kas ir 5,1% no kopējā

apakšpasākuma ietvaros pieejamā publiskā finansējuma. Tika noraidīti 433 projekti ar kopējo publisko finansējumu 6,5 milj. EUR un atsaukti 37 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 480,0 tūkst. EUR, pārtrauktas saistības 3 projektiem ar kopējo publisko finansējumu 45,0 tūkst. EUR.

M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos”

No 15.10.2015. līdz 01.12.2019. ir izsludināta nepārtrauktā projektu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 126 635 591 EUR, bet līdz 2015.gada beigām pasākuma ietvaros projektu iesniegumi vēl netika iesniegti.

M08 „Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā”

No 15.10.2015. līdz 16.11.2015. tika izsludināta pirmās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana pasākumā ar kopējo publisko finansējumu 9,5 milj. EUR šādā sadalījumā pa apakšpasākumiem:

8.1. „Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un to kopšana. Meža ieaudzēšana un kopšana” – 4,0 milj. EUR;

8.4. „Atbalsts atjaunošanai pēc bojājumiem, ko mežam nodarījuši meža ugunsgrēki, dabas katastrofas un katastrofāli notikumi” – 0,5 milj. EUR;

8.5. „Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai” – 5,0 milj. EUR.

Pirmajā kārtā tika iesniegti 3 391 projekti ar kopējo publisko finansējumu 11,3 milj. EUR, kas uz 2015. gada beigām vēl bija izvērtēšanā.

M09 “Ražotāju grupu un organizāciju izveide”

No 25.03.2015. līdz 07.04.2015. tika izsludināta pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 1,2 milj. EUR (kas ir 43% no apakšpasākuma kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam).

2015.gadā tika iesniegti 2 projekti, no tiem 1 projekts tika apstiprināts par publiskā finansējuma summu 252,6 tūkst. EUR un viens projekts atsaukts, jo pretendents neatbilda atbalsta saņemšanas nosacījumiem. 2015. gadā veikta priekšapmaksa vienam atbilstīgas mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības projektam 3,7 tūkst. EUR apmērā.

M17 “Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija”

No 15.10.2015. līdz 01.12.2019. tika izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā un 2015. gadā pasākuma ietvaros tika iesniegti 85 pieteikumi, no kuriem:

- par dzīvnieku apdrošināšanu - 57 iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 32,2 tūkst. EUR;
- par sējumu apdrošināšanu – 28 iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 162,0 EUR.

M19 “Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA - sabiedrības virzīta vietējā attīstība)”

2015.gadā tika uzsākta pasākuma ieviešana un tika izsludināta vietējo rīcības grupu (turpmāk – VRG) projektu iesniegumu pieņemšanas pirmā kārtā no 07.05.2015. līdz 07.06.2015. Tika saņemti 37 VRG projektu iesniegumi, t.sk. 6 VRG darbības teritorijas pārklājās vairāk nekā divās teritoriālās vienībās (novada pagastā, novada pilsētā vai novadā, ja tā ir mazākā teritoriālā vienība) un to vērtēšanā tika piemēroti VRG atlases kritēriji, lai noteiktu, kuras VRG projektu iesniegumu konkrētā teritorijā apstiprināt.

Izvērtējot projektu iesniegumus, tika apstiprināti 34 VRG projektu iesniegumi un noraidīti 3 VRG projektu iesniegumi. Visiem noraidītajiem projektu iesniegumiem noraidīšanas iemesls bija VRG atlases kritērijos iegūtais mazāks punktu skaits nekā VRG, ar kuru darbības teritorija pārklājās.

Otrā VRG projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā tika izsludināta no 07.09.2015. līdz 07.10.2015., pamatojoties uz SVVA stratēģiju atlases komitejas lēmumu. Tajā tika apstiprināta viena VRG, bet

vienai VRG tika paplašināta darbības teritorija, pievienojot nepārklātās teritoriālās vienības un kopumā atbalstu SVVA stratēģijas īstenošanai ir saņēmušas 35 VRG.

Sešas VRG īsteno daudzfondu pieeju, SVVA stratēģijas īstenošanai piesaistot publisko finansējumu no LAP un Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020. gadam.

Visām 35 VRG ir pieredze LEADER pieejas īstenošanā, tās ir darbojušās un vietējās attīstības stratēģijas īstenojušas arī 2007.-2013. gada programmēšanas periodā.

Platībatkarīgie atbalsta pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (M10, M11, M12, M13)

Līdz ar jaunā plānošanas perioda uzsākšanu, 2015.gadā visos platībatkarīgā atbalsta pasākumos lauku attīstībai – vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai tika uzņemtas juridiski jaunas saistības. Visiem tiem atbalsta pretendentiem, kuriem 2015.gada platībmaksājumu sezonu uzsākot nebija pabeigts LAP 2007.-2013. ietveros uzņemto saistību periods, saskaņā ar saistību pārskatīšanas klauzulu, tika dota iespēja 2007.–2013. gada plānošanas periodā uzņemtās saistības pielāgot 2014.–2020.gada plānošanas perioda atbalsta saņemšanas nosacījumiem, līdz ar to, 2015.gadu noteikt par jaunu daudzgadu saistību sākuma gadu, pārtraucot iepriekšējās saistības un neatmaksājot saņemto atbalstu.

Kopumā vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai paredzēts īstenot gandrīz visus iepriekšējā plānošanas periodā ieviestos platību atkarīgos pasākumus, bet ar pārskatītām atbalsta saņemšanas prasībām un no tām izrietošajām saistībām. 2015.gadā šajos pasākumos bija vērojama liela aktivitāte, un atbalstam pieteiktās platības pat nedaudz pārsniedza LAP ietvaros plānoto. Provizoriskā informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un deklarētajām platībām 2015.gadā ir atspoguļota 6.34.tabulā.

6.34.tabula

LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumi 2015.gadā

<i>Pasākuma kods</i>		<i>LAP pasākums</i>	<i>Iesniegumu skaits*</i>	<i>Deklarētie ha*</i>	<i>Ieguldījums mērķa virzienā</i>
M10	10	Agrovīde	5 664	107 686	x
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	3 957	31 861	4A
	10.1.2.	Vides saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	275	4 803	4B, 4C
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1 432	71 022	4B, 4C
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība	3 562	226 987	x
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	653	33 085	4A, 4B, 4C
	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	2 909	193 902	4A, 4B, 4C
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par <i>Natura 2000</i> mežu teritorijām	2 643	41 124	4A
M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	58 031	1 513 254	x
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	56 434	1 466 787	4A
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ietekmē specifiski ierobežojumi	1 704	46 467	4A

* deklarētās platības un iesniegumu skaits ir provizoriskie dati uz 2016. gada maija beigām.

Avots: LAD

6.6.Valsts lauku tīkls

Ievērojot Regulas Nr.1305/2013 54.panta 1.punktu, Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumu Nr.599 20.punktā noteikts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda sabiedrība ar ierobežotu atbildību (turpmāk – LLKC), ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna aktivitātes.

VLT mērķi ir palielināt ieinteresēto pušu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamās atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī veicināt lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Saskaņā ar ES tiesību aktos noteiktajiem VLT uzdevumiem un pienākumiem, mērķu sasniegšanai un izpildei VLT Sekretariāts izstrādā daudzgadu Rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajām aktivitātēm, finansējumu un sasniedzamajiem rezultātīvajiem rādītājiem.

2015.gadā *VLT Sekretariāta darbības ietvaros* VLT mājas lapā www.laukutikls.lv tika ievietoti 2 600 raksti un informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā. Mājas lapā regulāri tiek papildināts notikumu kalendārs ar aktuālajiem notikumiem pašvaldībās un vietējās rīcības grupās, kā arī tiek ievietoti materiāli par notikumiem, saistītiem ar lauku attīstību.

Gada laikā VLT sekretariāta darbības ietvaros rīkotas vairākas diskusijas un darba grupas par lauku attīstībai būtiskiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu piemēriem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem:

- 4 reģionālās diskusijas par lauku uzņēmējdarbības veicināšanu. Diskusijās secināts, ka ir nepieciešama lauku attīstības, uzņēmējdarbības konsultantu un profesionālo pakalpojumu sniedzēju konsultantu sadarbības uzlabošana, lai sekmētu lauku uzņēmējdarbības attīstību. Diskusijās piedalījās 159 dalībnieki;
- 2 darba grupas par LAP 2014.-2020.gadam pasākumiem;
- 2 darba grupas par konkursu „Sējējs 2015”;
- darba grupa par VLT aktivitāšu ieviešanas un administrēšanas mehānismu;
- diskusija „Mazo kooperatīvu galvenās attīstības problēmas un to iespējamie risinājumi, savstarpējā sadarbība”, kurā piedalījās 31 vairāku LLKC nodaļu konsultanti un mazo kooperatīvu un biedrību pārstāvji;
- diskusija „Vietējo iepirkumu un mazās pārstrādes veicināšanas programma” (22 dalībnieki), kuras mērķis bija izmantojot dažādas metodes diskutēt par aktivitātes ieviešanu reģionos, kā arī izstrādāt priekšlikumus turpmākajai aktivitātes ieviešanas kārtībai.

LAP publicitātes nolūkā VLT Sekretariāta darbības ietvaros 2015.gada 16.aprīlī tika rīkota preses diena „Aktualitātes Latvijas lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā 2015.gadā. Sekmīga informācijas apmaiņa starp Zemkopības ministriju un tās institūcijām ar Latvijas reģionālo presi”, kurā piedalījās 16 dalībnieki.

VLT rīkojis vairākus pieredzes apmaiņas braucienus uz ārvalstīm (Zviedrija, Igaunija, Šveice, Vācija, Ukraina) nozaru speciālistiem par finanšu pieejamības un ekonomiskās aktivitātes sekmēšanu laukos, bioloģisko lauksaimniecību, piensaimniecību un citiem labas un pārņemamas prakses piemēriem Eiropā. Tāpat VLT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos (ENRD rīkoti pasākumi), kā arī vairākos citu dalībvalstu rīkotos pasākumos (semināros un konferencēs) lauku attīstības jomā par lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātni (t.sk., sociālajām inovācijām), jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u.c.:

2015.gadā turpinājās darbs pie „Valsts Lauku tīkla darbības novērtēšanas un pašnovērtēšanas kārtības” izstrādes. Dokumenta mērķis ir noteikt gan pašnovērtējuma veikšanas kārtību, gan kritērijus, pēc kuriem tiks veikta novērtēšana.

VLT Sekretariāta darbības ietvaros ir izstrādāta Rokasgrāmata par kooperatīvajām krājaizdevu sabiedrībām. Rokasgrāmatā ir apkopota informācija par likumdošanas aktiem, labo praksi un krājaizdevu sabiedrību veidošanās pieredzi Latvijā, ar mērķi – veicināt alternatīvu finanšu instrumentu pieejamību laukos.

6.35.tabula

VLT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2015.gadā

Rādītājs		KOPĀ	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un/vai inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, t.sk. starpterritoriālo un starptautisko sadarbību
VLT komunikāciju rīku skaits (pēc veida)	VLT rīkoto pasākumu (semināri, konferences, pieredzes apmaiņa u.c.) skaits	367	5	2	10
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, ieskaitot e-publikācijas, skaits	1285	0	0	0
	Citi rīki, skaits (mājas lapa, sociālie mediji)	1	1	1	1
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	61	0	0	0
VLT aktivitāšu ietvaros īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	7	1	1	1
	Konsultācijas ar dalībniekiem	6	0	6	0
	Citi (izglītojošie semināri, apmācības jauniešiem un skolēniem, interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u.c.), kapacitātes celšanas pasākumi VLT aktivitāšu īstenošanā iesaistītajiem, web-forumi u.tml.)	669	0	1	8
ENRD aktivitāšu skaits, kurās piedalījies VLT		11	1	3	
no tām VLT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u.tml.)		4	1	2	1

Avots: ZM

VLT Rīcības programmas 2015.-2020. gadam darba plāna 2015.gadam aktivitātes „Lauku teritoriju ekonomiskās aktivitātes veicināšanas programma” ietvaros ar 773 klientiem visās 26 reģionālajās nodaļās noslēgti sadarbības līgumi par ilgtermiņa konsultāciju sniegšanu. 2015.gadā turpinājās darbs ar iepriekšējā un šī gada pasākumā iekļautajiem klientiem, bet ar dažiem klientiem, pēc abpusējas vienošanās, sadarbība tika pārtraukta. 560 padziļinātās uzraudzības klientiem ir veikta saimnieciskās darbības gada analīze, analizēti finanšu rādītāji no tā brīža, kad klients ir uzsācis dalību programmā un no visiem šiem klientiem 329 uzrādīja saimniecību apgrozījuma pieaugumu vairāk par 50%.

2015.gadā tika noorganizēti 290 informatīvie un 187 izglītojoši semināri. Pasākumi tika organizēti visās reģionālajās nodaļās, un galvenās semināru tēmas bija:

- finansējuma piesaistes iespējas lauku iedzīvotājiem;
- LAP aktualitātes un pasākumi;
- ES un Valsts likumdošanas izmaiņas, kas attiecas uz lauku un mežu apsaimniekošanu.

VLT aktivitātes „Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir vispārīzglītojošo skolu skolēnu informētības un intereses līmeņa celšana par uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās. Pasākuma dalībnieki ir skolēni no vispārīzglītojošām iestādēm 6.-12.klašu grupā. 2015.gadā kopumā tika apmeklētas 48 skolas. Papildus vizītēm skolās tika noorganizēti 27 pieredzes braucieni uz saimniecībām un izglītības iestādēm, kuros piedalījās 719 skolēni. Mežsaimniecības nozares popularizēšanas ietvaros notikušas 120 nodarbības un pasākumi skolēniem un jauniešiem. Pasākumi īstenoti sadarbībā ar skolām, meža īpašniekiem un citu institūciju (Valsts meža dienestu, Latvijas Valsts mežu u.c.) meža speciālistiem.

Lai sekmētu jauniešu saglabāšanos lauku teritorijās, mazinātu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām VLT darbības ietvaros 26 reģionālajās nodaļās tiek sniegts atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības

veicināšanai. Katra no nodaļām organizējusi informatīvās dienas, kurās piedalījies 281 jauniešs, no tiem pēc tam mācības aktivitātes ietvaros uzsāka 226 jaunieši, kas ir par 10% vairāk nekā 2014.gadā.

Sabiedrības informēšanas nolūkā VLT regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī informē lauku iedzīvotājus par jaunumiem likumdošanā. 2015.gadā tika publicēti 11 informatīvā izdevuma „Lauku Lapa” izdevumi par aktualitātēm lauku attīstības jomā, kas pavairoti 68 500 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā, kā arī katru nedēļu publicēta elektroniskā izdevuma versija - Lauku e-Lapa, kuras klientu skaits pieaudzis līdz 2 500.

Vietējās produkcijas noieta veicināšanai VLT Aktivitātes „Vietējo iepirkumu un mazās pārstrādes veicināšanas programma” īstenošanai tika izvirzīti četri galvenie uzdevumi, to izvērtēšanai nosakot arī rezultātīvos rādītājus:

- vietējas lauksaimniecības produkcijas noieta veicināšana pašvaldības un valsts iestādēs;
- vietējo ražotāju kopdarbības un/vai kooperācijas veikšana;
- mājražotāju un mazās pārtikas pārstrādes uzņēmumu darbības stiprināšana;
- vietējas produkcijas noieta veicināšana reģionā.

Tāpat gada laikā tika pabeigts un VLT mājaslapā ievietots pētījums „Vietējo ražotāju produkcijas īpatsvara palielināšana pašvaldības publiskajos pārtikas produktu iepirkumos: situācijas analīze Tukuma novadā”. Secinājums: lielākais ekonomiskais ieguvums pašvaldībām šādos gadījumos ir ieņēmumu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa un naudas līdzekļu daudzuma, kas tiek tērēts vietējās pašvaldības teritorijās.

2015.gadā VLT īstenojis 37 pieredzes apmaiņas braucienus nozares uzņēmējiem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un citiem lauku attīstībā aktīviem dalībniekiem uz dažādiem Latvijas novadiem ar mērķi veicināt labās prakses un pieredzes apmaiņu par LAP sasniegumiem un ieguldījumiem, ko iespējams pārņemt un piemērot arī citos uzņēmumos, saimniecībās vai organizācijās. Īstenotajos pasākumos piedalījušies 1267 dalībnieki. Pieredzes apmaiņas braucieni to dalībniekus iedrošina rīkoties pašiem - iesākt, turpināt vai dažādot saimniecisko darbību, kā arī braucienā laikā sniedz iespēju iegūt jaunus sadarbības partnerus un kontaktus.

Tāpat 2015.gadā tika apkopota informācija par 292 dažādiem būvizstrādājumiem, rezultātā tika izstrādāts būvmateriālu katalogs, kā arī izstrādātas:

- 6 dzīvnieku novietņu skices un tāmes;
- lauksaimniecības tehnikas katalogs;
- interneta rīks tehnikas pakalpojumu cenu aprēķināšanai.
- Izstrādātie materiāli ir pieejami jebkuram interesentam Valsts Lauku tīkla mājaslapā.

Nodrošināta trīs tālmācības programmu uzturēšana un atjaunošana (veikts satura audits un pilnveidotas tehniskās apkalpošanas iespējas):

- Lauksaimniecības pamati;
- Uzņēmējdarbības uzsākšana;
- LEADER.

Nodrošināta datorprogrammas „Meža apsaimniekošanas plānošanas informācijas sistēmas” (MAPIS) sadaļas „Meža apsaimniekošanas rekomendācijas” uzturēšana. Izveidota tālmācības programma „Meža atjaunošana un kopšana”.

VLT darbības ietvaros tiek īstenoti Ilgtspējīgu lauksaimnieciskās ražošanas pilotprojekti sešās lauksaimniecības nozarēs – piena lopkopība, liellopu gaļas ražošana, aitikopība, kazkopība, laukkopība un dārzkopība. 2015.gadā tika noorganizētas trīs izbraukuma darba sēdes demonstrējumos iesaistītajiem piensaimniekiem, kuru saimniecību lielums ir līdz 60 slaucamajām govīm, kā arī VLT noorganizēja konferenci „Piensaimniecības nozares situācija un ražošanas efektivitātes sliekšņi”

(materiāli ir publicēti VLT mājaslapā). Izdota brošūra „Demonstrējumi augkopībā un lopkopībā 2015”. 2015.gadā VLT organizēja sešas lauku dienas un informācija par visiem pasākumiem ir atrodama LLKC mājaslapā.

VLT darbības ietvaros ES Lauksaimniecības un lauku attīstības lietu birojs (turpmāk – Birojs) koordinē Latvijas lauksaimnieku pārstāvju/ekspertu dalību COPA/COGECA un Eiropas komisijas sociālā dialoga darba grupās, kopā ar nozares ekspertu sagatavojot instrukcijas, saskaņojot viedokli ar dalīborganizācijām. Tāpat Birojs koordinē regulāru nozares pārstāvju komentāru sagatavošanu un nosūtīšanu par COPA-COGECA izstrādātajiem dokumentiem un piedalās ikmēneša politikas koordinācijas sanāksmēs, tādējādi stiprinot nozares NVO kapacitāti. 2015.gadā ar VLT atbalstu nozaru eksperti apmeklēja 46 COPA/COGECA darba grupas.

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozaru nevalstiskās organizācijas veicina LAP kvalitatīvu ieviešanu un iesaistās citu nozarēm būtisku jautājumu apspriešanā, kā arī lēmumu pieņemšanā. Šīs organizācijas piešķirtā finansējuma ietvaros organizē seminārus, konferences, darba grupas, izstādes un pieredzes apmaiņas vai nozares popularizēšanas aktivitātes kādā no VLT prioritārajiem virzieniem:

- Efektivitātes paaugstināšana lauku saimniecībās;
- Uzņēmējdarbības uzsākšana un veicināšana;
- Lauksaimniecības nozares ekonomiskā analīze un popularizēšana.

Kopumā 2015.gadā VLT darbībā aktīvi iesaistījās un iepriekš minētās aktivitātes īstenoja 52 lauksaimnieku organizācijas.

Informēšanas un publicitātes pasākumu ietvaros VLT 2015.gadā organizējis divas starptautiskās lauku tīkla konferences:

- „Lauku un lauksaimniecības konsultāciju sistēmas: labākā prakse un pieredze sadarbībai Austrumu partnerībā”;
- Eiropas tīkla lauku attīstībai un VLT Sekretariāta kopīgi rīkotā konference Eiropas valstu Lauku tīkliem, Zemkopības ministrijas pārstāvjiem par Lauku tīklu darbību 2014.-2020. periodā, kurās kopā piedalījās 152 dalībnieki.

Tāpat, lai sekmētu ELFLA un LAP atpazīstamību un plašākas sabiedrības informēšanu par piedāvātajām iespējām un sasniegumiem, 2015.gadā VLT piedalījās izstādē Latvijā „Rāmava – Pavasaris”, kur tika koordinēti divi semināri - „Platību maksājumi – aktualitātes” un „Lauku attīstības programma – aktualitātes”, kā arī piedalījās vienā no lielākajiem nozares pasākumiem “Traktordienas 2015” Bauskas novadā. Papildus iepriekš minētajam VLT piedalījies arī starptautiskajā konferencē lauksaimniecības uzņēmumiem „Instrumenti ilgtspējīgai lauksaimniecības uzņēmumu attīstībai” un nacionāla mēroga ikgadējā pasākumā „Sējējs 2015” ar mērķi noteikt labāko ieguldījumu Latvijas lauku attīstībā un lauksaimniecībā un popularizēt sasniegto (kopumā tika vērtēti vairāk nekā 60 konkursa projekti).

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām ir balstītas uz daudzpusējiem līgumiem, kas noslēgti Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) ietvaros, divpusējiem tirdzniecības līgumiem un vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Arī 2015.gadā intensīvs darbs ir noritējis praktiski visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību aspektos – gan attiecībā uz ES divpusējās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības jomu, gan daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības sfēru, gan vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO ietvaros. PTO galvenās aktivitātes ir daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšana dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizācija (Dohas attīstības programma), organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzība un tirdzniecības strīdu starp dalībvalstīm risināšana.

Vēl joprojām turpinās 2001.gadā sāktās sarunas Dohas attīstības programmas (turpmāk - DDA) ietvaros, lai panāktu politiku reformu kopumā divdesmit sarunu jomās, tai skaitā arī attiecībā uz 1995.gada 1.janvārī spēkā stājušos PTO Lauksaimniecības līgumu.

2015.gada pirmajā pusē darbs tika koncentrēts uz DDA darba programmas izstrādi, taču gada otrajā pusē būtisks darbs tika veltīts, lai gatavotos PTO 10.Ministru konferencei (turpmāk – MC10), kas notika 2015.gada 15.–19. decembrī Nairobi (Kenijā). Noslēdzoties konferencei, tika pieņemta t.s. „*Nairobi pakotne*”, kas satur vairākus ministru lēmumus, t. sk. 4 lēmumus attiecībā uz lauksaimniecību.

„*Nairobi pakotnes*” centrālais sasniegums ir ministru lēmums attiecībā uz eksporta konkurenci. Šis juridiski saistošais lēmums novērsīs lauksaimniecības eksporta subsīdijas un izskaidīs tirdzniecību kropļojošo eksporta atbalstu nākotnē. Saskaņā ar lēmumu attīstītās valstis ir apņēmušās nekavējoties atcelt eksporta subsīdijas, bet jaunattīstības valstīm saistības jāizpilda līdz 2018.gadam. Jaunattīstības valstis saglabās elastību attiecībā uz tirdzniecības un transporta izmaksu segšanu lauksaimniecības produktu eksportam līdz 2023.gadam, savukārt nabadzīgās un pārtiku-importējošās valstis var izmantot papildu laiku eksporta subsīdiju samazināšanai līdz 2030.gadam. Turklāt lēmums satur disciplīnas, lai nodrošinātu to, ka citas eksporta politikas netiek izmantotas subsīdiju slēptā formā, piemēram, šajās disciplīnās ir iekļauti noteikumi, kas nosaka samazināt labumus, kas gūstami, finansējot atbalstu lauksaimniecības eksportam u.c..

Tāpat tika pieņemts ministru lēmums pārtikas nodrošinājuma jautājumā. Lēmums dalībvalstīm uzliek saistības konstruktīvi sadarboties, lai rastu pastāvīgu risinājumu šai problēmai - saskaņā ar Bali ministru lēmumu, jaunattīstības valstīm līdz 2017.gadam (11.ministru konferencei) ir atļauts turpināt izmantot PTO Nolīguma par lauksaimniecību 13.pantu, kas aizsargā subsīdijas no iespējamās apstrīdēšanas saskaņā ar citiem PTO nolīgumiem.

Attiecībā uz lauksaimniecību, tika pieņemti lēmumi arī par īpašo aizsardzības mehānismu, kas paredz, ka jaunattīstības valstīm būs tiesības uz laiku palielināt tarifus, sastopoties ar importa pieplūdumu, izmantojot SSM (Honkongas Ministru deklarācijas 7.punkts) un kokvilnu, kur, savukārt, noteiktas prasības, kas iekļautas trīs lauksaimniecības elementos: tirgus pieejā, iekšējā atbalstā un eksporta konkurencē.

Konferences laikā 6 valstis, t.sk. Norvēģija un Ukraina ratificēja tirdzniecības veicināšanas līgumu, sasniedzot 63 ratifikācijas no 110 nepieciešamajām, lai līgums stātos spēkā. Līgums veicinās starptautiskās tirdzniecības plūsmas, samazinās administratīvās muitas procedūras un skaidrāk precizēs tranzīta nosacījumus.

2015. gadā PTO pievienojās Seišelu salas un Kazahstāna. Viena no Latvijas prioritātēm saistībā ar PTO paplašināšanās procesu bija Kazahstānas pievienošanās PTO. Prognozēts, ka par pilntiesīgām PTO dalībvalstīm 2016.gadā kļūs arī Libērija un Afganistāna. Iestāšanās procesā progresējušas Bosnija un Hercegovina, Azerbaidžāna un Libāna, tomēr šīm valstīm vēl jāiegulda nozīmīgs darbs, lai tuvotos uzņemšanai PTO.

Pēc veiksmīgas Kazahstānas iestāšanās procesa noslēgšanas, Baltkrievija varētu atsākt sarunas par iestāšanos PTO, kurās būtiska virzība nav notikusi kopš 2006.gada.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai būtiski mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

7.1.tabula

ES notiekošās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Notiekošās vai uzsāktās ES sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem:	Sarunas ir noslēgtas, bet līgumi vēl <u>nav</u> stājušies spēkā:	Plānotās ES sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem:
Merkasūras valstis⁷ Citas Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstis⁸ ASV Taizeme Japāna Armēnija Saūda Arābija Kuveita Katara Apvienotie Arābu Emirāti Omāna Bahreina Maroka Tunisija Ēģipte Jordānija Indija Malaizija Mjanma/Birma	Singapūra SADC valstis⁹ EAC valstis¹⁰ Ekvadora (par pievienošanos ES-Andu kopienas valstu nolīgumam) Kanāda Vjetnama Moldova Gruzija	Azerbaidžāna Indonēzija Filipīnas Bolīvija Bruneja Austrālija Jaunzēlande Meksika

Avots: ZM

⁷ Brazīlija, Argentīna, Urugvaja, Paragvaja, Venecuēla

⁸ Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Sudāna, Zambija, Seišelu salas, Madagaskara, Malāvija, Maurīcija,, Zimbabve, Kamerūna, Centrālāfrikas Republika, Čada, Kongo, Kongo Demokrātiskā Republika, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Kotdivuāra, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Mauritānija, Nigēra, Nigērija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo, Fidži, Kuka salas, Kiribati, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālamana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

⁹ Dienvidāfrikas attīstības kopienas valstis (*Southern African Development Community*) - Angola, Botsvāna, Lesoto, Mozambika, Namībija, Dienvidāfrika, Svazilenda

¹⁰ Austrumāfrikas kopienas valstis (*East African Community*) – Kenija, Uganda, Tanzānija, Burundi, Ruanda

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem. Divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīciju līmenis ir atkarīgs no tirdzniecības partnera attīstības līmeņa un tā vajadzībām un iespējām, piemēram, ar jaunattīstības un mazzattīstības valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

Pašreiz ES divpusējās tirdzniecības līgumi ir spēkā ar 50 pasaules valstīm. 2015.gadā ES turpināja vairākas esošās un uzsāka jaunas sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem (skat.7.1.tab.).

Starp ES un **Amerikas Savienotajām Valstīm** 2013.gadā tika uzsāktas sarunas par Transatlantiskā tirdzniecības un investīciju partnerības (turpmāk - TTIP) līguma noslēgšanu. 2015.gadā notika četras sarunu kārtas, kurās sarunu vedēji veica pārrunas par visiem TTIP līguma pīlāriem – piekļuve tirgum, regulatorā sadarbība un tirdzniecības noteikumi. ES un ASV atsevišķos jautājumos ir būtiskas atšķirības uzskatos un piedāvātajos risinājumos, piemēram, tirgus piekļuves nosacījumi lauksaimniecības produktiem, intelektuālā īpašuma kā ģeogrāfisko norāžu aizsardzības pamatprincipi un regulējuma salāgošanas iespējas sanitārajā un fitosanitārajā jomā. Abām sarunu pusēm – gan ES gan ASV - vēl jāatrisina virkne sarežģītu jautājumu, piemēram, tirgus piekļuve lauksaimniecības produktiem, intelektuālā īpašuma aizsardzība attiecībā uz ģeogrāfiskajām norādēm u.c., kas joprojām kavē tirdzniecību starp visattīstītākajiem ekonomiskajiem blokiem pasaulē – ES un ASV. Sarunas par iepriekšminētajiem problēmjaudājumiem būtu jāpabeidz līdz 2016.gada beigām.

Sarunas par ES un **Kanādas** Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības līgumu (CETA) tika pabeigtas 2014.gada augustā. Paralēli 2014.gada otrajā pusē tika uzsāktas juridiskās procedūras, pēc kuru pabeigšanas CETA bija plānots nodot apstiprināšanai Eiropas Parlamentā un Eiropas Savienības Padomē, t.i. ES dalībvalstīs. CETA verificēšanas process 2015.gadā tika uz laiku apstādināts, jo bija vēl jāpilnveido līguma sadaļa par investīciju aizsardzību un jāatrisina būtiski jautājumi attiecībā uz investīciju aizsardzības mehānismu. Paredzams, ka CETA juridiskā caurskatīšana un tulkošana varētu tikt pabeigta 2016.gada pirmajā pusē, kad to nodos izskatīšanai Eiropas Parlamentam un Eiropas Savienības Padomei.

2015.gadā EK turpināja brīvās tirdzniecības līguma sarunas ar ES trešā nozīmīgākā tirdzniecības reģiona - **Dienvide Austrumu Āzijas valstu asociācija (ASEAN)** - valstīm. 2015.gada decembrī tika pabeigtas sarunas ar **Vjetnamu** par brīvās tirdzniecības nolīguma slēgšanu. 2016.gada sākumā līgums tika nodots juridiskai izskatīšanai. Līgums spēkā varētu stāties 2018.gadā. Sarunas **Singapūru** par brīvās tirdzniecības līgumu tika pabeigtas jau 2014.gadā, tomēr līgums vēl nav ratificēts - 2015.gadā tika uzsākta tiesvedība, jo ir neskaidrības par ES un dalībvalstu kompetenci, parakstīšanu un ratifikāciju. 2015.gada beigās tika uzsāktas sarunas ar **Filipīnām** – paredzēts, ka pirmā sarunu kārta varētu notikt 2016.gada pirmajā pusē. Savukārt sarunas ar **Taizemi** un **Malaiziju** gan politisku, gan tehnisku iemeslu dēļ ir apstājušās.

2014.gada janvārī tika uzsāktas un 2014.gada jūlijā noslēgtas sarunas par Ekvadoras pievienošanos ES un **Andu kopienas valstu** brīvās tirdzniecības līgumam. Pagaidu pievienošana ar divām Andu Kopienas valstīm - Kolumbiju un Peru, - tika uzsākta jau 2013.gadā. Saistībā ar Ekvadoras pievienošanos līgumam, norisinās īstenošanās procedūras, t.i. tulkošana un procedūru pielāgošana, tāpēc līguma piemērošana nav uzsākta.

EK 2012.gadā tika dots plašs mandāts sarunām ar **Japānu** par tādiem jautājumiem kā preču un pakalpojumu tirgus pieejamība, ne-tarifu barjeras, izcelsmes noteikumi, muitas jautājumi, sanitārie un fitosanitārie pasākumi, investīciju aizsardzības jautājumi, publiskie iepirkumi, intelektuālā īpašuma tiesības, e-komercija, uzņēmējdarbības vides regulējums. Abas sarunu puses ir sniegušas informāciju par tirgus pieejas piedāvājumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktu tirdzniecību. ES ir iesniegusi Japānai divus ne-tarifu barjeru sarakstus. Pagaidām neviena līguma sadaļa vēl nav pabeigta. Kopš sarunu uzsākšanas 2013.gada martā, ir aizvadītas 14 sarunu kārtas. Pēdējā sarunu kārta notika

2015.gada pirmajā oktobra nedēļā, Tokijā. Ja ambīciju līmenis būs pietiekami augsts, sarunas varētu tikt noslēgtas 2016.gadā.

ES aktīvi turpināja sarunas ar **Maroku** par padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Viens no sarunu mērķiem ir atjaunot un aktualizēt 2000.gadā noslēgto Marokas un ES Asociācijas līgumu, kurš ir pamats abu valstu tirdzniecībai. Sarunās tika diskutēts ne tikai par tirdzniecību, bet arī par jomām, kurām diskusijas līdz šim nebija notikušas, piemēram, tirdzniecība ar pakalpojumiem, intelektuālā īpašuma un investīciju aizsardzība, kā arī pasākumi Marokas ekonomikas daļējai integrācijai vienotajā ES tirgū, piemēram, standartizācija un fitosanitārie pasākumi.

2015.gada nogalē ES un **Tunisija** vienojās par sarunu uzsākšanu, lai izveidotu padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības telpu. Sarunu rezultātā tika nolemts, ka ES ražotājiem tiks piešķirts papildus noieta tirgus lauksaimniecības produktu realizācijai, savukārt Tunisija varētu iegūt priekšrocības olīveļļas importēšanai uz ES.

Provizoriski no 2014.gada 1.septembra ES noslēgtie Asociācijas nolīgumi kā arī šī nolīguma sadaļas par brīvās un visaptverošas tirdzniecības telpu, tiek piemērots Moldovai un Gruzijai. Līdz 2015.gada beigām dalībvalstīs norisinājās līgumu ratificēšanas procesi. Plānots, ka līgumi pilnā mērā stāsies spēkā 2016.gada 1.jūlijā.

Līgums par ES un **Ukrainas** padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi tika parakstīts 2014. gada jūnijā, taču šis nolīgums stāsies spēkā 2016.gada janvārī. Līdz 2014.gada aprīlim, reaģējot uz drošības un ekonomiskajām problēmām, ar ko saskaras Ukraina, ES bija vienpusēji piešķīrusi Ukrainai privilēģētu pieeju ES tirgum līdz 2015.gada 31.decembrim.

2015.gadā EK turpināja diskusijas ar **Norvēģiju**, lai liberalizētu lauksaimniecības produktu tirdzniecību, bet diskusijas norit salīdzinoši lēni, kas izskaidrojams ar Norvēģijas neieinteresētību tirdzniecības nosacījumu uzlabošanā - Norvēģijas interesēs nav uzlabot piekļuvi ES tirgum. Diskusijas ar **Īslandi** par lauksaimniecības produktu liberalizāciju un ģeogrāfisko norāžu aizsardzību noritēja veiksmīgi – vienošanās ar Īslandi tika panākta 2015.gada beigās. Īslande palielināja kvotas tādiem ES izcelsmes produktiem kā liellopu gaļa, vistas gaļa, cūkgaļa, atsevišķiem gaļas izstrādājumiem un sieram, savukārt ES palielināja kvotas tādiem Īslandes izcelsmes produktiem kā aitas gaļai, jogurtam „Skyr” un sviestam, jaunas kvotas salīdzinoši nelieliem apjomiem tika atvērtas cūkgaļai, vistas gaļai un sieram. Lai pilnībā aizsargātu visas ES reģistrētās ģeogrāfiskās norādes, Islande ir izveidojusi nacionālo juridisko bāzi.

2015.gada beigās ES Padomē tika sāktas diskusijas par vadlīnijām starp ES un **Meksiku** par abpusēja Ekonomiskās partnerības, politiskās koordinācijas un sadarbības nolīguma modernizāciju (*Globālo nolīgumu; Economic Partnership, Political Coordination and Cooperation Agreement / Global Agreement*). Globālais nolīgums paredzētu pārskatīt esošo divpusējo attiecību regulējumu, kurš ir spēkā kopš 2000.gada un nav bijis pārskatīts, tādējādi abām pusēm neļaujot pilnībā izmantot kopš tā laika sasniegtās globalizācijas un tirgus liberalizācijas dotās iespējas, tai skaitā, savstarpējo tirdzniecību. Globālajā nolīgumā paredzētas trīs sadaļas: politiskā sadarbība, tirdzniecība (preču un pakalpojumu, kapitāla kustība un maksājumi) un sadarbība nozaru līmenī.

Attiecībā uz ES un **Merkosūras** valstu (**Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja**) sarunām par visaptverošu brīvās tirdzniecības līgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī regulēt attiecības citās sadarbības jomās, piemēram, valsts iepirkumi, tirdzniecības tehniskās barjeras, intelektuālā īpašuma tiesības, tirdzniecības veicināšana un citi jautājumi, 2015. gadā būtisks progress nenotika, bet turpinājās abu pušu darbs pie tirgus pieejas piedāvājumu sagatavošanas. Pušu apmaiņa ar tirgus pieejas piedāvājumiem paredzēta 2016.gadā.

Dažādu politisku un tehnisku iemeslu dēļ arī 2015.gadā būtisks progress netika panākts brīvās tirdzniecības līguma sarunās starp ES un **Indiju**. ES ir atkārtoti paudusi savu interesi attiecībā uz BTL noslēgšanu ar Indiju, tomēr Indija joprojām nevar izpildīt ES prasības svarīgākajās nozarēs. Gan Indija,

gan ES aktīvi meklē risinājumu tam, lai varētu Indija varētu izpildīt ES prasības, kā arī atsākt diskusijas par BTL.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti izmantojot **vispārējo preferenču sistēmu** (turpmāk - **VPS**), kas paredz tirdzniecības ar ES atvieglojumus vairāk nekā 90 jaunattīstības valstīm un teritorijām (piemēram, virkne NVS valstīm, Āfrikai, Karību un Klusā okeāna valstīm, Ķīnai u.c.), neparedzot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm. VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām pēc iespējas ātrāk iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus no starptautiskās tirdzniecības.

Vispārējo preferenču sistēmas ietvaros ES paredz trīs priekšrocību režīmus - vispārējais VPS režīms, īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk - VPS+) un īpašais režīms mazattīstības valstīm („*Everything But Arms*” – EBA). Piemēram, Afganistāna ir kvalificējusies kā EBA saņēmējvalsts - tai tiek dotas tiesības eksportēt uz ES īpaši noteiktu preču un lauksaimniecības produktu (no lauksaimniecības produktiem, piem., augu izcelsmes eļļas, svaigus un žāvētus dārzeņus un augļus, riekstus, atsevišķus gaļas produktus un izstrādājumus no gaļas, raudzēti piena produkti u.c.). Afganistānas pienākums nav nodrošināt tādu pašu pieeju līdzvērtīgiem ES izcelsmes produktiem savā tirgū. 2015.gadā Afganistāna uz Latviju ir eksportējusi žāvētas vīnogas 183 tūkst. EUR apmērā.

2015.gads bija otrais gads pēc kārtas VPS atvieglotās tirdzniecības sistēmas pastāvēšanai. Jaunā VPS dod lielākas priekšrocības tām jaunattīstības valstīm un nozarēm, kurām tas ir visvairāk nepieciešams. Saskaņā ar uzlaboto VPS sistēmu valstu un produktu klāsts, kas var kvalificēties šim režīmam, tiek pielāgots daudz racionālāk, tādejādi efektīvāk veicinot ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību jaunattīstības valstīs, ļaujot plašākam valstu lokam saņemt VPS+ režīmā paredzētās priekšrocības, kas nodrošina papildu preferences neaizsargātākajām jaunattīstības valstu ekonomikām.

Jaunattīstības valstīm, kas vēlas saņemt VPS+ režīma priekšrocības, jāratificē un efektīvi jāīsteno starptautiskās pamatkonvencijas vides, darba un cilvēktiesību jomās. Jaunā VPS sistēma saglabā arī EBA režīmu, kas paredz beznodokļu un bezkvotu piekļuvi visiem produktiem, izņemot ieročus un munīciju, no visām vismazāk attīstītajām valstīm.

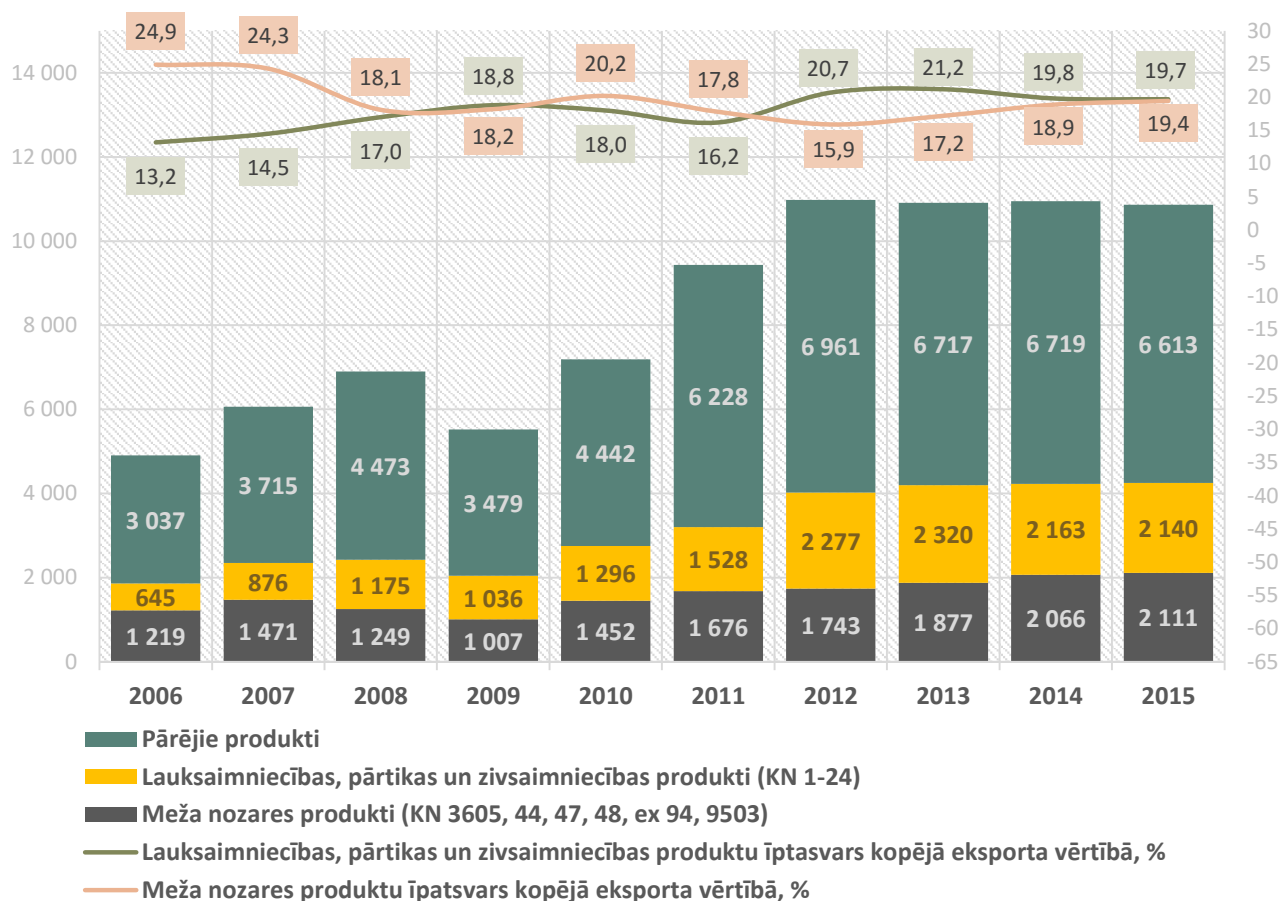
VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 31.oktobra Regula (ES) Nr.978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu.

7.2.Ārējās tirdzniecības analīze

Neskatoties uz pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības kritumu, jau ceturto gadu pēc kārtas pārtikas un lauksaimniecības produkti veido ievērojamu daļu Latvijas eksporta (2 140 milj. EUR). 2015.gadā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports no kopējās Latvijas eksporta vērtības sastādīja 19,7% (skat.7.1.att.).

2015.gadā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtība samazinājās otro gadu pēc kārtas - Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, samazinājās par 22,4 milj. EUR jeb 1%.

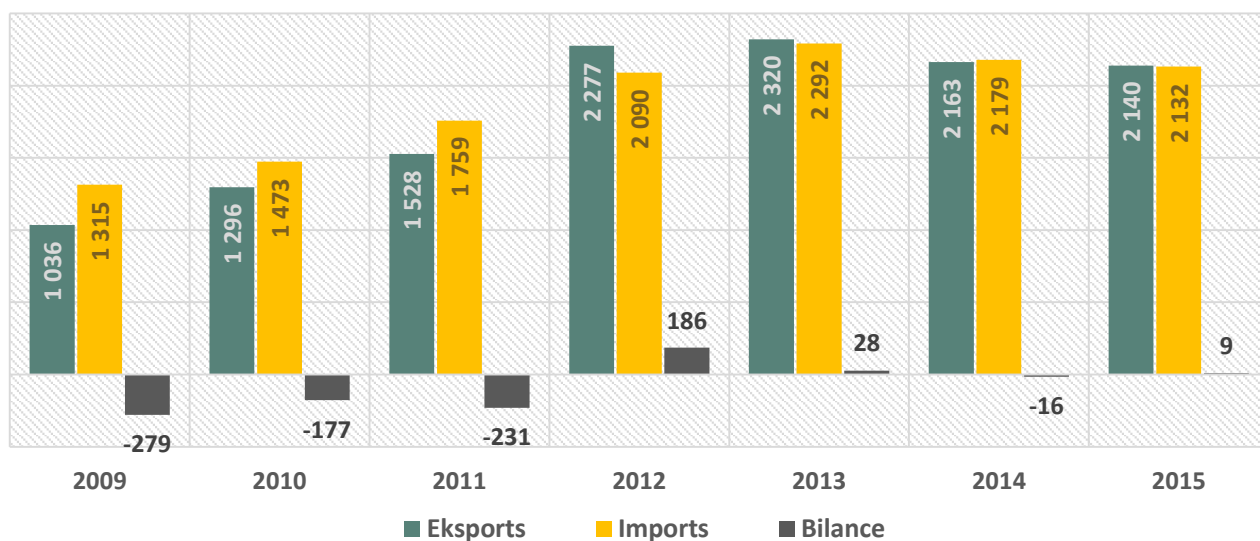
Koku un koka izstrādājumu eksports 2015.gadā veidoja 19,4% no kopējās Latvijas eksporta vērtības.

7.1.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu un koku un koka izstrādājumu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

2015.gadā samazinājās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports un imports. Daudz straujāks vērtības samazinājums bija pārtikas un lauksaimniecības produktu importam nekā eksportam – eksporta samazinājums bija par 22,4 milj. EUR jeb 1%, savukārt importa samazinājums bija par 47,2 milj. EUR jeb 2,2%. Ņemot vērā importa vērtības strauju samazinājumu, pārtikas un lauksaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance 2015.gadā bija pozitīva - pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports bija par 8,5 milj. EUR lielāks nekā šo produktu imports (skat.7.2.att.).

7.2.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības balance, milj. EUR

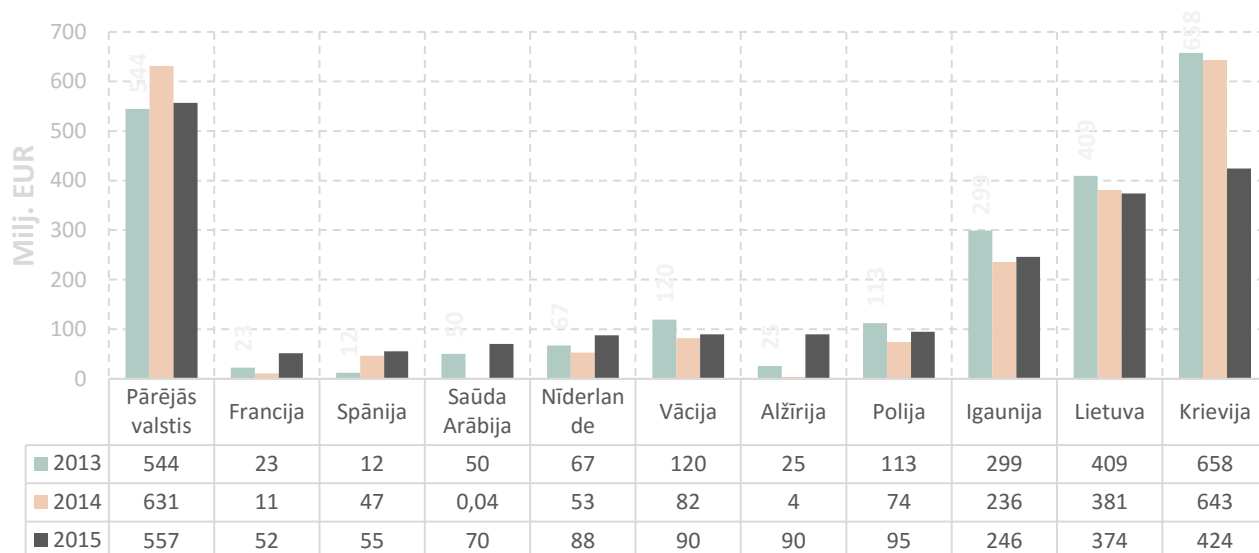
Avots: ZM pēc Eurostat

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

2015.gadā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā 57% produktu tika realizēti ES iekšējā tirgū un 43% produktu tika eksportēti uz trešajām valstīm.

2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, samazinājās eksports uz trešajām valstīm (vērtības izteiksmē par 15%) un pieauga ES daļa kopējā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā.

Krievija, Lietuva un Igaunija ir nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis. 2015.gadā uz Krieviju eksports sastādīja 20% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, savukārt uz Lietuvu un Igauniju kopējā eksporta vērtība veidoja 30% (skat.7.3.att.).

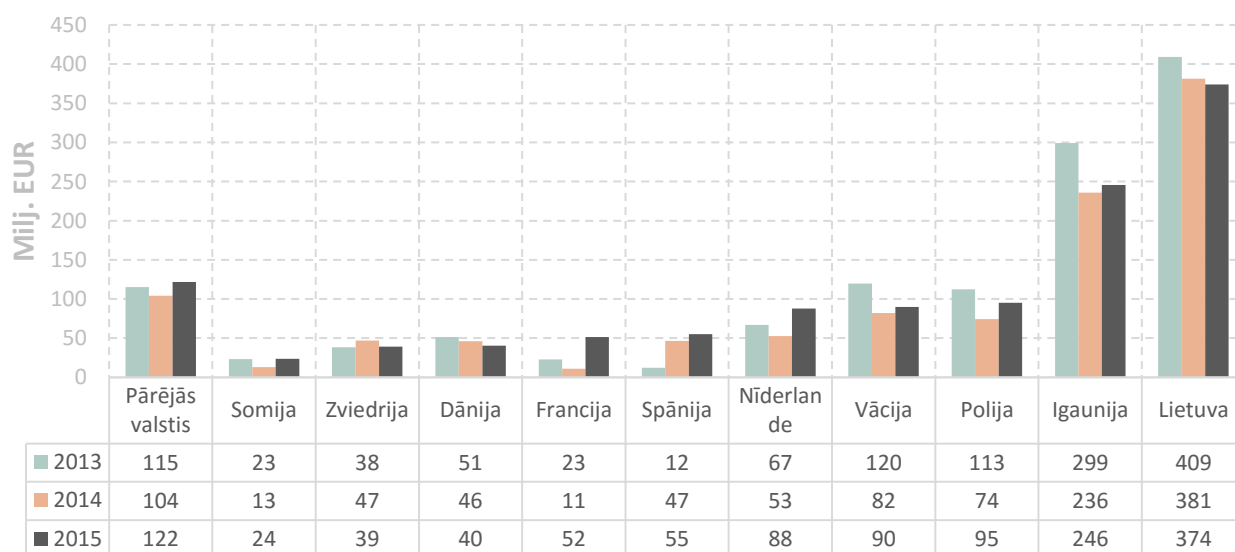

7.3.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu sadalījumā pa valstu grupām (Eiropas Savienības valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija veic pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu uz visām 27 ES valstīm un uz 165 trešajām valstīm.

Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts ir Lietuva, uz kuru eksporta īpatsvars sastādīja 31% no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm (skat.7.4.att.).

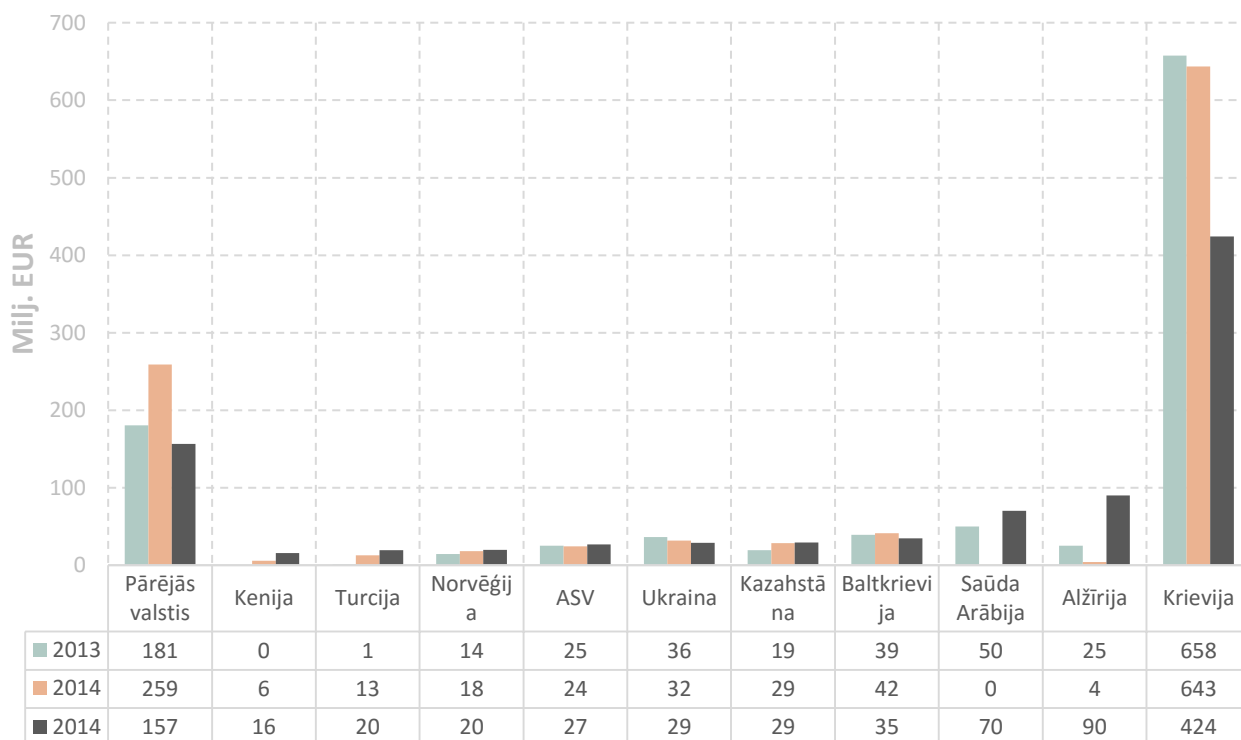

7.4.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis ES valstu starpā, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Uz tradicionāli nozīmīgākajām eksporta valstīm ES valstu starpā (Lietuva, Igaunija, Vācija un Polija) 2015.gadā eksports samazinājās uz Lietuvu par 2 %. Savukārt uz Igauniju, Vāciju un Poliju 2015.gadā eksports palielinājās attiecīgi par 4 %, 10% un 28%.

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā eksporta partnervalsts trešo valstu starpā. Eksports uz pārējām trešajām valstīm ir būtiski mazāks. 2015.gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti uz Krieviju tika eksportēti 424 milj. EUR apmērā, kas veidoja 46% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm (skat.7.5.att.).

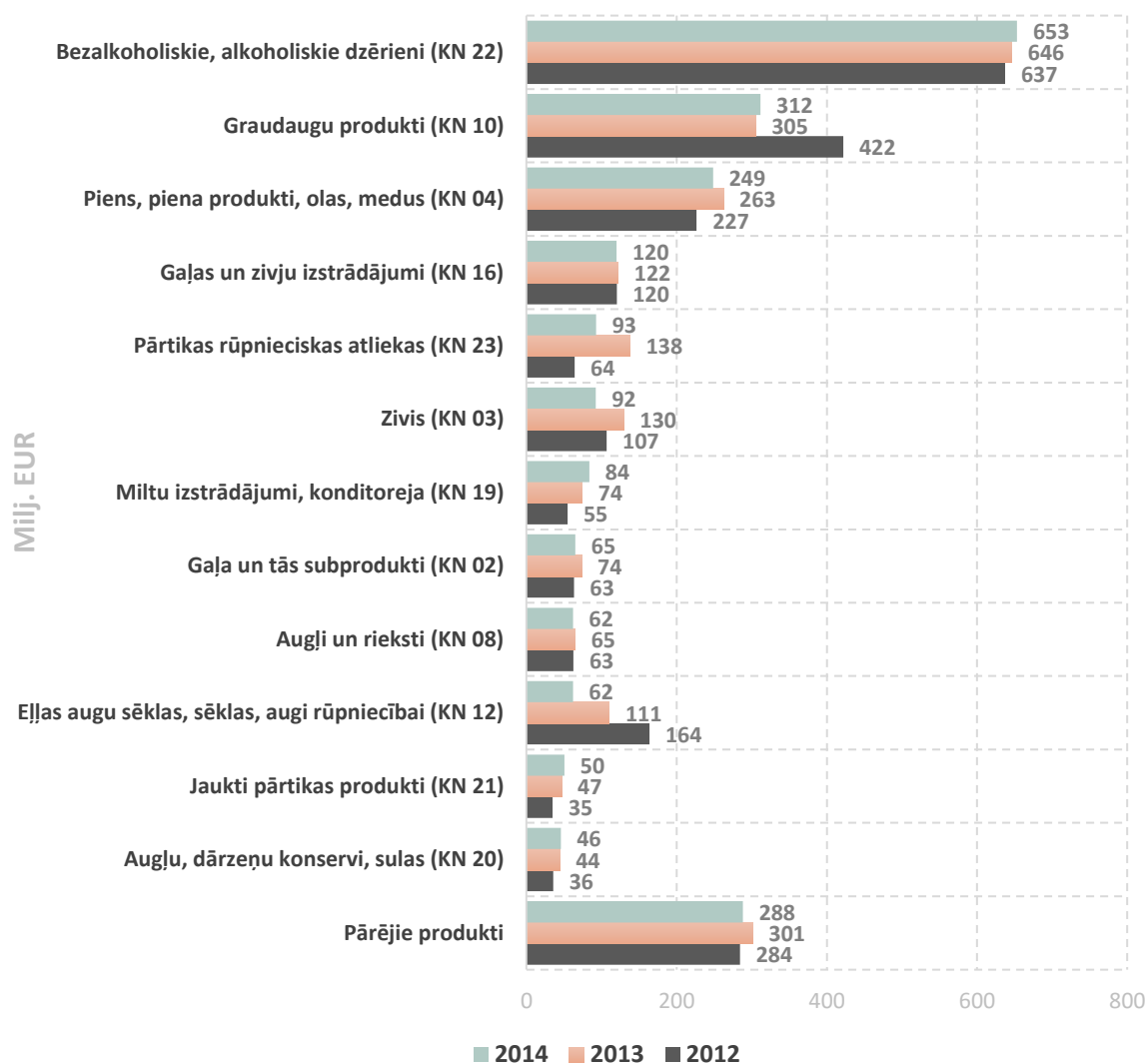
7.5.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis trešo valstu starpā, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports uz Alžīriju, kas ir otra nozīmīgākā eksporta valsts trešo valstu starpā, ir gandrīz 5 reizes mazāks nekā uz Krieviju.

2015.gadā eksporta vērtība uz Krieviju samazinājās par 219 milj. EUR jeb par nepilniem 34%. Eksporta vērtības samazinājums bija vērojams arī uz Baltkrieviju un Ukrainu un tas samazinājās attiecīgi par 16,3% un 9,3%. Savukārt eksporta pieaugums 2015.gadā bija vērojams uz tādām trešajām valstīm kā uz Alžīriju, Saūda Arābiju, Kazahstānu, ASV, Turciju, Norvēģiju un Keniju.

2015.gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti (skat.7.6.att.).

7.6.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Bezalkoholisko un alkoholisko dzērienu un graudaugu eksports 2015.gadā ir krities par 167 milj. EUR jeb par 26%. Graudaugiem eksporta vērtība pieauga par 79 milj. EUR jeb 25%. Pienam un piena produktiem bija vērojams eksporta samazinājums par 39 milj. EUR jeb 16% (skat.7.6.att.). No 13 nozīmīgākajām eksporta produktu grupām 2015.gadā eksporta samazinājums bija vēl 3 produktu grupām, ieskaitot gaļas un zivju izstrādājumus par 8,2%.

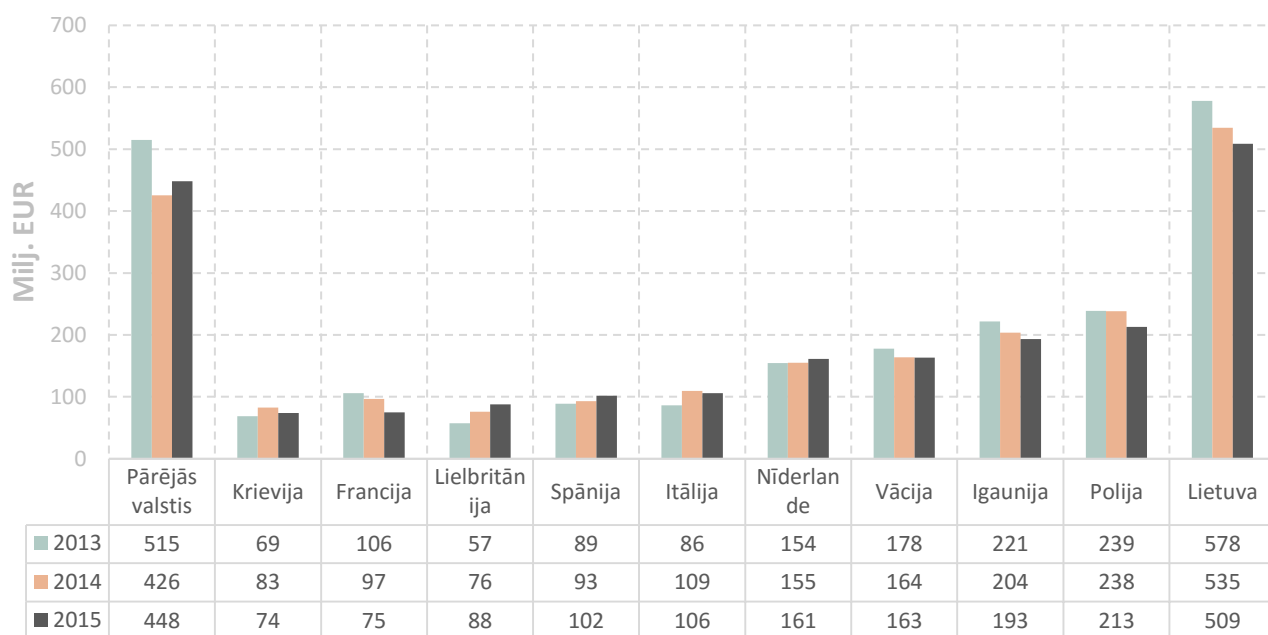
Visbūtiskāk eksporta vērtība palielinājās sekojošām produktu grupām:

- graudaugiem par 78,7 milj. EUR;
- eļļas augu sēklām par 34,4 milj. EUR;
- augļiem un riekstiem par 23,6 milj. EUR;
- dzīviem kokiem, augiem un stādiem par 22,1 milj. EUR.

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu importa struktūrā imports no ES valstīm 2015.gadā veidoja lielāko daļu – 89% no pārtikas un lauksaimniecības produktiem tika ievesti no ES.

Importa ziņā nozīmīgākā tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2015.gadā tika importēti 24% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības (skat.7.7.att.).

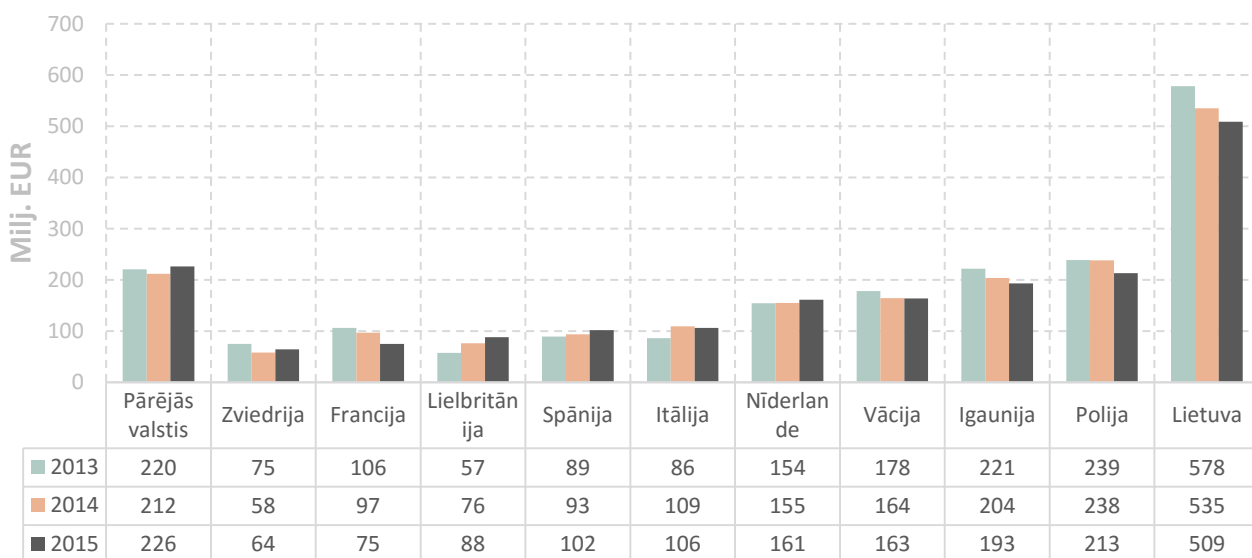

7.7.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu importu sadalījumā pa valstu grupām (Eiropas Savienības valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija veic pārtikas un lauksaimniecības produktu importu no 27 ES valstīm un no 74 trešajām valstīm.

No ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva – 27% no kopējās importa vērtības no ES valstīm (skat.7.8.att.).

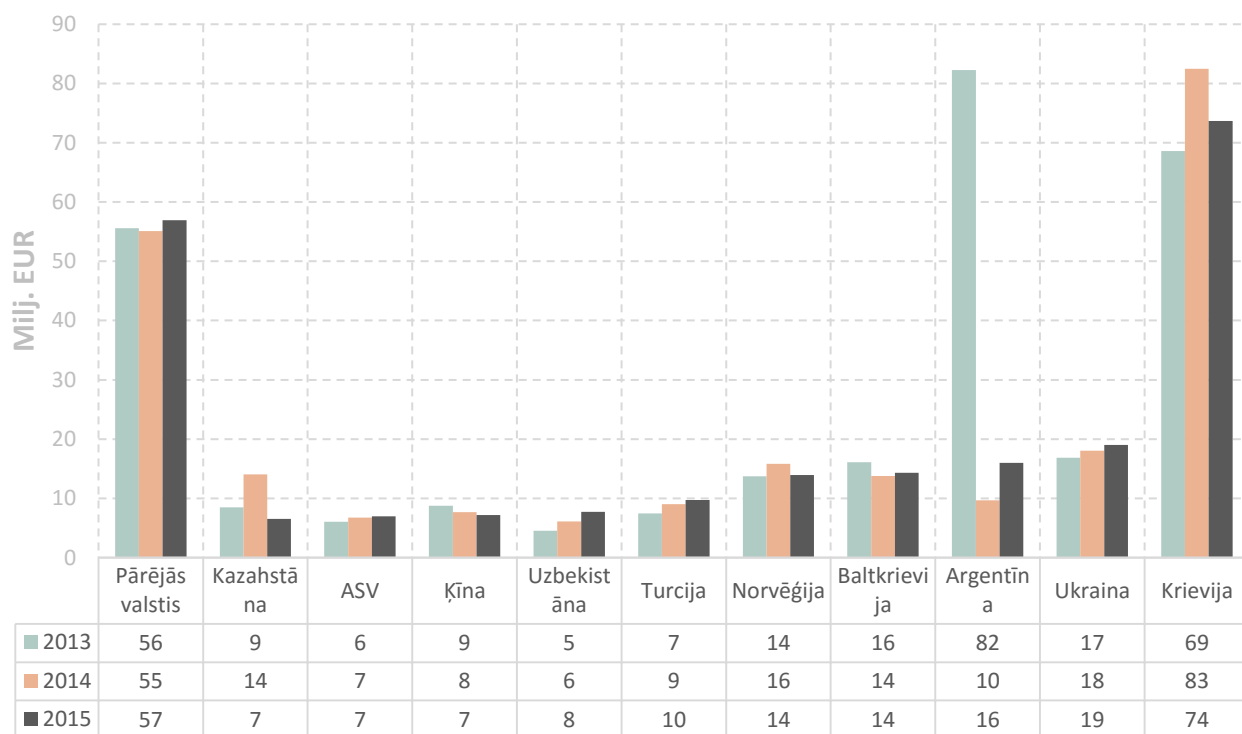
7.8.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis ES valstu vidū, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Tradicionāli nozīmīgākās importa valstis ES valstu vidū (Lietuva, Polija, Igaunija un Vācija) 2015.gadā imports samazinājās par 62,6 miljoniem EUR jeb attiecīgi par 5%, 11%, 5% un 0,3%.

Krievija ir nozīmīgākā pārtikas un lauksaimniecības produktu importētājvalsts trešo valstu vidū – no visām trešajām valstīm 2015.gadā 32% no kopējās importa vērtības sastādīja Krievijas imports (skat.7.9.att.).

2015.gadā imports no Argentīnas pieauga par 65% jeb 6,3 milj. EUR, no Uzbekistānas imports pieauga par 27% jeb 1,7 milj. EUR, no Vjetnamas imports pieauga par 29% jeb 1,1 milj. EUR. Neliels importa pieaugums bija no Turcijas, Ukrainas, Baltkrievijas un ASV, kā arī citām trešajām valstīm. 2015.gadā visbūtiskāk imports samazinājās no Kazahstānas un Krievijas, attiecīgi par 54% (7,5 milj. EUR) un par 11% (8,8 milj. EUR). Neliels importa samazinājums bija arī no Norvēģijas un Ķīnas attiecīgi par 12% un 6%. Kopējais pārtikas un lauksaimniecības produktu imports no četrām nozīmīgākajām importa valstīm samazinājās par 1,1 milj. EUR (skat.7.9.att.).

7.9.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis trešo valstu vidū, milj. EUR

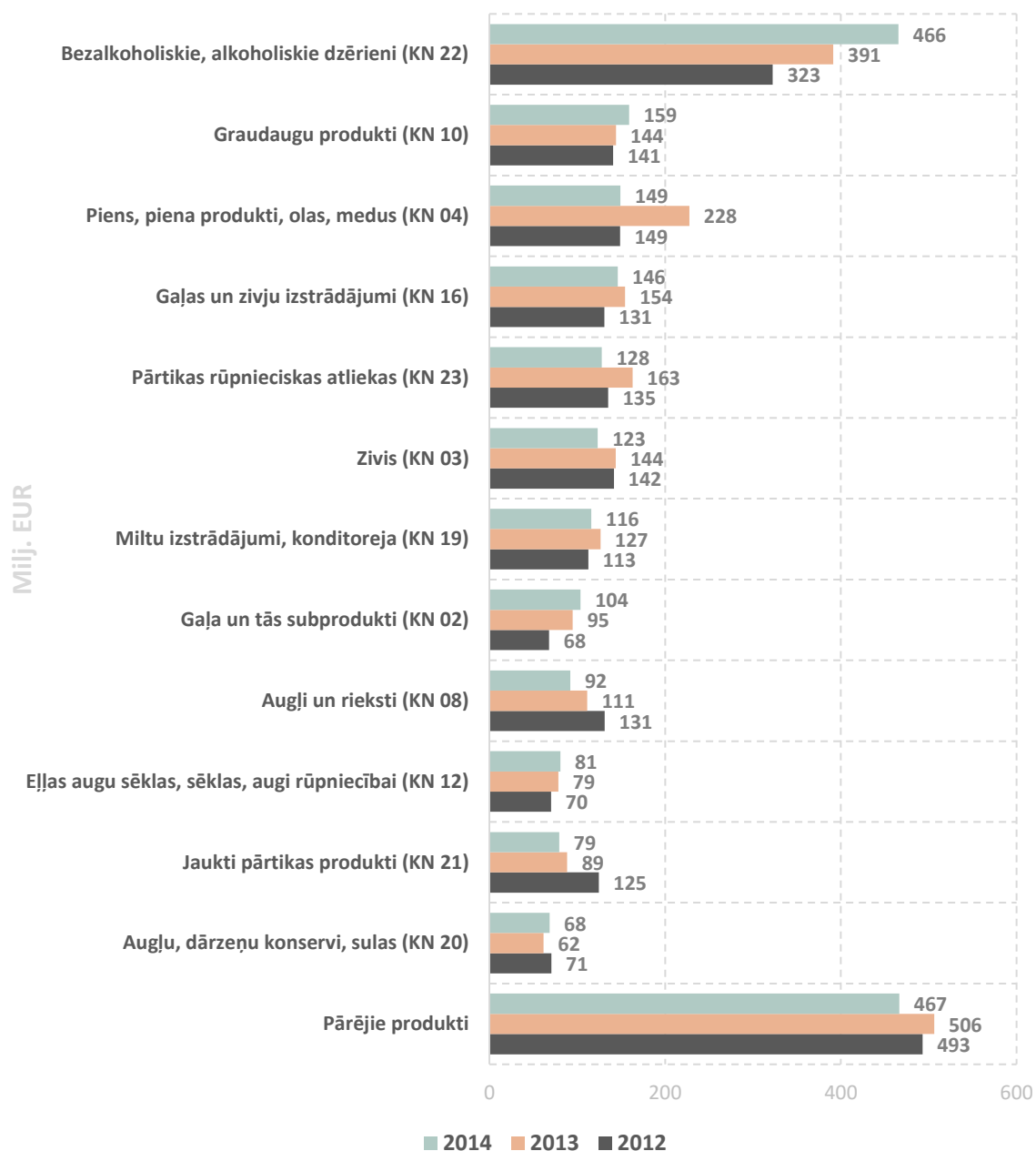
Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgākā importējamo produktu grupa ir alkoholiskie un bezalkoholiskie dzērieni, kuru imports pārskata periodā no 2012.gada līdz 2014.gadam pakāpeniski palielinājies, bet 2015.gadā bija importa vērtība samazinājās. 2015.gadā Latvija importēja alkoholiskos un bezalkoholiskos dzērienus 451 milj. EUR apmērā, kas ir par 17 milj. EUR jeb par 4% mazāk nekā 2014.gadā. Būtiskākais importa vērtības pieaugums bija vērojams dzīviem kokiem, augiem un stādiem, jo šiem produktiem importa vērtība 2015.gadā pieauga par 24,7 milj. EUR jeb 53% (skat.7.10.att.).

2015.gadā būtiski pieauga arī šādu produktu imports:

- augļi un rieksti imports pieauga par 19 milj. EUR jeb 12%,
- dārzeņiem imports pieauga par 9,5 milj. EUR jeb 12%,
- tabakai un cigaretēm imports pieauga par 8 milj. EUR jeb 13%.

2015.gadā importa vērtība būtiski samazinājās taukiem un eļļām par 15 milj. EUR jeb 16%, gaļai un gaļas produktiem par 12,3 milj. EUR jeb 10%, miltu izstrādājumiem un konditorejai par 12,2 milj. EUR jeb 12% un piena produktiem (ieskaitot olas un medu) imports samazinājās par 12,5 milj. EUR jeb 9%.

7.10.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. EUR
 Avots: ZM pēc Eurostat

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (turpmāk tekstā - LLU) ir sniegusi sekojošu ikgadējo informāciju par studijām un studējošo skaitu 2015.gadā, īstenojot 65 studiju programmas:

- pamatstudiju programmas – 27;
- pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās 2-3 gadi), kuras nodrošina 4. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu (5B līmenis pēc ISCED-97⁷⁾, 5.līmenis pēc EKI⁸⁾ – 4;
- akadēmiskās izglītības (bakalaura) studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās 3-4 gadi (5A līmenis pēc EKI) – 6;
- otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 4 gadi), kas nodrošina 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu (5A pēc ISCED-97, 6.līm. pēc EKI) – 3;
- profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 4 gadi), kas nodrošina 5.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un profesionālo bakalaura grādu profesionālās darbības jomā (5A pēc ISCED-97, 6.līm. pēc EKI) – 14;
- augstākā līmeņa studiju programmas – 25;
- akadēmiskās izglītības maģistra studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās 2 gadi programmas (5A līmenis pēc ISCED-97, 7. līmenis pēc EKI) – 17;
- profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 1 gads), kas nodrošina 5.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un profesionālo maģistra grādu vai profesionālo maģistra grādu profesionālās darbības jomā (5A līmenis pēc ISCED-97, 7. līmenis pēc EKI) – 7;
- otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (ar iepriekš iegūtu augstāko izglītību), kas nodrošina 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu. Studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 1 gads (5A līmenis pēc ISCED-97, 7. līmenis pēc EKI) – 1;
- doktora studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās 3 gadi (6 līmenis pēc ISCED-97, 8. līmenis pēc EKI) – 13.

2015./2016.studiju gadā LLU ir 8 fakultātes.¹¹

8.1.tabula

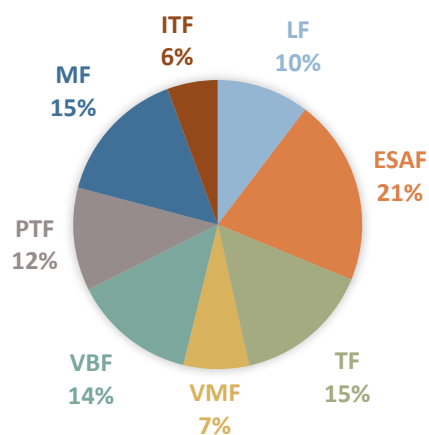
Studentu skaits un sadalījums pa fakultātēm dati uz 01.10.2015. (neieskaitot doktorantus)

Fakultātes	Studējošo skaits
Lauksaimniecības	432
Ekonomikas un sociālās attīstības	869
Tehniskā	637
Veterinārmedicīnas	306
Vides un būvzinību fakultāte	573
Pārtikas tehnoloģijas	481
Meža	634
Informācijas tehnoloģijas	236
Kopā:	4168

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

¹¹ ISCED-97- Starptautiskā standartizētā izglītības kvalifikācija

⁸ Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra

LF – Lauksaimniecības fakultāte
 ESAF – Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
 TF – Tehniskā fakultāte
 VMP – Veterinārmedicīnas fakultāte
 VBF – Vides un būvzinātņu fakultāte
 PTF – Pārtikas tehnoloģijas fakultāte
 MF – meža fakultāte
 ITF – Informāciju tehnoloģiju fakultāte

8.1.attēls. LLU studentu struktūra fakultātēs, dati uz 01.10.2015. (neieskaitot doktorantus)

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

8.2.tabula

LLU studentu sadalījums pa Latvijas pilsētām un reģioniem, dati uz 01.10.2015. (bez doktorantiem)

Studējošo ģeogrāfiski administratīvā piederība	Studējošo skaits
Rīga, Rīgas reģ.	1 124
Zemgale	1 429
Kurzeme	643
Vidzeme	565
Latgale	380
Ārsmes	27
Kopā:	4 168

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

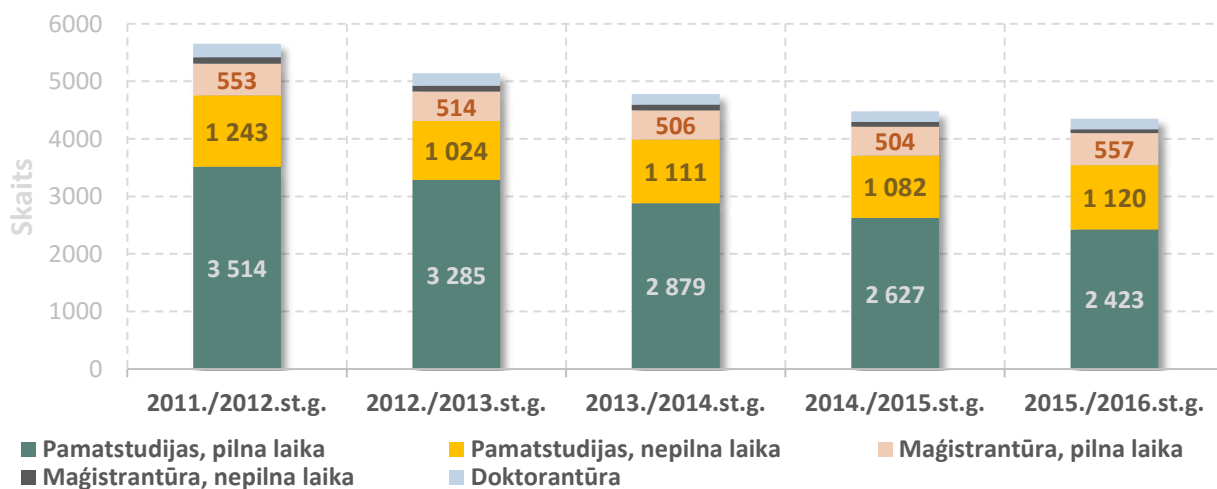
Lielākā daļa studentu ir no LLU ģeogrāfiski tuvākā Latvijas reģiona – Zemgales (skat.8.2.tab.). Liels skaits studentu ir arī no Rīgas un tās reģiona.

8.3.tabula

Studentu skaita dinamika pa gadiem

Studiju gads	Pamatstudijas, pilna laika	Pamatstudijas, nepilna laika	Maģistrantūra, pilna laika	Maģistrantūra, nepilna laika	Doktorantūra
2010./2011.st.g.	3577	1603	564	131	233
2011./2012.st.g.	3514	1243	553	108	234
2012./2013.st.g.	3285	1024	514	102	214
2013./2014.st.g.	2879	1111	506	100	182
2014./2015.st.g.	2627	1082	504	79	188
2015./2016.st.g.	2423	1120	557	68	185

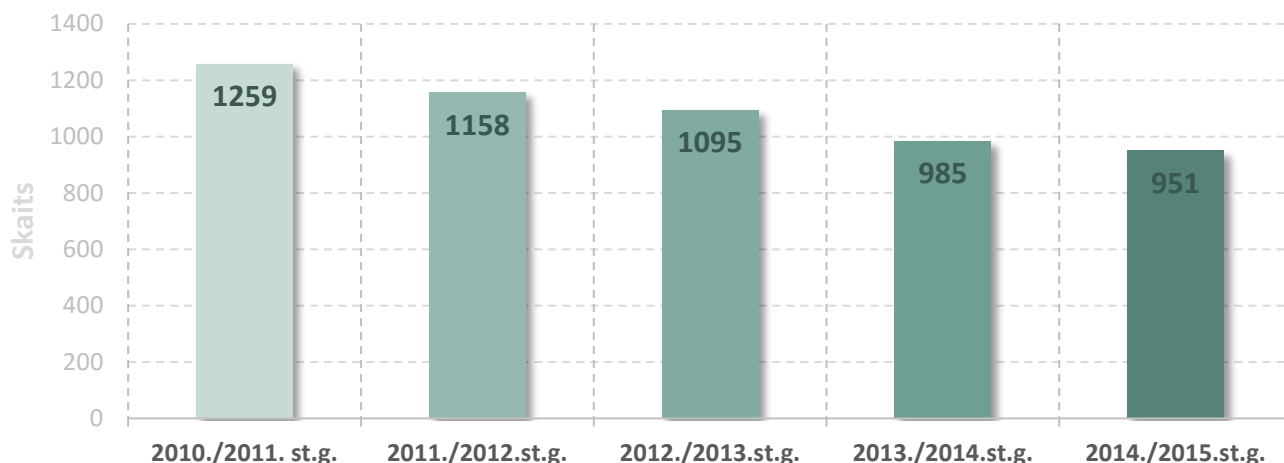
Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

8.2.attēls. LLU studentu skaita dinamika 2011.-2015.studiju gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

2014./2015.gadā LLU absolvēja 951 absolventi un no tiem pamatstudijās – 741 (486 pilna laika, 255 nepilna laika) augstākā līmeņa studijās - 194 absolventi (131 pilna laika un 63 nepilna laika) doktora studijās 13 pilna laika absolventi.

8.3.attēls. LLU absolventu skaita dinamika 2011.-2015.studiju gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Zinātne un inovācijas

LLU īsteno pētniecību piecās Latvijas viedās specializācijas jomās:

- bioekonomika;
- biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas;
- viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas;
- viedā enerģētika;
- informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.

2015.gadā LLU zinātnieki ir veikuši apjomīgus pētījumus Valsts pētījumu programmu, Latvijas Zinātnes padomes (LZP) grantu ietvaros, ir īstenoti starptautiski projekti, Baltijas jūras pētniecības un attīstības programma, pildīti sadarbības projekti un ZM pasūtījumi, kā arī līgumdarbi. Valsts pētījumu programmās veikti pētījumi kvalitatīvas un veselīgas pārtikas produktu izstrādei, vietējās izcelsmes govju un cūku produkcijas ražošanai, augsnes ilgtspējīgai izmantošanai, tautsaimniecības transformācijai, gudrai izaugsmei un ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai, meža produktu izmantošanai, SEG emisiju samazināšanas pasākumu ekonomiskai novērtēšanai lauksaimniecības nozarē un atjaunojamo energoresursu ieguvei un izmantošanai, kopā saņemot 443 037 EUR.

Īstenoti ZM pasūtījumi par meliorācijas ietekmes novērtēšanu plūdu riska mazināšanai, kultūraugu genofonda saglabāšanu, virszemes un gruntsūdeņu kvalitāti, minimālo augsnes apstrādi, kaņepju audzēšanu, jēra gaļas ieguves iespējām, minerālmēslu normu noteikšanu un Landrases un Jorkšīras šķirnes cūkām. Būtisku ZM atbalstu LLU saņēma zinātnes materiāli tehniskās bāzes uzlabošanai Molekulārās ģenētikas zinātnisko pētījumu laboratorijai, kā arī laboratorisko analīžu nodrošināšanai LLU.

Zinātnieku sadarbība līgumu ietvaros ir notikusi ar Latvijas Pārtikas uzņēmumu federāciju, AS „Latvijas Finieris”, AS „Latvijas Valsts meži”, AS „Datorzinību centrs”, AS „Latvenergo”, SIA „Fishbone”, SIA Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, LPKS „Agrario”, SIA „Leilands un Putnis”, SIA „Kurzemes Biznesa inkubators” un daudziem citiem.

Apjomīgs darbs veikts programmā „LLU un zinātnisko institūciju konsolidācija konkurētspējas palielināšanai” ar Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējumu. Šīs programmas ietvaros ir analizēta esošā situācija zinātnes un studiju jomā, un ir izstrādāta LLU attīstības stratēģija līdz 2020.gadam. Ārvalstu eksperti ir veikuši stratēģijas izvērtēšanu. Tajā ir formulēts LLU ilgtermiņa

pētniecības mērķis – izcilība pētniecībā, kas veicina tehnoloģijas un inovācijas, un ir integrēta studiju procesā. Vidēja termiņa pētniecības mērķi izriet no vīzijas, misijas un ilgtermiņa mērķa, un tie ir izcilība pētniecībā un pētniecības rezultātu pielietošana tautsaimniecībā (ar pētniecības rezultātiem saprotot LLU uzkrātās un radītās zināšanas, tehnoloģijas un inovācijas). LLU pētniecības mērķis atbilst ES un Latvijas stratēģiskās attīstības un plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem un sekmē to sasniegšanu. Saskaņā ar noteiktajiem mērķiem un sasniedzamajiem rezultātiem prioritārajos pētniecības virzienos 2015.gadā Zinātnes un projektu attīstības centrs ir sācis darbu pie pētniecības projektu īstenošanas procesa pilnveidošanas, ieviešot tādu projektu administrēšanas kārtību, kas atvieglotu darbu projektu zinātniskajiem vadītājiem. Ir sākti zinātnes sasniegumu uzskaites un atskaišu sistēmas vienkāršošana, kā arī bāzes un snieguma finansējuma izmantošanas nosacījumu izstrādāšana.

Katru gadu LLU iznāk vairāki zinātnisko rakstu krājumi un žurnāli, docētāju publikācijas ir starptautiskās datu bāzēs indeksētos žurnālos, tiek organizētas starptautiskās konferences, LLU zinātniskajās laboratorijās – Augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšanas laboratorijā, Agronomisko analīžu zinātniskajā laboratorijā un Mežu un ūdens resursu zinātniskajā laboratorijā – ikvienam tiek piedāvāti dažādi zinātniskie pakalpojumi. Konsolidācija ar zinātniskajiem institūtiem paver vēl plašākas iespējas sadarbībai ar LLU pārraudzībā esošajām institūcijām: Agrolesursu un ekonomikas institūtu, Dārzkopības institūtu un Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centru.

LLU 2015.gadā strādāja 137 vadošie pētnieki un 83 pētnieki. Sagatavotas 407 publikācijas, t. sk. 63 publikācijas ievietotas prestižajās datubāzēs *Web of Science* un *Scopus*. 2015.gadā bāzes finansējums bija 332 226 EUR, un pirmo reizi tika saņemts finansējums 374 800 EUR apmērā par 2014.gada sniegumu zinātnē. Īstenoti 85 zinātnes projekti, piesaistot 4 744 933 EUR. No visiem projektiem 10% bija starptautiski projekti, 35% Valsts institūciju (ZM, pašvaldību u. c. projekti) finansēti, 15% – Valsts pētījumu programmu projekti un LZP granti, 40% projektu īstenoti līgumdarbu ietvaros.

Būtiski uzlabota zinātnes materiāli tehniskā bāze pētījumiem un laboratorijas analīžu nodrošināšanai (758 250 EUR apmērā). Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējums saņemts LLU zinātniskās kapacitātes attīstībai (90 000 EUR) un LLU, zinātnisko institūciju konsolidācijai ar mērķi paaugstināt to konkurētspēju (1 165 356 EUR). Salīdzinot ar 2014.gadu, projektu finansējums palielinājies 1,5 reizes.

Tehnoloģiju un zināšanu pārnese nodaļa

LLU Tehnoloģiju un zināšanu pārnese nodaļa (iepriekš – centrs) (TEPEK) darbību sāka 2005.gadā ar mērķi veicināt zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju, kā arī sistemātiski apzināt esošo un mērķtiecīgi attīstīt nepieciešamo pētniecības kompetenci universitātē. 2015.gadā organizēti vairāki zinātnieku un uzņēmēju sadarbības semināri un veicināta publicitāte presē, popularizējot LLU zinātnieku un ražotāju sadarbību. LLU piedalījās un popularizēja zinātnieku izstrādnes starptautiskās izstādēs „Nature Expo 2015”, „Riga Food 2015”, „Tech Industry 2015”, „Pavasaris 2015”, „Agricultural equipment 2015”, „Uzņēmēju dienas Zemgalē 2015”, „Uzņēmēju dienas Latgalē 2015” un „Week of Innovative regions in Europe 2015”. Noslēgti 16 sadarbības un pasūtījumu līgumi 34 809 EUR apjomā, kā arī sagatavoti četri komercializācijas piedāvājumi, kas prezentēti potenciālajiem investoriem. Viena no izstrādēm, kas tapusi ar TEPEK atbalstu, ir SIA „MILZU” produkti, kas ieguvuši prestižo Latvijas Zinātņu akadēmijas apbalvojumu „10 Latvijas zinātnes sasniegumi 2015.gadā”, kā arī Ekonomikas ministrijas apbalvojumu „Eksporta un inovācijas balva 2015” nominācijā „Importa aizstājējprodukts 2015”.

Patenti

2015. gadā LLU turpināja uzturēt 30 Latvijas Republikas nacionālos patentus, un tika pieteikti septiņi jauni patenti, no kuriem lielākā daļa izstrādāta Tehniskajā fakultātē, kā arī Lauku inženieru

fakultātē un Pārtikas tehnoloģijas fakultātē. Tehniskās fakultātes zinātnieku izstrādātie patenti saistīti ar gaisa – ūdens sildīšanas hibrīdiem saules kolektoriem, automatizētu pelnu savākšanas un izvades priekškameru cietās biomasas apkures degļiem, kā arī pārvietojamiem priekšslaušanas laukuma ierobežotāju risinājumiem. Pārtikas jomā viens no inovatīviem risinājumiem bija attīrīta bišu vaska iekrāsošanas metodes izstrāde, savukārt Lauku inženieru fakultātes zinātnieku grupa ir sekmīgi noslēgusi apjomīgu pētījumu ar patentētu izgudrojumu “Apdares akustiskā plātne un tās izgatavošana”. 2015. gadā LLU turpināta iepriekšējos gados saņemto divu starptautisko patentu “Metode bioetanola pussausai kongruentai dehidratēšanai” un „Termoplastbetona ieguves paņēmieni” uzturēšana.

Zinātniskās konferences un semināri

2015. gadā notikušas 20 zinātniskās konferences, no tām nozīmīgākās: starptautiskās zinātniskās konferences “Research for Rural Development” (LLU), “Engineering for Rural Development” (Tehniskajā fakultātē), „Rural Environment. Education. Personality 2014” (Tehniskajā fakultātē), “Economic Science for Rural Development 2015” (Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē), „Civil Engineering’15” (Lauku inženieru fakultātē), kā arī starptautiska videokonference „Trends in Regional Development in the EU Countries 2015”, starptautisks forums „Opening and clustering bioeconomy sectors”, zinātniski praktiskās konferences „Līdzsvarota lauksaimniecība” (Lauksaimniecības fakultātē), „Mežzinātne un prakse nozares attīstībai” (Meža fakultātē), „Ainava tuvplānā” (Lauku inženieru fakultātē), „Ģimene sabiedrības uzmanības centrā: starp ideāliem un realitāti” (Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē). No studējošo konferencēm lielākās ir starptautiskā zinātniski praktiskā studentu, maģistrantu un doktorantu konference „Students on their Way to Science” (LLU) un maģistrantu zinātniskā konference „Attīstība daudzveidībā” (Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē). Septīto gadu pēc kārtas LLU piedalījās Zemgales reģiona skolēnu zinātniski pētniecisko darbu konkursa organizēšanā.

Zinātnieku nakts

Zinātnieku nakts tēma Latvijā 2015.gadā bija „Gaisma”. Pasākumā piedalījās visas LLU fakultātes: „Gaisma dod enerģiju, un enerģija dod gaismu” (Tehniskajā fakultātē), „Interaktīva gaismas spēle uz Valdekas pils fasādes” (Lauku inženieru fakultātē), „Augu dzīvības un enerģijas avots – gaisma” un “Kukaiņi lido uz gaismu” (Lauksaimniecības fakultātē), „Koks un gaisma” (Meža fakultātē), „Gaisma kā informācijas nesējs optiskajos kabeļos” (Informācijas tehnoloģiju fakultātē), „Gaisma kā fenomens” (Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē), „Pārtika citā gaismā” (Pārtikas tehnoloģijas fakultātē), „Gaisma ļauj mums redzēt. Acis – galvenais gaismas uztvērējs organismā” (Veterinārmedicīnas fakultātē). Apmeklētāju rindas izveidojās, gaidot „nezinātnisko” sociālo eksperimentu, kurā aicināja piedalīties Jelgavas pils muzejs. Eksperimenta dalībniekiem bija iespēja pārliecināties, kā jūtas cilvēks, kurš neredz gaismu un kurš apkārtējā vidē orientējas ar citu maņu palīdzību.

Valsts lauku tīkls

Valsts lauku tīkls (turpmāk - VLT) tā darbības ietvarā (detalizēta informācija par VLT darbību skatāma Ziņojuma 6.6.sadaļā) informē lauku iedzīvotājus, uzņēmumus un organizācijas par LAP piedāvātajām iespējām, kā arī veido vidi savstarpējās informācijas apmaiņai. Lai nodrošinātu informācijas pieejamību pēc iespējas tuvāk lauku teritoriju iedzīvotājiem, uzņēmējiem un organizācijām, gandrīz visos Latvijas novados darbojas VLT novadu lauku attīstības konsultanti, kas administratīvi piesaistīti VLT 26 reģionālajām struktūrvienībām.

2015.gadā VLT organizējis 290 informatīvos seminārus un 187 izglītojošos seminārus visā Latvijā, kuros informēja lauku iedzīvotājus par likumdošanas izmaiņām, valsts un ES atbalstu, lauksaimniekiem un mežsaimniekiem būtiskām aktualitātēm ES lauksaimniecības fondu jomā. Liela

daļa semināru tika rīkotas zemnieku saimniecībās un citos lauksaimniecības uzņēmumos, lai veicinātu labās prakses izplatīšanu un vairotu praktisku izpratni par teorijā dzirdēto.

Lai veicinātu jaunatnes saglabāšanos lauku teritorijās, VLT ietvaros tiek īstenoti atsevišķi pasākumi jauniešu un skolēnu mērķauditorijai. 2015.gadā kopumā tika apmeklētas 48 skolas, kur VLT informēja skolēnus par profesiju daudzveidību laukos, popularizēja lauku dzīvesveidu, tālākās izglītības iespējas, lauku reģionu nākotnes perspektīvas, īsumā iepazīstināja gan ar tradicionālajām, gan netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm un lauksaimniecības politiku Latvijā. Papildus vizītēm skolās tika organizēti 27 pieredzes braucieni uz saimniecībām un izglītības iestādēm.

VLT īstenotās aktivitātes „Mācību prakšu saimniecību tīkla uzturēšana” mērķis ir nodrošināt kvalitatīvas profesionālās, kvalifikācijas, mācību un ražošanas prakses vietas profesionālo izglītības iestāžu izglītojamiem un augstskolu studentiem saskaņā ar lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas izglītības programmām šādās nozarēs: laukkopībā, dārzkopībā, lopkopībā, bioloģiskajā lauksaimniecībā un lauku tūrismā. 2015.gadā prakses nodrošināšanai lauksaimniecības nozarē studējošajiem sadarbībā ar moderno tehnoloģiju saimniecībām tika nodrošinātas prakses vietas 15 praktikantiem. Savukārt LLU MPS Vecauce VLT īstenotās aktivitātes ietvaros nodrošināja prakses vietas 315 praktikantiem. Tāpat turpināta esošo prakšu saimniecību sistēmas pilnveidošana, strādājot pie kvalitātes kritēriju izstrādes prakšu saimniecībām un prakses vadītājiem, atbalsta mehānisma pilnveidošanas un vienotas datubāzes izveidošanas.

2015.gadā nodrošināta iespēja izglītoties, izmantojot trīs tālmācības programmas:

- Lauksaimniecības pamati;
- Uzņēmējdarbības uzsākšana;
- LEADER.

Aizvien vairāk interesentu apmeklē izveidotās tālmācības programmas. Īpaši liela interese ir par programmu „Lauksaimniecības pamati”, tāpēc šai programmai tika pievērsta īpaša uzmanība - tika sagatavoti vairāki mācību metodiskie materiāli.

Tālmācība ir viens no veidiem, kā veicināt izglītības pieejamību, tāpēc VLT ietvaros ir izveidota jaunu tālmācības programma „Meža atjaunošana un kopšana”, kura ir paredzēta meža atjaunošanā un kopšanā nodarbināto izglītošanai, kvalifikācijas un konkurētspējas paaugstināšanai. 2015.gadā tālmācības programmu interneta vidē apguvuši 46 kursanti.